From.

Sardar, G. N. Mujumdar
Secretary B. I. S. Mandal
Poona-City

भारत–इतिहास–संशोधक–मंडळ–ग्रंथमाला. पुस्तक २८ वें.

इंग्लिश ईस्ट इंडिया कंपनीचा पेशवे दरबाराशीं फारशी पत्रव्यवहार

मूळ व मराठी रूपांतर

रूपांतरकार
गंगाधरराव नारायणराव मुजुमदार

संपादक व प्रकाशक.
दत्तो वामन पोतदार, बी. ए.
गंगाधरराव नारायणराव मुजुमदार.
चिटणीस, भा. इ. सं. मंडळ पुणे.

विजया दशमी शके १८४५ 1923

किंमत रु. ५

भारत-इतिहास-संशोधक-मंडळ-ग्रंथमाला

वि. सू.—मंडळाचे बहुतेक ग्रंथांस मुंबई व बडोदें सरकारांचा आश्रय आहे. * अशी खूण केलेले ग्रंथ मुंबई सरकारानें प्राथमिक व दुय्यम शाळांच्या पुस्तकालयांसाठीं मंजूर केले आहेत.

मालांक.	किंमत रु.
१ अहवाल (शके १८३२)	३
२ ,, (शके १८३३)	५
३ [illegible]विचार(रा.वि.का.राजवाडे)	२
४ वार्षिक इतिवृत्त (शके १८३४)	५
५ मराठ्यांच्या इतिहासाचीं साधनें खंड १२ (रा. राजवाडे)	१०८
*६ प्रथमसंमेलनवृत्त (शके १८३५)	०१२
*७ वार्षिक इतिवृत्त (शके १८३५)	६
*८ द्वितीयसंमेलनवृत्त (शके १८३६)	३
*९ वार्षिक इतिवृत्त (शके १८३६)	३
*१० मराठ्यांच्या इतिहासाचीं साधनें सं. २० (शिवकालीन घराणीं)–	३
*११ वार्षिक इतिवृत्त(शके १८३७)	६
भा. इ. सं. मं. त्रैमासिकः– शके १८४२[illegible]१८४४ प्रत्येकीं	रु. ३.

मालांक.	किंमत. रु.
*१२ तृतीयसंमेलनवृत्त(शके १८३७)	३
*१३ मुकुंद–महाभाष्य (संस्कृत)	०८
*१४ ग्रंथराज (दासोपंत) ,,	०८
*१५ स्फुट प्रकरणें भाग १ ला	०१२
*१६ स्फुट प्रकरणें भाग २ रा	०१२
*१७ वार्षिक इतिवृत्त (शके १८३८)	३
१८ चतुर्थसंमेलनवृत्त(शके १८३८)	४
*१९ राजवाडे-खंड-स्थलसूची(१८३९)	४
*२० पंचमसंमेलनवृत्त (शके १८३९)	३
+२१ संशोधनसंग्रह (१८३९) छा. आहे	
२२ चंद्रचूड–दफ्तर–कला १	३
२३ महाराष्ट्रसारस्वत ले.रा.वि.ल. भावे	६
२४ षष्ठसंमेलनवृत्त (१८४०)	४
२५ सप्तमसंमेलनवृत्त(१८४१)	३
२६ संशोधकाची छोटी जंत्री. (रा. द. वि. आपटे)	०४
२७ प्रदर्शनपरिचय	०४

मंडळाकडे मिळणारीं इतर पुस्तकें

रा. वासुदेव शास्त्री खरे–कृतः– (१) अधिकारयोग (२) हरिवंशाची बखर–किं. प्रत्येकीं ०१०. **राजवाडेकृतः**–मराठ्यांच्या इतिहासाचीं साधनें खंड १।५।७।१०।११ किं. अनुक्रमें रु. २५,४,३,२॥,०६ **चांदोरकरकृतः**–संतकविकाव्य-सूचिः– किं. रु. २. **काव्येतिहाससंग्रह** व **भारतवर्षः**– मासिकाचे कांहीं अंक व प्रकरणें. **चित्रेंः**– थोरले बाजीराव नऊरंगी किं. ०८; पिलाजी जाधवराव व श्री. शिवाजी महाराजांचा होन किं. ०॥.

टीपः—टपालहंशील व बंगी व्ही. पी. वगैरे खर्च निराळा पडेल. घाऊक घेणारांस चांगलें कमिशन देऊं. माहितीपत्रक मागवा

पुणें येथें 'आर्यभूषण' छापखान्यांत **अनंत विनायक पटवर्धन** यांनीं छापिलें व **दत्तो वामन पोतदार** व **गंगाधरराव नारायणराव मुजुमदार** यांनीं ३१४ सदाशिव पेठ (भारत–इतिहास–संशोधक–मंडळाचें मंदीर) येथें प्रसिद्ध केलें.

चिटणिसांचें निवेदन

भा. इ. सं. मंडळाच्या ग्रंथमालेंत प्रस्तुतचा २८ वा हा ग्रंथ एका दृष्टीनें अपूर्व होय. या ग्रंथाचे प्रकाशनानें एका अतिशय महत्त्वाच्या कार्याचा उपक्रम मंडळानें केला आहे. महाराष्ट्राचा सर्वांगसुंदर इतिहास जाणण्यासाठीं मराठी साधनांवर च केवळ अवलंबून चालणार नाहीं. फारसी, इंग्रजी, हिंदी, फिरंगी, कानडी, मारवाडी, फरांशिस इत्यादि भाषांतील साधनें हि प्रकाशित केलीं पाहिजेत व अभ्यासिलीं पाहिजेत. त्यांत फारसी ही तर कांहीं काळ हिंदुस्थानांतली प्रमुख राजभाषा होती आणि तवारिखा, फर्मानें, अखबारा वगैरे शेंकडों लिखाणें त्या भाषेंत आहेत तीं इतिहासोपयोगी व बहुमोल आहेत. हीं फारसी साधनें शिवकालीन व तत्पूर्वकालीन महाराष्ट्राच्या इतिहासाविषयीं तर सर्वस्वी जीवभूत आहेत.

आज सुमारें चाळीस वर्षे महाराष्ट्रीय पंडित स्वदेशेतिहासाचीं साधनें मोठ्या आस्थेनें, श्रमानें व प्रेमानें प्रकट करीत आहेत. परंतु फारसी साधनांचा परामर्ष म्हणण्यासारखा घेणें त्यांजकडून झालें नाहीं. याचीं कारणें पाहतां फारसी साधनें दुर्मिळ होतीं असें नाहीं परंतु फारसी जाणणारे आपणांमध्यें च विरळा असत व जे असत त्यांत इतिहासाचे शोकी व लिखितांचे वाचक प्रायः कोणी निघाले नाहींत. मोठा चमत्कार आहे, कीं शंभर सवाशें वर्षांपूर्वी घडघड फारसी वाचणारे मराठे, ब्राह्मण या पुण्यांत पुष्कळ विद्यमान होते; आणि ही परंपरा बंडुनाना रानड्यांच्या पिढीपर्यंत जीव धरून होती. आजमित्तीला खुद्द पेशव्यांच्या पारसनवीस घराण्यांत सुद्धा ही विद्या लुप्तप्राय झाली आहे। स्वराज्य गेलें, तेव्हांच राजकारणाचीं सूत्रें आमचे हातांतून गेलीं आणि, सूत्रसाधनरूप फारसी भाषा हि अनोळखीची झाली. आतां पुनः अलीफ बेपासून प्रारंभ करावा लागत आहे।

उलट युरोपियन विद्वानांनीं मात्र फारसीचें अध्ययन सुरू केलें तें यथास्वभाव आजतागायत वर्धमान च ठेविलें आहे. खुद्द पेशवाई अंमल जारी असतांना कुंपिणीच्या सूत्रचालकांत पुष्कळांनीं अरबी, फारसी इत्यादि भाषांचें अध्ययन चालविलें होतें. वॉरन् हेस्टिंग्ज्, क्लाइव्ह प्रभृति मंडळी राजा नवकिसन मुनशी सारख्यांच्या साहाय्यानें ही राजकारणी भाषा शिकल्याचा वृत्तांत सुप्रसिद्ध आहे. फेरिस्ता प्रभृति इतिहासकारांचे ग्रंथ, व बाबर बादशाहाचें तुर्की आत्मचरित्र वगैरे नामांकित ग्रंथ इंग्रजींत भाषांतर होऊन गेल्याला एक शतकावर वर्षे लोटलीं तर आम्ही अजून सदरहू ग्रंथांचीं भाषांतरें सुद्धा केलीं नाहींत. खुद्द पेशवाई अमलाचे असेरीस

आमच्याकडे फारसी वरून मराठींत उतरलेले कित्येक सुंदर ग्रंथ अलीकडे आमचे पाहण्यांत आले आहेत परंतु तो जुना ओघ आटून च गेला.

अलीकडे प्रो. जदुनाथ सरकार यांनीं फारसी साधनांचा उपयोग करून इतिहास लिहिण्याचा उपक्रम केलेला प्रसिद्ध असून डॉ. खान, बेणीप्रसाद, कानुनूगो प्रभृति मंडळींचे प्रयत्न त्या दिशेनें होत असून त्याचे ग्रंथ इंग्रजी ऐतिहासिक वाङ्मय पुष्ट करीत आहेत. परंतु **यां पैकीं कोणी हि अस्सल फारसी साधनें-मूळ-प्रकाशित करीत नाहीं.** निवळ उतारे देऊन अनुमानें बांधून इतिहासरचना करण्याचा उपक्रम शुद्ध शास्त्रीय दृष्टीनें गौण च म्हटला पाहिजे. जशीं आपण मराठी साधनें प्रसिद्ध करीत असतों तशींच शुद्ध फारसी साधनें हि अस्सलबरहुकुम तपासून प्रकाशित केल्याशिवाय त्यांची प्रामाण्याप्रामाण्यता ठरून त्यांचा पूर्ण सत्यसाधक उपयोग होऊं शकणार नाहीं. अस्सल फारसी साधनें प्रकाशित करण्यास प्रारंभ करावा म्हणून मंडळातर्फे प्रो. जदुनाथ सरकार यांनीं एक खण्ड काढण्याचें अंगिकारलें आहे पण कांहीं अडचणीमुळें त्यांजकडून हें कार्य अद्यापि उरकलेलें नाहीं. परंतु संशोधकांना फारसी साधनांची उपेक्षा यापुढें करणें फार च घातक वाटल्या-वरून आम्हांपैकीं **श्री. आबासाहेब मुजुमदार** यांनी ही शाखा काढण्याचें जबाबदारीचें व अवघड कार्य मंडळाच्या हल्लींच्या दुर्बळ सांपात्तिक स्थितींत हि अंगावर घेतलें व तें चिकाटीनें चालवून व मुनशी शिराजी व मुनशी अबदुल अझीझ यांचे साहाय्यानें आज चालतें केलें आहे. तसा प्रयत्न केला तर **पन्नास हजार फारसी अस्सल कागद** व खेरीज ग्रंथ मंडळानें आज जमा केल्यासारखे च आहेत. **श्री. पारसनवीस** यांनीं या कामीं फार मदत केली आहे व त्यामुळें हें ग्रंथरूप फळ पदरीं पडल्याचें पाहून यापुढें अधिक आत्मीयतेनें ते वाढती मदत करतील अशी खात्री आहे.

फारसी पत्रांचें वाचन किती अवघड व किचकट असतें हें स्वानुभवावाचून प्रत्ययास येणें कठिण आहे. त्यांतहि न कळणाऱ्या भाषेंत बादशाही थाटानें, मोहोरे-दार कागदावर ऐटींत लिहिलेलीं साधनें पाहून तीं मालकांकडून मिळण्यास केवढी पुण्याई खर्चावी लागते, व तीं बिनचूक नकलून आणि बिनचूक छापण्यास केवढी यातायात पडते याची ज्यांना थोडी तरी कल्पना येईल त्यांना प्रस्तुत खंडांतील दोषांकडे दुर्लक्ष्य करून हा धाडसी, नूतन व आवश्यक उपक्रम केवळ स्वावलंबनानें मंडळानें आंगावर घेऊन रंगारूपाला आणल्याबद्दल मंडळाचे प्रेमपुरस्सर अभिनंदन च करावेंसें वाटेल यांत संदेह नाहीं.

दत्तो वामन पोतदार,
गंगाधरराव नारायणराव मुजुमदार,
चिटणीस भा. इ. सं. मंडळ.

॥ श्री ॥

प्रस्तावना

आपल्या या भरतभूमीमध्यें फारशी भाषेचा प्रचार सुमारें शके १२०० पासून सुरू झाला. तो इतका कीं, पेशवाई अखेरपावेतों सुद्धां फारशी ही एक प्रमुख राजकीय भाषा समजली जात असून, पेशवे व इंग्रज यांमधील तहनामेहि मूळ फारशी भाषेंतच लिहिलेले आहेत. श्रीशिवाजीमहाराजांच्या पूर्वकालापासूनच अनेक यवन राज्यकर्त्यांच्या अमलामध्यें राजदरबारांत उत्तम फारशी लिहिणारे वाचणारे मुनशी व पंडित असत व त्यांमार्फतच सर्व आवकजावक फारशी पत्रव्यवहार चाले. इंग्रजांच्या दरबारींहि फारशी इंटरप्रीटर व मुनशी यांच्या मार्फतच पत्रव्यवहार चालत असे. श्रीछत्रपतिमहाराजांच्या व पेशव्यांच्या दरबारींहि उत्तम फारशी जाणणारे ब्राह्मण, कायस्थ व मुसलमान मुनशी अनेक होते.

हिंदुस्थानचा खरा इतिहास लिहावयाचा म्हटलें तर या देशावर ज्यांच्या ज्यांच्या स्वाऱ्या झाल्या आहेत किंवा जे जे येथें कोणत्या तरि कारणानें आले गेले अथवा ज्यांची थोडी फार वसति होऊन आपणांशीं अनेक रीतीनें संबंध आलेला आहे व त्यामुळें आपल्या भाषेवर व आचारविचारावर परिणाम झालेला आहे अशा स्वकीय व परकीय कानडी, गुजराथी, तामील, तेलगु मुसलमान, फ्रेंच, पोर्तुगीज् डच्, इंग्रज वगैरे लोकांच्या भाषेचा अभ्यास करून त्यांनीं स्वभाषेंत आपणांसंबंधीं लिहिलेले विचार किंवा हकीकत समजून घेणें अवश्य आहे. येथें मुसलमानांचा सहवास इतरांच्या मानानें विशेष झालेला असल्यानें त्यांच्या फारशी भाषेचें ज्ञान प्रथम करून घेऊन त्यांच्या ऐतिहासिक कागदपत्रांचा व ग्रंथांचा अभ्यास करून भरतखंडाच्या इतिहासास सत्यस्वरूप शक्य तितकें देणें हें एक कर्तव्य आहे.

मराठ्यांचाहि खरा इतिहास लिहिणें झालें तर त्याकरितां फारशी कागदपत्रांचा आधार अवश्य घेतला पाहिजे. शिवपूर्वकालीन व शिवकालीन मराठी कागदपत्रांतून फारशी शब्दांचा भरणा अतिशय आढळून येतो. व त्यामुळेंच तत्कालीन मराठी कागदपत्रें वाचतांना वाचणारांस फारशीचें ज्ञान नसल्यास अत्यंत अवघड जातें. भारत इतिहास संशोधक मंडळासारख्या जबाबदार संस्थेनें या दिशेनें जर प्रयत्न केला नाहीं व त्या त्या भाषेंतील ऐतिहासिक साधनें मूळ स्वरूपांत पुढें आणलीं नाहींत तर तो त्या संस्थेस एक मोठा उणेपणा आहे व मराठींतील ऐतिहासिक साधनें इतर भाषांच्या ज्ञानापेक्षां फारशी भाषेच्या ज्ञानावांचून बाहेर काढणें व्यर्थ समजून मुद्दाम मीं सुमारें अडीच तीन वर्षांपासून मूळ फारशी ऐतिहासिक साधनें वाचतां येऊन तीं मराठी भाषांतरासह प्रसिद्ध करतां यावींत या इर्षेनें अभ्यासास सुरुवात केली. छापलेला फारशी मजकूर वाचणें सोपें आहे. परंतु

तोच लेखी वाचणें अवघड होतें. फारशी लिपींत अक्षरांच्या खालीं व वर एक, दोन, तीन टिंबें (नुक्ता) देण्याच्या पद्धतीमुळें व कांहीं अक्षरें मूळ स्वरूपाहून भिन्न स्वरूपांत जोडण्याच्या नियमामुळें व त्यांतहि कांहीं अक्षरांचीं रूपें लुप्तप्राय होतात यामुळें फारशीचें वाचन प्रथम प्रथम नजर बसेपर्यंत त्रासदायक होतें. परंतु जेथें एकाच अक्षराखालीं किंवा वर एक, दोन किंवा तीन टिंबें दिल्यामुळें प्रत्येक वेगळें अक्षर बनतें व जेथें फड्यां अक्षरांनीं लपेटींत लिहिलेलें असतें तेथें त्या टिंबांची जर गाळण उडते तर मग त्याबरोबरच वाचकांचीहि गाळण कां उडूं नये ! फारशी भाषेचे तज्ज्ञहि अशा प्रकारच्या हस्तलिखितांपुढें हात टेंकतात. तात्पर्य, फारशी भाषेचें ज्ञान असणें व छापील मजकूर वाचणें हें वेगळें व जुनें फारशी हस्तलिखित उत्तम रीतीनें वाचणें हें वेगळें.

अशा सर्व अडचणी पुढें असतांना सुद्धां फारशीच्या अभ्यासाबरोबरच फारशी ऐतिहासिक साधनें जमा करण्यास सुरवात केली. या कामीं कै. रु. वि. आचार्य कालगांवकर व त्यांचे विद्यमान चिरंजीव, दतियाचे रा. करमरकर, श्री. भाऊसाहेब तुळशीबागवाले, रा. सदाशिव विष्णु ऊर्फ भाऊसाहेब रानडे, कै. पांडोबा पटवर्धन, (बऱ्हाणपूरचे श्री. भुसकुटे) व पेशवे दरबारचे फारसनवीस घराण्यापैकीं वंशज श्री. कृष्णराव केशवराव ऊर्फ बाळासाहेब पारसनवीस, श्री. नारायणराव गोविंद पारसनवीस व श्री. बाबूराव पारसनवीस, श्री. बाळासाहेब विंचूरकर, महंत दत्तराज महानुभाव, मे० महमद सलाउद्दीन, श्री. तात्यासाहेब फडके, श्री. हणमंतराव ढेरे, वे० सिद्धेश्वरशास्त्री चित्रांव वगैरे अनेक सद्गृहस्थांनीं, अनेक फारशी साधनें–ताम्रपट, ग्रंथ, सनदा, फरमानें, पत्रव्यवहार वगैरे मजकडे व मंडळाकडे इतिहासाचे कामाकरितां म्हणून दिलीं. याबद्दल मी त्या सर्वांचा अत्यंत आभारी आहे.

उपलब्ध फारशी लेखसंग्रहांत वेगवेगळ्या विषयांवरील हस्तलिखित ग्रंथ सुमारें १५० असून पत्रें तर अनेक राजे, महाराजे, नबाब, बादशहा, निजाम, हैदर इ. इ. यांचीं हजारों आहेत. कित्येक सरदारांच्या व दिल्ली दरबाराच्या दिनचर्या फारशीमध्यें सविस्तर लिहिलेल्या आहेत. इतरत्र अनेक ठिकाणीं फारशी लिखाण असलेलें केव्हांहि प्रसिद्धीकरणार्थ मिळण्याची खात्री वाटते. परंतु, द्रव्याभावीं उपलब्ध व उपलभ्य संग्रहाचा फायदा कसा करून द्यावा ! असो.

आज आपल्यावर राज्य करणारे **इंग्रज सरकार** यांचा व आपला परस्पर संबंध कसकसा घडून आलेला आहे याचा खरा बोध होणें परस्परांस अत्यंत इष्ट आहे. याच हेतूनें एकंदर पत्रव्यवहारापैकीं इंग्रजांचीं व त्यांचा ज्यांमध्यें उल्लेख आहे अशीं कांहीं दुसऱ्यांचींहि पत्रें निवडून काढून त्यांचें मराठींत भाषांतर मंडळाचे वेतनी मुनशी शेख अबदुल अझीज, महाराष्ट्र एज्युकेशन सोसायटीच्या हायस्कुलांतील फारशी मास्तर, यांच्या साहाय्यानें मीं केलेलें आहे. कोणत्याहि एका भाषेंतील मजकूर दुसऱ्या भाषेंत हुबेहुब तसाच उत्तरविणें फार कठीण आहे. त्यांतल्या त्यांत फारशी

भाषेंत ' मिश्या मूठभर व दाढी हातभर ' याप्रमाणें मूळ मुख्य मजकूर अगदींच थोडा असून अलंकारिक शब्दयुक्त अलुकाब, मायने व प्रासाकरितां एकार्थी शब्दांची रेलचेल, यामुळें भाषांतर यथार्थ करण्यास फार अडचण होते म्हणून सोबतच्या भाषांतरांत बऱ्याच ठिकाणीं मूळ फारशी अलंकारिक मायन्यांचें भाषांतर केलेलें नाहीं. मुद्यापुरता मजकूर मात्र मुळींच सोडलेला नसून भाषांतर शक्य तितकें मुळाला धरून परंतु मराठी भाषेला साजेलसें केलेलें आहे.

सदर खंडांत १४१ पत्रें दिलीं आहेत. तीं सर्व संगतवार मजकुराचीं नसल्या-मुळें व कालाच्या दृष्टीनेंहि मध्यें बराच खंड असल्यामुळें सदर पत्रांचा संगतवार सारांश किंवा त्रोटक हकीकत येथें देतां येत नाहीं. फक्त त्यांतील कांहीं मुद्यांचें टाचण पत्रांकासह खालीं देत आहे.

१. इंग्रज व पेशवेदरबार यांजमधील परस्पर स्नेह, प्रेम व एकी यांबद्दल बहुतेक प्रत्येक पत्रांतून ओतप्रोत उल्लेख आहेत.
२. अधिकारसंपादन, बदली, नजरनजराणे व परस्पर अभिनंदन. पत्रांक– ३, १६, १८, ५०,५५,५६, ५७, ६०, ७४, ८१, ८३, ८७, ८९, १०८, ११०, १११, ११२, ११३, ११५, ११८, ११९, १२२, १२५.
सदर पत्रांपैकीं नजराण्यासंबंधीं ५५, ८१, व ८९ हीं पत्रें वाचनीय आहेत.
३. विल्यम टेलर यांची पेशव्यांचे पदरीं रहाण्याची उत्कट इच्छा. ४
४. श्री. राघोबादादास लिहिलेलें पत्र १७ वाचनीय आहे.
५. जहाजें व मचवे यांबद्दल तक्रारी – ४०, ४६, ७९।७८, ८६.
६. बाणकोटचें गरम पाणी. ४७.
८. श्री. राघोबादादांनीं इंग्रजांकडे गहाण ठेविलेलें सहा लाख पंचवीस हजार रुपये किंमतीचें जवाहीर ६१, ६४.
८. गुप्त सांकेतिक लिपी. ७६.
९. श्रीक्षेत्रप्रयाग येथील यात्रेकरूंवरील कर. ९३.
१०. फ्रान्सची राज्यक्रांती व तिचा हिंदुस्थानांत परिणाम. १०९.
११. सुरत बंदराच्या चौथाई बद्दल. ४६, ५८, ५९, ७१.
१२. हैदर व टिपुसुलतान यांशीं लढाई. ३१, ३२, ३३, ७३, ९०, ९२, ९४, ९५, ९६, ९७, ९८, ९९, १०१, १०२, १०३, १०४, १०५, १३३.१४०
१३. लखनौचे नवाब – ११४, १२०, १२१.
१४. खर्ड्याच्या लढाईस अनुलक्षून. ११६,११७.
१५. सातान्याचे महाराजांस लिहिलेलीं पत्रें – १२७, १२८.
१६. डच् लोकांचीं पत्रे – १३१, १३२.
१७. इतर किरकोळ, खलबतें, **कामकाज**, हालचाली वगैरे – ४, ५, ६, ७, ९, १०, १४, १५, १९, २१ ते २७, ३०, ३१, ३२, ३६, ३७, ३९, ४९, ५०, ५२, ६५, ६६, ६७, ७१, ७२, ७७, ८०, ८२, ८५, ९०, ९४, ६०

१८. वॉरन् हेस्टिंग्जूचीं पत्रें – १९, २६, २७, ३० श्री० राघोबा दादा व मुंबई गव्हर्नर यासंबंधीं.

१९. वेलेस्लीचें पत्र – "हिंदुस्थान व दखन या देशांतील सर्व रयतेस सुख व आराम मिळावा हें नेहेमीं आमचे नजरेपुढें ध्येय आहे" १२३.

भा. इ. सं मंडळानें प्रोफेसर जदुनाथ सरकार यांस एक फारशी साधनांचा खंड मंडळाच्या खर्चानें छापून काढण्याबद्दल विनंती केली होती. परंतु तें काम त्यांच्या कडून अद्याप घडून आलें नाहीं.

मंडळाची ही फारशी भाषेची शाखा मीं पतकरली याचें सर्व श्रेय मुंबई एल्फिन्स्टन् कॉलेजांतील पर्शीयन **प्रोफेसर शेख अबदुल कादर शेख सर्फराज, एम्. ए.** यांसच आहे. त्यांचा व माझा परिचय सुमारें १५ वर्षांपासून असून सदर अवधींत ते अनेक वेळां मोठ्या प्रेमानें फारशी साधनांच्या संशोधनाचे कामीं मला मनापासून मदत करीत आले आहेत. मुनशी शेख अबदुल अझीज यांचाहि लाभ त्यांनीं करून दिला आहे. याबद्दल मी प्रोफेसरसाहेबांचा अत्यंत ऋणी आहे.

पत्रांकांच्या प्रारंभीं सविस्तर सूची व यादी जोडलेली आहे. सदर सूची व यादी मंडळाचे अभिमानी सभासद, रा. शंकरराव जोशी, वांईकर यांनीं तयार केली आहे त्याबद्दल मी त्यांचा फार आभारी आहे.

हीं पुढें दिलेलीं बहुतेक पत्रें श्री. रा. रा. **बाळासाहेब पारसनवीस** यांनीं दिलेलीं असल्यामुळें हा खंड म्हणजे त्यांच्या कृपेचेंच फळ होय, हें मला येथें नमूद करणें जरूर आहे.

या सोबत वाचकांकरितां २४ इंग्रजांच्या पत्रांवरील सह्यांचे फोटो व १९ लिफाफ्यांवरील शिक्के पत्रांकांसह तपशीलवार दिलेले आहेत.

पत्रें जसजशीं मिळालीं तसतशीं तीं छापलीं आहेत. पत्रांक १२९ ते १४१ हीं शेवटीं याच कारणामुळें दिलेलीं आहेत. सदर अस्सल पत्रें भा. इ. सं. मंडळाच्या प्रदर्शनांत मांडलीं होतीं व कांहीं पत्रांचीं भाषांतरें संमेलनांत वगैरे वाचलेलीं आहेत. पत्रांवरील तारखा पत्रांतून किंवा वरील लिफाफ्यावर जशा आढळल्या तशा दिलेल्या आहेत. पा। म्हणजे पोंहोचल्याची तारीख व रा। म्हणजे लिहिल्याची किंवा रवाना केल्याची तारीख असें समजावें. कांहीं ठिकाणीं पत्रांतील मजकुराच्या संदर्भानें तारखा दिल्या आहेत.

सोबत छापलेल्या फारशी पत्रांतून मूळ फारसी पत्रांची अथपासून इतिपर्यंत अस्सल बरहुकुम नक्कल केलेली आहे.

विजयादशमी.
शके १८७५.
पुणें

गंगाधरराव नारायणराव मुजुमदार.

विषय-व्यक्ति-स्थळ-सूचि.

नावापुढील अंक पत्रांकाचे समजावेत

कोणाकडून कोणास किती पत्रें गेलीं त्याबद्दल पत्रांकासह यादी.

एकंदर पत्रें.	कोणाकडून	कोणास	किती.	पत्रांक.
१४	(अनामक)	पंडत साहेब	२	३१,१२९
		श्रीमंत साहेब	१	३३
		नवाब साहेब	१	७७
		मे० राजा	१	१०३
		महाराजा	१	१२०
		रावसाहेब	२	५०,१४०
		सखाराम बापू	१	३४
		सेवकराम	१	२८
		हरिपंत फडके	१	५४
		?	३	१०२,१३६,१४१.
२	अपटन्, जॉन्–	नाना फडणवीस	१	२९
		सखाराम बापू	१	३९
१	अर्काटकर नवाब	सवाई माधवराव पेशवे.	१	१०४
१	कनवे, जॉन्–	हरिपंत फडके	१	१८५
१	करी, ए. पी.–	महाराज (सातारा)	१	१२७
२७	कॉर्न्वॉलिस्, लॉर्ड–	सवाई माधवराव पेशवे	१३	७४,८५,८९ ९०,९१,९३ ९४,९८,१००,१०१, १०७,१०८,११३,
		नाना फडणवीस	६	७६,८०,८१,१०६, १०९,११०
		मे० पंडित	१	९२
		मे० रावसाहेब	१	९६
		हरिपंत फडके	२	९७,९९
		?	४	९५,११२,१३०,१३३
२	किंग्, टॉमस्–	हरिपंत फडके	२	२०,२१
२	क्लीफ, लॉर्ड–	बाजीराव रघुनाथ पेशवे	२	१२४,१२५
२	गँबीर, रॉबर्ट–	सवाई माधवराव पेशवे	१	१८
		हरिपंत फडके	१	२२

एकंदर पत्रें	कोणाकडून	कोणास	किती	पत्रांक
४	चिनापट्टण बंदर	सवाई माधवराव पेशवे	१	११५
		(राघोबादादा पेशवे)	१	१७
		मे० रावसाहेब	२	१,२
१	चेरी, जी. एफ्-	बाजीराव रघुनाथ पेशवे	१	११९
१	टॉमसन्-	मेहेरबान !	१	१२८
१	टेलर, वुइल्यम्-	मोरोबादादा फडणवीस	१	४
४	डुप्रे, जोसास-	माधवराव बल्लाळ पेशवे	४	३,५,१४,१५
१	डे, थॉमस्-	सवाई माधवराव पेशवे	१	५८
१	ड्रेपर, डॅनिअल-	हरिपंत फडके	१	६
१	पी, एस्.-	नाना फडणवीस	१	१११
२३	बॉडम्, आर. एच्.-	सवाई माधवराव पेशवे	१८	४०,४५,४६,४७, ४९,५२,५७,५९, ६१,६२,६३,६४, ७०,७१,७८,७९, ८२,८६
		नाना फडणवीस	४	४८,५५,५६,८३
	••	हरिपंत फडके	१	२३
१	बार्लो, सर जॉर्ज एच्.-	बाजिराव रघुनाथ पेशवे	१	१२६
१	बेल, जनरल मूसी-	मल्हारराव होळकर परशुरामभाऊ पटवर्धन	१	१३२
१	ब्रिस्टो, जॉन्-	सवाई माधवराव पेशवे	१	२४
१	महमद आरिफ् वकील नि॥ वलंदेज	नाना फडणवीस	१	१३७
५	मॅक्फर्सन्, जॉन्-	सवाई माधवराव पेशवे	२	५३,७३
		नाना फडणवीस	२	६०,८४
		रावसाहेब	१	६६
१	मॅक्लिऑड-	माधवराव पेशवे (!)	१	१३५
२	मॅलेट, सर चार्लस वार-	नाना फडणवीस	२	६५,६७
३	मॉर्गन्, चार्लस्-	नाना फडणवीस	२	३७,१३४
		नाना साहेब	१	३६
१	मॉन्टीनी-	रावसाहेब	१	३८
१	मेडोज, वुइल्यम्-	सवाई माधवराव पेशवे	१	८७
१	याकूब, वुईल्यम्	नानाफडणवीस	१	१३८

एकंदर पत्रें	कोणाकडून	कोणास	किती	पत्रांक
१	रॅमसे, अन्ड्र्यूज-	सवाई माधवराव पेशवे	१	७२
१	रतन बिन् बुढण सादुल्लाखान	चिंतामण दीक्षित	१	३२
२	वलंदेज-	परशरामभाऊ व मल्हारराव होळकर	१	१३१
		किसनराव बल्लाळ	१	१३९
१	वॉथर्स्टन्, डी.-	पंडित साहेब	१	३५
४	वॉरन हेस्टिंग्ज्- (इमादुद्दवला बहादुर)	नाना फडणवीस	१	३०
		रावसाहेब	२	१९,१७
		!	१	२६
१	बुइंच, सिकंदर-	नारायणराव बल्लाळ पेशवे	१	१६
१	वेलस्लि-	अमृतराव पेशवे	१	१२३
५	शोअर, सर जॉन्-	सवाई माधवराव पेशवे	२	११४,११७
		बाजीराव रघु० पेशवे	२	१२१,१२२
		नाना फडणवीस	१	११६
१६	सय्यद नुरुद्दीन हुसेनखान मोहरी	नाना फडणवीस	४	४१,४३,४४,५१
		नानासाहेब	१	•१०
		हरिपंत फडके	१	७५
		नारायणराव मुनशी	४	७,८,२५,६८
		सखाराम बापू	२	९,१२
		रावसाहेब	१	११
		बहिरव पंडत	१	१३
		गोपाळराव	२	४२,६९
१	सीटन्, डॅनिअल-	बाजीराव रघुनाथ पेशवे	१	११८
१	हटले, जेम्स्	नाना फडणवीस	१	८८

१४१ एकूण पत्रें ३८ एकूण इसम

ईस्ट इंडिया कंपनीचा पेशवे दरबाराशीं फारशी पत्रव्यवहार.

मराठी रूपांतर.

पत्रांक १ ॥ श्री ॥ (बंदर चिनापटण)

शके १६८९ फेब्रुवारी १७६८ इ.

रावसाहेब (?) यांस-विशेष-मजकडून पत्र वगैरे येऊन कांहीं खबर न समजल्यामुळें शंका व आश्चर्य दाखविणारें व मिस्तर ब्रोमसाहेब* हे बंदर मुंबईहून आपलेकडे येऊन त्यांनीं इकडील कांहीं बोलणें चालणें केलें नाहीं म्हणून वगैरे मजकुराचें आपलें स्नेहपत्र आलें तें पोहोंचून आनंद झाला. आपणांस जें आश्चर्य वाटतें तें मला वाटणाऱ्या आश्चर्यापेक्षां जास्त नाहीं, कारण मी आपणांस आद्य व उत्तम स्नेही जाणून दोन तीन वेळां पत्रें पाठविलीं आहेत. व शिवाय मिस्तर ब्रोम यांसहि आपली मर्जी इकडील भागांत येण्याची असल्यास आपणांस पसंत वाटणाऱ्या व दोस्तीचा पाया भक्कम करण्यासारख्या गोष्टी आपल्या सेवेसी कळविण्याविषयीं ताकीद केलेली होती. परंतु आतां हातांत आलेल्या वर्तमानावरून समजतें कीं, मिस्तर मजकूर हे मुंबई बंदरास परत गेलेले आहेत. तथापि माझ्या मनांत परस्परांतील स्नेह पूर्वीप्रमाणेंच आहे म्हणून मिस्तर मजकूर यांचे मुंबईस परत जाण्याबद्दल मला विशेष कांहींच वाटलें नाहीं. आपण आज्ञा केलेल्या रीतीनें वजाप्रमाणें असलेल्या, परस्पर मैत्रीमध्यें केव्हांहि फेरफार व बदल होणार नाहीं. नवाब वाला जाहा हेहि उभयांशीं अशाच रीतीनें वागत आहेत. व याच गोष्टीकडे लक्ष देऊन नवाब मजकुरांनीं आपलेकडे स्नेहपत्र पाठविलें आहे. आतां माझी विनंति एवढीच आहे कीं, कृपेनें वरचेवर पत्र पाठविण्याची आज्ञा करावी. बहुत काय लिहूं !

---

* सदर Charles Brome हा पुण्यास ता. २५।१।१७६८ रोजीं येऊन मिस्टर मॉस्टिन बरोबर ता. २७।२।१७६८ रोजीं मुंबईस गेला.

पत्रांक २ ॥ श्री ॥ (बंदर चिनापटण)

शके १६८९ फेब्रुवारी १७६८ इ.

रावसाहेब (?) यांस–विशेष—आपलेकडून **लाला तुळजाराम वकील** यांजसमागमें एक रुपापत्र व मोबत पोषाख असे रुपेनें पाठविले ते पोहोंचून फार आनंद झाला. परस्परांतील स्नेह मध्यंतरीं पत्र नसल्यामुळें नाहींसा झाल्यासारखाच जणूं काय होता. वकील मजकूर हे आपणांकडे परत येत आहेत. परस्पर दोस्तीचे मजकूर सदर लाला यांच्या सांगण्यावरून समजून येतील. आपले पत्राबरोबर इकडून आपणांस पाठविलेलें पहिलें पत्र आलेलें पाठवीत आहे व त्याच पहिल्या पत्राबरोबर एक पत्र मिस्तर **ब्रोम** यांजकडे पाठविलें होतें. मशारनिलेस स्नेहवृद्धीच्या गोष्टी बजावून सांगितल्या आहेत. परंतु आपलेकडून किंवा **लाला** मजकुराकडून कांहीं पत्र नसल्यामुळें त्या गोष्टी आपणांस पसंत आहेत किंवा नाहींत हें कांहींच समजत नाहीं. आपली मर्जी असेल तर एका लायक माणसास आपल्या सेवेसी पाठवीन. किंवा मिस्तर मजकूर (**ब्रोम**) आपणाजवळ असतील तर त्यांस पूर्वींप्रमाणें तपसीलवार लिहिलें जाईल. नेहेमीं स्नेहपत्र पाठवून खुष करावें. बहुत काय लिहिणें ! ताजाकलम––स्नेहास अनुसरून एक पिस्तुलजोडी नजर पाठविली आहे. त्या प्रत्येकास दोन नळ्या आहेत. आपण स्वीकाराव्यात. बहुत काय लिहिणें !

पत्रांक ३ **जोसास डुप्रे गव्हर्नर बंदर चिनापटण.**

शके १६९१ माघ शु. १५. ॥ श्री ॥ रा। १०।२।१७७० इ.

मेहरबान **माधवरावसाहेब** यांस—विशेष—

यापूर्वी येथील माजी गव्हर्नर **मिस्तर बुचर** यांनीं आपणाकडे पत्र ता० २९ रमजान रोजीं लिहून स्वतःचा गव्हर्नरी सोडण्याचा हेतु व गव्हर्नरीच्या अधिकारावर मला येथें नेमल्याची खबर कळविली आहेच. मीहि स्नेहपत्रानें कळवितों कीं, सदर अधिकाराचीं सूत्रें माझ्या हातांत घेतलीं आहेत. आपण, सरकार **कंपनी** व सरकार **नवाब वालाजाह** यांमधील परस्परस्नेह वाढविण्यांत व आपण व मी यांमधील स्नेह दृढ करण्याकरितां मी मनापासून खटपट करीन अशी आपण खात्री बाळगावी. यापेक्षां जास्त काय लिहूं ? चिरायुष्य, वैभव व शांति आपणांस चिरकाल लाभो. वरकड, त्याच दिवशीं गवर्नर मजकूर हे विलायतेस जाण्याकरितां जहाजावर स्वार झाले. आपल्या वकिलाची व माझी भेट होऊन फार आनंद झाला. आपलेकडून नजराण्यासह एक रुपापत्र माझ्या नावें आलेलें आहे असें आपल्या वकिलाकडून समजलें. थोडक्याच अवकाशांत परस्पर दृढ दोस्तीस अनुसरून सन्मानानें त्याचा स्वीकार करीन.

पत्रांक ४ ॥ श्री ॥ विल्यम टेलर.
शके १६९१. १७७० इ.

मे० दादासाहेब मोरो पंडित दिवाणसाहेब यांस–विशेष, मी कलकत्त्याहून निघालों तों हिंदुस्थानांत पोहोंचून तेथें एक वर्ष पावेतों **नवाब नजीफखान** बहादर यांजसमागमें तोफखाना व पलटणीसह मुक्काम होता. त्यावेळीं **नाथा पंडित** (?) हेहि योगायोगानें त्याच जिल्ह्यांत होते. ....**राव** यांची भेट झाली. त्यांची गुणग्राहकता व मनुष्यास ओळखणें व एकंदर अंतर्बाह्य गुण (या गोष्टी) पाहून माझी तबीयत फार खुष झाली. माझ्या मनांत पलटणीसह येऊन आपल्या भेटीचा लाभ घ्यावा अशी अनावर इच्छा झाली आहे. राव मजकूर यांनीं सांगितलें कीं, **बापूसाहेबांस** लिहून उत्तर आणवितों त्यानंतर निश्चय ठरवावा. बरकड गोष्टी **रावसाहेबांच्या** लिहिण्यावरून समजून येतील. मी पलटणीसह येण्याबद्दल आपली इच्छा असल्यास तावडतोब तसें लिहावें. मी पलटणीसह आपल्या सेवेसी हजर होऊन परीक्षारूपी कसोटीस माझा पराक्रम उतरवून दाखवीन. व जे थोर सरदार हिंदुस्थानांत आलेले आहेत त्यांसह हाजर होऊन त्यांस स्नेहाच्या नात्यानें आपणापुढें सादर करून व त्यास सरकारचेच (आपले) समजून त्यांस **पेशवे**साहेबांच्या नौकरांच्या माळेंत गुंफतों. (त्या) सरदारांच्या नांवें आपल्या मोहोरेनिशीं पत्रें जावींत. म्हणजे त्या वरून मी त्यांची भेट घेऊन वरचेवर पत्रें लिहवून खबर कळवीन व सरदारांचा मान मरातब ठेवून सरकाराच्या कामांत दक्ष राहीन. बहुत काय लिहिणें !

॥ श्री ॥ जोसास डुप्रे गव्हर्नर
पत्रांक ५ बंदर चिनापट्टण.
शके १६९२ पौष व॥ ९. ता ९।१।१७७१ इ.

श्री० माधवरावसाहेब पंडित प्रधान यांस–विशेष–मेहेरबान दोस्तां **माधवराव सदाशिवराव** यांजबरोबर आपलें कृपापत्र आलें तें पोहोंचून फार आनंद झाला. आपणां परस्परांचे मित्र ***नवाब वालाजाहा** यांनीं सदर राव यांची व आमची भेट करविली. आपल्या पत्रांत तपसीलवार हकीकत न लिहितां सदर राव यांच्या जबानीवर हवाला दिला होता. **नवाब वालाजाहा** यांनीं आमची भेट करविली त्यांमुळें फार आनंद झाला. सदर भेटींत कांहीं गोष्टींची वाटाघाट झाली. परंतु सध्यां ख्रिस्तमस व रमजान हे दोन सण मध्यंतरीं असल्यामुळें बाकी गोष्टी कांहीं दिवसपावेतों तहकूब ठेविल्या आहेत. थोड्याच दिवसांत सण संपतील व ते संपतांच

---

* अर्काटचा नवाब.

लागलीच सदरहू **माधवराव सदाशिवराव** यांच्या भेटीनें आम्हांस खुष करावे कारण सदर राव हे फार हुशार व बुद्धिमान आहेत. मी हें पत्र कंपनीसरकार व आपण यांमधील जुनी चालत आलेली मैत्री दृढ व्हावी या हेतूनें पाठविलें आहे. बहुत काय लिहिणें ! सुखाचे दिवस नेहमीं वृद्धिंगत होवोत.

जे. डी. एम्. पी. !

पत्रांक ६ ॥ श्री ॥ **डॅनियल ड्रेपर.**

शके १६९३ ज्येष्ठ शु० ११. २६।५।१७७१ इ.

मे० हरिपंडत फडके यांस—स्नेहधर्मास अनुसरून अकृत्रिम स्नेह व प्रेम दर्शवून जाहीर करितों कीं, कांहीं दिवसांपूर्वी आपलें कृपापत्र पोहोंचून तें वाचून फार आनंद वाटला. दीगर कीं, येथील आपल्या कारभाऱ्यांशीं आपल्या कामाच्या बाबतींत कांहीं बोललों नाहीं हें आपणांस माहीत झालें आहेच. तथापि मी त्यांच्याशीं बोलणें चालणें करण्यास असमर्थ नव्हतों. हल्लीं असें समजतें कीं, ती बाबत वाक्याबद्दलची असून आपणांस माहीत आहेच. तरी आपण आपल्या अधिकाऱ्यांस या बाबीचा निकाल करण्याबद्दल हुकुम करावा. त्याचा निकाल नीट तऱ्हेनें होईल अशी मला खात्री आहे. परस्परतर्फेच्या कामाचा शेवट स्नेहानें करण्यांत मला फार समाधान वाटतें. आपला आयुष्यसूर्य व वैभव नेहमीं चकाको. लिहिलें तारीख २६ सव्वीस माहे मे सन १७७१ इसवी. छ ८ माहे सफर सन ११८५ हिजरी.

डी. ड्रेपर

पत्रांक ७ ॥ श्री ॥ **सयद नुरुद्दीन हुसेनखान मोहरी**

शके १६९३ १७७१ इ०

रावसाहेब मुनशी नारायणरावजी यांस—दखनहून परत निघाल्या वेळेपासून आपलें एक पत्र येथें पोहोचलें. व सरकारच्या तीन जोड्या तेथें गेलेल्या आहेत. (परंतु) सरकारचें काम कोणत्या मार्गास लागलें आहे हें मात्र समजत नाहीं. व साहेबांनीं आपलें स्वतःचें पत्र जबाबावर तहकूब केलेलें आहे. लवकरच पाठविण्यांत येईल. म्हणजे त्यामुळें समाधान होईल. पेशवेसाहेबांच्या ताब्यांतील मुलूख **शुजाउद्दौला** वगैरे माणसांनीं आपल्या ताब्यांत घेतलेला आहे ही हिंदुस्थानची खबर बाहेरून आपल्या कानावर आली असेलच. पुढील वर्षी या गोष्टीची व्यवस्था करण्यास अवघड जाईल. फिरंगी यांचा कारभार फार चांगला आहे. कारण, शक्ति आहे व त्यांच्या ताब्यांत **शुजाउद्दौला** व **बादशहा** असे दोघेजण अ

नूर लुत्फ हाजी महमदखान हे आपले दोस्त झालेले आहेत. महमदखान यांनीं हुजूर पाठविलेला अर्ज व हाजी महमदखान यांनीं आपल्या भावास पाठविलेलें पत्र अशीं दोन्ही तपशीलवार दादासाहेबांस समजाऊन द्यावीं. हा (त्यांनीं पत्करलेला) जिम्मा हिंदुस्थानच्या बंदोबस्ताकरितां फार चांगला व कौतुकास्पद आहे. बादशाहाजादा हि बादशाहामध्यें एक चांगला माणूस आहे. त्याच्या राज्यांत फिरंगी वगैरे हि हजर आहेतच. (ते) त्याच्याशींहि पत्र व्यवहार करीत असतात. ही सर्व गोष्ट दादासाहेबांच्या मनांत पटवून द्यावी. व या बाबतींत जबाब फिरंगी सरदारांच्या नजरेस पडण्याजोगा असा असावा. फिरंगी सरदारांनीं आपणांस कळावें म्हणून आपणांस व दादासाहेबांस पाठविलेलीं पत्रें येऊन पोहोंचतीलच. सनदेसंबंधीं इतका विलंब काय कारणानें झाला आहे ? जनाबे आली हे दादासाहेबाकडून फार आशा करतात. पत्रांचें उत्तर लवकर पाठवावें. फिरंग्यांचे विचार हि त्या पत्रांत लिहिलेले आहेत. तीं मी अर्जीसोबत ठेविलेलीं आहेत. सदर बाबी-बद्दल दादासाहेबांस आपण तपशीलवार समजाऊन सांगावें व जाहागीरीची सनद घ्यावी. या बाबतींत कोठवर ताकीदी कराव्यात ? हें छोटें पत्रहि ताकीदच समजावी. घरांत कोणीहि एक माणूस असेल तर त्यांस एकच हांक पुरे आहे. भास्कर-राव यांस व लाला फत्तेचंद यांस सलाम.

पत्रांक ८ ॥ श्री ॥ **सयद नुरुद्दीन हुसेन**
शके १६९३ १७७१ इ.

रावसाहेब **नारायणराव (मुनशी)** यांस— विशेष. काल रोजीं आपणांस एक चिठी पाठविली तिचा अद्याप निकाल केला नाहीं. आपण आपले चिरंजीव व भाऊबंदमंडळी इकडे पाठविण्याचें रहित केलें होतें परंतु दोन तीन इसम (ज्यांना येथें पाठविणार होता ते) व **भास्करराव** व **फत्तेचंद** यांस जलद रवाना करावें. कारण ते सर्व गोष्टींचा निकाल करून जातील.

पत्रांक ९ ॥ श्री ॥ **सयद नुरुद्दीन हुसेन**
शके १६९३ १७७१ इ.

मे० बापू सखारामसाहेब यांसः—

विनंति उपरि. आज्ञेप्रमाणें मी **विश्वासरावासह अंबाजी (?)** यांच्या लष्करांत पोहोचलों. व भेट झाल्यानंतर आपल्या जहागीरीबाबतींत सनदा हवाला केल्या व तोंडीं मजकूर निवेदन केला. आज उद्यां अशा तऱ्हेनें नर्मदेपावेतों आणिलें व साफ सांगतात कीं, "दोन लाख रुपये वसुलीचें घर तुम्हांस मिळणार

नाहीं. दोन लाख रुपये तनखा आहे. तनख्यापैकीं चवथा हिस्सा वसूल होत आहे, व बाकी तीन हिस्से स्वतःच्या जिम्यावर आहेत. यांत जबाब स्पष्ट आहे." व आणखी म्हणाले कीं, "**बापूसाहेबांनीं** परगण्याचें नांव तुमच्या सनदेंत दाखल केलेलें असतें तर या लढ्याचा निकाल चांगला लागला असता. आतां येत्या सालापासून घर तुमचें होईल. या सालाची रकम सरकारांत पोहोंचली." सारांश, आमच्या कोणत्याही कामाचा लाग आजपावेतों लागत नाहीं. जो सर्व हिंदुस्थानांत प्रसिद्ध आहे अशा **नवाब वजीरास** दोन लाख रुपयांचें घर रावसाहेबांनीं मेहरबानीनें दिलें, परंतु अखेर काय ! तुम्ही मात्र दुबार म्हणतां कीं, श्रीमंत साहेबांनीं काय म्हणून दिलें ! सबब (आतां) कायमकरार झाला आहे कीं, पावसाळा संपल्यावर आपण आपल्या कुटुंबासुद्धां यावें. समक्षच सर्व होईल. परगण्याचें नांव वरक असें तेथून लिहिलें आहे. परगणे मजकुरीं लिहिलें आहे. यानंतर आपल्या मर्जीप्रमाणें होणार आहे. बहुत बहुत.

पत्रांक १० ॥ श्री ॥ **सयद नुरुद्दीन हुसेन**

शके १६९३ १७७१ इ.

मे. **नानासाहेब** यांस——विनंति उपरि. यापूर्वी परगणे कलसरा (?) बद्दल व **विश्वासरावा**बरोबर जाण्याबद्दल व हेतु साध्य न झाल्याबद्दल वगैरे हकीकत आपल्या सेवेसी लिहिलेली होती. त्यानंतर येथें म्हणजे सागरमध्यें **आलीजनाब** यांची स्वारी आली आहे. येथील हकीकत पूर्वीप्रमाणेंच आहे. म्हणून मला **साहेबजादा** व सरकारचें कुटुंब व **विश्वासराव** यांसह येथेंच ठेवून आपण बुंदेलखंडाच्या **हिंदुपतराजाकडे** गेले. या कामांत **जनाब आलीस** फार त्रास व नुकसान आहे. व तें कामहि अद्यापपावेतों व्यवस्थित नाहीं. **बाळाजी पंडिता**च्या नांवें एक ताकीदपत्र व **विसाजीपंडता**च्या नांवें पत्र व झांशीच्या सरदारांस एक ताकीदपत्र यावें. घर मोकळें करवावें. **जनाब आली** तेथें आले असतां त्यांस अडचण होऊं नये. या गोष्टीची शरम तुम्हांस वाटावयास पाहिजे. बहुत काय लिहिणें, विशेष.

पत्रांक ११ ॥ श्री ॥ **सयद नुरुद्दीन हुसेन**

शके १६९३ १७७१ इ.

रावसाहेब यांस— मी आपली परवानगी घेऊन निघून येथें पोहोंचल्या दिवसापासून प्रत्येक क्षणास व तासास आपली आठवण करण्यांत निष्काळजी नाहीं. **जनाबे आली लाला सुखराम** यांस तेथें राहण्याकरितां पाठविलेलें आहे.

ते तेथें आपल्या सेवेसी राहतील. आपण **जनाब आलीच्या** हितचिंतनामध्यें गढलेले आहांत. त्यांचेजवळ जी गोष्ट काढाल तिकडे ते लक्ष्य देतील व ती गोष्ट ते उत्तम तऱ्हेनें पार पाडतील. स्नेहास न विसरतां नेहेमीं कृपापत्र पाठवून आठवण ठेवावी. विशेष.

ताजाकलम – जयपुराहून आलेला शहाजहानी अखबाराचा कागद वगैरे आलेला होता तो पाठविला गेला आहे तो आपण नजरेखालीं घालावा, इतकेंच नव्हे तर त्यांतील मजकूर श्रीमंत सरकार **पेशवा पंडितसाहेब** व **बापूसाहेब** यांस जाहिर करालच. व **जनाबे आली** यांच्या सर्व कामांसंबंधीं आपण पूर्णपणें लक्ष्य देऊन तयार असावें. कारण आपण आम्हांसमक्ष स्वतः तोंडानें **जनाबे आलीचें** काम पादशाहतीस योग्य असें व्हावें म्हणून बोलला आहांत. आपण आपलें बोलणें कायम केलें पाहिजे. विशेष काय ?

पत्रांक १२ ॥ श्री ॥ **सयद नुरुद्दीन हुसेन**

शके १६९३ १७७१ इ०

रावसाहेब बापू सखाराम यांस–विशेष–आपली या गरीबावर जी कृपा आहे तिचें वर्णन लिहून अथवा बोलून करतां येणार नाहीं. मीहि आपणांशीं असाच स्नेह व प्रेम ठेवीत आहे व तें मी जीवंत आहे तोंपावेतों ठेवीन. व तें दररोज वाढत जाईल. नेहमीं कृपापत्र पाठवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे, कारण त्यामुळें मला विशेष सुख होईल. अलीकडे शहाजहानाबादेहून अखबारीचा बंद आला तो भरंवशाच्या माणसाबरोबर रवाना केला आहे. आपण तो वाचून श्रीमंत **पंत प्रधान** यांस दाखवालच. महाराज, केवळ आपल्या सांगण्याप्रमाणें तिकडे रवाना झालों आहे. मी आपला फार आभारी आहे. बहुत काय !

पत्रांक १३ **सयद नुरुद्दीन हुसेन**

शके १६९३ १७७१ इ०

मे० बहिरव पंडत यांस–

आज आपणांपासून रवाना झालों तों रात्रीं ९ वाजण्याचे सुमारास मुक्काम आनंदगिरीस पोहोंचलों. कारभारीसाहेबाकडून घर कायम करण्याच्या बाबतींत जें उत्तर आलें होतें तें **नवाब एहतेशामुद्दवला** बहादर यांस सांगितलें. त्यावरून मानिले **नवाबसाहेब** यांनीं या बाबतींत मुद्दाम **नानासाहेबांस** व आपणांस पत्र लिहून कायम केलेलें होतें. घर न मिळाल्यामुळें फार काळजींत आहेत. मध्यंतरीं मुंबईहून जनरल साहेबांचें पत्र श्रीमंतांचें नांवें पोहोंचलें तें माझ्या स्वतःच्या

पत्रासोबत पाठविलेलें आहे. याकडे लक्ष्य देणें अवश्य आहे. घराच्या बाबतींत उत्तर जरूर देणें. विशेष, सुखी असा. या सोबत **बाजीबाची** चिठ्ठी पाठविली आहे.

पत्रांक १४ **॥ श्री ॥** **जोसास डुप्रे गव्हर्नर बंदर चिनापटण.**

शके १६९४ आषाढ वद्य १३ रा॥ २८।७।१७७२ इ.

श्रीमंत माधवरावसाहेब पंडत प्रधान यांचे सेवेसी-विशेष. रोहिल्यावर शुक्रताल प्रांतांत आपल्या थोर सरदारांनीं विजय मिळविल्याबद्दल मजकुराचें आपलें स्नेहपत्र पोहोंचलें. त्यामुळें फार आनंद झाला. या शुभकार्यानिमित्त ईश्वर आपणां सर्व मित्रमंडळास सुखी व आनंदी करो. या गोष्टीमुळें मला किती आनंद झाला हें लिहिण्याची आवश्यकता नाहीं, कारण, आपणा परस्परांमधील असलेली दोस्ती पक्की आहे व त्यामुळें परस्परांचें काम आपलेंच आहे असें समजलें जातें. म्हणून वरील गोष्टीमुळें(माझ्याच सरदारांचा विजय झाला आहे असें वाटत असल्यामुळेंच) मला जो परमानंद झाला आहे तो सविस्तर सांगणें शक्य नाहीं. आपण इकडील खुषी विचारली तरी ती आपणांवरच अवलंबून आहे. आपण नेहमीं रुकापत्र पाठवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहावें ! अखंड सुखी असा.

जे. डी. एम्. पी. (?)

पत्रांक १५ **। श्री ॥** **जोसास डुप्रे गव्हर्नर बंदर चिनापटण.**

शके १६९४ श्रावण शु. ११ रा। ९।८।१७७२ इ.

श्रीमंत माधवरावसाहेब यांस-विशेष-आपणांकडून बरेच दिवसांत कुशलपत्र येऊन मला खुषी केलें नाहीं. ता. ९ जानेवारी सन १७७१ मुताबिक छ. २२ रमजान सन ११८४ हिजरी रोजीं आपणांस एक पत्र लिहिलें होतें. त्यांत आपले वकील **माधवराव सदाशिव** यांची भेट झाल्याबद्दल लिहिलें होतें. हल्लीं लिहिण्यांत येतें कीं, आपले व माझे असे दोघांचे मित्र **नवाब वालाजाहा** बहादर यांनीं सदरहू **माधवराव** येथें पोहोंचल्यावेळीं ज्या कांहीं गोष्टी सविस्तर निवेदन केल्या त्याबद्दल लिहिण्याजोगा मजकूर मी विलायतेस लिहिला आहे. थोडक्याच दिवसांत तेथून संगीन फौजेसह जहाजें पोहोंचण्याची आशा आहे. वरकड गोष्टी **नवाबसाहेब** आपणांस कळवितीलच.

माझी एवढीच विनंति आहे कीं, आपण कृपेनें कुशलपत्र नेहेमीं पाठवीत जाऊन माझें मन काळजीमुक्त करावें. बहुत काय लिहिणें !

जे. डी. एम् पी. (?)

सिकंदर बुईच गव्हर्नदोर

पत्रांक १६ ॥ श्री ॥ बंदर चिनापट्टण

शके १६९४ फाल्गुन शु० ३ २४।२।१७७३ इ.

श्रीमंत नारायणरावसाहेब-यांस-विज्ञापना विशेष. कंपनीसरकार व आपण यांमध्यें असलेल्या पक्क्या मैत्रीवर नजर देऊन इकडील हकीकत आपणांस कळविणें मला अवश्य वाटतें कीं, येथील गव्हर्नदोर **मिस्तर डुप्रे** यांचा विलायतेस जाण्याचा हेतु आहे व त्यांच्या या प्रांताच्या गवर्नदोरीच्या जागेवर मी कायम आलों आहे. **कंपनी** व आपण आणि **नवाब वालाजाह** व आपण यांमधील पक्क्या मैत्रीस जपण्यांत मी मनापासून तत्पर आहे. बहुत काय लिहावें ! नेहेमीं सुखी असावें.

पत्रांक १७ ॥ श्री ॥ बंदर चिनापट्टण.

शके १६९५ कार्तिक शु. २ १७।१०।१७७३ नंतर

मे० रावसाहेब पंडित प्रधान यांचे सेवेसी-विशेष. आपलें स्वतःच्या मोहेरेनिशीं कृपापत्र तारीख १७ माहे आक्टोबर सन १७७३ इ. मुताबिक छ. २९ माहे रजब सन ११८६ हिजरी रोजीं लिहिलेलें माणसाहातीं पोहोंचलें. त्यांत **नारायणराव** मृत्यु पावल्याबद्दल लिहिलेलें होतें. त्यामुळें मला इतकें वाईट वाटलें कीं, त्याच माणसाबरोबर आपला गादीवर बसण्याचा इरादा असल्याबद्दल मजकुराचें पत्र आलें नसतें तर तें दुःख मला आवरलें नसतें. ही शुभवार्ता अमलांत आल्याबद्दल समजण्याची रात्रंदिवस वाट पहात आहे. शक्य तितकें लवकर आपण ही शुभेच्छा अमलांत आणून मला खबर द्यावी. म्हणजे समाधान होईल. सुखाचा काल असो.

पत्रांक १८ ॥ श्री ॥ रॉबर्ट गँबीर

शके १६९५ भाद्रपद शु० ७ रा २४।८।१७७४ इ०

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पेशवा साहेब यांस-विशेष.

स्नेहपूर्वक आपणांस कळावें कीं, आपणांस श्रीमंत महाराजसाहेब यांनीं पेशवाईपदाच्या अति मूल्यवान वस्त्रांची देणगी दिल्याबद्दल मजकुराचें आपलें पत्र

पोंहचून अत्यानंद झाला. प्रथम वरील गोष्टीबद्दल अभिनंदन करून नंतर ईश्वराच्या दरबारीं अशी प्रार्थना करतों कीं, त्यानें या देणगीनिमित्त आपणांस आपल्या दूर-जवळच्या सर्व स्नेह्यांस व हितचिंतकांस नेहमीं सुखी राखावें व आपणांमुळें आपल्या गादीचें वैभव वृद्धिंगत व्हावें. आशा आहे कीं, आपण कृपेनें कुशलपत्र पाठवीत जाल. आपला वैभवसूर्य राज्यलक्ष्मीरूपी पूर्व दिशेकडून उगवो. लिहिलें तारीख २४ माहे आगष्ट सन १७७४ इंग्रेजी छ० १५ जमादिलाखर सन ११८८ हिजरी.

पत्रांक १९ ॥ श्री ॥ (वॉरन् हेस्टिंग्ज)
इमादुद्दौला बहादर

शके १६९७ १७७५ इ.

मेहेरबान **रावसाहेब** यांस (१) विशेष–मराठा सरकारची पूर्ण मुखत्यारी व गादी (= कारभार) आपल्या हातांत आहे अशी माझी पक्की खात्री आहे. सबब आपल्या व इंग्रजसरकारासंबंधीं मुंबईस घडून आलेल्या गोष्टी आपणांस लिहिणें मी अवश्य समजतों. **रघुनाथराव** यांस पेशवाईवर कायम करण्याकरितां जो त्यांचा हेतु त्यास अनुसरून त्यास सामील होऊन मोठी फौज लढाईकरितां पाठविली म्हणून खबर तेथील गव्हर्नर व कौन्सल यांच्या पत्रांवरून समजली. ही गोष्ट कंपनीच्या आज्ञेबाहेरची झाली कारण, 'हिंदुस्थानच्या सरदारांशीं लढाईच्या प्रसंगापासून दूर रहाणें' याप्रमाणें कंपनीची सक्त ताकीद आपल्या प्रांतांत दिली गेली आहे. वरील गोष्ट आमच्या पातशहाच्याहि आज्ञेविरुद्ध आहे. कोणाशींहि कौलकरार करणें किंवा लढाई सुरू करणें हें गव्हर्नर जनरल व कौंसल बंगाला यांच्या परवानगीशिवाय योग्य नव्हे असा हुकूम हिंदुस्थानांतील कंपनीच्या प्रांतांतील कारभाऱ्यांना दिला गेला आहे. सबब मी व येथील कौंसल यांनीं मुंबईच्या गव्हर्नरास व कौंसलास हुकूम पाठविला आहे कीं, '**रघुनाथरावांच्या** मदतीकरितां पाठविलेली फौज परत बोलावून द्यावी व मराठ्यांच्या सरदाराशीं कोणतेहि प्रकारें स्वसंरक्षणाशिवाय लढाईंत पडूं नये.' माझा हेतु असा कीं, एक हुशार, विश्वासूक, शहाणा व चतुर माणूस पुण्यास पाठवावा. कारण, पुणे **पेशव्यांची** राजधानी असून मुंबईनजीक आहे आणि मराठासरकार व मुंबईचे सरदार यांमधील तंट्याचा निकाल लागेल व परस्पर स्नेहवृद्धिहि होईल. पण, या पत्राचें उत्तर व आपले इष्ट हेतु समजेपावेतों त्यांस पाठविणें तहकूब केलें आहे. व तोंपावेतों आपणहि आपल्या प्रांतांतील सरदारांस इंग्रजी फौजेशीं लढाई न करण्याबद्दल ताकीद करावी. म्हणजे परस्पर तह ठरवितांना अडथळा येणार नाहीं. परस्पर दोस्तीचा पर्वाचा पाया पक्का करण्याकरितां व आपली व माझ्यावर सोंपविलेली कंपनीची भलाई यांवर नजर देऊन आपणांस लिहितों आहे. आपल्या हुशारीबद्दल व शहाणपणाबद्दल मला चोहोंकडून लौकिक ऐकूं येतो व त्यावर माझा भरंवसा आहे.

तरी या बाबतींत शक्य ती तजवीज करण्यास आपण मागें घेणार नाहींत. जोंपावेतों परस्पर हेतु परस्परांस समजणार नाहींत तोंपावेतोंच काय ती कसूर होईल. बहुत काय लिहिणें.

डब्ल्यू. एच्.

पत्रांक २० ॥ श्री ॥ **टॉमस् किंग**

शके १६९७ फाल्गुन व॥ १४ पा॥ १९।३।१७७६ इ.

मेहेरबान एतेजादे दोस्तान **हरिपंत बल्लाल** यांस– (आपलीं) लागोपाठ दोन स्नेहपूर्ण पत्रें–एक मोहरम तारीख २२ रोजीं व दुसरें तारीख २४ रोजीं लिहिलेलें–अनुक्रमें ता. २६ व २८ रोजीं पोहोंचून मजकूर समजला. मेहेरबान, यापूर्वी आपलें पहिलें पत्र मिळालें तेव्हां त्याचें उत्तरीं आपणांस दोन पत्रें पाठविलीं आहेत तीं पोहोंचून वाचलीं असतीलच अशी मला खात्री वाटते. त्यांत इकडील सर्व खबर मी लिहिलेली आहेच. व हें पत्र लिहीपावेतों मला सल्ल्याबद्दल खात्रीशीर हुकूम मिळालेला नाहीं, व मला असें वाटतें कीं, श्रीमंत **पंतप्रधान** साहेब हे सदर गोष्ट स्वीकारणार नाहींत. व तुम्हीहि तसें अमलांत आणणें हें योग्य आहे. असो. जी गोष्ट घडेल ती नजरेसमोर येईलच. (आपण) लिहिलेलें होतें कीं, "स्नेहाचा बाग नेहमीं हिरवागार व टवटवीत राहो" (परंतु), एतेजाद, ज्याचें बीं सुद्धां पेरलेलें नाहीं त्याचें फल कसें येईल ! इतकेंच नव्हे तर उलट, फळ येणें संभवनीयहि नाहीं. या जिल्ह्यांत योग्य सल्ला व्हावा अशी आमची मनीषा आहे. यापेक्षां जास्त तपशील काय द्यावा !

पत्रांक २१ **टॉमस् किंग्**

शके १६९८ चैत्र शु. ५ पा २४।३।१७७६ इ.

मेहेरबान एतेजादे दोस्तान् **हरिपंत बल्लाल** यांस—सलामत्—काल मुंबईचे कौंसलदार व **जनराल** साहेब यांचें आज्ञापत्र व सोबत परस्परांतील ठरलेला करारनामा माझ्या नांवें आलेला पोहोंचला. त्यांतील मजकूर श्रीमंत **पेशवे** साहेब यांच्या सेवेसी जाहीर करीनच. आपल्या नांवाचें माझें पत्र आपणांस पोहोंचेपावेतों आपण तेथून कूच करूं नये व पहाडरस्ता (खिंड) ओलांडून जाऊं नये. परस्पर सैन्यांतील टोळ्यांनीं एकमेकांस कोणतेहि प्रकारें हरकत करूं नये व त्रास देऊं नये असें करारनाम्यांत लिहिलेले आहे. तरी आपण आपल्या स्वतःच्या सर्व सैन्यास निक्षुण ताकीद करावी कीं, त्यांनी सरकार श्रीमंत **पेशवे** साहेब यांजकडील जो कोणी येईल अथवा जाईल त्यास कोणतीहि हरकत व त्रास न पोहोंचेल असें

करावें. जर कदाचित् याविरुद्ध गोष्ट अमलांत आली तर करारामाणें न वागतां विरुद्ध वागतां असें समजलें जाईल. यापेक्षां जास्त (लिहिणें) जास्त आहे.

पत्रांक २२ ॥ श्री ॥ रॉबर्ट गँबीर

शके १६९८ वैशाख व० ९ रा। १२।५।१७७६ इ.

भे० हरिपंत बल्लाळ (फडके) यांस—विशेष—आपलीं कांहीं पत्रें मला मिळालीं. त्या सर्वांचा मजकूर समजला. त्यामध्यें परगणे परत देण्याबद्दल मजकूर आहे असें अखेरचें एक पत्र आज सकाळीं पोहोंचलें. त्याचें भाषांतर होण्यापूर्वींच हें माझ्या लक्ष्यांत आलें. सरदारांनीं कर्नल अपटन् यांस पुण्यास पाठविलें आहे. आम्ही होऊन कोणतीहि एखादी गोष्ट करणार नाहीं असें आपण व इतर शहाणा विचारी माणूस खात्रीलायक समजेल असें मला वाटतें. कारण कंपनी इंग्रज सरकारचे आम्ही नौकर आहोंत. आम्ही (आपलें म्हणणें) कबूल करीत नाहीं. कारण त्यांचें नुकसान होईल. हुकूम करणारे ते आहेत. आम्ही त्यांचे ताबेदार आहोंत. आम्ही सल्ला व दोस्तीची अपेक्षा करितों. व त्याकरितां आम्ही प्रयत्न करितों. आपली जी कांहीं आज्ञा असेल ती मुंबईच्या कौंसिलच्या साहेबांपुढें तशीच ठेवण्यांत कसूर करणार नाहीं. जीं कामें पुष्कळ दिवसांपासून व्हावींत म्हणून आपण अपेक्षा करीत होतां त्याबद्दल सल्ला मसलत करनेल कीटन् (?) यांशीं आमचें स्मरण न करितां जाहीर केली त्यामुळें आपलें काम लांबणीवर पडलें. यांत आपलीच चूकभूल आहे. इंग्रज हे बोलण्यांत सत्य व दोस्तीमध्यें दृढ असतात. परंतु ते कोणाचे नौकर नव्हेत. आणि म्हणून त्यांच्याशीं कोणीहि त्या मार्गानें बोलणेंचालणें करूं नये. आम्ही कोणत्याहि वेळेस आपल्या इष्ट कामास तयार आहोंत. नेहमीं खुशांत असावें. लिहिलें तारीख १२ माहे मे सन १७७६ इंग्रजी मुताबिक तारीख २१ माहे रबिलावल सन ११९० हिजरी.

पत्रांक २३ ॥ श्री ॥ बॉडॅम्

शके १६९८ ज्येष्ठ शु. ४ रा। २१।५।१७७६ इ.

मे. हरिपंत बलाल फडके यांस—आपणांवर ईश्वरी कृपा सदैव असो. मी आपणांस स्नेहधर्मपूर्वक कळवितों कीं, स्नेहपत्र पोहोंचलें. त्यांतील मजकूर समजला. कारनेल अपटन यांच्या मार्फत आमचे लार्ड व श्रीमंत पंडत प्रधान यांच्यामधील बळकट दोस्तीच्या संबंधांत आमच्याकडून तफावत होणार नाहीं (वरिष्ठ अधिकाऱ्यांचा) हुकूम व माझा हेतुहि असा आहे कीं, दोस्ती नेहेमीं मजबूत असावी. जर पत्र प्रथम लिहिलें असतें तर फार चांगलें झालें असतें. पण कालच मी सरदारीचा ताबा घेतला आहे. माझ्या हातीं कारभार नव्हता. दादासाहेबांची

हजार दोन हजार माणसें शहरांत आलेलीं आहेत ही गोष्ट आपणांस कोणी तरी खोटीच कळविली आहे. दोनशेंपेक्षां जास्त माणसें दादासाहेबापाशीं नसावींत म्हणून सक्त ताकीद आहे. व तीं माणसें लढाऊ नाहींत. त्यांच्या जुन्या नौकर माणसांपैकीं आम्हांस खबर न लागतां आलेलीं असल्यास त्यांत बाहेर काढून देऊं. ते लढाऊ नाहींत ते खिद्मतगार व नोकरपेशाचे असतील. भेट घेऊन व मुजरा करून परत आपल्या देशीं ते जातील. या वार्तेमुळें आपण शंका घेऊं नये. असें लिहिलेलें आहे कीं, चार माणसें शहरांत आहेत. त्यांजबद्दल मला खबर नाही. त्या माणसांस हि परवानगीची खबर सुद्धां नसेल. मी व माझे अधिकारी केव्हांहि ते आमच्या अमलांत व आश्रयाला रहाणें—ही गोष्ट कबूल करणार नाहींत, अशी आपण खात्री ठेवावी. त्यांनीं शहरांत मुक्काम करूं नये अशी आमची सक्त ताकीद आहे. कदाचित् चोरून येतील तर व आम्हांस समजेल तर त्याचवेळीं त्यांस बाहेर-काढून देईन. खात्री असावी. यांत तफावत होणार नाहीं. दादासाहेबांचे हत्ती, उंट व घोडे वगैरे-बद्दल लिहिलें होतें त्याबद्दल **मिस्टर गॅबीर** यांनीं स्पष्ट उत्तरीं कळविलें आहेच कीं, ते सर्व **दादासाहेबांच्या** मालकीचे आहेत. व आम्ही ते **लॉर्डच्या** हुकुमाशिवाय आपणांस देऊं शकत नाहीं. आपली मर्जी असेल तर आमच्या **लॉर्डास** लिहावें. आज चार दिवस झाले, आपला माणूस **लखो पंडित** यांज-बरोबर हर प्रकारचीं पत्रें पाठविण्याबद्दल मजकुराचें पत्र त्यांजसमागमें आपणांकडे पाठविलें आहे. आपण असेंहि लिहिलें होतें कीं, "कांहीं गोष्टी लिहून कळवितां येत नाहींत तरी आपण आपला एक विश्वासूक माणूस पाठवावा. अशा माणसाजवळ तो मजकूर सांगूं." सबब **बापू कामत** यांस आपल्या सेवेसी पाठवीत आहे. त्यांस जें सांगणें तें सांगावें. रोज स्नेहाभिवृद्धि असावी. सौख्यवृद्धि असो. तारीख २१ एकवीस मे, सन १७७६ इंग्रजी, छ० २ माहे रबिलाखर सन ११९० हिजरी.

पत्रांक २३ ॥ श्री ॥ * **जॉन ब्रिस्टो.**

शके १६९८, श्रावण शु० १ रा १६।७।१७७६ इ.

सवाई माधवराव पंडित प्रधान—यांस-विशेष. तिकडून लालपोश (दंगेखोर) वगैरे कांहीं मंडळी झांशीकडे जाऊन त्यांनीं तेथें बंडाळी केल्याबद्दल मजकुराचें आपलें पत्र पावलें. मी याबद्दल **नबाबसाहेब वजीरुलमुमालिक** यांस कळवून बंडाळी थांबविली आहे. सदर पत्र पोहोंचून फार आनंद झाला. मी आपल्या लिहिण्यावरमागें **नबाब वजीरुल मुमालिक** यांस वरील गोष्टीबद्दल लिहून

---

* सदर **जॉन ब्रिस्टो** हा **नबाब वजीर** यांजकडे फैजाबादेस ब्रिटिश रेसिडेंट होता.

त्यांच्या व आपल्या दरम्यानचा स्नेह जुना असल्याबद्दल हि त्यांस उत्तम रीतीनें समजाविलें आहे. व सांप्रतहि सदर **नबाब** साहेबांच्या मनांत स्नेह व ऐक्य आहे. ईश्वरेच्छेनें महाराजा **पुरुषोत्तम पंडित** पोहोंचलेले आहेत ते **मरकल रावजी (?)** यांच्या कामाचा निवाडा करतील. प्रत्यक्ष भेट होईपर्यंत आठवणीची अपेक्षा करीत आहे. बहुत काय !

जे. बी.

पत्रांक २५ ॥ श्री ॥ **सयद नुरुद्दीन हुसेन**
शके १६९८ **१७७६ इ.**

मुनशी नारायणराव किसन यांस–विशेष.– सरकारच्या इनामी काशीद जोडीबरोबर रुपापत्रें एका विनंतिपत्रासह पोहोंचली. इकडूनहि यापूर्वी दोन जोड्या रवाना झाल्या आहेत व आतां हि एक जोडी रवाना झाली आहे. सरकारीकामांत आपण कोणतेहि प्रकारें माघार येणार नाहींत अशी आशा आहे. कारण, हें काम पार पाडणें आपणांसच हितावह आहे. असें काम केलें पाहिजें कीं, आपण **बापूसाहेबाकडून** अगर जो कोणी पुढाकार घेणारा असेल त्याकडून अथवा या कामाच्या मालकाकडून '**सयद नुरुद्दिन हुसेन खान** आल्यावांचून जाहागीरीसंबंधीचें काम तडीस जाणार नाहीं,' अशा मजकुराचें पत्र लिहवून पाठवावें. त्यास लौकर रवाना करावें. या बाबतींत आपलें व माझें परस्परांत झालेलें जें लिहिणें वाचणें व करार तो कायम होईल. या बाबतींत तिसरा माणूस जरी आला तरी हरकत नाहीं. कोणत्याहि गोष्टीमुळें अथवा प्रकारानें सरकारचा ज्यांत फायदा आहे त्यांत माझाहि आहे. परंतु, परस्पर समजुतीप्रमाणें तुमचें काम पूर्ण ठेपेस लाविलेलें आहे. म्हणून आपण सुज्ञपणानें जें ठरवाल तें मला कबूल आहे. या बाबतींत आपण **दादासाहेबांस** निक्षून लिहिलें पाहिजे कीं, लौकर पाठवावें. ज्यास्त लिहिणें नलगे. **भास्कररावजी** व **फत्तेचंद** यांस सलाम. ताजाकलम– **राऊत यशवंतसिंग** यांच्या कामासंबंधींहि समक्ष बोलणें झालें होतेंच. सांप्रत त्यानेंहि **बापूसाहेब** व **श्रीमंत** साहेब यांस पत्रें लिहिलीं आहेत व मुलूख व राज्याच्या हिश्शासंबंधीं श्रीमंत **दादासो** मालक आहेत ते वाटेल तें आमच्यापासून घेतील. व **महादजी शिंद्यांच्या** मुलखाजवळील **दादासाहेबांचा** जो प्रांत असेल तो दोघा राजांच्या संमतीनें मिळूं शकेल. हल्लीं विशेषतः बुंदीचा राजा व **राजा जशवंत सिंह** हे हजर आहेत व त्यांजजवळ विशेषतः **राजा राघवदास** व **राजा रामसिंग** हे आहेत. व किल्ले कोपाळहि त्यांच्या हातांत आहे. सध्यां त्यांजपाशीं आठ हजार स्वार आहेत. व आणखी जरूर तर वाटेल तितकी फौज जमा करतील. त्यांच्याजवळ

पुष्कळ हत्यारेंहि आहेत. त्यांची इतकी तयारी आहे कीं, **राजा रामसिंग** व **जनाब आली** यांनीं **दादासाहेबांस** हिंदींत पत्र लिहिलेलें आहे व त्यांत त्यांनीं आज्ञा केली आहे कीं, त्याचा जबाब फारशींत लिहावा. कारण दुसऱ्या कोणीं तें वाचूं नये. म्हणूनच हिंदींत लिहिलें. कारण **दादासाहेब** स्वतः तें वाचतील. याउपरी 'आपण **जनाब आलीच्या** नव्या सनदेबद्दल मला लिहिलें तर त्या बद्दल मीं कांहीं कळविणें योग्य नाहीं. तुम्हीच **दादासाहेबांस** स्वतःच्या पत्रांत लिहावें,' असें तुमच्या लिहिण्यावरून मी लिहिलें आहे. तरी तें त्यांच्या हातीं देऊन बोलणें चालणें करावें. कळावें.

पत्रांक २६ **॥ श्री ॥** **(वॉरन् हेस्टिंग्ज्)**

इमादुदौलाबहादर.

शके १६९९ १७७७ इ.

(!) यांस–विशेष–आपणांकडून एक पत्र कौलकराराप्रमाणें शर्ती अमलांत आणून पूर्ण करण्याबद्दल व मुंबई गव्हर्नर व कौंसिल या संबंधीं तक्रार दाखविणारें व दुसरें पत्र फ्रेंच वकील पुण्यास येऊन तेथें त्याचा सन्मान झाल्याबद्दल वगैरे येऊन मजकूर समजला. यापूर्वीं छ. ७ माहे शाबान रोजीं लिहिलेल्या पत्रांत बऱ्याच तक्रारींपैकीं एकीबद्दल विशेषतः लिहिलेलें होतें, त्यावरून परस्पर करारमदाराप्रमाणें पक्केपणानें वागण्याचा या सरकारचा हेतु निःसंशय उघडपणें समजून आला असेलच म्हणून त्याबद्दल मी आतां पुन्हां लिहिणें अवश्य नाहीं असें समजून बाकीच्या गोष्टींबद्दल जबाब सदर पत्रांतून देत आहे. आपलें पत्र येण्यापूर्वींच फ्रेंच सरदार पुण्यास पोहोंचल्याबद्दल व त्यांस मुंबईजवळील बंदर दिल्याबद्दल व त्याच्याशीं बोलणें चालणें होऊन कौलकरार झाल्याबद्दल वगैरे बातमी मला पोहोंचली त्यामुळें मला फार आश्चर्य वाटलें. ज्याच्या योगानें परस्पर फायदे आहेत अशा परस्पर करारमदारास अनुसरून अशा गोष्टी घडणें हें सुज्ञपणाचें कृत्य नाहीं असें आपणांसहि समजून येईल. तथापि मला खात्री आहे कीं, अशा गोष्टींमुळें कोणत्याहि प्रकारें अडथळा येऊं शकणार नाही व केव्हांहि येणार नाहीं. आपल्या खुषखबरीचा चाहता असें मला समजून वरचेवर आनंदपत्र पाठवून आनंदवीत जावें.

डब्ल्यू. एच्.

ताजाकलम–कौलकराराच्या शर्ती अमलांत आणण्यांत मी व कौंसिलचे साहेब केसाएवढी सुद्धां कसूर करणार नाहींत उलट आम्ही पक्के आहोंत. आपल्याहि नजरेंत ही गोष्ट राहणें हें उचित आहे. बहुत काय लिहिणें ?

डब्ल्यू. एच्.

पत्रांक २७ ॥ श्री ॥ (वॉरन् हेस्टिंग्ज्)

इमादुद्दौलाबहादुर.

शके १६९९ १७७७ इ.

श्रीमंत रावसाहेब (?) यांस – विशेष – हिंदुस्थानाकडील कंपनीच्या मुलखांत धामधून करण्याचा इरादा असल्याबद्दल तपशीलवार हमेशा मला खबर समजल्यावरून अवश्य कर्तव्य म्हणून आमच्यातर्फेच्या वरील प्रांताचें संरक्षण करण्याकरितां फौजेची टोळी पाठविलेली आहे. कदाचित् सदर टोळीचें कूच मराठा सरकारांच्या कांहीं प्रांतांतून होईल. सबब आपण परस्पर मैत्रीवर लक्ष्य देऊन आपल्या अधिकाऱ्यास रस्त्यांत तीस त्रास न होईल असें करून शिवाय शक्य ती मदत करण्याबद्दल निक्षून ताकीद करण्याची मी आपणांस तसदी देत आहे. असें केलें असतां सदर टोळी सुखानें इष्ट ठिकाणीं पोहोंचेल. आम्हीहि आमच्या टोळीच्या सरदारांस परस्परस्नेहभावास अनुसरून सौजन्यानें वागण्याबद्दल सक्त ताकीद केलेली आहे. आपणामध्यें व आमच्या सरकारामध्यें झालेल्या शर्ती कायम तशाच ठेवणें हाच आमचा हेतु आहे व इकडून केव्हांहि कोणत्याहि कामांत कसूर होणार नाहीं. या बाबतींत आम्ही जसे कायम राहूं तसेच आपण हि हेंच ध्येय ठेवाल अशी मला खात्री आहे. वरचेवर पत्रद्वारें कुशलेच्छूस आनंदवीत जाणें हें स्नेहभावास अवश्य आहे. बहुत काय लिहिणें ?

डब्ल्यू. एच्.

पत्रांक २८ ॥ श्री ॥ (?)

शके १६९९ रा। २५।१।१७७८ इ.

सेवकराम यांसः—हुजूरच्या दरबारांतून तुम्हांस **गव्हर्नर जनरल मिस्तर हेस्टिंग्** बहादूर जल्लादुज्जंग यांजकडे परस्पर प्रेम व दोस्ती यांचा पाया मजबूत करण्याकरितां बंदर कलकत्ता येथें पाठविलेलें आहे. सबब हें तुमचें कर्तव्य आहे कीं, सदर साहेब व त्यांचें कौंसिल यांस इकडील सर्व गोष्टी उत्तम प्रकारें समजाऊन याव्यात. व बंदर सालशी तोडून देण्याबाबत सवाल जबाब करावेत. व आज्ञापत्राप्रमाणें **रघुनाथरावाबद्दल** दुरुस्ती करावी. तुम्ही जें कांहीं कराल तें हुजुरास मंजूर व कबूल होईल. सदर लिहिल्याअन्वयें तुम्हांस या बाबतींत मुखत्यार नेमलें आहे. लिहिलें तारीख २५ जिल्हेज ११९१ हिजरी.

• ता. २५ जिल्हेज सन ११९१ हिजरी रोजीं **लाला सेवकराम** यांच्या नांवें **श्रीमंत पंतप्रधान** यांच्या मोहोरनिशीं केलेल्या मुखत्यारपत्राची नकल असे.

पत्रांक २९ ॥ श्री ॥ जॉन् अपटन्
शके १६९९ १७७८ इ.

मेहेरबान सज्जन रुपावंत स्नेहाधार **बाळाजीपंडत नानासाहेब** यांस— सलाम उपरि—ज्याच्या रुपाळुपणास व मोठेपणास सीमा नाहीं अशा आपल्या सौख्य-पूर्ण दर्शनाची इच्छा अन्तःकरणापासून प्रकट करीत आहे. ईश्वरास नमन असो. काल रात्रीं कलकत्त्याच्या बडया कौन्सिलाकडून पत्र आलेलें पोहोंचलें. पूर्वी मी आपल्या इच्छेप्रमाणें खात्रीशीर केलेलें होतें त्यास अनुसरूनच सद्रहु कौन्सिलानीं आपल्या हेतूप्रमाणें कबूल केलेलें आहे. मी ही शुभवार्ता म्हणून ताबडतोब आपल्या सौख्यपूर्ण सेवेसी या स्नेहपत्रानें कळवीत आहे. ईश्वरेच्छेनें एक दोन दिवसांच्या अवधींत तपसीलवार कळविण्यांत येईल किंवा ज्या वेळीं श्रीमंत **माधवराव अप्पासाहेब** यांची स्वारी या शहरीं येणार आहे त्या वेळीं समक्षच सर्व गोष्टी सविस्तर पुढें मांडीन. जास्त लिहिणें जास्त आहे. नेहमीं सौख्यकाल असो.

जे. अपटन्.

पत्रांक ३० ॥ श्री ॥ (वॉरन् हेस्टिंग्ज्)
इमादुद्दौलाबहादर.
शके १७०० १७७९ इ.

मे० बाळाजी पंडित यांस—विशेष—तिकडील घडलेल्या गोष्टीबद्दल ज्या अफवा मला समजल्या त्या व त्याबद्दल माझ्या मनांतलि गोष्टी मी आपणांस लिहून कळविल्या आहेतच. तसेंच मुंबईच्या फौजेचे सरदार व आपण यांमध्यें जो करारमदार झाला तो मला नामंजूर असल्याबद्दलहि स्पष्टपणें मी कळविलें आहेच. तें पत्र पाठविल्यानंतर आपलें एक पत्र सद्र कौलकराराच्या नक्‍कलेसह आलेलें मिळालें. त्यांतील मजकूर वाचून फारच सखेदाश्चर्य वाटलें. कारण, **कंपनीच्या** अधिकारांना कमीपणा आणणारें व इंग्रज नांव धारण करणाऱ्यालाहि हलकेपणा व बेअब्रू आणणारें असें हें कृत्य घडलें. शिवाय याहिपेक्षां विशेष आश्चर्य हें वाटतें कीं, ज्याला कोणत्याही प्रकारें अधिकार नाहीं अशा माणसाकडून आपणहि करारनामा कबूल करवून अशा शर्ती घातल्या कीं, त्या कबूल केल्या असतां स्वतःस इंग्रज म्हणवून घेणाऱ्या माणसानें आपली बेअब्रू कबूल केल्याप्रमाणें आहे. कारण, सद्र सरदार व त्यांचे वरिष्ठ मुंबईचे गव्हर्नर व कौन्सिल यांसहि हिंदुस्थानच्या सरदाराशीं कौलकरार करण्याचा कोणत्याहि प्रकारें अधिकार नव्हता ही गोष्ट आपणांस माहीत नव्हती असें नाहीं. याबद्दल आगाऊ खबर **कर्नल अपटन्** यांस पाठविलें त्याच वेळीं स्पष्टपणें आपणांस व इतर कारभारी मंडळास दिलेली होती. नाहीं तर

अशा बाबतींत मुंबईच्या कौन्सिलास व गव्हर्नरास अधिकार होता. कर्नल मजकूर यांस पाठविण्याचें कारण—त्यांनीं (मुंबईकरांनीं) **रघुनाथरावाशीं** केलेला कौल-करार रद्द करण्याकरितां व **कंपनीच्या** ताब्यांत असलेल्या हिंदुस्थानांतील मुलखा-संबंधीं या कंपनीतर्फे पूर्ण अधिकार असलेले कर्नल मजकूर यांचे मार्फत (पूर्वीचा) कौल करार पुन्हां कायम करण्याकरितां—हेंच होय. याकरितां कर्नल मजकूर यांस पाठविण्याची जरूरी नव्हती. तळेगांवीं केलेल्या करारावर ज्या सरदारांनीं सह्या केलेल्या आहेत त्या लोकांस तसें करण्यास मुंबईचे गव्हर्नर व कौन्सिलांकडून कोणतेहि प्रकारें अधिकार नव्हता म्हणून तो केलेला करारनामा आम्हांस कोण-त्याहि प्रकारें कबूल व मंजूर नाहीं. याकरितां कर्नल मजकूर यांस पाठविणें अवश्य झालें. केलेला करारनामा जर कायम व मंजूर असता तर इतकें करणें जरूर नव्हतें. सबब आतां मी पुन्हां लिहीत आहे कीं, केलेला तो करारनामा मुळींच कबूल व मंजूर नाहीं. तो खोटा व केवळ नामंजूर आहे. व आपणांसहि या कामीं तक्रार करण्यास आधार नाहीं. कारण, असला करारनामा आम्हांस नामंजूर अस तांनाहि आपण त्यांस मानितां. हिंदुस्थानांतील राजेरजवाड्यांशीं त्यांची गादी कायम आहे तोंपावेतों सख्यत्वानें वागावें अशी माझी मनापासून इच्छा आहे, ही गोष्ट सूर्याप्रमाणें उघड आहे. यापूर्वीं आपणांस **कंपनीच्या** व इंग्रजांच्या कायमच्या दोस्तीच्या शर्ती कळविल्या आहेतच. त्या आपल्यास कबूल नसल्यास माझ्या हातून जें कांहीं निरुपायानें अमलांत येईल त्याबद्दल माझ्यावर शब्द राहणार नाहीं. परंतु, माझी पक्की खात्री आहे कीं, आपण न्यायावर व परस्पर संबंधावर नजर देऊन उपरिनिर्दिष्ट शर्ती अमलांत आणाल. व असें झालें तर परस्पर कायम दोस्तीचा पक्केपणा होईल व आपलें चांगलें नांव होईल. बहुत काय लिहिणें !

डब्ल्यू. एच्.

पत्रांक ३१ ॥ श्री ॥ (१)

शके १७०१ फाल्गुन शु० ९ रा॥ १५।३।१७८० इ.

मे० पंडतसाहेब यांस—विशेष—“ **पंडित प्रधान** व **बंदगान जनाब आली** यांमधील एकी इतकी आहे कीं, तीमध्यें कोणताहि भेद नाहीं. आणि म्हणून-च दक्षिण प्रांतांत **बंदगानआली** व **पंडित प्रधान** यांचा अंमल चांगला पक्का आहे. असें असतांहि अलीकडे दर्यावर्दी **इंग्रजलोक** दुष्ट हेतुपूर्वक खोडसाळपणा करण्याची इच्छा करतात. **बंदगानजनाबानें** त्यांस तंबी देण्याचा कट केला आहे व त्याप्रों त्यांनीं इकडे हुकूम केला आहे. त्यांच्या हुकमावरून **मुधोजी भोंसले** व **हैदरअलीखान** यांसह एकमत करून अंग्रेजास तंबी देण्याच्या कटांत सामील झालों. थोड्याच दिवसांत बडेबडे सरदार फौज सरंजामासुद्धां गुज-

राथ जिल्याकडे रवाना होतील व सदर **भोंसले** यांची फौज बंगाल्याकडे जाईल. व **हैदरअलीखान** हे मोठ्या फौजेसह चिनापटणास जातील " या मजकुराचें आपलें कृपापत्र आलें तें पोहोंचून अत्यंत आनंद झाला. वास्तविक पहातां, दक्षिण प्रांतांत **बंदगान हजरत** व **पंडत प्रधान** यांच्याशिवाय दुसऱ्या कोणाचीहि रियासत नाहीं. या टोपीवाल्यांनीं आपली पूर्वीची रयतेची वृत्ति सोडून कांहीं कारणानें क्रोडो रुपयांची लज्जत प्रांतांतून लागून व बळावून पहिली फराळाची चव लागल्यामुळें पुढील जेवणाची अपेक्षा करीत आहेत. (नम्रवृत्ति सोडून गर्विष्ठ झाले आहेत). जर आणखी कांहीं दिवस आपण डोळे मिटून बसलों तर या लोकांस उखडून काढणें फार मुशकिल होईल. सारांश, जो बेत (कट) ठरविलेला आहे तो अत्यंत उचित आहे. हा ठरविलेला बेत मनाजोगा सिद्धीस जाईल व त्यांत चुकभूल होणार नाहीं अशी मला खात्री वाटते. ईश्वरकृपेनें **बंदगानआली** हे व मी **पंडित प्रधानाचे** हितचिंतक आहोंत व दोघांत भेदभाव नाहीं. वरकड गोष्टी **जिवाजी पंडित** यास सांगितल्या आहेत ते आपणांस कळवितील. मला आपण आपला एक हितचिंतक जाणून कृपापत्र पाठवून माझी आठवण होत असावी. बहुत काय लिहिणें ? सुखकाल व इष्टसिद्धि नेहेमीं असो.

पत्रांक ३२ ॥ **श्री** ॥ **रतन बिन बुढण साहुल्लाखान**

शके १७०३ भाद्र. शु. १४ रा. १।९।१७८१ इ.

श्रीमंत साहेब चिंतामण दीक्षित यांस—विशेष—हुजूरसेवेसी पुन्हा विनंतिअर्ज कीं, अर्ज लिहिल्यानंतर **जनराल** मला म्हणाले कीं, 'तुम्ही **पेशवे** सरकारच्या हुजूर कळवावें कीं, ' जर **पेशवे** सरकार आमच्या पातशाहासीं तह करतील व खुलदार (?) **पूर्तकेश** यांचा जरूरीचा खर्च देतील व मदतीची अपेक्षा करीत असतील तर आमचे पातशाहा जरूर मदत करतील.' मला बोलणें चालणें करण्यास अधिकार नव्हता म्हणून मी त्यांस उत्तर केलें कीं, " जर आपल्या पातशाहास तह व दोस्ती कबूल असेल तर आमचे सरकार **पेशवे** साहेबहि त्यांत कसूर करणार नाहींत. परंतु, सध्यां **पेशवे**सरकारास मदतीची जरूरच नाहीं. कारण, हलीं **इंग्रजाशीं** बिघाड झाल्यामुळें दक्षिण प्रांतांतील सरदारांवर व पदरच्या मंडळीवर **पेशव्यांची** हुकमत आहे, म्हणून **पेशवे**सरकारानीं सदर सरदारांस हुकुम केलेला आहे कीं, '**इंग्रजांस** मानूं नये. व येथें फौज तयार करावी. ' " श्रीमंतांच्या इच्छेप्रमाणें तीन लाख फौज तयार होऊं शकते आहे म्हणून दुसऱ्याच्या फौजेचेर जरूरी कांहीं नाहीं अशी आपण खात्री ठेवावी. याप्रमाणें नेहमीं माझे सवालजबाब **जनराल**साहेबाशीं होत असतात. आणखी अशी खबर समजते कीं, **हैदराच्या**

बहुतेक सरदारांस मारून त्यावर **इंग्रजां**नीं विजय मिळविल्याबद्दलची खबर खरी खोटी आहे याबद्दल **जनराल**साहेब यांस विचारलें. त्यावर **जनरालनें** उत्तर दिलें कीं, 'अजून **हैदराच्या** सरदारांस मारल्याबद्दल पक्की खबर आम्हांस समजली नाहीं व पत्रहि नाहीं.' यावरून सदर खबर नुसती गप्प आहे. **हैदरच्या** लष्कराकडून **जनरालकडे** पत्र ज्या वेळीं येईल त्या वेळीं तपास करून तपशीलवार हकीकत आपणांस कळवीन.

पत्रांक ३३ ॥ श्री ॥ (?)

शके १७०३, आश्विन शु. ७ पा २४।९।१७८१ इ.

श्रीमंतसाहेबांचे सेवेसी— महाराजांच्या सेवेसी पुन्हां विनंति कीं, खुष्की-मार्गानें **हैदरचें** लष्कर कुवा (?) मध्यें पोहोंचल्याबद्दल पुढीलप्रमाणें खबर पोहोंचली. ती अशी, कलकत्याचे गव्हर्नर **मिस्तर हेस्टीन** यांनीं **कर्नेल कूट** याच्या मदतीकरितां लष्कर पाठविलें आहे. **हैदर** व कर्नेल मजकूर यामध्यें निकराचें युद्ध झालें. या लढाईत **हैदरचा** मुलगा मारला गेला. व **मूसीलाली**हि तोफेच्या गोळ्यांनीं मारला गेला. व **नबाबानें** पूर्ण पराजय खाल्ला. जें कळलें तें आपल्या सेवेसी कळविलें आहे. याउपर आपल्या आज्ञेची वाट पहात आहे. आपल्या हुकमा-प्रमाणें अमलांत आणीन. जरूर तें कळविलें आहे.

पत्रांक ३४ ॥ श्री ॥ (?)

शके १७०३ ? १७८१ इ.

मे० सखाराम पंडित यांस— विशेष— आपणांस नबाब इमादुद्दौला **मिस्टर हेस्टिन्** बहादर जह्लादूबजंग यांनीं बंगाल्याहून पाठविण्याकरितां दिलेलीं पत्रें त्यांच्या आज्ञेवरून हरकाऱ्यांच्या हातीं पाठविलीं आहेत. आपणांस पोहोंचतीलच. बहुत काय ! आपण सुखी असा.

पत्रांक ३५ ॥ श्री ॥ **डी. वॉथर्स्टन्**

शके १७०४, चैत्र शु० ३ रा १७।३।१७८२ इ.

पंडतसाहेब यांस— विशेष— दर्शनेच्छा दाखवून मुद्याकडे वळत आहे. आपणांपासून रवाना झालों तों आज तारीख २ रबिलाखर ११९६ शनवार रोजीं परमेश्वरकृपेनें खुशालपणें मजल करीत पनवेलबंदरीं पोहोंचलों. व लागलींच जहाजा-वर स्वार होऊन मुंबईबंदरीं जाऊन **जनराल गॉडर** यांस भेटत आहे. आपलें पत्र वाचून त्याचें उत्तर लिहवून रवाना करीत आहे. मला ज्याबद्दल कौतुक वाटतें

त्या आपल्या कृपासागर अंतःकरणाचें आविष्करण मी करीन. परस्परसंमत गोष्टी इच्छेप्रमाणें अमलांत येतील. व दिवसानुदिवस परस्पर एकीचा व मैत्रीचा पाया बळकट व वृद्धिंगत होईल. वरकड, मी आपणांस कुशलपत्रें नेहेमीं लिहीत जाईन त्यांचीं उत्तरें आपणांकडून कृपेनें लिहून यावीत. कारण पत्र म्हणजे एक भेटीचा उत्तम प्रकार आहे व तें एक स्नेहाभिवृद्धीचें साधन आहे. माझ्या बरोबर असलेले आपळे **बनुपंडीत** व नोकर चाकरमाणसें असून आहेत त्यांस रवाना करीत आहे. आपलेकडे येऊन पोहोंचतील. बहुत काय लिहिणें.

डी. वॉथर्स्टन्.

पत्रांक ३६ ॥ श्री ॥ **सी. मॉर्गन्.**

शके १७०४ १७८२ इ.

मे० नानासाहेब यांसी— आपल्या अत्यंत सुखकारक भेटीची अपेक्षा दाखवून आपणांस जाहीर करण्यांत येते कीं, यापूर्वी इकडून एक पत्र पाठवून त्यांत मी पावसाळ्यानंतर इंग्रजी फौजेसह येथून यमुना नदीकडे जाण्याबद्दल व **पेशवा**-साहेबांच्या व आपल्या सहीशिक्क्यानिशीं राहदारीचें दस्तक पाठविण्याबद्दल विनंति केलेली होती. त्याच्या उत्तरीं आपलेकडून असा जबाब आला आहे. “ हल्लीं राव **महादजी शिंदे** यांजकडून पत्र आलेलें आहे कीं, ‘ इंग्रजी फौज बंदर सुरत प्रांतांत आहे ती वेळेस उपयोगी पडेल.’ त्यावर त्यांचें उत्तर व इतर कित्येक मनसुब्याच्या गोष्टी त्यांस लिहिल्या आहेत त्याच्या उत्तराची अपेक्षा करीत आहों. त्यांचें उत्तर आल्यानंतर आपणांस कळवूं. इंग्रजी फौजेचें कूच पावसाळा संपणें व **महादजी शिंद्यांचें** उत्तर येणें यावर अवलंबून आहे.” असा त्यांत मजकूर आहे. महाराज, **मिस्टर अंडरसन**साहेबाकडून लिहून आल्यावरून असें समजलें कीं, राहदारीचें दस्तक देण्याबद्दल आपणांस पत्र लिहिलेलें आहे. सबब तसदी देत आहे कीं, राहदारीचीं दस्तकें आपण मजकडे पाठवावींत. म्हणजे फक्त पावसाळ्याशिवाय इतर अडचण कूच करण्यास राहणार नाहीं. आपण कुशलपत्र पाठवून सुख कराल अशी उमेद आहे. बहुत काय ! चिरकाल सुखी असा.

सी. मॉर्गन्.

पत्रांक ३७ ॥ श्री ॥ **सी. मार्गन्**

शके १७०४ फाल्गुन वा॥ ८ पो॥ २५।३।१७८३ इ.

मे. **बाळाजीराव जनार्दन नानासाहेब** यांस—विशेष—हें पत्र लिहिण्यांपूर्वी आपल्या पूर्वीच्या पत्राचें उत्तर लिहिणें अवश्य होतें. तथापि आतां मोठ्या

आनंदानें तें करीत आहे. **रावसाहेब माधवराव नारायण पंडत प्रधान** साहेब यांच्या लग्नाबद्दल अभिनंदन करितों. व ईश्वराजवळ मी प्रार्थना करितों कीं त्यानें त्यांस व आपणांस सुखी व चिरायु करावें. हल्लीं **हैदरअलीखान** मरण पावले असल्यामुळें आपणांस चांगली संधि मिळाली आहे. **मिस्तर अंडर्सन** व **महादजीराव शिंदे** यांच्या मार्फत त्याबद्दल बोलणें सल्लामसलतीबद्दल झालेलें आहे तें आपण कबूल करणें फारच श्रेयस्कर होईल. कारण, त्यांत आपलें परस्पर कल्याण आहे. मी तर शिपाई माणूस आहे परंतु परस्पर कल्याणाची अपेक्षा आहे म्हणून मी हें जाहीर करीत आहे. मी एक हितचिंतक आहे. आमच्या मालकाची सेवा व आज्ञापालन करण्यांत कसूर केली तर तें मला उचित नाहीं. इतर सगळ्या गोष्टींपेक्षां आपल्या धन्याच्या अब्रूवर लक्ष्य देणें ही गोष्ट विशेष आहे. आपल्या राज्याविषयीं खरेपणा व निष्कपटीपणा जो कांहीं मजकडून आपल्या नजरेस दिसून आला त्यांत कांहीं अंतर नाहीं असें या पत्रावरून आपणांस दिसून येईल. आपणांस कळविणें मला अवश्य आहे कीं, आपले दोन हजार पेंढारी इंग्रजसरकारच्या परगण्यांत आले आहेत. परगणे मलसर व महू व बारडोली यांतील गांवें त्यांनीं उध्वस्त केलीं. यामुळें मी आपल्या स्वारांस कंपनीच्या प्रांतातून त्यांस हद्दपार हांकून देण्याबद्दल हुकुम केला. आपल्या ठिकाणीं आनुवंशिक व जातिसिद्ध गुण असे आहेत कीं, जी ही क्षुद्र गोष्ट घडली ती खरोखर आपल्यास माहितहि नसेल. अशी मला खात्री वाटते, सबब आपणांकडून कायदेशीर शासन त्यांस अवश्य केलें जावें. व दुःखितांस खुषी करावें. तरी या विनंतीप्रमाणें जरूर कराल अशी आशा आहे. माझी नेहमीं नजर सत्याच्या मार्गावर आहे. बहुत काय तसदी देऊं !

सी. मार्गन्
कर्नल.

पत्रांक ३८ ॥ श्री ॥ **मॉंटिनी.**
शके १७०५ १७८३ इ.

श्रीमंत रावसाहेब (?) यांचे सेवेशी—सलाम, विशेष, आज आठ दिवस झाले तुमचें पत्र आलें तें **भोसी** यास दिलें. मी पत्राचा जबाब लिहून ठेविलेला आहे. परंतु आपल्या पत्राची फार वाट पहात आहे, **गणेश पंडित** हे आज उद्यां वरील पत्राचें उत्तर लिहितील. सबब पत्राचे उत्तराची अपेक्षा आहे. सदरहु पत्राचें उत्तर पाठविण्यास विलंब करणें हें बरें नव्हे. माझ्या पत्राचें उत्तर व आपल्या पत्राचें उत्तर अशीं एकठिकाणीं पाठविलीं तर काम लवकर होईल.

मॉंटिनी.

पत्रांक ३९ ॥ श्री ॥ जे. अपटन्

शके १७०५ १७८३ इ.

मे० **बापू सखाराम पंडत** यांस–सलाम उपरि. आपल्या पूर्ण दिव्य भेटीची मी मनापासून इच्छा प्रकट करीत आहे. आपलें कृपापत्र पोहोंचून त्यांतील आपलें प्रकृतीचें कुशलवर्तमान समजून विशेष समाधान झालें. (माझे) महाराज ! इकडील सर्व गोष्टी **गवर्नर जनरल** व बडे कौंसल यांचे सेवेसी निवेदन केलेल्या आहेत. व सर्व तक्रारी व म्हणणें याबद्दल तपसीलवार तपास केला आहे. व गव्हर्नर जनराल त्याप्रमाणें आपणांस लिहितील. परंतु आश्चर्य वाटतें कीं, अझून तीन लाखाच्या मिळकतीचा निकाल लागलेला नाही. मी चुनारगडाच्या सरदारकीवर कलकत्त्याहून रवाना होऊन कांहीं दिवसांपासून सदर गडावरच येऊन राहीन. आपलें कुशल वर्तमान व खुषखबर ऐकून वरचेवर आनंद व समाधान होणार आहे. मात्र दोन्ही सरकारामधील कामाकाजाच्या बाबतींत आपण नेहेमी गवर्नरसाहेबास लिहालच. आपला हा कायमचा एकनिष्ठ स्नेही आपलें स्मरण करण्यांत नेहमी दंग असतों. बहुत लिहिणें बहुत आहे. इष्ट सिद्धि व सौख्य नेहेमीं असो.

जे. अपटन्

पत्रांक ४० ॥ श्री ॥ बॉडॅम्

शके १७०५ माघ शु॥ ३ रा। २५।१।१७८४ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पंत प्रधान यांचे सेवेसी—विशेष, बंदर सुरत येथील रहिवाशी, सरकार **कंपनीचा** नोकर **रुस्तुमजी** याच्या मालकीची किष्ती (मचवा) महालक्ष्मी नांवाची ही आमचेपासून व सदर **रुस्तुमजी**पासून (कोणी) पकडून वसईस नेलेली आहे. सदर किष्तीबद्दल खुलासा करण्यासाठीं मी गतवर्षी वसईच्या सुभेदारास लिहिलेलें होतें. परंतु, त्याच्या उत्तरीं सुभेदार मजकुरानें ' सदर किष्तीमध्यें जुने चणे (फोल) होते म्हणून ते परत करण्याकडे लक्ष्य दिलें नाहीं ' असें कळविलें. पुनः मी त्या सुभेदारास ' जे चणे किष्तीमध्यें आहेत ते खरोखर चूकभुलीनें आलेले असतील कारण तिच्या मालकाजवळ पुष्कळ किष्त्या आहेत व फोल (चणे) हि पुष्कळ आहेत ' असें लिहिलें. सुभेदार मजकूर यानें लिहिलें कीं, " **पेशवेसाहे**बांच्या आज्ञेशिवाय त्या किष्तीची सुटका होणार नाहीं. " सबब मी हें स्नेहपत्र आपणांस लिहून तसदी देत आहे कीं, आपण कृपा करून ' सदर किष्ती, त्यांतील भरलेल्या मालासह व इतर जिनसांसह, मालकास परत यावी ' या मजकुराचें आज्ञापत्र पाठवावें. गैरवाजवी रीतीनें सदर किष्ती

पकडली गेली असल्याचें उघड असल्यामुळें तिच्या मालकास नुकसानीचा बोजा फार झाला आहे. कळावे बहुत काय लिहिणें ?

आर. एच्. बॉडॅम्
२५ जाने० १७८४.
पेशवे यांस.

पत्रांक ४१ **॥ श्री ॥** **सयद नुरुद्दीन हुसेन**
शके १७०६ चैत्र वा। १४ पा। १८।४।१७८४ इ.

कारभारी नानासाहेब यांसः—

सलामत, आपले थोर कृपापत्र उत्तम वेळीं पावून फार आनंद झाला. आपण मला बोलवण्याची थोर आज्ञा केली होती त्याबद्दल मी आपण माझी आठवण केल्याबद्दल फार आभारी आहे. व माझीहि इच्छा अशीच होती कीं, आपल्या सेवेसी हजर होऊन स्वतःचा हेतु साधावा. परंतु, मी येथें खिन्न होतों. ईश्वरकृपेनें लवकरच आपल्या सेवेसी हजर होऊन धन्य होईन. (येथें) अवश्य गोष्टी उरकण्यास तीन चार दिवस लागतील. (परंतु या सर्व गोष्टीस) प्रकृतीचें स्वास्थ्य जरूर आहे. आपला काल सुखांत जावो.

पत्रांक ४२ **॥ श्री ॥** **सयद नुरुद्दीन हुसेन**
शके १७०६ चैत्र व० १४ पा। १८।४।१७८४ इ.

मे० गोपाळपंडतसाहेब यांस– विनंति उपरि. कारभारीसाहेबांचे माझ्या नांवें पत्र उत्तरीं आलें ते पोंचून फार समाधान झालें. परंतु, **मुनशी**साहेब व मी यांचे दरम्यान बंधुत्वाची आठवण देणारा जो स्नेह (असावयास पाहिजे) तो आपणांस माहीत नाहीं. श्रीमंत सरकारांची पत्रें माझ्याकरितां येतात त्यांत रफअत व सियादत निशान अशा पदव्या असतात. व आणखीहि मजजवळ **नानासाहेबांची** पत्रें आहेत. त्यांतहि नेहमीं मेहेरबान असा शब्द असतो. **तात्यासाहेबां**च्या तोंडून आपलीहि प्रशंसा ऐकण्यांत आली. ज्या प्रकारचा स्नेह आपण ठेवतां त्यांस अनुसरून आमची अब्रू वाढविण्यांत आपण विशेष काळजी घेणें जरूर आहे. कारण कीं, हें काम आपलें आहे. थोड्याच दिवसांत आपल्या भेटीचा लाभ होईल. येथें मी एकटाच असल्यामुळें खिन्न आहे. मित्रांच्या सहवासांत कालक्षेप समाधानांत होईल. आजारी असल्यामुळें घोड्यावर बसतां येत नाहीं व जरूरीचे जिन्नस विकत घेतां येत नाहींत म्हणून तीन चार दिवस उशीर होईल. यानंतर मला विशेष पत्रें पाठवून उत्तर घेत असावें.

पत्रांक ४३ ॥ श्री ॥ **सयद नुरुद्दीन हुसेन**

शके १७०६ वैशाख शु० ८ पा २७।४।१७८४ इ.

कारभारीसाहेब यांस– विनंति उपरी. यापूर्वीं माझ्या येण्याची खबर व **श्रीमंत**साहेबास देण्याकरितां एक लखोटा असें आपल्या सेवेसी रवाना केला आहेच. त्याचे उत्तरीं आज्ञा झाल्याप्रमाणें अमलांत आणलें आहे. व मुंबईसहि त्यांतील मार कळविला आहे. **जनराल**साहेबांनीं लिहिलें आहे कीं, हल्लीं उष्णता फार आहे. **नानासाहेबांनीं**हि परत लवकर येऊं नये. म्हणून पुण्यास कारभारीसाहेबांची स्वारी येण्याची वाट पहात आहे. आपण येथें जेव्हां याल त्या वेळीं भेटीचें सुख मिळेल. वरील गोष्टींसंबंधीं तपसीलवार **अमृतरावसाहेब** यांस कळविलें आहे. त्यांनीं हुकूम केला कीं, तावडतोब मुंबईकडे कूच करावें. जेव्हां लष्कर पुण्यास येईल तेव्हां (तुम्हांस) येतां येईल. त्यांच्या हुकुमाप्रमाणें कूच केलें आहे. आपणांस कळावें म्हणून लिहिलें आहे. आज मुकाम ... ... गांवानजीक आहे. उद्यां पुढें जाऊं. थोडक्याच दिवसांत **जनराल**साहेबाकडे मुंबईस जाऊन पोहोंचूं.

पत्रांक ४४. **सयद नुरुद्दीन हुसेन**

शके १७०६ वैशाख शु० ८.

पा २८।४।१७८४ इ.

कारभारी नानासाहेब यांसः—

विशेष–यापूर्वीं आपल्या सेवेसी एक विनंतिपत्र पाठविलें होतें त्याच्या उत्तरीं आमची आठवण केली तें समजलें. प्रवासाचें साहित्य मी तयार ठेविलें व त्याबद्दल **जनराल** साहेबांस पत्र लिहिलें. ज्यादिवशीं लष्कर निघण्याचा इरादा होता त्या-दिवशीं त्यांजकडून उत्तर पोहोंचलें. त्यांत लिहिलेलें होतें कीं, 'सध्यां ऊष्मा आहे. जेव्हां **नानासाहेब** परत येतील तेव्हां भेट घ्या तो पावेतों पुण्यांत च मुकाम करावा.' ही हकीकत मी **राव अमृतराव** यांस कळविली. त्यांनीं आज्ञा केली कीं, "मुंबईकडे तुम्ही कूच करावें. जेव्हां **नानासाहेब** येतील तेव्हां तुम्ही पुन्हां यावें." याप्रों निरोप **दादाभाई** याच्या हस्तें पोहोंचला. याच मजकुराचें पत्र लिहून द्यावें" या पत्रांतीलहि मजकूर हाच आहे. कीं, सकाळीं पहाटे कूच करावें. ईश्वर कृपेनें आतां रात्र बरीच झालेली आहे. सकाळीं कूच करीन. कळावे म्हणून लिहून पाठविलें आहे. आयुष्य व वैभव विशेष होवो.

पत्रांक ४५ ॥ **श्री** ॥ **बॉडॅम्**

शके १७०६ वैशाख शु० ९

रा २९।४।१७८४ इ.

पेशवासाहेब अजम महादूराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी

—विशेष—परस्पर घडून आलेल्या ताज्या स्नेहाच्या वृद्धिकारितां एक महिन्यापूर्वी सियादत व निजाबत निशान—सय्यद नुरुद्दिन हुसेन खान या नांवाचा कुलीन, इंगितज्ञ व आमचा विश्वासूक असा माणूस यांस तेथें पाठविलें आहे. जुना वहिवाट अशी आहे कीं, सरकारचा वकील तेथें असावा. व सध्यां आपला वकील येथें हजर आहे. सदर वकील येथें राहण्यास आल्या वेळे पासून त्याची शक्य ती व्यवस्था अमलांत आणतों. हेतु हा कीं, दोन्ही सरकारांत मनापासून दोस्ती आहे हें लोकांस जाहीर व्हावें. खान मजकूर यांनीं पुण्यास पोहोंचल्यावर मदारुल्महाम (**कारभारी नाना फडणवीस**) यांची स्वारी सैन्यासह पुण्याबाहेर गेली असल्याबद्दल कळविलें आहे. व त्यांनीं लष्कराकडे जावें किंवा **पेशवेसाहे**बाजवळच राहावें याबद्दल माझा हुकूम मागितला. "गरमीचा काल असल्यामुळें व पावसाळा नजीक आल्यामुळें **मदारुल्महाम** हे बहुतेक कामें आटोपून लवकर परत पुण्यास येतील व मोकळ्या मनानें सरकारच्या कामांत डोकें घालतील. तरी त्यावेळीं तुम्ही त्यांचे सेवेसी जाऊन सरकारांनीं सोंपविलेल्या कामाबद्दल प्रश्नोत्तरें करावींत. याकारितां पुण्यासच रहावें." म्हणून मी त्यास हुकूम केला आहे. व माझ्या मनांतील हेतु असा होता कीं, पुण्यांत मुक्काम करून दोन्ही सरकारच्या पत्रांची पोहोंच माझ्या मार्फत व्हावी. काल खान मजकूराचें पत्र पावलें. त्याचा हेतु असा दिसतो कीं, कांहीं कारणाशिवाय आपण जाऊं नये. पुण्याचे कारभारी मंडळींनीं खान मजकूर यांस मुंबईस जावें म्हणून ताकीद केली आहे. **पेशवेसाहेब**, ही गोष्ट वहिवाटीच्या विरुद्ध घडून येणें व खान मजकुराबरोबर पाठविलेल्या पत्राचें उत्तर न येणें या गोष्टीचें फार आश्चर्य वाटतें. स्नेह, एकी, नेकी, व परस्पर संबंध यांचें दृढीकरण करण्याचा माझा हेतु आहे. परंतु या वरील प्रकारच्या (पत्रोत्तर न येणें व खानास मुंबईस जाण्याची ताकीद करणें) गोष्टीवरून कारभारी मंडळी त्याच्या अगदीं विरुद्ध अमलांत आणण्याची व मन कलुषित करण्याची इच्छा कारितात असें समजून येतें. आपल्या सेवेसी (आमच्या) वकीलाची शिफारस व आपलेकडील वकील जो येथें आलेला आहे त्याच्याशीं आमची वागणूक याबद्दल लिहिण्यांत येत आहे. आमच्या वकिलाशीं या प्रकारची अयोग्य वागणूक केलेली आहे ती आपल्या हुकमावांचून व लष्कराबरोबर गेलेल्या **मदारुल्महामा**नाहि माहित नसेल अशी मला खात्री आहे. सबब आपल्या सेवेसी विनंति ही कीं, हें स्नेहपत्र पोहोंचताच पुण्याच्या कारभारी मंडळास सक्त ताकीद द्यावी कीं, "येथून पुढें कोणत्याहि प्रकारें आमच्या माणसाच्या बाबतींत सलेल व अडचण हरकत करूं नये व भलतीच गोष्ट बोलूं नये" आमचा माणस पुण्यास राहूं नये असें आपणांस पटत असेल तर तसेंच इकडे

कळवावें म्हणजे त्यास अनुसरून वागूं. सौख्याभिवृद्धि होवो यापेक्षां जास्त काय लिहावें ? सर्वदा सुखकाल असो. ईश्वरी कृपा असो.

पेशवे यांस आर्. एच्. बॉडॅम्

मुंबई ता. २९ एप्रिल १७८४ इ.

पत्रांक ४६ ॥ श्री ॥ बॉडॅम्

शके १७०६ आषाढ शु० ५ ता २३।६।१७८४ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंतप्रधान यांचे सेवेसी— विशेष— आपलें कृपापत्र पोंचलें. पुण्याहून **सय्यद नुरुद्दीन हुसेनखान** यांच्या रवानगीबद्दल वगैरे तपशीलवार मजकूर समजला. आपण पाठविलेल्या पत्रांकडे लक्ष देण्यांत माझेकडून कदाचित् कांहींसा हलगर्जीपणा झाला असावा. आपणां परस्परांत असलेली मैत्री नित्य वाढविण्यांत मी पूर्वीप्रमाणेंच तत्पर आहे. आपल्या पत्रामुळें फार आनंद वाटला. आपल्या हेतूप्रमाणें गोष्टी अमलांत आणूं. हल्लीं आपल्या आज्ञेप्रमाणें **खान**मजकूर हे आपल्या सेवेसी पोहोंचून माझ्या गरजेच्या गोष्टी निवेदन करतील. यापूर्वीहि आपणांस पत्र लिहिलेलें आहे तेंहि ते आपणांस सादर करतील. आपल्या चौथाईबद्दल पत्र माझ्या नांवें आलेलें यासोबत जोडलेलें आहे. सरकारच्या (आपल्या) नोकरांनीं केलेल्या तक्रारी ऐकून मनास अंमळ वाईट वाटलें. परंतु, सोबत पाठविलेली नक्कल आपण मननपूर्वक वाचून पाहिली असतां माझ्या वाईट वाटण्याचें कारण आपणांस बरोबर समजून येईल. सुरत बंदरावरील सत्तेबद्दल **सुरतेच्या नबाबांनीं** तीन वर्षांपूर्वी केलेला निकाल पूर्ण बारकाईनें चौकशी करून आपल्या समजुतीप्रों केलेला आहे. परंतु, श्रीमंत **माधवराव पेशवेसाहेब** व मयत **दामाजीराव गायकवाड** यांचा कब्जा वेगवेगळा होता ही गोष्ट त्यांनीं लक्ष्यांत पूर्णपणें न घेतल्यामुळें तो निकाल मुद्यास धरून नाहीं. कोणत्याहि कामांत दोन पक्षांच्या माणसांच्या मान्यतेशिवाय मान्यता समजणें हें आश्चर्य आहे. इतर माणसाच्या अभिप्रायावरून आपण जर चालू व्यवस्थेंत ढवळाढवळ केलीत तर आपल्या सत्तेची घडी बिघडेल. त्या परस्पर कब्ज्याच्या बाबतींत आणखी खोल चौकशी आपण केली तर बसलेली घडी मोडून जाईल. वरकड, तालचेरी येथील रहिवासी **गंर्जीमुसी** याची **कादर** नांवाची गुराब, जिच्यावर इंग्रजी निशाण व कौल होता, ती **धुळपराव** यांनीं जप्त करतांना इंग्रेजी निशाण व कौल नव्हते म्हणून ती सोडली नाहीं असें ते जाहीर करतात. परंतु आपल्या परस्परांतील दोस्तीस अनुसरून मी हक्कानें ही गुराब इंग्रजांचा आहे असें म्हणत आहे. याबद्दल हकीकत कळविण्यास तालचेरीस लिहिलेलें आहे. सबब या पत्रानें

आपणांस तसदी देत आहे कीं, तिकडील उत्तर येईपावेतों सदरहु मालासह गुराब सुरक्षितपणें अमानत ठेवण्याबद्दल आपणांकडून हुकूम व्हावा. विशेष काय लिहावें ?

पेशवे यांस — आर्. एच्. बॉडॅम्

मुंबई २३ जून १७८४.

(सही सेक्रेटरीची)

पत्रांक ४७ ॥ श्री ॥ **बॉडॅम्**

शके १७०६ श्रावण वा। ८ रा। ८।८।१७८४ इ.

श्री० माधवराव नारायण पंडत प्रधान यांचे सेवेसी. विशेष. अलीकडे येथील अनेक हकीम व वैद्य यानीं एकमतानें, बाणकोट येथील गरम पाणी आजारी असलेल्या कांहीं मातबर इंग्रजांस हितावह आहे व त्याकरितां तेथे त्यांनीं जाणें जरूर आहे, असा विचार ठरविला आहे व त्याप्रमाणें सल्ला दिला आहे. तरी विनंति केली जात आहे कीं, आपण कृपा करून महाडच्या सुभेदारास लिहून ताकीद करावी कीं रोगानें पछाडलेले हे किंवा इतर लोक तेथें येऊन राहतील अगर घर बांधतील तर त्यांस त्यांनीं हरकत करूं नये; व ते राहतील तोंपर्यंत त्यांस तसदी देऊं नये. अशा प्रकारच्या अवश्य गोष्टींत पेशवे सरकारांनीं पूर्वीं कृपा केलेली आहे. परस्परांतील अकृत्रिम स्नेहावर नजर देऊन याहि कामीं आपण कोणत्याहि प्रकारची हरकत करणार नाहीं अशी खात्री वाटते. बहुत काय लिहिणें ?

लिहिलें तारीख २१ माहे रमजान ११९८ हिजरी. — **आर्. एच्. बॉडॅम्**

मुंबई, ८ आगष्ट १७८४

सवाई माधवराव नारायण पेशवे, यांस

सी.—

पत्रांक ४८ ॥ श्री ॥ **बॉडॅम्**

शके १७०६ आश्विन व० ६ रा। ४।१०।१७८४ इ.

मदारुल् महाम यांसः—

(सदर पत्रांत कोणीतरी मयत झालेल्या इसमाचे मरणाबद्दल रीतीप्रमाणें खेदप्रदर्शक मजकूर लिहिलेला आहे. परंतु, त्यांत कोण गृहस्थ मयत झालेला आहे याबद्दल मुळींच उल्लेख नाहीं. यांतील मजकूर अबुल् फजल् या ग्रंथांतील उताराच आहे. म्हणून याचें भाषांतर केलेलें नाहीं.)

पत्रांक ४९ ॥ श्री ॥ **बॉडॅम्**

शके १७०६ कार्तिक शु० ४ ता १८।१०।१७८४ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी— विशेष.

ता० ५ माहे जिल्काद रोजीं लिहिलेल्या स्नेहपत्रांत राजपुरीबद्दल हकीकत कळविलेली आहेच. त्यावेळीं पाठविलेल्या पत्राचें उत्तर अद्याप पावेतों पाठविण्याची आपणांकडून कृपा झाली नाहीं. हल्लीं **अबदुल् रहिमखान** यानें मदतीबद्दल आमचेकडे पुन्हां मागणी केली. कारण त्याची व **कंपनी** इंग्रज बहादूर यांची जुनी अकृत्रिम दोस्ती आहे इतर मार्गानें मला असें समजलें आहे कीं, आपल्या फौजा **सय्यदी अबदुल रहिमखान** याच्या सरहद्दीवर लढाईकरितां जात आहेत. परंतु या वार्तेवर माझा भरंवसा बसत नाहीं. कारण, **कंपनी** अंग्रेज बहादरशीं असलेल्या आपल्या स्नेहामुळें मला अशी खात्री आहे कीं, माझ्या पत्राच्या उत्तरीं आपण याच्यासारख्या माणसाबद्दल कांहींहि विरुद्ध लिहिलेलें नव्हतें. इतकेंच नव्हे तर आपल्या खुषीनेंच **गोविंद शिवराम** यांच्या मदतीनें इंग्रज**कंपनी** बहादरशीं यांचें सख्यत्व जमलें. याशिवाय मींहि मशारनिल्हेच्या बाबतींत स्वतःच्या पत्रांत लिहिलें होतें कीं, **सयदी अबदुल रहिमखान** इंग्रज**कंपनी**च्या अकृत्रिम स्नेह्यांपैकीं एक आहेत ही गोष्ट आपणांस निवेदन करणें जरूर आहे. आपण व **सयदी** मजकूर यांजमध्यें कांहीं मतभेद झाल्यास त्याचा निकाल करणें हें माझें कर्तव्य आहे. या कामीं आपण खात्री बाळगावी कीं, मी पूर्ण निःपक्षपातपणानें व न्यायानें आपणां परस्परांत समाधान करण्याकरितां विशेष खटपट करीन. जर कदाचित् त्याची आपल्या विरुद्ध प्रवृत्ति दिसली तर कांहीं तपास न करितां आम्हीं दम धरणार नाहीं. वरकड, आपणांस कळविणें मला अवश्य वाटतें कीं, कदाचित्, इंग्रजसरकारावर कधीं हल्ला आला असतां मदतीकरितां आपणांस कळविण्यांमध्यें मी जर डोळेझाक केली तर माझ्या अधिकाराला मी नालायक होईन. **चार्लस करमलीन** (?) यांच्या अमलांतील करारमदाराप्रमाणें मशारनिलेस (आमच्या) सरकारानीं मदत करणें योग्य आहे. परंतु अलीकडील **महादजी शिंद्यांचे** मार्फत जो करारमदार झाला आहे त्याप्रों अमलांत आणलेलें आहे. हाच मार्ग कायमचा ठरलेला आहे. जो दोघांचा शत्रु अथवा मित्र तो परस्परांचाहि शत्रु किंवा मित्र होय. दिवसानुदिवस परस्पर दोस्ती वाढविली जाईल अशी मला फार उमेद आहे. आपण या पत्राचें उत्तर लवकर पाठवाल अशी आशा आहे. त्यायोगें आपली दोस्तांची मर्जी कशी आहे ते मला समजेल. कळावें. बहुत काय लिहिणें ?

मुंबई, १८ आक्टोबर, १७८४. आर्. एच्. बॉडॅम्

एड्. सी....

पत्रांक ५० ॥ श्री ॥ (?)

शके १७०६ कार्तिक व॥ १०

७।११।१७८४ इ. नंतर

मेहरबान **रावसाहेब** (?) यांस—विशेष—दोन स्नेहपत्रें पोहोंचून मला फार आनंद झाला. त्यांत इकडील पत्रें उशीरा पोहोंचल्याबद्दल लिहिलें होतें. **कंपनी** सरकार व आपण यांच्या दरम्यानची दोस्ती व एकी गव्हर्नर जनरल **हेस्टिंग्ज बहादर** इमादुद्दवला यांच्या मध्यस्थीनें कायम राखण्याकरितां जडजवाहिरासह पोषाख पाठविला तो पावून फार समाधान झालें. दीगर हकीकत—**जनार्दन शिवराम** हे माहे जमादिवल सन ११९८ हिजरीमध्यें येथें आलेले असून मला त्याबद्दल त्यांनीं कांहींच खबर दिलेली नाहीं. परंतु त्यांनीं आपलें पत्र तारीख २३ मोहरम सन ११९९ चें मजकडे पोंहोचविलें. तरमग त्यापूर्वीं मी आपल्या पत्राचें उत्तर कसा देऊं शकेन बरें ! लाचार आहे. त्यानंतर मी मशारनिलेस बोलावून आणून पत्रें न देण्याचें कारण काय म्हणून चौकशी केली. मशारनिलेनीं पोकळ सबबी सांगितल्या. त्यानंतर त्यांस सांगितलें कीं, "पेशव्याकडून तुम्ही पोषाख वगैरे जें आणिलें आहे तें, दुसरा कोणता तरि एक दिवस कायम करून त्या दिवशीं घेऊन यावें म्हणजे नेहमींच्या वहिवाटीप्रमाणें त्याचा स्वीकार केला जाईल." परंतु मशारनिलेनीं दिवस सुद्धां कायम ठरविला नाहीं. व तसें न ठरविण्याचें कारणहि सांगितलें नाहीं. **कंपनी** सरकार व आपण यांमधील दोस्ती जग कायम आहे तोंपावेतों कायम रहावी अशी आमची मनापासून वासना असल्यामुळें सदर **जनार्दनराम** यांनीं केलेली कसूर पाहून मनास दुःख झालें. शिवाय आपलीं पत्रें पोहोंचल्यानंतर तीन दिवसांनीं मेहरबान **माधवराव सदाशिव** यांजकडून आलेलें पत्र दिलें. त्यांचेहि उत्तर लिहून पाठविलें. तंजावरच्या राजाच्या पत्रांच्या मनाईबद्दल जें आपण लिहिलें होतें तें समजलें. या बाबतींत तेथील आमच्या इलाख्याच्या माणसांस कोणीहि त्यासंबंधीं मनाई न करण्याबद्दल व आपल्या माणसास अथवा पत्रांस कोणत्याहि प्रकारें हरकत न करण्याबद्दल ताकीद दिली आहे; पुढें हरकत होणार नाहीं. नेहेमी पत्रें पाठवून आनंदवीत जावे. हे विनंति—

पत्रांक ५१ ॥ श्री ॥ **सयद नुरुद्दीन हुसेन**

शके १७०६ मार्गशीर्ष शु० ९ पा॥ २१।११।१७८४ इ.

कारभारी नानासाहेब यांस—सलामत. विशेष. आपल्या आज्ञेप्रों माझ्या अल्पसमजुतीस वाटलें तें सरकारच्या खलित्यासह जनरलसाहेबांच्या सेवेसी लिहून पाठविलेलें आहे. (उपदेशाचे) शब्द ऐकणें हें खऱ्या दौलतीचें मूळ आहे.

त्याच्यावर वैभवरूपा ईश्वरानें केलेली आहे त्या हरएक जातीस हा उपदेश मान्य आहे. माझ्या पत्रांतील 'अहदनाम्यांतील शब्दच्छलाच्या फेरफारामुळें मला मदारुल् महामच्या पुढें जबाब देतां येत नाहीं' हा मजकूर तुम्ही लिहिला आहे असें आपलें म्हणणें आहे तर त्याकरितां बंगालचे साहेबांस मुद्दाम या बाबतींत त्या करारनाम्यांतील शब्दांच्या अर्थाबद्दल लिहिलें आहे. या मोठ्या कामांत आपण वाट पहाणें जरूर आहे. सरकार श्रीमंत तिकडील उत्तर येईपर्यंत त्यांजकडे कांहीं लिहिणार नाहींत अशी आशा आहे. सरकारकडून आपलेकडे उंटसांडणीस्वार पाठविण्याबद्दल पत्र पाठविलें होते त्याच्या उत्तरीं, आपण दोन्ही सरकार एकच आहेत. व उंटसांडणीस्वार व सरकार कंपनीचा शिपाई व खलित्याचें उत्तर यासह पाठविलें आहे म्हणून लिहिलें. पत्रें नेणारास मी विचारलें कीं, " अद्याप उंटस्वारहि नाहींत व सरकारच्या खलित्याचा जबाबहि नाहीं. जनरालचेंहि पत्र "पूर्वींच पाठविलीं आहेत हें काय आहे! व पत्रें कोणाबरोबर आहेत!' असें आलें आहे. ...

पत्रांक ५२ ॥ श्री ॥ बॉंबेम्
शके १७०६ पौष शु० १३ ता २४।१२।१७८४ इ.

श्रीमंत सवाई माधवराव नारायण पेशवासाहेब यांसी—

वि०– मौजे देगांव, परगणे सुपा, सरकार बंदर सुरत हा गांव **खोजा हजरत दीवानीसाहेब** (सत्पुरुष) यांच्या दर्ग्याच्या खर्चाकरितां **काजी अबुल् हसनसाहेबांस पातशाहा शहाजहान** यांच्या फरमानावरून दिलेला होता त्या बाबतींत मी आपणांस बंदर सुरत मुक्कामाहून पत्र लिहून पाठविलें होतें. **खोजा** मजकूर हे **काजी अबुल् हसन** यांचे आजे होत. याच तेजस्वी देणगीचा फरमान कबूल करून हरबाबतींतील माफीचा परवाना **बाळाजीराव पेशवासाहेब** यांनींहि दिलेला होता. ईश्वरकृपेनें तो गांव कांहीं आबादान होता. परंतु आपले गुमास्ते गैरवाजवी कुरापत काढून दरसाल तीनसे पंन्नास रुपयांची मागणी सदर गांवावर करितात. ज्या वेळीं सदर हकीकत **माधवराव पेशवासाहेबांस** कळविली तेव्हां त्यांनींहि हल्लींचे मुजावर **अबुल् हसन** यांचें नांवें माफीचा परवाना दिला होता. जोंपावेतों माझा तेथें अंमल होता तोंपावेतों मी परवान्याप्रों तजवीज करीत होतों व मौजे मजकुरास त्रास देण्याची खटपट केली नाहीं. परंतु आपल्या अमलांत आपले गुमास्ते मौजे मजकूरचा वसूल पूर्णपणें करीत आहेत. सबब **काजीमजकूर** यांचा फार नुकसान तोटा झाला आहे. **काजीमजकूर** हे फार सभ्य गृहस्थ आहेत व त्यांच्या चांगुलपणाची मला चांगली माहिती आहे. आपणांस ही भानगड माहीत नसेल अशी माझी खात्री आहे. म्हणून आपल्या शेवर्सी विनंती

करीत आहे कां, ज्याप्रमाणें **बाळाजीराव व माधवराव पेशवे** यांनीं माफीचा परवाना दिला त्याचप्रमाणें आपणहि कृपेनें द्यावा. त्यांतच वर्तमान भावी गुमाश्त्यांस सक्त ताकीद करावी. कारण, सदर गांवांस येथून पुढें कोणतेंहि प्रकारें उपसर्ग लागूं नये. मी याबद्दल आपला फार आभारी होईन. वास्तविक पहातां, असें आपण केलें असतां आपल्या भलाईस व न्यायीपणास तें कारणीभूत होईल. बहुत काय लिहिणें ?

आर्. एन्. बॉडॅम्.

सवाई माधवराव पेशवा यांस
मुंबई २४ डिसें. १७८४

पत्रांक ५२ ॥ **श्री** ॥ **मॅकफर्सन्**

शके १७०६ फाल्गुन शु॥ १

ता॥ १०।२।१७८५ इ.

रावसाहेब माधवराव नारायण पेशवा सवाई पंडत प्रधान बहादर यांस, विशेष—ता. ८ माहे फेब्रुवारी सन १७८५ इंग्रजी मुताबिक ता० २७ माहे रबिलावल सन ११९९ हिजरी. मिस्टर **हेस्टिन् साहेब** बहादर गव्हर्नर जनरल यांनीं **ब्रिटन** नांवाच्या जहाजावरून निघतांना नौकरीवर असतांना येथें असलेली आपली राहण्याची जागा व बंगालच्या गव्हर्नर जनरलचा अधिकार या दोहोंचा राजीनामा लिहून पाठविला. बंगालचा गव्हर्नर जनरल मरेल अथवा राजीनामा देईल अथवा त्याची बदली होईल तर त्याच्या जागीं कौसलांतील त्याच्या दुसऱ्या दर्जाचा माणूस जो असेल त्यास नेमावें म्हणून **ग्रेट ब्रिटनच बादशहा** याच्या कारकीर्दीच्या १३ व्या वर्षीं एक व २१ व्या वर्षीं दुसरा अशा निघालेल्या कायद्यांत आहे. मिस्तर **हेस्टीन** यांनीं राजीनामा देतांना मीच दुसऱ्या दर्जाचा आहे. परस्परांतील पक्की मैत्री मनांत आणून मी खबर देत आहे. वर लिहिलेल्या तारखेपासून मी बंगालचा गव्हर्नर जनरल झालों व शपथहि घेतली. मिस्टर **हेस्टीन** बहादर यांच्या अधिकारावर आलों. मला आपण मिस्टर **हेस्टिन** च्या जागीं मानून वाचेवर पत्रें पाठवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें ?

जॉन मॅकफर्सन्

पत्रांक ५४ ॥ श्री ॥ (?)

शके १७०७ वैशाख शु० १०

पा १८।५।१७८५ इ.

मे० **हरि पंडत फडके** यांस—विशेष—आपला आयुष्यक्रम उत्तम प्रकारें वाखाणलेला आहे. लहान मोठ्यांच्या अडचणी सारखेपणानें भागविणारे म्हणून आपण या जगांत मशहूर आहांत. आपण स्नेह्यांचें आश्रयस्थान आहांत व **नानासाहेबांच्या** (नाना फडणवीसांच्या) अत्यंत दोस्तांपैकीं एक समजले जात आहांत. अंतःकरणांतील गुह्य गोष्टीसंबंधीं आपल्या व आमच्या घराण्यांत मनांत निःसंशयपणें परका भाव नाहीं. वाडवडीलहि असेंच समजत आले आहेत. सुमारें चार महिने झाले, मी आपल्या तिकडील हकीकतीचे उत्तरांची मार्गप्रतीक्षा करीत आहे. प्रथम दिवसाप्रमाणेंच जबाब येण्यांत आजपवेतों स्थिति आहे. एक नवीनच वार्ता—पूर्वीचें रंगरूप पालटलेल्या एखाद्या नवीन निर्माण झालेल्या फुलांच्या कळाप्रमाणें-ऐकून अत्यंतच आनंद झाला. ती ही कीं, पूर्वी लिहिल्याप्रमाणें **भिकाजीपंत सुभेदार** यांस ताबडतोब पाठविण्याचें ठरलें होतें परंतु त्यास विशेषच विलंब झाला हो एक अत्यंत समाधानाची गोष्ट झाली. या गोष्टीस जगांतील सर्व शहाणे लोक पसंत करितात. जगांतील अत्यंत उत्तम गोष्टी पैकींच ही एक घडलेली आहे. या गोष्टीस नाक मुरडण्याची कोणाची छाती आहे! कारण तोच भला माणूस कीं, ज्यानें भलाईरूपी चेंडु आपल्याबरोबर जगांतून नेला. आपण आपली व **नानासाहेबांच्या** बुद्धिचातुर्यानें व शहाणपणानें इकडे येणाऱ्या माणसास समजाऊन सांगितलें व मृत्युपत्र व इतर लेख हे सर्व आपण एका बाजूस टाकून आमच्यावर कृपा केली. जगांतील चांगलें वाईट कृत्य ईश्वराचे हातांत आहे. त्याच्या हुकमापुढें सेवकाची इच्छा काय कामाची! आपण हरप्रकारें बुद्धिमान् शहाणे आहांत व शरणागतास अभीष्ट देणारे आहांत. अशा या कृत्यांत फायदा, लक्ष्मी व लोकांचा आराम आहे व मृताच्या आत्म्यास शांतिप्रद होईल. त्यांत परिश्रम करीत असावें व दुनियेंतील लोकांस आराम द्यावा. मयताच्या पश्चात् त्यानें केलेल्या सत्कृत्यामुळेंच त्याचें नांव जिवंत राहतें. हें पत्र लिहिणारा (मी) साफ अंतःकरणाचा असल्यामुळें असें लिहीत आहें. आमच्या मालकाच्या हुकुमाप्रमाणें राहावें, मात्र सरदारी करण्याचा हेतु नाही. जर आमच्या मालकाच्या घराण्याशीं स्नेहसंबंध असेल तर पूर्वी लिहिल्याप्रमाणें मशारनिले (**नानासाहेब**) यांस पाठविण्यासंबंधीं आतां व पुढें लिहूं त्याप्रमाणें तजवीज करावी. पुण्याच्या मेहरबान मंडळीस माझी आठवण देण्याची कृपा करावी. जास्त काय अतिशयोक्ति करूं! आरोग्य व स्नेह दृढ असो.

पत्रांक ५५ ॥ श्री ॥ **बॉडॅम्**

शके १७०७ आषाढ शु० ७ रा १३।७।१७८५ इ.

मे० **नाना फडणवीस** यांस.—

विनंति विशेष. एक स्नेहपूर्ण पत्र, घोडी व हरिण **रणछोड शेणवी** याचरोबर आपण पाठविलें होतें तें सुखमयी प्रविष्ट झाले; व तें पाहून मला फार आनंद झाला. परंतु घोडी आणि हरीण परत करण्याबाबत मला फार दुःख होत आहे. कारण कांहीं **हरीण** वाटेंत व कांहीं येथें मरण पावले. 'कोणत्याहि सबबीवर कोणीहि मनुष्यानें नजराणा घेऊं नये' असा बादशाही व कंपनीचा हुकुम त्याच्या लहान थोर नोकर अमलदारांस कडकरीतीनें सुटलेला आहे त्याचमावर लक्ष्य देणें अवश्य आहे. हुजूरच्या हुकमाचा खुलासा आमचे वकील **नुरुद्दीन हुसेनखान** व **रणछोड शेणवी** हे आपले सेवेसी जाहीर करतील. ही नजराण्याची चाल नाहींशी करण्यानें परस्परांच्या मैत्रींत यत्किंचित अंतर येईल असें आपण समजणार नाहींत अशी खात्री आहे. महाराज ! जेथें अकृत्रिम व पक्का स्नेह समोर आहे तेथें नजराण्याच्या देवघेवीनें तो वाढवूं पहाणें याचा अर्थ काय ! माझ्याकडून परस्पर दोस्तींत केसभर देखील कसूर होणार नाहीं. **रणछोड शेणवी** बंदरीं आल्यानंतर आजारी पडले; एक वेळ माझ्या भेटीस येऊन त्यानीं आपल्या हुकुमाप्रमाणें सर्व हकीकत जाहीर केली. त्याचें उत्तर लौकरच पाठविण्यांत येइल. विशेष काय लिहिणें !

आर् एच् . बॉडॅम्

नाना फडणवीस यांस.
मुंबई, ता. १३ जुलै १७८५

पत्रांक ५६ ॥ श्री ॥ **बॉडॅम्**

शके १७०७ आषाढ शु० १० रा ता. १७ जुलै १७८५ इ.

मे० **बाळाजी पंडत नानाफडणवीस** यांचे सेवेसी— विशेष— आपलें ता. २४ माहे रजब रोजीं लिहिलेल स्नेहपत्र उत्तम वेळीं पोहोंचलें. बरेच दिवस झाले, मिस्तर **मॅलेटसाहेबांचें** पत्र मला आलें नाहीं. त्यामुळें ते पुण्यास केव्हां येतील हें मला समजत नाहीं. आपल्या दरबारांत येण्याकरितां अमुक ठिकाणीं वाट चालत आहेत हें मला समजतांच त्याबद्दल मी आपणांस खबर देईन. आपल्या आज्ञेप्रमाणें कित्येक मजकूर **रणछोड शेणवी** यानीं (आम्हांस) जाहीर केले. त्यांचें उत्तर त्यांस दिलेलें आहे. मशारनिले आपल्या सेवेसी वाचनाकरितां निःशंकपणें पाठवितील अशी मला आशा आहे. दोन सरकारांमध्यें असलेला स्नेह व भलाई वाढविण्याचा माझा शक्य तितका पूर्ण हेतु आहे. विशेष काय लिहिणें !

नाना फडणवीस यांस. **आर् . एच् . बॉडॅम्.**
मुंबई, १७ जुलै १७८५.

पत्रांक ५७ ॥ श्री ॥ बॉडॅम्

शके १७०७ श्रावण शु. १३ ता १८।८।१७८५ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी विशेष—**सयद् नुरुद्दिन हुसेन खान** व **रणछोड शेणवी** यांनीं आम्हांस कळविलें कीं, आपणांस या पक्ष्याची फार आवड आहे. त्यावरून हल्लीं एक पिंजरा तयार करून आपल्या माणसाबरोबर पाठविला आहे. आपण त्याचा पसंतीनें स्वीकार कराल अशी उमेद आहे. व त्यामुळें आम्हांसहि आनंद होणार आहे बहुत काय लिहिणें !

पेशवे यांस **आर्. एच्. बॉडॅम्**

मुंबई १८ आगष्ट १७८५.

पत्रांक ५८ ॥ श्री ॥ थॉमस् डे.

शके १७०७ श्रावण व० ७ ता २६।८।१७८५ इ.

मे० **माधवराव पंडत प्रधानसाहेब** यांस—विशेष—आपलें कृपापत्र पावलें, त्यांतील मजकूर समजला. चौथाईसंबधीं तूप व कांटा (?) हे हक्काबद्दल म्हणून देण्यांत **नवाबसाहेब बंदगान आली** यांचे अधिकारी दिक्कत करतात म्हणून आपण लिहिलें. या बाबतींत आपल्या चौथाईबद्दल आमचेकडे पूर्वी कांहींच माहीत झालेलें नाहीं. **नबाबसाहेबांचे** अधिकारी ती बाब आपणांस देण्यास हरकत करतात म्हणून आतांच माहीत झालें. आतां जर त्यांत कांहीं कसूर होईल व आपल्या माणसांनीं आम्हांस कळविलें तर जरूर ताकीद केली जाईल. कारण परस्पर सरकारांत भेद नाहीं. नेहमीं कृपापत्र पाठवून आभारी करावें. बहुत तसदी काय देऊं ! आपली लक्ष्मी व वैभव दिवसानुदिवस वाढो. लिहिलें तारीख २६ माहे आगष्ट १७८५ अंग्रेजी मुताबिक छ १८ शवाल सन ११९९ हिजरी.

थॉमस् डे.

पत्रांक ५९ ॥ श्री ॥ बॉडॅम्

शके १७०७ आश्विन व० ७ ता २४।१०।१७८५ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पंडित प्रधान यांचे सेवेसी—विशेष—आपलें कृपापत्र उत्तम वेळीं पोहोंचलें. बंदर सुरत येथील **नबाब** हे पूर्वीच्या वहिवाटीविरुद्ध वागतात म्हणून तक्रार आपण केली ती समजली. **पेशवेसरकारांची** चौथ चालू करण्यांत कोणत्याहि तऱ्हेनें हरकत करूं नये व चौथसंबंधीं वगैरे कारभार पूर्वीप्रमाणेंच चालविणें म्हणून सुरत बंदरच्या **नबाबांस** पत्र पाठविलें आहे हें आपणांस जाहीर व्हावें. तुमचा ज्यांत संबंध आहे तेवढ्या

प्रांतांतच कारभार करावा. त्याशिवाय इतर प्रांतांत कांहीं करूं नये. पूर्वीप्रमाणेंच चौथेची वहिवाट कायम ठेवून आपल्या प्रांतांत नवीन वहिवाट पाडण्याचें धाडस करूं नये म्हणून मजकुराचें पत्र आपण सदर नबाबसाहेबांच्या नांवें पाठवावें म्हणून विनंती करीत आहे. मीहि याप्रमाणें सदर नबाबसाहेबांस लिहिलेलें आहे. ईश्वरेच्छेनें त्याचें उत्तर लवकरच येईल. परस्परांतील तक्रार लवकर नाहींशी होईल. बहुत काय लिहिणें !

२४ आक्टोबर १७८५. आर्. एच्. बॉर्डम्.

(सही)

पत्रांक ६० ॥ श्री ॥ **मॅकफर्सन्.**

शके १७०७ कार्तिक व० ४ रा। ३०।११।१७८५ इ.

मित्राचा अतिशय थोर व उच्च आधारस्तंभ **बाळाजी पंडित** यांस ईश्वर सुरक्षित राखो. विशेष गव्हर्नर **मिस्तर हेस्टिंग्** यांच्या जागीं बंगालच्या गव्हर्नरजनरलच्या अधिकारावर माझी नेमणूक झाल्याचें आपणांस समजल्याबद्दल आपलें प्रेमपुरःसर आनंददायक कृपापत्र व मैत्रीखातर देणगी वगैरे पाठविली ती पोहोंचून अंतःकरणास दुप्पट खुषी झाली. वास्तविक पहातां आपण **कंपनीचे** व माझे असें दोघांचेहि अंतःकरणापासून स्नेही आहांत. इतरापेक्षां आपणांस वरील गोष्टीमुळें जास्त आनंद वाटला असेल अशी मला खात्री वाटते. तो ईश्वर सर्व प्रकारें आपणांस नेहमीं सुखी ठेवो व आपल्या स्नेहरूपी घराची भरभराट करो. आपण मला सर्व प्रकारें मैत्रींत मुरलेला व आपल्या व **कंपनी** सरकारच्या दरम्यानच्या दोस्तीची एक भक्कम सांखळी असें समजून याचप्रमाणें वरचेवर कृपापत्र पाठवून संतोषवीत असलें पाहिजें.

जॉन् मॅकफर्सन्

३० नवंबर ८५

पत्रांक ६१ ॥ श्री ॥ **बॉर्डम्**

शके १७०७ मार्ग० व० २ रा। २१।१२।१७८५ इ.

श्रीमंत सवाई माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी—

विशेष. सुमारें दोन वर्षें झालीं असतील आपण ता. १० माहे जानेवारी सन १७८४ इसवी रोजीं लिहिलेलें कृपापत्र पोहोंचलें. त्यांतील मजकूर—मयत **दादासाहेब** म्हणजे **रघुनाथराव** यानीं आपल्या हयातींत सहा लाख व पंचवीस हजार रुपये किंमतीचें जवाहीर सरकारांत (**इंग्रजाकडे**) अमानत म्हणून ठेविलेलें आहे. व या बाबतींत आमचे चुलते **बाजीराव** यांनींहि आपणांस "सदरहु जवाहीर आमच्या-

कडे पाठवावें" या मजकुराचें पत्र **महादाजी रामचंद्र** यांच्या बरोबर पाठविलेलें आहे. त्याच पत्रांत "सदर जवाहीर मशारनिले **महादाजी** यांबरोबर पाठवावें" असेंहि लिहिलेलें होतें. तेंहि पत्र मला मिळालें. त्याच्या उत्तरीं 'मयत **रघुनाथराव** यांनीं सदर जवाहीर कर्जाऊ गहाण म्हणून **कंपनी** अंग्रेज बहादर यांजजवळ ठेविलें होतें. कर्जाऊ रुपये परत मिळाल्यावर सदर जवाहीर परत देण्यांत येईल" असें लिहिलेलें होतें. महाराज, मी अद्याप या बाबतींत आपलेकडून पत्रोत्तर येईल म्हणून वाट पहात स्वस्थ आहे. परंतु मी आपल्या ठिकाणीं (मनांत) असें ठरविलें आहे कीं, सदरहु जवाहीर विकून टाकावें. तरी या स्नेहपत्रानें हा मजकूर आपणांस कळवून तसदी देत आहे. ती अशी कीं, गहाण जवाहीर सोडविण्याची आपली मर्जी असेल तर सहा लाख रुपये रोकड रकम पाठवावी. मी सदर जवाहीर परत करण्यास तयार आहे. नसल्यास नाहीं. खरेदीदाराच्या हस्तें सदर जवाहीर चांगले किंमतीस विकलें जाईल. सरकार **कंपनी** व आपण यांमध्यें असलेल्या स्नेहावर नजर देऊन या बाबतींत आपणांस खबर देणें हें माझें कर्तव्य आहे. स्नेहवृद्धी-शिवाय जास्त काय लिहावें ! नेहेमी सुखाचा काल असो.

माधवराव नारायण पेशवा यांस, **आर्. एच्. बॉडॅम्.**
मुंबई, २१ डिसेंबर १७८५.

पत्रांक ६२ **॥ श्री ॥** **बॉडॅम्**
शके १७०७ मार्ग० व० १० रा। २६।१२।१७८५ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पंडत प्रधान यांचे सेवेसी, विशेष— आपणांस जाहीर करण्यांत येत आहे कीं, पावसाळ्यामुळें (अथवा ओढ्यामुळें) डभोई खाली करतांना आमच्या **कंपनी** सरकाराच्या माणसांनीं तेथें टाकलेली लढाऊ शस्त्रें परत आमच्या ताब्यांत देण्याकरितां आपण हुकुम तेथील पंडिताच्या नावें दिला होता. परंतु सदर पंडितानें अद्याप आमच्या लोकांच्या ताब्यांत तीं दिलीं नाहींत. शिवाय, सनद माझ्या नावें नाहीं. करितां आपल्या सेवेसी विनंति केली जात आहे कीं, बंदर सुरत येथील सरदारांपैकीं कांहीं माणसें व भडोच येथील **कंपनी** सरकारचे कोठीदार हेहि तेथें जातील त्यांच्या हवालीं सदर शस्त्रें करण्या-बद्दल पंडित मजकूर यांचे नावें ताजी सनद रुपेनें पाठवावी. बहुत काय लिहिणें !

माधवराव नारायण पेशवा, यांस **आर्. एच्. बॉडॅम्**
मुंबई, २६ डिसेंबर १७८५ इ.

पत्रांक ६३ **॥ श्री ॥** **बॉडॅम्**
शके १७०७ माघ शु० १२ रा। १० फेब्रुवारी १७८६ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांचे सेवेसी— विशेष—

परस्पर स्नेह व दोस्तीवर नजर देऊन मिस्तर **चार्लस वार् मालेटसाहेब** यांस इंग्रजातर्फे पूर्ण अखत्यार देऊन आपल्या दरबारीं रहाण्याकरितां म्हणून पाठविले आहेत. मिस्तर मजकूर यांस आपण परस्पर सरकारांचा विश्वासूक हितचिंतक समजाल अशी उमेद आहे. सदर मिस्तर यांस आपण रहस्यांत घेऊन प्रेमानें त्यांशीं वागून त्यांस मान द्याल एवढी तसदी मी आपणांस या स्नेहपत्रद्वारें देत आहे. मी असें ऐकिलें आहे कीं, आपणांस परदेशी हरएक पदार्थांचा फार शोक आहे. म्हणून मिस्तर मजकूर यांजबरोबर माझ्याकरितां आफ्रिकेमधून नुकताच आलेला सुंदर व लहान शहामृग पक्षी आपणांकडे पाठविला आहे. आपण कृपेनें तो स्वीकाराल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें ?

माधवराव नारायण पेशवे, यांस **आर्. एच्. बॉडॅम्**
मुंबई १० फेब्रुवारी. १७८६

पत्रांक ६४ **॥ श्री ॥** **बॉडॅम्**

शके १७०७ माघ शु० १४ रा। १२।२।१७८६ इ.

श्रीमंत पेशवासाहेब माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी—

विशेष– मी पाठविलेल्या पत्रांच्या उत्तरीं तीन स्नेहपत्रें सोबतच्या दोन पत्रांसह पोहोंचलीं. त्यापैकीं एक **कादरी** जहाजाच्या खुलाशाबद्दल कर्याचे अमलदाराच्या नांवें **जिवाजी गोपाळ सरसुभेदार** यांजकडून व दुसरें पत्र आपणांकडून डभईच्या अमलदाराच्या नांवें 'डभईशहर सोडतांना तेथें कंपनी अंग्रेज बहादर यांनीं ठेविलेलें लढाईचें सामानसुमान वगैरे **नुरुद्दिन हुसेन खान** यांजबरोबर पाठविण्याची आज्ञा केल्याप्रमाणें वेळींच पोहोंचलें' या मजकुराचें होतें. तुम्हांस विलायतेहून 'मयत **रघुनाथराव** यांनीं गहाण कर्जाऊ ठेविलेलें जवाहिर गहाणाची रोकड रकम न घेतां परत त्यास द्यावें' अशा मजकुराचा हुकुम आम्हांस पोहोंचल्याबद्दल मजकूर आपल्या पत्रांत आहे. तर त्याबद्दल उत्तरीं कळवितों कीं, विलायतेहून असा हुकुम आलेला नाहीं तथापि आपली मर्जी असेल तर सदर गहाण जवाहिराबद्दल रोकड सहा लाख व पंचवीस हजार रुपये द्याल तें परत करण्यांत येईल नाहीं तर नाहीं. सदर जवाहिर वाटेल त्या किंमतीस विकण्यांत येईल. तरी कृपेनें या बाबतींत अखेर जबाब देऊन खुशी करावी. **नुरुद्दिन हुसेनखान सर चार्लस वार मॅलेटसाहेबा**बरोबर पुण्यास रवाना झाले आहेत. जरूर गोष्टीबद्दल तपसीलवार मिस्तरमजकूर आपणांस जाहीर करतील......विशेष. बहुत काय लिहावें......

पेशवे यांस, **आर्. एच्. बॉडॅम्.**
मुंबई, १२ फेब्रुवारी १७८६.

पत्रांक ६५ ॥ श्री ॥ सर चार्लस् वार मॅलेट्
शके १७०७ फाल्गुन शु. १३ पो १२।३।१७८६ इ.

मे० **बाळाजी जनार्दन मदारुल्महाम्** यांस–सलाम, विशेष. माझ्या पत्राच्या उत्तरीं आपलें रुपापत्र पावलें. माझ्याकडील खबर समजून झालेला आनंद व परस्पर सरकारांच्या दोस्ती याबद्दल मजकुराचें तें होतें. त्यामुळें मला अत्यंत खुषी वाटली. कारण त्यांत परस्पर भेटीची उत्कंठा अमर्याद दर्शविलेली होती. विजयी फौजेस मिळण्याकरितां मी मुंबईहून तातडतोब रवाना झालों. ईश्वरेच्छेनें लवकरच आपल्या सेवेसी येईन. सध्यां **पटेलसाहेब (शिंदे)** यांजकडून एक आपल्या नांवें व दुसरें **श्रीमंतसाहेबांच्या** नांवें अशीं दोन पत्रें माझ्याकडे आलीं तीं आपल्या सेवेसी पाठविलीं आहेत. तीं आपण वाचालच. वरकड मजकूर **बहिरोपंतजीच्या** जबानीवरून समजेल. विशेष–वैभववृद्धि यथोचित होवो.

पत्रांक ६६ ॥ श्री ॥ मॅकफर्सन्.
शके १७०७ फाल्गुन व० ३. पा॥० १८।३।१७८६ इ.
(रा॥ १३।१२।१७८५.)

मे० **रावसाहेब** (1) यांस— विशेष– बंगालच्या गव्हर्नर जनरलीच्या जागेवर **मिस्टर हेस्टिन् (हेस्टिंग्ज्) बहादर** यांच्या ठिकाणीं मला नेमल्याबद्दल आपलें अभिनंदनपर पत्र आलें व सोबत एक पोषाख परस्परींतील निकट दोस्तीवर नजर देऊन पाठविला तो पोहोंचून मला फार आभारपूर्वक आनंद झाला. कारण, मी आपला एक अकृत्रिम खरा स्नेही व आपल्या राज्याच्या कारभाराची भरभराट व्हावी असें मनापासून इच्छिणारा, आणि आपण व सरकार **कंपनी** यांमधील स्नेहाची अभिवृद्धि करण्यांत तत्पर आहे. सन १७८१ इ. मध्यें हिंदुस्थानांत आल्यापासून आपण व **कंपनी**सरकार यांमधील दोस्ती पक्की करून तंटेबखेडे नाहींसे करून परस्परांचें नांव व मोठेपणा वाढविण्यामध्यें मी किती खटपटी व तजविजी केल्या तें सर्व आपल्या (सरकारच्या) कारभाऱ्यांसहि माहीत आहे त्या वेळेपासून आतांपावेतों आपण व **अंग्रेज**बहादुरांचे साहेबलोक यांमधील दोस्ती वृद्धिंगतच होत आहे. व जोपावेतों मी या गव्हर्नर जनरलच्या अधिकारावर आहे तोंपर्यंत दोस्तीचीं कामें पार पाडण्यांत केसभरहि तफावत होणार नाहीं, व आपल्या राज्यासंबंधाच्या बाबतींतहि मी दोस्तींत फरक करणार नाहीं. आपला स्नेह माझ्याशीं जितका आहे तितका सर्व हिंदुस्थानांत इतर कोणाही इंग्रजाशीं आहे असें मला आढळत नाहीं. कारण, **इंग्रज** साहेबलोक आपल्या ताब्यांतील मुलखांपेक्षां फाजील मुलखाची अपेक्षा करीत नाहींत व गैरवाजवी फायदाहि इच्छित नाहींत. तरी आपणांस लढाईच्या किंवा शांततेच्या प्रसंगीं **इंग्रज** लोकांच्या स्नेहाचा जितका फायदा होईल

तितका दुसऱ्या कोणाचाहि होणार नाहीं. मी **माधवराव शिंदे** यांजबरोबर हमेशा पत्रव्यवहार करीत आहे. कारण, **रावसाहेब (शिंदे)** हि मला अकृत्रिम स्नेही असें मनापासून समजतात. सदर **रावसाहेब** हे माझ्या मनांतील सर्व गुप्त गोष्टी जाणतात. सदर **रावसाहेब** हे आपलें मीठ खाणारे (विश्वासूक व कृतज्ञ) असल्यामुळें त्यांनीं आपणांस माझ्या व त्यांच्या अंतःस्थ स्नेहासंबंधीं मजकूर कळविला असेलच. हल्लीं माझ्या मनांत असें आहे कीं, **कंपनी**सरकारासंबंधीं बोलणेंचालणें करण्याकरितां आपणापाशीं व कारभाऱ्यापाशीं आमच्यातर्फे एक माणूस अधिकृत वकील म्हणून हजर असावा. सबब, कंपनीबहादुराच्या नोकरांपैकीं एक निवडक माणूस **मिस्टर मॅलेटसाहेब** यांस आपल्या सेवेसी हजर राहण्याकरितां कायम केलें आहे. आपणांसहि जर याप्रमाणें त्यांनीं आपल्या दरबारीं रहाणें मंजूर असेल तर आपण साहेबमजकूर यांस खुलासेवार लिहावें कीं, 'हें पत्र पावतांच आमच्या सेवेसी हजर व्हावें.'– पूर्वी ज्या वेळीं आपणा परस्परांतील करारमदार कायम झाला त्या वेळीं **माधवराव शिंदे** मुखत्यार होते, म्हणून पूर्वीपासूनच मी **मिस्टर मॅलेटसाहेबांच्या** बाबतींत त्यांस (**शिंदे** यांस) लिहिलेलें होतें. त्याचप्रमाणें **मिस्टर मॅलेटसाहेबांस**हि **शिंद्याकडे** जाऊन स्नेह करावा म्हणून लिहिलेलें आहे. **शिंदेसाहेबांनीं**हि आपणांस याबद्दल लिहिलें असेलच. व मिस्टर मौसूफहि आपल्या सेवेसी हजर होऊन तपशीलवार मजकूर जाहीर करतील. इकडे आसपास मिळणाऱ्या वस्तूंचा नजराणा साहेबमजकूर याजबरोबर आपणांकरितां पाठविलेला आहे. तो जरी आपणांस साजेसा नाहीं तरी आपण त्याचा स्वीकार करून मला आभारी कराल अशी आशा आहे. वरचेवर कुशलपत्रें पाठवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें !

जॉन मॅकफर्सन्

पत्रांक ६७ **॥ श्री ॥** **सर चार्लस् मॅलेट्.**

शके १७०७ फाल्गुन व० ८ पो २३।३।१७८६ इ.

मे० **बाळाजी जनार्दन साहेब** यांस–सलाम विशेष–हल्लीं कलकत्त्याहून एक **श्रीमंतां**च्या नांवें व दुसरें आपल्या नांवें व सोबत एक माझ्या नांवें अशीं पत्रें आलीं. त्यांत तुफानामुळें गियांनि बंदरांत गेलेलें तेथील माणसांनीं करारमदाराविरुद्ध ताब्यांत ठेविलेलें इंग्रजी जहाज **श्रीमंत**साहेबांकडून करारप्रमाणें परत देण्यासंबंधीं सनद घेणेबद्दल मजकूर आहे. **श्रीमंतां**च्या नांवचें पत्र त्यांजकडे पाठविलें आहे . व आपलें पत्र ईशकृपेनें लवकरच पोहोंचवितों. बाहेरून खबर ऐकूं येते कीं, मुंबईहून रवाना झालेलीं चार जहाजें सरकार **पंडित प्रधानसाहेबांच्या** माणसांनीं बंदर गियांनमध्यें नेलीं आहेत. तरी हा खटला मनास आणून वचन प्रमाणास अनुसरून

सदर जहाजें सोडण्याबद्दल लिहून ताकीदीसह व पत्रोत्तरासह गव्हर्नर जनरल साहेब जनरल बंगाला यांचें नांवें पत्र मजकडे लवकर पाठवाल अशी आशा आहे. यानंतर पुण्यास दाखल होण्यावेळीं गव्हर्नर जनरलचें एक पत्र व नंतर मुंबई गव्हर्नरचीं दोन पत्रें व त्यानंतर गव्हर्नर जनरलचीं दोन पत्रें अशीं आपलेकडे रवाना केलीं आहेतच त्यापैकीं एकाचेंहि उत्तर आपले कडून आलें नाहीं. (कदाचित्) रस्त्यांत असेल. याबाबतींत जलदी करणें चांगलें. विशेष.

पत्रांक ६८ ॥ श्री ॥ **सयद नुरुद्दीन हुसेन**

शके १७०७ फाल्गुन नंतर. मार्च १७८६ इ. नंतर

रावसाहेब मुश्फक मेहरबान बिरादरान् **नारायणराव मुनशी** यांस-सलामत् —किमयाप्रमाणें परिणामकारक अशा आपल्या भेटीची इच्छा आहे. आपल्या पत्रावरून सर्व समजलें. व आपणांस कळावे कीं, **जनरल मिस्तर बाडम** एस्कायर यांनीं मला श्रीमंत महाराजांच्या सेवेशी रहाण्याकरितां मुंबईहून पुण्यास पाठविलें आहे. मी तेथें हजर असणें म्हणजे हें एक परस्परांतील वाढत्या एकीचें व दोस्तीचें चिन्हच होय. येथें पोहोंचल्यावर समजलें कीं, **नानासाहेब** व सर्व सरकारच्या फौजा अगोदर रवाना झाले आहेत, हल्लीं साहेबांच्या मर्जीवर अवलंबून आहे. आपल्या सेवसी कळावें म्हणून लिहिलें आहे. आज पासना (पाषाण) मुक्कामीं उतरलों आहे. काल रात्रीपासून प्रवासांतील ऊष्णतेमुळें प्रकृतीला थोडा थकवा आलेला आहे. तरी एखादें आरामशीर घर राहण्याकरितां परवानगीनें मिळेल अशी आशा आहे. **नानासाहेबांची** भेट घेण्याची व **श्रीमंत** महाराजांच्या सेवेची पद्धति याबद्दल व इतर योग्य गोष्टींबद्दल आपण मला सल्ला स्पष्ट लिहून कळवीत जावा. इतर प्रत्येक महत्वाची गोष्ट मी आपणांस निवेदन करीन. सुदैवानें स्नेह्यांची भेट फार दिवसांनीं होत आहे म्हणून फार आनंद होत आहे. मला फार इच्छा होती. याउपर आपला अधिकार आहे. **जनराल**साहेबाकडून **श्रीमंत**साहेबांसहि (यासोबत) एक खलीता आहे. बहुत बहुत होय. पुरवणी—**नानासाहेबांस** मी जें पत्र लिहिलेलें आहे त्यांत आपल्या जबानीचा मी हवाला दिला आहे. माझा व्यक्तिविषयक सर्व मजकूर समजाविण्याची कृपा करणें अवश्य आहे.

पत्रांक ६९ ॥ श्री ॥ **सयद नुरुद्दीन हुसेन**

शके १७०७ फाल्गुन नंतर. मार्च १७८६ नंतर.

गोपाळरावजू यांस—विशेष—स्नेहपूर्वक आपणांस कळवितों कीं, यापूर्वी **कारभारी**साहेबांचें कृपापत्र पोहोंचलें. त्यांतील मजकूर **जनराल**साहेब बहादूर

यांस जाहीर केला. त्याचें उत्तरीं त्यांनीं लिहिलें आहे कीं, उन्हाळा कडक आहे व **नानासाहेब** सुद्धां लवकरच परत येतील तोपावेतों पुण्यांत वाट पहावी. सबब या गोष्टींची खबर **अमृतरावजू** यांस मी दिली. त्यांनीं कळविलें कीं, तुम्ही याच वेळीं मुंबईकडे कूच करावें. त्यावरून त्यांचे हुकुमाप्रमाणें मी मुंबईस कूच केलेलें आहे. या बाबतींतील खर्चाबद्दल मी **कारभारी**साहेबांस लिहिलेलें आहे. तरी त्यांजकडे दाखल कराल अशी आशा आहे. जास्तींत जास्त तीन चार दिवसांत घांटापावेतों पोहोंचणें होईल.

पत्रांक ७० **॥ श्री ॥** **बॉडॅम्**

शके १७०८ वैशाख व० ८ रा। १४।५।१७८६ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंत प्रधान पेशवासाहेब यांस—

विशेष— आपलें तारीख २५ माहे जमादिलाखर रोजीं लिहिलेलें पत्र उत्तम समयीं पोहोंचून परम संतोष झाला व मीं त्याचें उत्तर मिस्तर **मॅलेटसाहेब**बहादूर यांस लिहिलेलें आहे. मिस्तर मजकूर हे आपल्या सेवेसी सर्व मजकूर जाहीर करतील. मिस्तरमजकूर हे पूर्ण विश्वासूक समजून उभयतां सरकारांतील हरएक भलाईच्या गोष्टीबद्दल कांहीं किंतु न आणितां त्यांशीं वागावें. मिस्तरमजकूर माझ्या लिहिण्याप्रमाणें आपल्यास मजकूर निवेदन करतील तो आपण पूर्णपणें लक्ष्यांत घ्यावा. आपणहि ह्या गोष्टीबद्दल सर्व मजकूर तपशीलवार गव्हरनर जनरल मि. **मेकफारसनसाहेब** बहादर यांस बंगाल्यांत लिहून कळवाल अशी आशा आहे. त्यानंतर गव्हर्नरमजकूर यांजकडून जसा हुकुम होईल त्याप्रमाणें अमलांत आणलें जाईल. प्रत्येक गोष्टांत भलाईनें लक्ष आपण घातल्यास विजय व यश प्राप्त होईल अशी मला खात्री आहे. आपण व **कंपनी**बहादर यांमधील स्नेहसंबंध वरचेवर वृद्धिंगत झाल्यानें परस्पर भूषणावह होईल. ह्या कामीं मी नेहमीं तत्पर आहें असें समजावें. विशेष काय लिहावें ?

आर. एच्. बॉडॅम्

माधवराव नारायण पेशवा यांस.

मुंबई, १४ मे १७८४.

विल्यम् थॉमस् सँडिफोर्ड.

पत्रांक ७१ **॥ श्री ॥** **बॉडॅम्**

शके १७०८ आषाढ शु॥ ९ रा। ४।७।१७८६ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवसीः—विशेष—

मी कळवितों कीं, मी आपल्या कृपेनें खुसरूप आहे. सुरत बंदराच्या चौथबद्दल

आपण व **काशीनाथ हरी** व **नवाबसाहेब कायमुद्दौला** यांमध्यें तंटा पडला होता. त्याचा निकाल सदर बंदराचे सरदार मिस्तर **रामसे** यांच्या विचारें झाला. मी आपणांस व **नवाबसा**हेबांसहि पूज्य मानतों व प्रत्येक सरकाराच्या भलाईची मला फार अपेक्षा आहे त्यामुळें मी मोठा खुष आहे. यामुळें मोठमोठीं कामें शेवटास गेली. राजाराजामध्यें एकचित्तता कायम असणें ही गोष्ट त्यांस अत्यंत जरूर आहे. सदरबद्दल तपशीलवार हकीकत **काशीनाथ** यांजकडे सोंपविली आहे. माझ्या अधिकारांत माझ्या हातून होण्यासारख्या कामाची आपण मला आज्ञा केल्यास ती मला खुषीस कारणीभूत होईल. स्नेहरूपावृद्धि जास्त व्हावी यापेक्षां जास्त काय लिहूं ! सौख्यकाल नेहमीं असो.

महादूराव पेशवा यांस, **आर्. एच्. बॉडॅम्.**

मुंबई, ४ जुलै १७८६.

वि. थॉ. सँडिफोर्ड.

पत्रांक ७२ **॥ श्री ॥** **अँड्र्यूज् रॅमसे.**

शके १७०८ आषाढ शु० १२ रा॥ ८।७।१७८६ इ.

श्रीमंत पंत प्रधान साहेब यांस-विशेष-बलसार परगण्याचे गुमास्ते **आनंदराव भिकाजी** यांच्या मार्फत आपलें रूपापत्र उत्तम समयीं प्रविष्ट झालें व त्यांतील मजकूर समजला. आपण लिहिलें होतें कीं, " परगणे बलसार व भूत सर्वभवारी (?) यांजपासून तीन हजार रुपये सुरतेच्या **नबाबानीं** फाजील घेतलेले आहेत. तरी त्यांस विचारपूस करून सदरहु फाजील रक्कम परत देववावी." आपल्या लिहिण्याप्रमाणें सदर **नबाब**साहेब यांजशीं बोलणें केलें. **नबाब**साहेबांनीं हेंच उत्तर पाठविलें कीं, " परगणे बलसार हा **नबाबवजीर आसफजाह** याची जहागीर आहे व येथील अमलदार **शेखमहमद ताहर** नांवाचा आहे. परगणे बलसारकडून दरसाल मांडवी लवाजम्याशिवाय आठ हजार रुपये घेत असत. त्यानंतर **हाफिज् मसुदखान** यानें **नबाब सफदरखान** यांस या जागेबद्दल विनंती करून ती हस्तगत केली. हेहि याच प्राचीन वहिवाटीप्रमाणें वसूल करीत आले. व शिवाय, सदर **नबाबानीं** प्राचीन वहिवाटीसंबंधी फार खटपट केली परंतु त्यांत फरक झाला नाहीं." याहिशिवाय **नबाबसाहेब** म्हणतात कीं, " परगणे मजकूराचे देसाई व रयत यांजखातर एक हजार रुपये कमी करून सात हजार रुपये घेतले." सदरहु देसायांचा राजीनामा लिहिलेला सदर **नबाब**साहेबाजवळ आहे. बलसारच्या सर्व परगण्याशिवाय परगणे पारनेरामधील तीनशें रुपये हे तर वेगळेच आहेत. सदरहु तीन हजार रुपये फाजील असलेले परत देण्याच्या ऐवजीं उलट आपणांपासून ते अशी अपेक्षा करितात कीं, त्यांच्यावर आपली असलेली कृपा व मशार-

निलेच्या वाडवडिलांशीं आपल्या स्वर्गवासी वाडवडिलांचा परस्पर असलेला रुपा-संबंध लक्षांत आणून आपण आपल्या कारभारीलोकांस असा हुकूम सोडावा कीं 'कमी केलेले एक हजार रुपये यंदा देऊन बरोबर आठ हजार रुपये करावेत.' नबाबसाहेब जें बोलले तें आपणांस निवेदन केलें आहे. विशेष लिहून आपला वेळ घेत नाहीं. कळावे तारीख ११ रमजान १२०० हिजरी.

अँड्रूयूज् रॅमसे.

पत्रांक ७२ ॥ श्री ॥ **मॅकफर्सन्**

शके १७०८ आषाढ व० १० रा। २०।७।१७८६ इ.

मे. **माधवराव नारायण पेशवा सवाई** यांस— विशेष. आपल्या फौजेशीं अंग्रजी फौज मिळविण्याकरितां सक्त ताकिदीचीं पत्रें **महादजी शिंद्याकडून** वरचेवर मला आलीं आहेत. याशिवाय चोहोंकडील खबरीवरून असें कायम समजतें कीं, आपल्या लष्कराशीं सामना देण्याकरितां स्वतःची फौज **टिपु सुलतान** तयार करीत आहे. इंग्रजी धर्मांत **येशूचा** जन्मदिवस जो अत्यंत मंगल व शुभ असा लोक म्हणतात त्या तारीख २५ डिसेंबर रोजीं आपले वकील **चिमणलाल** यांस, **मुधोजी भोंसले** यांचे वकील **विश्वंभरपंडित** यांस व **महादजी शिंद्यांचे** वकील **भगवंतराव** यांस मी पुढीलप्रमाणें थोडें भाषण केलें– 'आम्हा सर्व इंग्रज लोकांचा पूर्ण हेतु असा आहे कीं, पूर्वी **पेशवेसाहेबांशीं** झालेल्या करारमदाराप्रमाणें परस्पर दोस्तीचा व एकीचा बाग एकीच्या बिंदूनें एकजीव होऊन टवटवीत होवो व त्याच दोस्तीच्या बागेंतील कळ्या एकीच्या पाण्यानें दिवसानुदिवस विकसित होवोत.' याच प्रकारें सदरहु वकीलमंडळीस समजाऊन म्हणालों कीं, "मिस्टर **मॅलेट**साहेब याच गोष्टीकरितां सरकार**कंपनी**कडून **पेशवा**साहेब यांच्या हुजूर गेलेले होते. ईश्वरकृपेनें दोस्ती दुप्पट वाढविण्यांत मी तत्पर राहीन." त्यांस मी हीहि गोष्ट बोललों कीं, "जरी **टिपु सुलतान** व **कंपनी** यांजमधील झालेल्या करारनाम्याअन्वयें शत्रूच्या (**टिपुच्या**) मुलखांत त्याच्या फौजेशीं लढण्याकरितां **टिपुच्या** शत्रुत्वावर नजर देऊन **कंपनी**सरकारच्या फौजा पाठविणें हें जरी शक्य नाहीं, तथापि **पेशवा**साहेबांशीं असलेल्या मैत्रीस व एकीस अनुसरून मुंबईच्या साहेबांस '**पेशवा**साहेबांस शत्रूशीं लढण्याकरितां लागेल तितकी फौज तयार ठेवावी' याप्रमाणें लिहिलें जाईल." आपल्या वकीलानें ही गोष्ट आपल्या सेवेशीं जाहीर केली असेल अशी मला खात्री आहे. त्याच वेळीं आपले खरे व अत्यंत स्नेही असलेले **नबाब निजामुल्-मुल्क निजाम अलीखान बहादूर** यांस पुढीलप्रमाणें मजकूर लिहिलेला आहे. "**इंग्रज**साहेब व **नबाब**साहेब यांजमधील झालेल्या करारनाम्यास अनुसरून इंग्रज-

साहेब हे मनापासून मदतीकरितां हजर आहेत. ज्या मार्गानें परस्पर दोस्ती व एकी वृद्धिंगत होईल –मी दिवसानुदिवस स्नेहवृद्धि व्हावी असें इच्छितों–त्या मार्गाशिवाय इतर मार्ग केव्हांहि (स्वीकारला जाणार) नाहीं." लाहोर कर्नाटक व बालाघाट या प्रांताकडून चोहोंकडुन कांहीं अफवा माझ्या कानीं येत आहे. ही गप्प खरी अथवा खोटी कशीहि असो. मी आपल्या स्नेहाच्या बाहेर कोणत्याहि प्रकारें नाहीं. मनापासून हजर आहे. ही गोष्ट आपणांस कळविणें माझें एक कर्तव्य समजून हें स्नेहपत्र **लाला चिमणलाल**–सरकारचे वकील–यांजबरोबर माझ्याकडून आपल्या सेवेसी पाठविलें जात आहे. या स्नेहपत्रासंबंधीं सविस्तर हकीकत सदर **चिमणलाल** यांच्या जबानीवरून आपल्या लक्षांत येईल. मला आपला स्वतःचा अकृत्रिम स्नेही समजून हमेशा प्रेमपूर्वक कुशल कळवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहावें ?

जॉन मॅक्फर्सन्.
२० जुलई, ८६.

पत्रांक ७४ ॥ श्री ॥ **कॉर्नवॉलिस्**

शके १७०८ भाद्र० व० ५ रा॥ १२।९।१७८६ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण सवाई पंडत प्रधान यांस—विशेष. आज ता. १८ माहे जिकाद सन २८ मवाफिक ता १२ माहे सपटंबर सन १७८६ इसवी रोजीं मी गव्हर्नर जनरलीच्या कामकाजासंबंधीं सर्व अधिकारासह विलायेतेहून कलकत्यास पोहोंचून गव्हर्नर जनरलच्या गादीवर (अधिकारावर) बसलों. आपण व **कंपनी** सरकारामध्यें प्राचीन पासून सर्व जगास जाहीर असलेली मैत्री व एकी—पूर्वीच्या गव्हर्नर जनरलाशीं चालत आल्याप्रमाणें—पक्की झालेली आहे. माझ्या अकृत्रिम स्नेहपूर्ण अंतःकरणांत ईश्वरकृपेनें सध्यां त्यांच्या पेक्षांहि जास्त मैत्री राखण्याबद्दल कळकळ वाटेल. व एकजीवाप्रमाणें दोस्तीच्या गोष्टी दिवसेंदिवस दुप्पट वाढतील हें अगदीं पहिल्या प्रथम नजरेस येईलच. माझ्याकडून दोस्तीच्या कामांत कोणत्याहि प्रकारें केव्हांहि कसूर होणार नाहीं. आपल्या कृपेनें मला खात्री वाटतें कीं, मला एक अकृत्रिम स्नेही समजून आपली कुशलवार्ता कळवाल. व आपण केलेली सूचना अथवा आज्ञा–कोणत्याहि कामासंबंधीं–केल्यास ती मला संतोषकारकच होईल. बहुत काय लिहिणें ?

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ७५ ॥ श्री ॥ सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १७०८ कार्तिक व० ८ रा ३०।१०।१७८६ इ.

सरदार सेनापति कृपाळू गुणग्राही गरीबांचे कनवाळू **राव हरि पंडत** यांस—स्नेहधर्मानंतर सेवेसी विनंति कीं, आज ता० ७ मोहरम रोजी हें पत्र लिहिपावेतों माझी प्रकृती अमळ बरी झाली होती परंतु हल्लीं दुम्यानें अंमल केला आहे. यापूर्वी आलेलें पत्र कारभारी **नानासाहेब** यांचे सेवेसी पाठविलेलें आहे. त्यावरून इकडील सर्व मार समजून येईल. समक्ष भेट होईपावेतों आपल्या प्रकृतीचे व श्रीमंत **नानासाहेबांचें** कुशल कळविण्याची आज्ञा व्हावी. आपलें वैभव व आयुष्य वाढो. विशेष.

पत्रांक ७६ ॥ श्री ॥ कॉर्नवॉलीस्

शके १७०८ मार्ग. शु. १२ पा. २।१२।१७८६ इ.

अति थोर व उच्च पदवीचे व दोस्तांचे आधार **बाळाजी पंडत** यांचें ईश्वर रक्षण करो—अलीकडे हिंदुस्तान जिल्ह्यांत तंटेबखेड्याची आग उठली असल्यामुळें परस्परांतील गुप्त गोष्टी लिहून कळविण्याची फार शंका व भीति वाटते. म्हणून आतां परस्पर गुप्त मजकूर सांकेतिक शब्दांनीं अथवा चिन्हांनीं लिहिणें हाच दूरदर्शीपणाचा व शहाणपणाचा मार्ग दिसतो. वरील अडचणीकडे नजर देऊन मी पत्र लिहिण्याचें मुद्दाम थांबलों. आतां सांकेतिक शब्द व चिन्हें बसविलेला एक इंग्रजी मसुदा मी आपल्या ज्ञानानें तयार करून तो मिस्तर **मॅलेट् साहेब** यांजकडे पाठवित आहे. सदर साहेबाकडून त्यांतील प्रत्येक अक्षर आपण तपशीलवार समजावून घेऊन त्याला इतकें महत्वाचें समजावें कीं, जणूं काय माझेंच बोलणें आहे. तिकडील हकीकतीचें पत्र कुशलवृत्तासह वरचेवर लिहित असावें. बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस्.

पत्रांक ७७ ॥ श्री ॥ (?)

शके १७०८ १७८६ इ.

नवाबसाहेब (?) यांस—श्रीमंत **दादासाहेब** यांचा इंग्रजांशीं सलोखा झाल्यानंतर झांशी तालुक्याकडे जाण्याचा विचार झाल्यावेळीं **तुकोजीराव होळकर व महादजीराव शिंदे** यांच्या फौजा **हरि बाबाजी** यांच्या सैन्याधिपत्या-

---

१ याच मजकुराचें एक पत्र **श्रीमंत माधवराव नारायण पेशवे** यांच्या नांवें आलेलें आहे. त्याची पैवस्ती तारीख १०।१२।८६ इ. आहे

सालीं कायम होत्या. सांप्रत, सदर फौजेशीं **लढाई** करण्याकरितां श्रीमंत **दादासाहेब** हे तयार आहेत. आपणांस कळावें म्हणून हें स्नेहपत्र पाठवीत आहे. **महादजीराव शिंदे** हेहि या कामांत विशेष तजवीजींत आहेत. बहुत काय लिहिणें !

पत्रांक ७८ ॥ श्री ॥ **बॉडॅम्**

शके १७०८ वैशाख व० ३. ता. १६।५।१७८७ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पंडित प्रधान यांचे सेवसी–विशेष. पाऊस सुरु होण्यापूर्वी विजयदुर्ग गिर्या (?) किल्ल्याच्या खर्चाकरितां उरणच्या खाडींतून साळी धान्य सोडून देण्याची आपली इच्छा दर्शविणारें आपलें रुपापत्र पोहोंचून मनास समाधान झालें. याच बाबतींत मी आपल्या पहिल्या आज्ञेस नकाराचे उत्तरीं तपसीलवार लिहिलें आहेच. परंतु अद्यापहि आपली ती आज्ञा मानली जावी अशीच आपली इच्छा आहे. जरी ही चाल वहिवाटीविरुद्ध आहे तथापि आपल्याविषयीं माझ्या मनांत जी हितबुद्धि आहे तिचें प्रत्यंतर म्हणून व आपणांस खुष करण्याकरितां व आपणहि माझे खरे हितचिंतक आहांत व उत्तम तऱ्हेनें मुलखाची चिरकालीन आबादानी व्हावी या गोष्टी हल्लीं परस्परांत समाधानपूर्वक चालत आल्या आहेत म्हणून उरणच्या अंमलदारास सदर गल्ला जकात न घेतां व कोणतेहि प्रकारें हरकत न करितां सोडण्याबद्दल मी हुकूम पाठविला आहे. हें सर्व मी स्नेहाखातर केलेलें आहे हें आपल्या लक्ष्यांत येईल अशी मला खात्री आहे. इतकेंच नव्हे तर मी आपला एक हितचिंतक, आपली गादी सुरक्षित राहो व परस्पर दोस्ती जास्ती होवो व उभय सरकारामध्यें सलूख राहो अशी इच्छा बाळगणारा असल्यामुळें ही गोष्ट घडून आली असें विचारपूर्वक समजून सरकारचे अधिकारी या पुढें अशा कामांत दोस्तीमुळें कोणत्याहि प्रकारें हिला हरकत करणार नाहींत. बहुत काय लिहिणें ! तारीख २७ रजब १२०१ हिजरी.

माधवराव नारायण पेशवे यांस, **आर् एच्. बॉडॅम्.**

मुंबई, १६ मे १७८७

वि. थॉ. सँडिफोर्ड.

पत्रांक ७९ ॥ श्री ॥ **बॉडॅम्**

शके १७०९ ज्येष्ठ व० १३ ता १२।६।१७८७ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंतप्रधान यांचे सेवसी— विशेष— आपलें रुपापत्र बंदर चेऊलचे सुभेदार **शीवप्रसाद** नांवाचा यांस कैद केल्याबद्दल मजकुराचें पोहोंचलें. परस्पर सरकारामध्यें स्नेहभाव दृढ होत असावा ही

जशी आपली इच्छा आहे त्याप्रमाणें माझीहि आहे. त्यास (!) सोडण्याबद्दल पुष्कळ वेळां हुकूम दिलेले आहेत. या सरकारच्या मताप्रमाणें आपलहि मन, अंजनवेलच्या गलबतांनीं तोकली नांवाचें गलबत जप्त करून चेऊल बंदरास दोन वर्षापूर्वीं नेलेलें आहे तें सोडण्याची तजवीज करावी, असें असेलच. जरी **चंदमल** हा आपल्या-बरोबर कौलनामा घेऊन जाण्याचा विसरला तथापि तें मालाचें गलबत इंग्रजांचें निःसंशय आहे. मिस्तर **मॅलेटसाहेब** यांजकडे जें नोंदणीबुक रवाना केलेलें आहे त्याची नक्कल माझ्या नजरेस आली आहे. आपणांसहि सदर गलबत सोडवून देण्याची आवश्यकता वाटेल अशी माझी खात्री आहे. व याबद्दल चेऊलच्या सुभेदारास हुकूम कराल अशी उमेद आहे. बहुत काय लिहिणें ! ता० २५ माहे शाबान सन १२०१ (हिजरी).

माधवराव नारायण पेशवे यांस, **आर्. एच्. बॉडॅम्.**

मुंबई, १२ जून १७८७.

वि. थॉ. सँडिफोर्ड.

पत्रांक ८० **॥ श्री ॥** **कॉर्नवॉलिस्**

शके १७०९ आश्विन शु० ७ पा। १८।१०।१७८७ इ.

मे. बाळाजी पंडित यांसी—

—विशेष—आपल्या व माझ्या परस्परांतील मैत्रीची व एकीची व समभावाची मर्यादा इतकी पक्की झालेली आहे कीं, जगांत उदाहरणार्थ म्हणीदाखल ती झाली आहे. याकरितां जवळच्या व दूरच्या स्नेह्यांस कळावें म्हणून हें स्नेहपत्र लिहिलें जात आहे कीं, राज्याचीं अंतःस्थ गुप्त कारस्थानें माहीत असणें हें मोठमोठ्या सरदारांना व आधारभूत माणसांना अवश्य आहे. म्हणून **कंपनी** अंग्रेज बहादरच्या ताब्यांतील सुभ्यांतील इंग्रजांचीं ठाणीं व इतर सुभे पाहून यावें असें मला योग्य वाटलें. सबब माहे रमजानमध्यें माझा कूच करण्याचा हेतु कायम झालेला आहे. ठरलेल्या वेळीं मनांत योजिलेलें काम करीन. आपणामध्यें व माझ्यामध्यें परस्पर संबंध व दोस्ती व एकी अगदीं पक्की मजबूत आहे म्हणून वरील हकीकत समजणें हें दोस्तीचें कायमचें चिन्ह समजलें जाईल अशी मला खात्री आहे. पत्र म्हणजे अर्धी भेट आहे असें समजलें जातें. म्हणून वरचेवर कृपापत्र पाठविणें हा स्नेहधर्म जाणून खुषी करीत असावें, बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ८१. ॥ श्री ॥ कॉर्नवॉलिस्.

शके १७०९ आश्विन व० १०. ता ४।११।१७८७ इ.

मे. **बाळाजी पंडित यांस**—सलामत—सरकार **कंपनी** अंग्रेज बहादुर व सरकार **पेशवा**साहेब यामध्यें जो दोस्ती व एकी उत्तम प्रकारें मजबूत आहे तिला अनुसरून सरकार **पेशवा**साहेब यांच्या वकिलाचा विश्वासूक भाऊ **लाला चिमणलाल** हा आपले कडून मिस्तर **जॉन मॅकफर्सन** साहेबांच्या अमलांत त्यांजकरितां कांहीं नजराण्यासह त्यांजकडे येऊन पोहोंचला होता. परस्पर सरकारांच्या दोस्तीच्या पायाचा भक्कमपणा जगांत लहानथोर माणसांत म्हणीदाखल झालेला आहे. साहेब मजकूरहि दोस्तीच्या पायास चिकटून राहिल्यामुळें त्यांनीं क्षुल्लक गोष्टींनहि हयगय केलेली नाही. मीहि पूर्वीपेक्षां अधिक दोस्ती व एकी वाढविण्यांत मनापासून तत्पर राहीन. **लाला चिमणलाल** यांनीं आपलेकडे जाण्याकरितां मजपाशीं परवानगी मागितली. त्यांच्या विनंतीप्रमाणें त्यांना रवाना केले व **पेशवा**साहेबाकरितां कांहीं नजराणा स्नेहाखातर अलाहिदा यादीप्रमाणें त्यांच्या स्वाधीन केला आहे. श्रीमंत **पेशवा**साहेब यांच्या सेवसी स्वीकार होईल अशा योग्यतेचा हा नजराणा जरी नाहीं तथापि पूर्वीपासून स्नेहधर्म पाळून तो मजबूत करण्याकरितां पाठविला आहे. आपण त्याचा स्वीकार करून मला आभारी व आनंदी कराल अशी आशा आहे. वरचेवर तिकडील हकीकत व कुशलवार्ता कळवून खुषी करीत जावें. बहुत काय लिहावें !

कॉर्नवॉलिस्.

पत्रांक ८२ ॥ श्री ॥ बॉडॅम्

शके १७०९ मार्ग० शु० १ ता. १०।१२।१७८७ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पंडित प्रधान यांचे सेवेसी—विशेष—**बाबूजी भीमजी** व त्याचा वडील भाऊ यांमधील बापाच्या मिळकतीबद्दल वांटणीच्या तंट्याबाबत मजकुराचें ता. १७ माहे मोहरम रोजीं लिहिलेलें आपलें पत्र त्याचेच बरोबर उत्तम समयीं प्रविष्ट होऊन अत्यानंद झाला. उत्तरीं कलमी केलें जातें कीं, ' आपली मिळकत त्याचेजवळच (गुमास्त्याजवळ) रहावी अथवा ती त्यानें यांच्या हवाली करावी अशी आज्ञा या भावांच्या बापानें आपल्या **देवीदास** नांवाच्या गुमास्त्यांस केलेली दिसत नाहीं. द्वारकेमध्यें हल्लीं असलेल्या **भीमराव** नांवाच्या आपल्या मालकांस पत्र पाठवून सदर मिळकतीसंबंधी पुढील तजवीज कशी करावयाची याबद्दल विचारण्यास मी त्या गुमास्त्यांस हुकूम केलेला आहे.

तिकडून उत्तर येतांच आपणांस लिहून कळवीन, त्यावरून आपणांस सविस्तर समजून येईल. बहुत काय लिहिणे ! तारीख ३० माहे सफर सन १२०२.

पेशवे यांस, आर्. एच्. बॉडॅम्.
मुंबई, १० डिसेंबर १७८७.
वि. थॉ. सँडिफोर्ड.

पत्रांक ८३ ॥ श्री ॥ बॉडॅम्
शके १७०९ मार्ग० शु. १४ रा। २३।१२।१७८७ इ.

मे० **बालाजी पंडत नाना फडणवीस** यांस—विशेष—हल्लीं मुंबई बंदरचा अधिकार सोडून **जनरल** × × × च्या जहाजांत बसून विलायतेस जाण्याचें ठरविलें आहे. सबब आपणांस खबर देत आहे. हेतु असा आहे कीं, जानेवारीच्या आरंभीं जहाजावर स्वार होऊन रवाना होईन. आपल्या मनांतील कोणतेंहि इष्ट कार्य माझ्याकडून होण्यासारखें असल्यास तावडतोब खबर द्यावी. व अशी खबर देणें दोस्तास अवश्य आहे. आतां मिस्तर **रामसे**-साहेब हे अधिकार चालवितील. आपली जी आज्ञा असेल ती त्यांस लिहिली असतां त्याप्रों घडून येईल. आपण नेहमीं सुखी व आनंदी असावे अशी माझी इच्छा आहे. बहुता काय लिहिणें ! ता. १२ रबिलावल सन १२०२.

नाना फडणवीस यांस, **एन्. आर्. एच्. बॉडॅम्.**
मुंबई, २३ डिसेंबर १७८७.
वि. थॉ. सँडिफोर्ड.

पत्रांक ८४ ॥ श्री ॥ **एन्. मॅकफर्सन्**
शके १७०९ १७८७ इ.

मे. **बाळाजी पंडित फडणवीस साहेब** यांस—विशेष—मी आपल्या परमसुखदायी भेटीची अपेक्षा दर्शवीत आहे. आपलें स्नेहपत्र पोहोंचून परम आनंद झाला. आपलें कुशल समजून समाधान झालें. मी आपल्या सरकारचा एक हितचिंतक असून दोघां सरकारांमधील मैत्रीच्या भलाईची इच्छा करतों. व ही गोष्ट मी आपणांस नेहमीं जाहीर करीत आहे. परमेश्वराची कृपा अशी आहे कीं, पुष्कळ दिवस परस्परांत कोणतेहि प्रकारें भेद दृष्टीस पडला नाहीं. विलायतेंतील बादशाही बड्या सरदारांपैकीं एक असलेले व हल्लीं येथें बडेसाहेब असलेले **अर्ल् कॉर्नवॉलिस्** यांच्या व आपल्या बुद्धिमत्तेमुळें परस्परांतील मैत्रीरूपी बाग नेहमीं हिरवागार

राहील अशी मला खात्री वाटते. पूर्वीचे बडेसाहेब **जॉन् मॅकफर्सन्** बहादर कौन्सिलांत सदर लॉर्डसाहेबांच्या जवळ असतात. व त्यांची त्यांच्याशीं विशेष दोस्ती आहे. **श्रीमंत राव** बहादर हे ज्या वेळीं दोन वर्षांचे होते त्या वेळीं हुजूर समारंभास मी हजर होतों. अलीकडे रावसाहेब यांची बुद्धिमत्ता, शौर्य, धैर्य वगैरेबद्दल ऐकून फारच समाधान झालें. आपण सदर **राव**साहेबांच्या हुजूर माझी आठवण द्याल अशी आशा आहे. विशेष–आपले सर्व दिवस नेहमीं सुखांत जावोत.

एन्. मॅकफर्सन् !

पत्रांक ८५ **॥ श्री ॥** **कॉर्नवॉलिस्.**

शके १७०९ पौष शु० ३ पा ११।१।१७८८ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण सवाई पंडत प्रधान यांस—विशेष.—फरुकाबादेपावेतों **कंपनी** अंग्रेज बहादरांच्या खुद सुभ्यांतील फौजेची पहाणी करून मुक्काम करीत करीत मीं ईश्वराच्या कृपेनें व मदतीनें ता. १६ सफर सन २९ रोजीं सुखरूपपणें कलकत्त्यानजीक दाखल झालों. **कंपनी** सरकार व आपण यांच्यामधील परस्पर ऐक्यावर नजर देऊन हरएक गोष्टीची खबर देणें जरूर आहे. नेहमीं अपेक्षित कुशलपत्रें पाठवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ८६ **॥ श्री ॥** **बॉडॅम्**

शके १७१० आषाढ व० १४ रा १।८।१७८८ इ.

श्रीमंत पेशवासाहेब माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी विशेष–आमच्या संबंधांत व्यापाऱ्यांच्या जहाजावर भरलेल्या मालावरील करासुद्धां **कादरी** गुराब सोडून देणेबद्दल धोलकाचे सुभेदार यांच्या नांवें आलेलें आपलें आज्ञापत्र त्यांस दिलें. परंतु मारनिल्हेनीं सदर गुराब सोडलें नाहीं व किंमतीवरील करहि दिला नाहीं. या कारणामुळें आमच्या मनास फार आश्चर्य वाटलें. पुन्हां त्या बाबतीन आपणांस तसदी द्यावी असें माझ्या मनास अवश्य वाटलें. तरी हें स्नेह पत्र घेऊन येणाऱ्याबरोबर त्या मालाच्या किंमतीचा कर सोडणेबद्दल व गुराब सोडणेबद्दल सक्त ताकीदीचें आज्ञापत्र कृपेनें द्याल अशी अशा आहे. म्हणजे असें झालें असतां सदर इसम तें मजजवळ आणील नंतर मी येथून स्वतःच्या माणसाबरोबर सदर सुभेदाराकडे पाठवीन व स्वतःच्या मतलबाकडे लक्ष्य ठेवून सदर गुराब व त्या मालाची रोकड कींमत आपल्या ताब्यांत घेईन......विशेषः—

पेशवे यांस **आर्. एच्. बॉडॅम्.**

१ आगष्ट १७८८.

पत्रांक ८७ | । श्री ॥ | विल्यम मेडोज्.
शके १७१० भाद्र० शु० ११ | रा॥ ११।९।१७८८ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पेशवा पंत प्रधान यांचे सेवेसी...... सलामत–विशेष– (अपेक्षित वेळेच्या) अगोदर सुदैवयोगानें मी मुंबई बंदरास ता. ४ माहे जीइज्जे रोजीं येऊन पोहोंचल्याबद्दल आपणास खबर देत आहे. व **ऑनरेबल कोर्ट ऑफ डायरेक्टर** यांचे हुकमावरून नायबतोब मिस्तर **रामसे** साहेबापासून अधिकाराचा चार्ज (ताबा) मी आपल्याकडे घेतला. आणि पुष्कळ दिवसांपासून दोघा राज्यकर्त्यांमध्यें परस्पर मजबूत असलेल्या स्नेहाबद्दल व एकीबद्दल ऐकून फार आनंद झाला, माझ्या अधिकारांत जितकी भलाई करणें शक्य आहे तितकी मी दाखवीन असा माझा हेतु आहे. व या माझ्या हेतूप्रमाणेंच स्नेहपत्रें वरचेवर पाठवीत जाऊन भलेपणा राखण्याचा आपलाहि हेतु असेल अशी माझी खात्री आहे. स्नेहवृद्धीची इच्छा असावी यापेक्षां जास्त काय लिहावें ? आनंदाचा काळ नेहेमी असो. तारीख ९ माहे जिल्हेज. सन १२०२.

पेशवे यांस | विल्यम् मेडोज्.
मुंबई ११ सपटंबर १७८८
वि. थॉ. सॅंडिफोर्ड.

पत्रांक ८८ | ॥ श्री ॥ | जेमस् हर्टले.
शके १७११ ज्येष्ठ व० ९. | पा॥ १७।६।१७८९ इ.

मे० **बाळाजी पंत जनार्धन यांसः**— विशेष–भेटीची अपेक्षा दर्शवून कळवितों कीं, आपलें रुपापत्र **रघुनाथ रणछोड वकील** यांजबरोबर आलें तें उत्तम समयीं प्रविष्ट झालें. त्यांतील मजकुरानें अन्तःकरण आनंदास्वादित झालें. व सर्व मजकूर ध्यानीं आला. व मशारनिल्हेच्या जबानीवरूनहि समजला व हें एक माझ्या खुषीस कारण झालें. याचप्रमाणें मला आपल्यापैकींच एक असें समजून कोणत्याहि कामाबद्दल आज्ञा व्हावी अशी अपेक्षा आहे. त्यांत माझ्याकडून बिलकूल कसूर होणार नाहीं. बहुत काय लिहिणें ?

पत्रांक ८९ | ॥ श्री ॥ | कॉर्नवॉलिस्
शके १७११ माघ० व० ४ | पा॥ ३।१।१७९० इ.

श्रीमंत सवाई माधवराव नारायणराव पंडित प्रधान यांस— विशेष—नीतीनें भरलेलें, समाधानयुक्त असें आपलें रुपापत्र व सोबत त्या प्रांतांतील दुर्मिळ वस्तूंचा नजराणा मेहरबान मिस्तर **मॅलेटसाहेबा**मार्फत आला तो उत्तम-

समयीं पोहोंचून अन्तःकरणरूपी बागेस टवटवी आली व हेंच पराकाष्ठेच्या दोस्तीचें व प्रेमाचें प्रमाण आहे. आपणांमधील परस्पर दोस्तीचें नातें व अंतःकरणापासूनच्या एकीचा दर्जा हे वज्राप्रमाणें दृढ झाले आहेत. प्राचीनपासून चालत आलेल्या दोस्तीचा धागा रक्षण करण्याचा परस्पर हेतु असल्यामुळेंच आरण हा बेहंगामी वस्तूंचा नजराणा—ज्याच्यापेक्षां अधिक उत्तम असा नजराणा असेल अशी कल्पना करणें शक्य नसलेला—आपण पाठविला त्यामुळें या अकृत्रिम स्नेह्यास फारच आनंद वाटला. मी आपला स्नेही या नात्यानें असें लिहिणें हें वहिवाटीविरुद्ध समजलें जाईल तथापि मला आपले उपकाराचा उल्लेख केल्यावांचून दम निघतच नाहीं. आपणां दोघांमध्यें खरोखर असा (नजराण्याचा) प्रकार घडण्यामध्यें परिणाम येवढाच कीं, उपकार हा होय. सदरहू जिनसांची किंमत व महत्त्व परस्परांच्या मुलखांतील तज्ज्ञ व्यापारी लोक उत्तम प्रकारें जाणतात. माझ्या अन्तःकरणांतील हेतु **मिस्टर मालेटसाहेब** यांच्या मार्फत आपणांस समजतील. आपल्या कृपापत्राची अपेक्षा करणारा व आपल्या महत्त्वाची इच्छा करणारा असें मला समजून वरचेवर (पत्रद्वारें) आठवण करीत जावी. बहुत काय लिहिणें ?

कॉर्नवॉलिस्.

पत्रांक ९० **॥ श्री ॥** **कॉर्नवॉलिस्**

शके १७११ फाल्गुन व० १ ता २।३।१७९० इ.

श्रीमंत सवाई माधवराव नारायण पंडत प्रधान यांस विशेष—यापूर्वी **टिपू नायकानें** कौलकराराविरुद्ध केलेल्या वर्तनाबद्दल व त्यानें द्वेषरूपी सां... ळीस चालना दिल्यामुळें त्या गोष्टीचा बंदोबस्त करण्याकरितां माझा **चिनापट्टणाकडे** जाण्याचा हेतु असल्याबद्दल मजकुराचें पत्र इकडून पाठविलेलें पोहोंचून व वाचून आपणांस सर्व मजकूर समजला असेलच. तें पत्र रवाना केल्यावर **कंपनी** अंगरेज सरकारानीं **जनरल मेडोज्** सेनापति यांस चिनापटणच्या गव्हर्नरच्या अधिकारावर नेमिलें आहे असें समजलें. सदर सेनापति साहेबांची बुद्धिमत्ता, चतुराई, शौर्य व कामाकाजाचा अनुभव याबद्दल मला पूर्ण भरवंसा आहे. ही खबर समजल्यामुळें माझा चिनापटणास जाण्याचा बेत रहीत केला. ही खबर आपणांस कळविणें जरूर समजून मुद्दाम हें स्नेहपत्र पाठवीत आहे. हरप्रकारें आपला एक कुशलचिंतक मला समजून वरचेवर पत्रें पाठवून खुष कराल अशी आशा आहे. वरकड मजकूर मिस्तर **मॅलेट**साहेबांच्या जबानीवरून कळून येईल. बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस्.

पत्रांक ९१ ॥ श्री ॥ कॉर्नवॉलिस्

शके १७१२ वैशाख शु० ६ पा। ४।५।१७९० इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण सवाई पंडत प्रधान यांस—विशेष. इकडील स्नेहपत्राच्या उत्तरीं 'आपलेकडून **लाला सेवकराम** याच्या मार्फत नजरनजराणे आले ते पोहोंचून परम संतोष व स्नेहवृद्धीचें दर्शक असें वाटलें' या मजकुराचें आपलें पत्र आलें तें पावलें. त्याचप्रमाणें मिस्तर **मालेट** साहेब यांजमार्फत आपलेकडून त्या प्रांतांतील वस्तूंचा नजराणा आला तो पोहोंचला, आपलेकडील पत्राचें उत्तर आलेल्या नजराण्यांच्या वस्तूंच्या यादीसह पाठविलें आहे. मिस्तर **मॅलेटसाहेबांच्या** मार्फत आपणांस तें मिळेल. नेहमीं माझ्या नजरेसमोर असलेल्या जुन्या दोस्तीचा संबंध आपल्या लक्षांत येईल. आपल्या भेटीचें सुख मिळेपावेतों याचप्रमाणें वरचेवर पत्रें पाठवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें ?

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ९२ ॥ श्री ॥ कॉर्नवॉलिस्

शके १७१२ वैशाखानंतर मे १७९० इ. नंतर

पंडित साहेब यांस—विशेष—आमच्या लष्करच्या कांहीं पलटणी लष्करांत दाखल होण्याकरितां घाटमार्गें येत आहेत. सबब सदर पलटणींच्या येण्याचा मार्ग आपल्या लष्करांतून आहे. साठीं, स्नेहपूर्वक लिहीत आहे कीं, सदर पलटणीचा एक साहेब माणूस आपल्या सेवेसी जात आहे, तरी आपल्या लष्करांतून सदर पलटणीस रस्ता देणेबद्दल आपल्या कामगार अधिकाऱ्यांचें नांवें एक परवाना सदर साहेबापाशीं द्याल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें.

कॉर्नवॉलिस्.

पत्रांक ९३ ॥ श्री ॥ कॉर्नवॉलिस्

शके १७१२ श्रावण व. ४ पा। २८।८।१७९० इ.

मे. **माधवराव नारायण पेशवा**—यांस—विशेष—नवाबसाहेब वाला कद्र **नवाब वजीरुल मुमालिक** बहादर यांनीं तीर्थ प्रयाग ऊर्फ अलाहाबाद येथें यात्रेकरूंवरील कर पूर्वीपेक्षां फार कमी केला असल्याबद्दल खबर मला माहीत होण्याकरितां कृपेनें कळविली, व मी स्नेहाखातर सद्र नवाबसाहेबांनीं पाठविलेल्या त्या पत्राची नक्कल करून काळजीपूर्वक आपणांकडे पाठवीत आहे. **नवाबसाहेब** मजकूर यांच्या मनांत विशेष दया असल्यामुळें यात्रेकरूंची **सुखसोय** विशेषेंकरून

पहाण्याची त्यांची इच्छा असलेली ते उत्तमप्रकारें अमलांत आणतील अशी मला खात्री वाटते. वरकड गोष्टी मिस्टर **मॅलेटसाो** बहादुर यांच्या सांगण्यावरून आपणांस कळून येतील. मला आपण आपला एक हितचिंतक जाणून नेहमीं कुशलपत्र पाठवून आनंदवीत जावे. कळावे बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ९४ ॥ श्री ॥ कॉर्नवॉलिस्

शके १७१२ मार्ग० शु. १३ पा॥ १९।११।१७९० इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण सवाई पंडित प्रधान यांस–विशेष– श्रीशाच्या कृपेनें व मदतीनें ता० १८ माहे आक्टोबर रोजीं रात्रीं किल्ला नंदीदुर्ग ऊर्फ गर्दूनशिकोह (शत्रूचा बळकट किल्ला) विजेयी फौजेच्या हिंमत बहादुरांच्या हल्ल्यानें जिंकला गेला. दुर्गभेदक व अत्यंत बलाढ्य अशा (आपल्या) लोकांच्या जंगली लढाऊ सिंहाप्रो हिंमतीच्या धडाडीनें किल्ल्यांतील वेढलेले लोक शेळीच्या कळपाप्रमाणें जागा सोडून पळून गेले. त्यांच्या दुर्दैवानें ती वेळ रात्रीची झाल्यामुळें किल्ल्याच्या तटावरून दोऱ्या टाकून खालीं उतरून पळून गेले. कांहीं लोक मारले गेले व कांहीं ईश्वराच्या कोपरूपी दोरींत किल्ल्याबरोबरच कैद केले गेले. हा ताजा विजय पुढील दिवसानुदिवस वाढणाऱ्या वैभवाचें पूर्वचिन्हच होय. या गोष्टीमुळें तो ईश्वर आपणांस व सर्व स्नेह्यांस सुखी राखो. किल्ला मजकूर जिंकणें फारसें जरूर नव्हतें, परंतु, असला बळकट किल्ला शत्रूच्या ताब्यांत असणें म्हणजे गरीब बिचाऱ्या येणाऱ्या जाणाऱ्यास एक मोठी अडचण होती. सदरहु जमीन तिघांहि दोस्त सरकारांच्या फायद्याची नव्हती असें नाहीं. म्हणूनच त्याकरितां इतकी खटपट केली. व (वाटेंतील) त्यांचा असलेला कांटा उपटून टाकला. व्यापाऱ्यांस आतां लष्कराकडे रसदगल्याची नेआण करण्यास कोणताहि त्रास होणार नाहीं. ईश्वरकृपेनें व स्नेह्यांच्या सदिच्छेनें याचप्रमाणें इतर सर्व कामें मनाप्रमाणें शेवटास जातील. आपण आपलें कुशलवृत्त वरचेवर कळवून खुष कराल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ९५ ॥ श्री ॥ कॉर्नवॉलिस्

शके १७१२ मार्गशीर्ष- डिसेंबर १७९० इ.

पुरवणी–

प्रसंगामुळें जवळ असलेल्या कांहीं तोफा व मोरचाल टाकून दिल्या होत्या. परंतु नंतर लवकरच कावेरीतीरापासून ते थेट गंजाम शहरापावेतों शत्रूंस नेण्यास

अशक्य झालेले तोफासह मोरचाल ईश्वरकृपेनें व सेन्यांच्या सादिच्छेनें सरकारच्या ताब्यांत पुन्हां आले. व त्या अवघड ठिकाणीं सरकार **कंपनी** अंग्रेज बहादर यांचें ठाणें कायम झालें. शत्रूपैकीं कोणीहि माणूस माझ्या विजयी सैन्यास तोंड देण्यास धजला नाहीं. आपणांस कळावें म्हणून हें स्नेहपत्र लिहिलें आहे. बहुत काय लिहिणें!

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ९६ ॥ श्री ॥ **कॉर्नवॉलिस्**

शके १७१२ माघ व० ३ पा। २१।२।१७९१ इ.

मेहरबान **रावसाहेब** यांस (1) —विशेष—इकडील माझ्या अंतःकरणांतील **टिपू नायकाच्या** बाबतींतील कामाची वाट काय लावावी याबद्दल दुर्लक्ष्य न करण्याजोग्या गोष्टी आपणांस मिस्तर **मालेट**साहेब बहादर यांनीं उत्तम प्रकारें समजाऊन सांगितल्या असतील. या बाबतींत पुन्हा आपणास तसदी देण्याची जरूरी काय आहे? यापूर्वीचा सर्व विशेष प्रसंग लक्षांत आणितां सांप्रत आपणां परस्परांत असलेल्या पक्क्या मैत्री व करारमदाराप्रमाणें वागणूक व भलाई यांवर नजर देऊन जुलूम नाहीसा करणें व तंटा मिटविणें व सार्थीदार मित्रांचा फायदा वगैरे करण्यामध्यें शक्य तितका मी गाफिल रहाणार नाही. कारण, यापूर्वी आपणहि या बाबतींत केलेले परिश्रम व प्रयत्न पाहून मला फारच समाधान वाटतें. व म्हणून हें पत्र मी लिहीत आहे. मला इतका अमर्याद आनंद होत आहे कीं, तो मी वर्णन करूं शकत नाही. तो सर्वकर्ता परमेश्वर शत्रूचा निःपात करण्याबद्दल आपल्या सुखदुःखाच्या वाटेकऱ्यांच्या मनांत प्रेरणा करो. ईश्वरकृपेनें परस्पर मैत्रींचा करारमदार पूर्णतेस गेलेला आहे. सदर करारांत मुख्य गोष्टीकडे पाहिलें तर ती लोभी शत्रूस शिक्षा करणें व त्याचें कान उपटणें ही होय. व ती ईश्वर पूर्ण करो. तिन्ही सरकारांमधील दोस्तीचा दर्जा वाढविण्याकरितां शक्य तितकी खटपट जगाच्या अस्तित्वापावेतों प्रत्येक सरकार अमलांत आणीत आहे. सद्यःस्थितिसंबंधीं माझ्या मनांतील गुह्य गोष्टींमध्यें ईश्वरकृपेनें कांहीं अडचण न आली तर मनाप्रमाणें त्याची तजवीज होईल. क्वचित् मनुष्याला मनिरोधाचीहि सुटका नसते. माझी विश्वासपूर्ण इच्छा अशी आहे कीं, सांप्रत बंगाल प्रांताची राज्यव्यवस्था उत्तम तऱ्हेनें चालली आहे. चिनापट्टणसंबंधीं सुद्धां मी स्वतः तिकडे जाऊन **टिपु मजकुराचें** राजकारण सवडीनें तडीस लावण्याचा विचार आहे. याबद्दल पूर्ण विचार मनांत केला आहे. चिनापट्टणसंबंधीं कारभारहि बंगालप्रमाणेंच माझ्या हातांत आहे. व सरकार **कंपनी**ची सर्व कामकाजासंबंधीं बढती जेथें त्यांचा संबंध आहे तेथें व्हावी ही माझी भावना आहे. त्याचप्रमाणें आपल्या व **कंपनी** सरकारांचे दरम्यान असलेल्या दृढ व जुन्या दोस्तीमुळें आपल्या पुण्याकडील कारभाऱ्यासंबंधींहि मला वरील प्रमाणें

वाटतें व म्हणून **टिपूनायकाचा** झगडा मिटविणें हें अवश्य आहे. ईश्वरकृपेनें | तिन्ही-सरकारांमधील दृढ असलेल्या करारनाम्यांतील भागीदारीचा मजकूर मला पूर्ण संमत आहे. सबब पूर्ण विचारांतीं असें ठरवून लागलींच ठरलेल्या जागीं जाण्याकरितां जहाज तयार ठेवण्यास सांगितलें आहे. वचनाप्रमाणें क्रिया प्रत्यक्ष करून दाखविण्यापावेतों पुण्याच्या कारभाऱ्यांशीं माझी दोस्ती आहे ही खात्री मनांत समजून मी तिकडे जाण्याचा इरादा करीत आहे. आपण मला आपल्यापैकींच एक आहे असें जाणून व कामें तडीस लावण्यास योग्य समजून चालावें. मीहि आपणांस तसेच समजतों. इकडील वरकड वर्तमान मिस्तर **मालेटसाहेबांस** माझेजागीं समजून तपसीलवार इत्थंभूत त्यांजमार्फत मला कळवावी. मीहि आपणांस असेंच कळवीन. बहुत काय लिहावें !

कॉर्नवॉलिस्.

पत्रांक ९७ **॥ श्री ॥** **कॉर्नवॉलिस्**

शके १७१२ फाल्गुन व० ३. पो २३।३।१७९१ इ.

रावसाहेब मेहरबान दोस्तां **हरिपंत फडके** यांस—सलामत्—आपल्या सांगण्यावरून लिहिलेल्या मिस्तर **मॅलेटसाहेब** बहादर यांच्या पत्रावरून पुणें मुकामाहून आपली रवानगी व श्री. सरकार **माधवराव नारायण सवाई पंडत प्रधान** बहादर याचे लष्करासह कूच व पोहोंचणें वगैरे तपसीलवार मजकूर मला समजून अमर्याद खुषी व आनंद वाटला. सरकार मजकुराच्या मोठेपणाविषयीं व अब्रूविषयीं आपल्या अंतःकरणांत विशेष आस्था व हितचिंतन कायम आहे. **पेशवे** सरकार, **निजाम** सरकार, व **इंग्रज** सरकार यांच्या परस्पर दोस्तीसंबंधीं आपणाकडे सोंपविलेली कामें पार पाडण्यांत आपलें अंतःकरण तत्पर असतें. वास्तविक, सरकार **कंपनी** व **नबाब**साहेब यांचें झेंडे जेथें कायम केले आहेत तेथें सोंपविलेली कामगिरी पार पाडण्याकरितां आपणांस सैन्याचें आधिपत्य व अधिकार देऊन नेमलें ही गोष्ट समजून **पेशवा**साहेब बहादर यांचा अनुभव व धाडस पाहूनं मला इतका पराकाष्ठेचा आनंद झालेला आहे कीं, तो मोठमोठीं दप्तरें लिहून सुद्धां दर्शविणें अशक्य आहे. या आपल्या सोंपविलेल्या कामांत मोठ्या अब्रूनें व यशानें ईश्वर कृपा करो व तिन्ही सरकारांच्या कामकाजाचा बोज राखो. आतां, मी निवडक फौज व अनुभवी स्वार व मनाप्रमाणें तोफखाना व दुर्गभेदक तोफा यांसह कोलार मुकामीं सुखरूप पोहोंचून एक तासाचाहि विलंब न करितां बंगलोर किल्ला वेढण्याकरितां रवाना होत आहे. ईश्वराच्या कृपेनें व स्नेह्याच्या प्रेमानें थोड्याच अवकाशांत तेथें पोहोंचेन. **नबाब निजाम अलीखान** बहादर यांनीं तिन्ही सरकार-

संबंधीं आपली कामगिरी बजावण्याकरितां मेहरबान **राजा तेजवंत बहादर** यांस अधिकार देऊन विजयी फौजेसह शत्रूच्या मुलखांत गंजीकोट्यानजीक आपलें निशाण उभारलें. मुक्काम मजकूर व कंदकाह येथें असलेली माझी विजयी फौज यांजमध्यें फारसें अंतर नसल्यामुळें सदर **राजासाहेब** यांच्या नांवे पत्र माझ्या लष्करास आपल्या फौजेसह येऊन मिळावें व भागीदारीनें एकीच्या फायद्यांत आम्हांस सामील व्हावें म्हणून लिहिलें जात आहे. ईश्वर आपल्या प्रयत्नास उत्तम फळ येऊन सोंपविलेल्या कामांत उत्तम प्रकारें यश देवो. मी सरकार नामदार **पंडत प्रधान पेशवासाहेबांस** व सरकार **नवाब निजाम अलीखां**बहादर यांस या लढाईचा शेवट उत्तम प्रकारें करण्यामध्यें **कंपनी** अंग्रेज बहादराप्रमाणेंच विशेष लक्ष्यपूर्वक तत्पर आहांत असें व दूरदर्शी मुत्सद्दींच्या व विश्वासूक थोर सरदारांच्या प्रमाणें आपणहि खटपट व परिश्रम भागीदार दोस्ताची कामें पार पाडून फायदे करण्याकरितां शक्य तितके मनःपूर्वक करीत आहांत हें जाणून मी आपला सल्ला विचार घेत आहे. ईश्वरकृपेनें ज्यांच्या स्नेहाचा व एकीचा धागा अंतःकरणांत पर्वताप्रमाणें स्थिर व कायम आहे त्या थोर व सन्मान्य सरदारांच्या मनांतील हेतु निःशंकपणें आपल्या भागीदारांच्या कामांत परस्पर मदतीनें यश व भरभराट प्राप्त व्हावी असा आहे व पुढेंहि तो राहील. या लढाईतील प्रत्येक भागीदाराच्या विजयी सैन्याचा पराक्रम व परिश्रम तिन्ही फौजा एक ठिकाणीं झाल्यामुळें ताबडतोब व मनाप्रमाणें दिसून येईल. आपण आपल्या बुद्धीनें तुलना कराल कीं, आपलें स्वतःचें सैन्य माझ्या सैन्यास मिळवाल तर मनाप्रमाणें यशप्राप्ति होऊं शकेल. वास्तविक, याप्रमाणें केलें असता मला फार सुखकारक होईल. किंवा आपल्या बरोबरचे **पंडित प्रधान** यांच्या सैन्याकडून कूच करविणें व माझ्या लढाईच्या मुक्कामाजवळ फक्त तें आणून आपले इष्ट हेतु साधण्याकरितां योग्य ती खटपट अमलांत आणणें यापैकीं कोणता मार्ग उत्तम व सुखाचा दिसेल ! दोघांच्या फौजा एकत्र करणें आपणांस योग्य वाटल्यास मी देखील या गोष्टीस महत्व समजून चालू कामाचा शेवट उत्तम प्रकारें लावण्याकरितां आपणांशीं सल्लामसलत घेणें हें मी समाधानाचें कारण समजेन. वरकड, मला आपला हितचिंतक समजून वरचेवर पत्रें लिहून खुष करीत असावें. बहुत काय लिहावें !

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ९८ ॥श्री ॥ कॉर्नवॉलिस्

शके १७१३ भाद्र. शु. ५ पो ७।९।१७९१ इ.

श्रीमंत पंडत प्रधान महाराजाधिराज सवाई माधवराव नारायण बहादर यांस विशेष. विजयी फौजेच्या पराक्रमानें व **परशरामभाऊ साहेबांच्या**

बुद्धिकौशल्यामुळें धारवाडचा किल्ला जिंकल्याबद्दल व तेथें आपलें ठाणें कायम झाल्याबद्दल मजकुराचें आपलें कृपापत्र उत्तम समयीं पावलें व त्यामुळें इष्ट वार्ता समजली. आपणामध्यें असलेल्या परस्पर दोस्तीमुळेंच मी हें पत्र आपणांस लिहित आहे. आपली फौज शूर व अब्रूदार असल्याचें सगळ्या हिंदुस्तान व दक्षिण देशांत प्रसिद्ध आहे. खरोखर ती आपलें शिपाईगिरीचें कामांत पटाईत आहे. तिचे सरदारांची बहादरी व भाऊसाहेबांचें धोरणामध्यें अग्रेसरत्व या सर्व आपल्या कल्याणाच्या गोष्टींचा योग जमून आल्यामुळें ही गोष्ट घडून आली. आपली फौज लढाईच्या इरायानें जिकडे फिरेल तेथें तीस विजय खास मिळेल व जरी वज्राप्रमाणें दुर्भेद्य असा शत्रूचा किल्ला असला तरी तो आ ल्या विजयी फौजेच्या ताब्यांत येईल अशी मला खात्री वाटते. हल्लीं ईश्वरी गुप्त रूपेनेंहि तिघा सरकारांची विजयाची आनंदकारक वार्ता चारी बाजूनें मनुष्यांस समजली आहे. त्यामुळें दोस्तांचें अन्तःकरण प्रफुल्लित झालें आहें व शत्रूचें संकोच ..लें आहे. मला ही खबर समजून इतका विलक्षण आनंद झालेला आहे कीं त्याचा उल्लेख या एवढ्याशा पत्रांत करतां येणार नाहीं. पुढें होणाऱ्या उत्तरोत्तर विजयाची ही एक प्रस्तावनाच आहे. यापासून आपणा सर्व दोस्त मंडळीस सुख होवो. मी आपला एक हितचिंतक जाणून नेहेमी रु पाठविण्याची तजवीज व्हावी. बाकी गोष्टी मिस्तर **मालेट साहेबा** मार्फत समजतील बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ९९ ॥ श्री ॥ **कॉर्नवॉलिस्**

शके १७१३ आश्विन शु० ९ ता ६।१०।१७९१ इ.

मे. हरिपंडित साहेब यांस — विशेष. उद्यां जगांतील रहिवाशांच्या अंतःकरणरूपी बागेला टवटवी आणणारा असा सौख्यवर्धक दसरा सणाचा मंगलकारक दिवस आहे. ज्या अर्थीं या सुखकारक दिवसाला आपला सर्व परिवार व जरीपटका हे मिरवणुकीकरितां शोभा आणणारे व आपणास खुषी करणारे आहेत त्या अर्थीं एक हत्ती मित्रत्वाच्या नात्यानें शकुनार्थ मी आपणांकडे पाठवीत आहे. जिच्यामुळें परस्पर दोस्तांस खरें सुख होतें त्या परस्पर दोस्तीच्या व एकीच्या सांगडीमुळें आपण या हत्तीचा स्वीकार केला असतां मला फार आनंद होईल. बहुत काय लिहीणें ?

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक १०० ॥ श्री ॥ कॉर्नवॉलिस

शके १७१३ मार्ग० व० ३ पा १३।१२।१७९१ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पंडत प्रधान यांस—विशेष. चिनापटणास जाण्याचा इरादा असल्यावरून मला बसण्याजोगें जहाज तावडतोब तयार करण्याचा वगैरे माझा हेतु असल्याबद्दल पूर्वी मी आपणांस पाठविलेल्या पत्रावरून सेवेसी समजलें असेलच व शिवाय मेहरबान **मॅलेटसाहेबानीं** आपल्या सत्यवादी वचनावरून इकडील हेतूबद्दल सविस्तर हकिकत आपणांस समजाविली असेलच. ईश्वराच्या कृपेनें व मित्रांच्या सद्धेतूनें लवकरच थोड्या अवकाशांत कलकत्याहून चिनापटणास ता० ६ माहे रबिलाखर रोजीं पोहोंचलों. आपणामधील परस्पर कायम असलेल्या जुन्या दोस्तीवर नजर देऊन मी या मुकामीं येऊन पोहोंचल्याबद्दल खबर न देणं म्हणजे परस्पर एकचित्तपणाच्या बाहेरची गोष्ट करण्यासारखें होईल म्हणून तावडतोब या स्नेहपत्रानें लिहीत आहे. ईश्वर या स्नेहास विजयाचें व परस्पर इष्टसिद्धिचें साधन करो. हल्लींच्या दोस्तीच्या काळांत आपणा परस्परांत दुही होणें शक्य नाही अशी मला ईश्वराच्या कृपेनें पूर्ण आशा आहे. हीच आशा मी कलकत्त्यास होतों तेव्हांपासूनच ईश्वराच्या पूर्ण कृपेनें करीत आहे. पूर्वीप्रमाणेंच आपणांमध्यें परस्पर अंतःकरणांतलि गुप्त गोष्टींचा पत्रद्वारें अधिकाअधिक संबंध जडेल. **मॅलेटसाहेबांच्या** पत्रांत इकडील सविस्तर मजकूर आपणांस कळविण्याकरितां लिहिला आहे तो ते आपणांस निवेदन करतील. बहुत काय लिहिणें!

कॉर्नवॉलिस.

पत्रांक १०१ ॥ श्री ॥ कॉर्नवॉलिस

शके १७१३ मार्ग० व० ११ रा २१।१२।१७९१ इ.

श्रीमंत पेशवासाहेब यांसः— चारी दिशेनें ताज्या जयाची आनंददायक वार्ता आमच्या कानीं शुभसमयीं आली. प्रत्येक देशाकडून व शहराकडून येथील रहिवाशांच्या कानीं जयाची खबर आली. ज्याच्या बळकटीबद्दल जगांत प्रसिद्धि म्हणी प्रमाणें आहे असा या देशांतील बळकट व निवडक किल्ला सावंतीदुर्ग ऊर्फ **माकसरली** (!) ता. २४ माहे रबिलाखर रोजीं ज्यांची दोस्ती व एकी ईश्वरकृपेनें पर्वताप्रमाणें स्थिर आहे अशा सहकारी दोस्तांचें शुद्ध मन व ईश्वराच्या ठिकाणीं भाव यामुळें व **कंपनी** अंग्रेज बहादूर यांच्या विजयी फौजेच्या पराक्रमानें केलेल्या हल्ल्यामुळें दीडतास दिवस होतांच हातांत आला. (जिंकला). त्यांचे फार लोक मारले गेले व बरेच कैद केले गेल्यामुळें शत्रूच्या मनांत अनावर दरारा बसून ते खिन्न झाले आहेत. अशा प्रकारचा विजय मिळणें हें दोस्तांच्या अंतःकरणास अत्यंत उल्हास-

कारक आहे. **हरिपंडित तात्यासाहेब** हे आमच्याबरोबर असल्यामुळें दोस्तांच्या परस्पर भरभराटीच्या दृष्टीनें उभयांच्या मनास संतोष आहे. तथापि, आपण दूर असल्यामुळें आपणांस परस्पर कामाबद्दल खुषी करण्याकरितां आपलें अभिनंदन करीत आहें. ईश्वरकृपेनें परस्पर हेतुप्रमाणें दिवसेंदिवस भरभराट आहे. ईश्वर या गाष्टीमुळें आपणास व आपल्या मित्रांस हजारपटीनें सुखी ठेवो. वरकड मजकूर **सर चार्लस वार मॅलेट** साहेब हे तोंडीं जाहीर करतील. तिन्ही सरकारच्या परस्पर संबंधांत मला आपला भरभराट इच्छिणारा एकजीव स्नेही समजून वरचेवर कुशलवार्ता लिहून व तिकडील वर्तमान कळवून आनंदवीत जावें. बहुत काय लिहावें ?

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक १०२ ॥ श्री ॥ (?)

शके १७१३ १७९१ इ.

मेहरबान मुहिब्बान् सलामत् (?) यापूर्वी मेहरबान **परशराम** यांनीं किल्ल्यास वेढा दिला. तेथील किल्लेदार **खानानें** व इतर वेढले गेलेल्या इसमांनीं लढाईत जातीनें मुळींच कसूर केली नाही. तथापि किल्ल्यांतील वेढलेले लोक अगदीं निरुपाय होऊन तंग्रीस लागले. अखेरीस सदर लोक ता. २ शाबान रोजीं स्वतःच्या प्राणरक्षणाकरितां बाहेर पडले. व सरकारचें ठाणें सदर किल्ल्यामध्यें बसलें. या गोष्टीमुळें ईश्वर स्नेह्यांस व विशेषतः आपणांस मंगल करो. मी ता १ माहे मजकूर रोजीं **नबाब-आसफजहा** यांचेकडून रवाना होऊन मोपला फौजेंत तुंगभद्राकांठीं घाट उतरून तळ दिला होता तेथें दाखल झालों. ता. १० माहे सदर रोजीं श्रीमंत **पेशवे** यांच्या व **मदारुल् महाम**च्या आज्ञेप्रमाणें चिरंजीव **लक्ष्मणराव लॉर्ड कॉर्नवॉलिस्** यांच्या फौजेशीं मिळण्याकरितां बड्या सरदाराबरोबर रवाना झाला आहे. सदर चिरंजीव हा कूच दर कूच करून गंजीकोटामार्गें इंग्रज **कंपनीच्या** फौजेस सामील होऊन जनरल मजकूराची भेट घेईल. मी कर्नूलपासून दोन कोसांच्या अंतरावर सदर नदीकाठीं आहे. कळावें म्हणून लिहिलें आहे. आपण कृपापत्र पाठवाल अशी आशा आहे.

पत्रांक १०३ ॥ श्री ॥ (?)

शके १७१३ १७९१ इ.

मेहरबान राजा (?) यांस—आपल्या भेटीच्या अपेक्षेचें वर्णन कोठवर करूं ? परंतु प्रत्येक गोष्ट कालावर अवलंबून आहे. आज ता. ९ शाबान रोजीं मी तुंगभद्रा नदीकांठीं कर्नूल येथें दोन कोस अंतरावर सुखरूप असून चिरंजीव **लछमनरावास** बड्या बड्या सरदाराबरोबर व विजयी फौजेबरोबर आपलेकडे पाठविलें आहे,

सदर चिरंजीव गंजीकोट्याच्या मार्गानें तिकडे येतील. आपण पुढें येऊन त्यांस मिळून एक विचारें **लॉर्ड कॉर्नवॉलिसच्या** फौजेस मिळावें. कदाचित् चिरंजिवाच्या पोहोंचण्यापूर्वीच आपली व लॉर्डांची गांठ पडली तर आपण चिरंजीवास एकविचारें दोघांनींहि येऊन मिळावें. व आपली कुशलवार्ता व पत्ता चिरंजिवास कळवावा म्हणजे तो तेथें येईल. हमेशा कुशलवार्ता व कामकाज लिहीत जावें कारण मी आपणांस माझें समजत आहें.

पत्रांक १०४ **॥ श्री ॥** **(अर्काटचा नवाब)**

शके १७१३ **१७९१ इ.**

मेहरबान रावसाहेब (प्रधान) यांस—विशेष-आमच्या चार पिढ्यापासून व आपल्या चार पिढ्यांपासून परस्पर चालत आलेला व आपल्या व माझ्या दरम्यान असलेला स्नेहसंबंध जो आहे तो अनिर्वर्णनीय आहे. परंतु वस्तुस्थिति अशी अहे कीं, प्रसंग पडला असतां मदत करण्याच्या वेळीं तो स्नेहसंबंध कसोटीस ला तो. आपण वर लिहिल्लेप्रमाणें कसोटीस उतराल असा मला पक्का भरंवसा आहे. वरकड गोष्टी **जनार्दनराव** हे आपल्या सेवेसी जाहिर करतील. कारण, ज्याचा पाया अशाश्वत आहे अशा या कारखान्यांत म्हणजे जगांत प्रेम व स्नेह याशिवाय कोणतीहि गोष्ट जगरूपी दफ्तरांत कायम राहणारी व स्मरण करणारी अशी नाहीं. प्रेम व स्नेहरूपी बागेस बहारवृद्धि जशी अवश्य आहे त्याप्रमाणें आपण रावमजकूर यांच्या सांगण्यावरून आमच्यावर मेहेरबानी करावी हें योग्य आहे. दोस्तांचे हक्क संभाळणें व त्यांस मदत करणें, सत्य पाळणें इत्यादि गोष्टी आपल्या नजरेसमोर रहाणें न्यायास अनुसरून आहे. विलायतच्या अंग्रेजी राज्यांत **लार्ड कार्नवालिस** हे एक फार मोठे दरज्याचे आहेत. ते स्वाभाविक शहाणे आहेत, सर्वगुणसंपन्न आहेत. इकडील कामाची व्यवस्था लावण्यासारखे आहेत, दोन्ही सरकारांच्या दोस्तीचा पाया मजबूत करणारे दक्ष आहेत. शपथेवर सांगतों कीं, पुष्कळ दिवसापासून दोस्तांची अशी अपेक्षा होती कीं, ईश्वरकृपेनें सांप्रत इष्ट वस्तु प्राप्त झाली आहे. यास आपणहि एक ईश्वरी देणगीच समजावें, कारण, पुष्कळ गोष्टींचा यांत-निर्गम-होणार आहे.

पत्रांक १०५ **॥ श्री ॥** **जे. कनवे.**

शके १७१४ चैत्र शु० ५ रा ३० । ३ । १७९२ इ.

मे० **हरीपंडत फडके** यांस—विशेष, मनांतील भावना लेखणीच्या जिभेंतून उतरवून दाखविणें फार कठीण कर्म आहे. म्हणून लेखणीरूपी घोड्याचा लगाम या (कागदरूपी) मेदानावर रोंखून धरून फक्त मुद्यापुरतेंच लिहीत आहे. यापूर्वी

मदारुल् महामकडून सामोरें जाण्याबद्दल ताकीद आपणास दिलेली असल्याबद्दल मिस्तर **मालेट साहेब** यांजकडून हमेषा पत्रें येतात, त्यांतून समजलें. त्यांच्या आज्ञेप्रमाणें प्रथम भेटण्याकरितां आपण तावडतोब **बंदगान अलीं**च्या मोपला फौजेशीं मिळून सामोरें जाल अशी आशा आहे. परंतु, मिस्टर **इष्टुअर्ट** साहेबांच्या पत्रावरून समजतें कीं, मोपला फौज रायचुरीमध्यें सोळांबून थांबली आहे असें दिसतें. **लॉर्ड कॉर्नवॉलिस्** यांचें पत्र ता. २५ माहे रजबचें आलें. त्यांत **कंपनी**ची फौज मोपला फौजेशीं मिळण्याकरितां बंगलोराहून गुरमकोंड्याकडे गेल्याचें लिहिलें आहे. ती त्याप्रमाणें मिळेलच. आपल्या खुषीचें सविस्तर पत्र वरचेवर पाठवून आनंदवीत जावें, कारण, तीच खबर तशी गव्हर्नर जनरल बहादर यांजकडे आम्हांस कळविणें आहे. बहुत काय !

जे. कनवे.

पत्रांक १०६ ॥ श्री ॥ **कॉर्नवॉलिस्**

शके १७१४ श्रावण. आगष्ट १७९२ इ.

मेहरबान नानासाहेब यांस--आमच्या स्नेहाची व दोस्तीची अमर्यादित अपेक्षा दाखविणारें आपलें पत्र पावलें. आपण आमची कुशल वार्ता विचारली आहे याचें कारण आपल्या स्नेहाळु अंतःकरणांत आमच्याविषयीं अत्यंत प्रेम व स्नेह आहे हेंच होय. असो. विलायतच्या **बादशहानें**--ईश्वर त्याचें राज्य व देश चिरायु ठेवो -- मला किताब दिल्याबद्दल खबर आपणांस समजून फार आनंद झाल्याबद्दल व इतरहि आपल्या अनेक चांगुलपणाच्या हकीकती मेहरबान **सर चार्लस मालेटसाहेब** यांच्या पत्रांवरून उत्तम वेळीं समजल्या. आपण या (आमच्या) राज्याचे जुने दोस्त व माझे खरे प्रेमी स्नेही आहांत. त्यामुळें आपणांस ही आनंदाची खबर ऐकून फारच आनंद झाला असेल अशी मला खात्री आहे. तो ईश्वर आपल्या सर्व स्नेह्यांस असाच आनंद देवो. या प्रमाणेंच आपण वरचेवर कुशलपत्र पाठवून प्रत्येक बाबतींत मी आपला एक हितचिंतक आहे हें जाणून मला आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहावें !

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक १०७ ॥ श्री ॥ **कॉर्नवॉलिस्**

शके १७१५ अधिक वैशाख व० २ पौ २८।४।१७९३ इ.

श्रीमंत रावसाहेब यांचे सेवेसी--आपलें पत्र **सर जॉन शोअर** साहेबाचे नांवें कलकत्त्यास मी येण्यापूर्वी **लाला गुलाबराय** याची नेमणूक त्याच्या मयत बापाच्या जागेवर केली असल्याबद्दल मजकुराचें--आलेलें वाचून फार आनंद झाला.

लाला मजकूर हा फार हुशार व सद्गुणी असल्यामुळें त्याची या जागेवरील नेमणूक अगदीं योग्य व उत्तम केलेली आहे. हें पाहून माझ्या अंतःकरणास अत्यंत समाधान वाटलें. श्री सरकारांनींहि आपल्याशीं असलेल्या दोस्तीस व स्नेहास अनुसरून सदरहु **लाला** यांचा योग्य तो मानमरातब ठेविला. मशारनिल्हे यांनीं आपणांस या सर्व गोष्टी कळवून त्यामुळें आपणांस हि आनंद झाला असेलच अशी मला खात्री आहे. आपण आपलें कुशळपत्र स्नेह्यास पाठवून वरचेवर पत्रद्वारें स्नेह वाढवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. कळावें बहुत काय लिहिणें ?

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक १०८ ॥ श्री ॥ **कॉर्नवॉलिस्**

शके १७१५ अधिक वै० व० २ पा। २८।४।१७९३ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंडत प्रधान यांस–विशेष, आपल्या शुभलग्नाची उत्तम वार्ता ऐकण्याची मनापासून उत्कंठा असतां त्या समारंभाची खबर समजून इतका आनंद झाला आहे कीं तो या पत्रीं लिहितां पुरवत नाहीं. सदर लग्न घडून आल्यानें जवळच्या व दूरच्या सर्व हितचिंतक स्नेह्यांस व विशेषतः आपणांस ईश्वर सुखी करो, व त्याचीं गोड फळें परमेश्वर आपणांस देवो. मी विशेष आनंदानें आपलें अभिनंदन करीत आहे. आपणांस दीर्घायुष्य, वैभव वगैरे देण्याबद्दल ईश्वरास मी प्रार्थना करीत आहे. बहुत काय लिहिणें ?

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक १०९ ॥ श्री ॥ **कॉर्नवॉलीस्**

शके १७१५ वैशाख शु० ३ पा। १३।५।१७९३ इ.

मे० नाना फडणवीस यांसः—

परस्पर एकीचा व स्नेहाचा असलेला दृढ संबंध, खरेपणानें व वचनाप्रमाणें पाळल्यामुळें व परस्पर कामकाज भरभराटीनें पार पाडल्यामुळें, दिवसेंदिवस दुप्पट वृद्धिंगत झालेला आहे. असें आहे तथापि परस्पर विश्वासामुळें कोणताहि आडपडदा न ठेवितां उघडपणें परस्पर खरेपणानें वागून कामांत गुह्य गोष्टी समजाविण्याचा कधीं कधीं प्रसंग पडतो. ईश्वरानें घडवून आणलेला आपला परस्पर संबंध पूर्वीपेक्षां अधिक मजबूत होऊन तो जगाच्या स्तुतीस पात्र होईल. मी वरील सर्व गोष्टी मनांत उत्तमप्रकारें समजून व इंग्रजसरकारचे एक हितचिंतक मित्र असे आपणांस समजून ज्यांत इंग्रजलोकांचा संबंध आहे अशा हरएक गोष्टीची खबर आपणांस देणें, हें परस्पर शुद्ध भावास अनुसरून करण्याच्या अनेक गोष्टींपैकीं एक आहे असें

मी समजतों. या एकंदर परिस्थितीप्रमाणें ज्याप्रमाणें हिंदुस्थानांत अशक्य वाटणारी अशी शांतता व सौख्य येथील लोक अनुभवीत आहेत त्याप्रमाणें विलायतेंतहि शांतता व सौख्य नांदत आहे. आणि म्हणून ही गोष्ट आपणांस जाहीर न करणें हें मित्रत्वास व निष्कपटपणास अनुसरून होणार नाहीं असें जाणून व दोस्तीचें व एकीचें हें एक कर्तव्य मानून परस्पर भेदभाव मनांत न आणतां मुख्य विषयाकडे मी वळतों. आपणापासून पुढील गोष्ट छपून न रहावी ती अशी–इंग्रज लोक व फ्रेंच लोक यांमध्यें परस्परांच्या भरभराटीस कारणीभूत असलेल्या स्नेहास अनुसरून दोन्हीकडील थोर थोर सरदार कांहीं वर्षांपासून परस्पर वागत आले आहेत. अलीकडे तीन चार वर्षें झालीं असतील तेव्हांपासून फ्रान्स देशांतील हलक्या प्रतीचे रहिवाशांनीं ज्यांचा धंदा नेहमीं आगलावेपणाचा आहे त्यांच्या व जुलुमी लोकांच्या चिथावणीवरून धामधूम करण्याचें डोक्यांत येऊन आपल्या देशांतील सरकारी कायदे मोडले, जे प्रत्येक देशांत राज्याचे खांब समजले जातात अशा थोर थोर सरदारांस व स्त्रियांस बाहेर हांकून दिले, व सैतानी उपदेशामुळें अनेक प्रकारचे उत्पात करण्याचें पाप त्यांनीं संपादिलें. त्यांनीं आपला जुलमी हात बादशहाच्या मदतगार मंडळींच्या पदरापावेतों घातला व त्यांचा अपमान केला. अखेर त्यांनीं आपल्या जुलमाचें निशाण येथपावेतों उभारलें कीं, त्या दुर्दैवी जमावानें निर्भयपणें तरवारीच्या घावानें सदर बादशाहाच्या अस्तित्वाचा धागा इहलोकापासून परलोकांत ओढून नेला (बादशहास ठार केलें). त्या मुलखांत त्यांनीं कायदेकानूंचें बंधन तोडलेलें आहे अशा स्थितींत शेंकडों वर्षांपासून परदेशीय बादशाहा व सरदार यांच्याशीं राजकारण करण्यांत योग्य असे जे बुद्धिमान चतुर मंत्री व अधिकारी त्यांसही नाहींसे केलें. आपल्या स्वतःच्या देशांत भयंकर अविचारी वर्तन ज्याअर्थीं अमलांत आणलें आहे त्याअर्थीं दुसऱ्या जातीच्याहि बाबतींत त्यांच्या अंतःकरणांत ते तसेंच आणतील यांत नवल तें काय! असो. अलीकडे विलायतच्या वर्तमानपत्रांवरून असें ऐकण्यांत येतें कीं, त्या बंडखोर टोळीनें आपल्या देशांत अत्यंत अव्यवस्था व तंटेबखेडे उपस्थित केलेले आहेत. इतकेंच नव्हे तर, लढाईची व मारामारीची आग विलायतच्या मोठमोठ्या सरदारांसहि त्यांनीं नेऊन पोहोंचविली आहे. बरींच वर्षें अव्यवस्था झाल्यामुळें अवश्य खर्चाचे रकमेस तूट व बाध आला व त्यामुळें दर्यायी व खुष्की फौजा खर्चास न मिळाल्यामुळें हुकमतींत रहाणें जवळ जवळ अशक्य आहे. असें आहे तथापि त्यांनीं इतर सरदारांप्रमाणें इंग्रज लोकांवरहि मगरूरीचें व दांडगाईचें निशाण उभारलें आहे. मात्र इंग्रज लोक सर्व लहान थोर मंडळींशीं ज्या सरळपणानें व मित्रत्वानें पुष्कळ दिवसांपासून वागत आले त्याचप्रमाणें वर्तन ठेविलेलें आहे. शिवाय केवळ निष्कारण अशा प्रकारचें सदर जमावाचें आम-

च्याशीं वर्तन घडतें तर तें कोण सहन करूं शकेल ! सबब, या कृत्यांचे निराकरणार्थ व्यवस्था लावणें जरूर जाणून या चळवळीच्या मूळ उत्पादकांस शिक्षा करण्याकरितां विलायतेंत व हिंदुस्थानांत हि तजवीज केलेली आहे. व मी ही खबर विलायतच्या वर्तमानपत्रांवरून समजून बंगाल्यांतील त्यांच्या (फ्रेंचाच्या) ताब्यांत असलेली बंदरें व वखारी आपल्या ताब्यांत घेतल्या आहेत. ईश्वरकृपेनें पुन्हा एखादे वेळेस या दुष्ट चळवळ्यांना हिंदुस्थान व दक्षिण यामध्यें व आसपासच्या प्रदेशांत असलेल्या शांततेचा भंग करण्याची ताकद राहूं नये अशा प्रकारची तजवीज करण्यांत येईल. मला आपण सर्वथैव आपला एक हितचिंतक जाणून हमेशा कुशलवार्ता लिहून खुषी करीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहावें !

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ११० ॥ श्री ॥ **कॉर्नवॉलिस्**

शके १७१५ ज्येष्ठ व० १० पा ३।७।१७९३ इ.

श्री० रावसाहेब यांचे सेवेसी.—देशप्रेमामुळें मी कांहीं महिन्यांपूर्वी विलायतेस जाण्याचें निश्चित ठरविलें. त्याप्रमाणें मी विलायतेंत गेल्यावर येथें कंपनीच्या जागेवर कोणी तरी नेमून मला रजा मिळावी म्हणून मी विलायतेस विनंति केली व तिकडून आलेल्या पत्रांवरून पहातां ती मंजूर झाल्याचें समजतें. प्रथम बंगाल कौन्सिलमध्यें सरकारी कामावर नेमलेले **सर जॉन शोअर** यांची नेमणूक गव्हर्नर जनरलच्या जागेवर माझ्या सूचनेप्रमाणें झाली. साहेबमजकूर हे कलकत्त्यास हल्लीं आलेले आहेतच. परंतु विलायतेस जाण्याकरितां वारा अनुकूल नाहीं म्हणून मी ४।५ महिने येथें अडकून पडलों आहे. सदर मुदतींत **सर जॉन शोअर** साहेबांस आपणांसंबंधीं स्नेहाच्या वगैरे सर्व गोष्टी सांगून ठेवीत आहे. सदर साहेब हे येथें असल्यामुळें परस्पर सरकारामधील दोस्तीबद्दल त्यांस पूर्ण माहिती असल्यामुळें त्यास फारच आनंद झाला व ज्याप्रमाणें मी आपणाशीं समभावानें वागलों त्याप्रमाणें वागण्याची त्यांची उत्कट इच्छा आहे. तथापि आपल्याविषयीं असलेल्या स्नेहामुळें व प्रेमामुळें इतकें लिहिणें जरूर आहे कीं, मी विलायतेस गेल्यावर हल्लींचे नेमलेले गव्हर्नर जनरल **सर जॉन शोअर** हे आपल्याशीं स्नेहानें व प्रेमानें वागतील, **सर जॉन शोअर** यांजसंबंधीं ज्यांत मजकूर आहे असें हें पत्र पाहून आपणांस आनंद होईल म्हणून मुद्दाम हें पत्र पाठवीत आहे. निघेपर्यंत मी आपल्या आहे त्या अधिकारावर राहीनच. तरी आपण मला आपला एक हितचिंतक समजून पूर्वीप्रमाणें कृपापत्र पाठवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. फार काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस्.

पत्रांक १११ ॥ श्री ॥ पी. एस्.

शके १७१५ श्रावण शु० ६ नंतर १३।८।१७९३ इ. नंतर

*रावसाहेब बाळाजीपंडत (फडणवीस) यांस— विशेष—चिनापटणाकडील कामकाजाबद्दल व्यवस्था लावण्याकरितां तेथें जाण्याचा नबाब गव्हर्नेर जनरल यांचा इरादा असल्याबद्दल सविस्तर मजकूर त्यांच्या पत्रावरून आपणांस समजला असेलच. त्याप्रमाणें नबाबसाहेब मौसुफ हे ता० १३ माहे आगष्ट सन चालू रोजीं कलकत्त्यास रवाना झाले. विलायतेस जाण्याच्या मुदतींत या सरकारचा चिनापटणकडील कामकारभार मी व इतर कौंसिलदारसाहेब यांजकडे सोंपविला आहे. हा मजकूर आपणांस कळविणें जरूर समजून मुद्दाम पत्रीं लिहीत आहे. इंग्रज कंपनी व आपण या दोघांमधील परस्पर दृढ असलेल्या दोस्तीस व एकीस अनुसरून दोस्तीचा पाया दृढ करणारीं कुशलपत्रें लिहून मला खुष कराल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें !

पी. एस्.

पत्रांक ११२ ॥ श्री ॥ कॉर्नवॉलिस्

शके १७१५ भाद्र० शु० १२ १७।९।१७९३ ई.

या पूर्वी चिनापट्टणकडील कामकाजाचा उलगडा करण्याकरितां माझें जाणें लांबलें आहे व त्यानंतर जहाज निघण्याचे वेळीं विलायतेस जाण्याचा माझा इरादा असल्याबद्दल वगैरे तपसीलवार मजकूर स्नेहपूर्वक लिहून आपणांस कळविला तो समजला असेलच अशी मला खात्री वाटते. हल्लीं ईश्वरकृपेनें व स्नेह्यांच्या सुदैवानें माझ्या सर्व कामांतून मी मोकळा झालों आहे. व विलायतेकडे जहाज हांकण्यास अनुकूल व मनाजोगा वारा झाला आहे. मी (आपला स्नेही) चिनापट्टण मुकामीं जहाजावर बसून विलायतेकडे रवाना झालों. याउपर सर जॉन शोअर साहेब बहादर माझ्या मागें गव्हर्नर जनरलच्या अधिकारावर नेमलेले आहेत. ज्याप्रमाणें आपण माझ्याशीं एकीचा व दोस्तीचा पत्रव्यवहार करीत होता त्याचप्रमाणें त्यांच्याशींहि पुढें सुरू ठेवाल अशी आशा आहे. आनरेबल साहेबहि दोस्तीखातर व दोस्तीस व एकीस अनुसरून माझ्यापेक्षांहि अधिक आपणाशीं वागतील अशी खात्री आहे. बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस्

---

* याच मजकुराचें दुसरें एक पत्र सखारामबापूंच्या नांवचें आहे.

पत्रांक ११३ ॥ श्री ॥ कॉर्नवॉलिस्

शके १७१५ आश्विन व० १२ पा। ३१।१०।१७९३ इ.

मे० पेशवा सवाई माधवराव यांस— विशेष— आपल्या शुभ विवाहाची खबर समजून आपलें अभिनंदन केव्हां करतां येईल अशी माझें मन अपेक्षा करीत असतांना **सर चार्लस् मालेट्** यांचेकडील आलेल्या पत्रांतील आपल्या विवाहाच्या शुभवार्तेचा मजकूर वाचून मला इतकी खुषी वाटली कीं, तिचें वर्णन या अशा संक्षिप्त पत्रांत मावूं शकणार नाहीं. या विवाहाच्या योगानें ईश्वर विशेषतः आपणांस व आपल्या जवळदूरच्या मित्रांस भरभराट व चांगुलपणाचें फळ देवो. मी मोठ्या उल्हासानें आपलें अभिनंदन करीत आहे. आपल्या दीर्घ आयुष्याकरितां व वैभवाकरितां ईश्वरास प्रार्थना करीत आहे. बहुत काय लिहिणें ?

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ११४ ॥ श्री ॥ शोअर

शके १७१५ पौष व० १३ पा। २९।१।१७९४ इ.

श्रीमंत पेशवेसाहेब यांस—आपणा परस्परांतील दोस्ती व स्नेह झालेला आहेच व आपलें परस्परांचें कामकारभार एकच आहे. या बाबतींत स्नेहपूर्वक लिहीत आहे. परस्परांचे हक्क न्यायनीति व स्नेह हे सर्व **कंपनी इंग्रज** बहादर यांच्या डोळ्यापुढें सतत आहेत. **नबाब +सादतअलीखान बहादर** हे कंपनीसरकारच्या मदतीनें गादीवर बसले. गादीवर तेच वारस आहेत. सर्व लहान मोठ्या लोकांनीं त्यांस मान्य केले आहे. व हें तंट्याबखेड्यावांचून घडून आलें ही फार आनंदाची गोष्ट आहे. असो. स्नेह्यास वरचेवर पत्र पाठवीत जाऊन कुशल कळवून संतोषवाल अशी आशा आहे. कळावें बहुत काय लिहिणें !

जे. शोअर.

पत्रांक ११५ ॥ श्री ॥ (चिनापटण)

शके १७१६ भाद्र० शु० १४ रा। ८।९।१७९४ इ.

श्रीमंत सवाई माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांस— विशेष— ग्रेटब्रिटनचे **बादशाहा** यांच्या हुकमावरून प्रधान कारभारी वगैरे यांनीं मला येथील कारभारावर नेमल्यावरून मी येथें चिनापटणास पोहोंचून सूत्रें हातीं घेतलीं आहेत. सबब आपणास लागलींच कळवीत आहे. आपणा परस्पर सरकारांत असलेला दृढ

+ लखनौचे.

स्नेहसंबंध व एकीरूपी बाग नेहेमीं हिरवागार व टवटवीत आहे असें पाहून मला फार आनंद होत आहे. व यासंबंधीं प्रत्येक भलेपणाचें काम आपण सांगाल ते करण्यास मी तत्पर राहीन. बहुत काय लिहिणें ?

पत्रांक ११६. ॥ श्री ॥ **सर जॉन शोअर.**

शके १७१६ माघ० व० ३० पा. १९।२।१७९५ इ.

बाळाजी पंडित यांस– विशेष—

प्रत्येक शब्दांत श्रीमंत **पेशवे** सरकार व **नवाब आसिफजाहा** बहादर व सरकार **कंपनी** अंगरेज बहादर यांमध्यें परस्परांत दोस्तीमुळें पराकाष्ठेचें एक मत होतें व **टिपु-सुलतान** च्या मोहिमेमध्यें हि तिघांनीहि फार श्रमपूर्वक फायदा करून घेतला, ही पूर्वीची स्थिति मला चांगली आठवते. हल्लीं **पेशवेसाहेब** व **नबावसाहेब** यांमध्यें शक्य तितके प्रयत्न मनें साफ करण्याकरितां केले तरी सुद्धां परस्परांत वैर दिसून येत आहे; त्यामुळें माझ्या अंतःकरणास फार खेद होत आहे. या एकीच्या बाबतींत तिघां सरकारांत ती पूर्वीप्रमाणेंच कायम असणें हा तिघांसी एक मोठा कायमचा आधार होईल व (त्यामुळें) हिंदुस्थान देशांत हि शांतता राहील. यांत अडथळा आणणारी गोष्ट केव्हांहि घडणार नाहीं. एहतेशामुदौला **सर चार्लस वार मालेट्** बहादर यांजकडून या सर्व गोष्टी तपसीलवार आपणांस (**बाळाजी पंडित** यांस) व पेशवे सरकारास जाहीर जाल्यास बरेच दिवस झाले आहेत. जो तंटा **पेशव्यांच्या व नबाबाच्या** नुकसानीला कारणीभूत हातो ता तोडून फायदा करण्याकरितां व उभय सरकारामध्यें मनें साफ करण्याकरितां मी हरएक प्रकारें परिश्रम व प्रयत्न केलेले आहेत. त्यांत कोणतेहि प्रकारें कसूर केलेली नाहीं एवढें मला समाधान वाटतें. दोन्ही सरकाराचा जो कोणी दोस्त असेल (मग तो कोणी हि असो.) त्यानें याच-प्रमाणें करणें प्राप्त होतें. याशिवाय, तीन्ही सरकाराभधील स्नेह पुष्कळ दिवसांपासून वृद्धिंगत होऊन कायम झालेला असल्यामुळें **कंपनी** सरकारचाहि नफा आहे ही गोष्टहि माझ्या स्नेहपूर्ण अंतःकरणांत वागत आहे. त्यानंतर माझे सर्व प्रयत्न निष्फळ झाले व महाराजसाहेब व **नवाबसाहेब** यांच्या मधील बिघाडाचें मूळ कारण सम-जलें नाहीं. व ज्या स्नेहाचा उपयोग व परिणाम परस्परांचा उलगडा करण्यात झाला असता त्या स्नेहास अनुसरून सलूखाकरितां शक्य ते प्रयत्न केले तरी ती गोष्ट घडून येत नाहीं हें सर्व पाहून माझ्या स्नेहपूर्व अंतःकरणास अत्यंत खेद होत आहे. अखेर या सर्व गोष्टीमुळें दोन्ही सरकारांतील बिघाडाची अत्यंत वाईट गोष्ट पाहून–अशी गोष्ट केव्हांहि न घडो अशी मी पूर्ण आशा करितों. तिन्ही सरकारांमधील पूर्ण दोस्तीमुळें मला समजत असलेल्या व माझ्या अंतःकरणांतील, गोष्टी तावडतोब वेळ न गमावतां लिहून कळविण्यांत गुंतलों आहे. वरकड गोष्टी साहेब मजकुराच्या (= **मालेट**

साहेबांच्या) जबानी वरून आपणांस व महाराजसाहेब यांस जाहिर होतील. आपण मला एक हितचिंतक जाणून कुशल पत्र पाठवून खुषी कराल अशी आशा आहे. फार काय लिहिणें!

जे. शोअर

पत्रांक ११७ ॥ श्री ॥ **शोअर**

शके १७१७ श्रावण शु. ८ पा २४।७।१७९५ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांस—विशेष. इकडून लढाईची हकीकत व दरम्यान तहासंबंधी मजकूर लिहून पाठविलेले पत्राचे उत्तरीं आपले कडून कृपापत्र, असे प्रकारें उत्तर येईल अशी खात्री वाटत नसतांना, उत्तम समयीं आलें तें पोहोंचून फारच समाधान वाटलें. व सर्व मजकूर तपशीलवार समजला. आपण व **नवाब आसफजहा** यांजमध्यें परस्पर बेबनाव व झगडा असल्याबद्दल समजून फार काळजी लागली होती. परंतु ती आतां आपली परस्पर दोस्ती झाली आहे हें कळून आमच्या सरकारची आपणा दोघां सरकारांशीं अत्यंत स्नेह व एकी असल्यामुळें, दूर होऊन अत्यंत आनंद झाला. ईश्वरी योगानें घडून आलेले परस्पर दोस्ती व एकीचे फायदे हे दोघांचे मनास पूर्णपणें समजले. आतां परस्पर स्नेह व एकीचें जें स्वरूप आहे तें ईश्वरी कृपेनें शाश्वत टिकावें ही आशा फार आहे. आपला आगेयाचा एक हितचिंतक समजून नेहमीं कृपापत्र पाठवून खुष करीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें!

जे. शोअर

पत्रांक ११८ ॥ श्री ॥ **डॅनिअल् सीटन्**

शके १७१८ मार्ग. शु० ५ नंतर ४।१२।१७९६ नंतर

श्रीमंत पंडत प्रधानसाहेब यांस— **डॅनियल् सीटन** यांजकडून विशेष— आपलें कृपापत्र पोहोंचून परमानंद वाटला. व त्यांतील महाराजाकडून आपणांस **पेशवाईचीं वस्त्रें** मिळाल्याबद्दल आनंदकारक मजकूर ऐकून जवळदुरच्या मित्रांस अत्यंत सुख झालें. ईश्वर आपणांस यशस्वी सुदैवी व वैभवी, सुखी व सिंहासनाचा अलंकार, पृथ्वी आहे तोंपावेतों करून सर्व इष्टसिद्धि करो. व त्याबद्दल त्याच्या दरबारीं त्याचे आभार मानतों. तो अत्यंत श्रेष्ठ ईश्वर आपल्या विश्वौदार्यानें आपणांस सुखी राखो. हितचिंतकाचे आभार व आशीर्वाद हे मंगलाचें द्योतक आहे. ईश्वरकृपेनें आपण व **इंग्रजकंपनी** सरकार यांमधील दोस्तीचा संबंध कायम मजबूत होवो अशी प्रार्थना आहे. माझ्याकडून होण्याजोगें काम करण्या-

बद्दल आपण सूचनाज्ञा कराल तर तें मी करण्यास खुषी आहे. बहुत काय लिहिणें.
ईश्वर आपणांस सुखी राखो.

डी. सीटन्

पत्रांक ११९ ॥ श्री ॥ चेरी

शके १७१८ पौषानंतर . डिसेंबर १७९६ नंतर

महाराजासाहेब यांस— विशेष– आपलें स्नेहपत्र उत्तम समयीं पावलें. त्यांतील प्रत्येक अक्षर व शब्द यांत स्नेहाचा सुगंध होता. त्यामुळें प्राण व प्रेम या जुळ्यांच्या मगजांत घमघमाट झाला. आमचें मन अत्यंत सुप्रसन्न असतांना गादी-नशीन झाल्याबद्दलची शुभवार्ता त्यांत असलेली समजली ज्या लोकांनीं आपणास गादीवर बसण्याच्या कामीं अडथळा केला त्यांस यथायोग्य शासन झालें आहे. व आपण आनंदानें यशस्वीपणानें पुण्यास दाखल झाला. **राव बाळाजी जनार्दन** हे कोंकणांतून येऊन त्यांस आपल्या भेटीचा लाभ झाला. य प्रमाणें आपणा दोघांची युति झाल्यावर **अबासाहेब बहादर** व तमाम सरदार यांस श्रीमंत हुजूर महाराजासाहेब यांनीं वस्त्रें दिलीं. याप्रमाणेंहि मजकूर त्यांत होता. या वार्तेमुळें जवळदूरच्या स्नेह्यांस व मला अत्यंत आनंद झाला. सदर सुदैवी पत्राचें अभिनंदन प्रत्यक्ष लक्ष्मीनेंच आनंदानें केलें. या शुभवार्तेनें माझा अंतःकरणरूपी प्याला आनंदरूपी दारूनें इतका भरून गेला कीं त्याचें किंचित् वर्णन करीन म्हटलें तर दफ्तरें लागतील–या गोष्टीस एक ईश्वर साक्ष आहे. या ईश्वरदत्त राज्यारोहणामुळें जवळदूरच्या अभीष्टचिंतकांस व विशेषतः आपणांस ईश्वर नेहेमीं सुखी करो. आपण सरकार व **कंपनी**सरकार या परस्परांतील स्नेह, प्रेम व एकी नेहेमीं मजबूत व कायम आहेच. व यामुळेंच नवाब गव्हर्नर जनरल **सर जॉन शोअर बारोनेट**साहेब बहादर यांनींहि आपणांस कलकत्त्याहून पत्र पाठविलें असेलच. त्यावरून परस्पर स्नेहरीति व वागणूक ही लक्ष्यांत येईलच. याच गोष्टीकडे मीहि नजर देऊन आपल्या अखंड वैभवाबद्दल व चिरायुष्याबद्दल शुद्ध अन्तःकरणानें ईश्वराजवळ प्रार्थना करीत आहे. मला आपला एक हितचिंतक नेहेमीं समजून वरचेवर याचप्रमाणें कुशलपत्रें पाठवून आभारी करावें. नेहेमीं सुखाचे दिवस असोत.

जी. एफ्. चेरी.

पत्रांक १२० ॥ श्री ॥ (?)

शके १७१९ चैत्र. एप्रिल १७९७ इ.

श्री. महाराजासाहेब (१) यांस —विशेष —आपलें कृपापत्र मेहेर-

बानीनें पोंहचून बहुमान झाला. आपल्या कृपेच्या अनेक गोष्टी **लाला आनंदराम** यांच्या जबानीवरून समजल्या. **लाला** मशारनिले हे इग्रजांच्या थोर साहेबांशीं व जनाबे अली **वजीरुल् मुमालिक** यांच्याशीं भेटून परत आपल्या शेवेसी येतील. महाराज, आपल्या कृपेमुळें मी आभारी कां न व्हावें ! **लाला मजकूर** हे तोंडीं कळवितील. हमेशा पत्र पाठवून मला मान देऊन खूष कराल अशी उमेद आहे, नेहेमीं सुखाचा काल व इष्टसिद्धि असो.

पत्रांक १२१ ॥ श्री ॥ **सर जॉन शोअर**
शके १७१९ वैशाख शु० ५ रा १।५।१७९७ इ.

श्रीमंत पेशवे साहेब यांस—विशेष—अत्युच्च थोर कुलीन महाराजांचा ऐश्वर्य—समृद्धि—महत्व—वैभवरूपी बाग कालवायूच्या अपघातापासून सुरक्षित राहून नेहेमीं हिरवागार, टवटवीत, विकासी व मनोहर राहो. मी (आपला अकृत्रिम स्नेही) **नवाबसाहेब वजीरुल् मुमालिक** यांस भेटण्याकरितां लखनौस नुकताच गेलों होतों. एकमेकांच्या सहवासांत माझे कांहीं दिवस आनंदांत गेले. तेथून निघून मी कलकत्ता मुक्कामीं ता० १ माहे मे सन चालू मुताबिक ता० ३ माहे जिल्काद सुखरूपपणें परत आलों. दुभाषी स्नेह्यांची नीति व मेहरबानी यांची मला आठवण होते. म्हणूनच स्नेह्यांची कुशलवार्ता जाणण्याची फार इच्छा आहे. मला खरा स्नेही समजून वरचेवर कुशलपत्रें लिहून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें !

जे. शोअर.

पत्रांक १२२ ॥ श्री ॥ **सर जॉन शोअर**
शके १७१९ वैशाख शु० ६ रा २।५।१७९७ इ.

***श्रीमंत रावसाहेब महाराजांचा** अत्युच्च व थोर कुलीन–ऐश्वर्य–समृद्धि महत्त्व वैभवरूपी बाग कालवायूच्या योगानें सुरक्षित राहून नेहेमीं हिरवागार, टवटवीत विकासी व मनोहर राहो. मी लखनौकडून प्रवासाहून परत कलकत्त्यास आलो तेव्हां आपलें कृपापत्र मिळालें. त्यांत आपणांस पेशवाईची बहुमानाचीं वस्त्रें ता० ४ जमादिलाखर रोजीं दिलीं गेल्याबद्दल वगैरे दोस्तीचा अत्यंत आनंदकारक मजकूर वाचून फारच समाधान वाटलें. यापूर्वी आपणांस मी अभिनंदनपत्र पाठविलें आहेच. आतां पुन्हां अभिनंदन करतों व दोस्तीची व स्नेहाची वृद्धि होवो, अशी आशा करितों. याप्रमाणेंच आपली कुशलवार्ता वरचेवर कृपापत्रद्वारें कळवून मला संतोषवाल अशी मला आशा आहे. कळावें बहुत काय लिहिणें !

जे. शोअर

---

* असेंच दुसरें एक पत्र नाना फडणिसांचे व · आहे.

पत्रांक १२३ ॥ श्री ॥ वेलेस्ली

शके १७२४ पौष वद्य १०. रा १८।१।१८०३ इ.

श्रीमंत राव अमृतराव साहेब—यांस—विशेष—आपलें कृपापत्र पावलें. त्यांतील मजकूर—**यशवंतराव होळकर** व **महाराजा शिंदे** यांचे सरदार यांमध्यें परस्पर वैमनस्य येऊन तंटे सुरू झाल्याबद्दल व श्रीमंत महाराज **पंडत प्रधान** साहेब यांची स्वारी किल्ले महाडकडे जाण्याबद्दल व आपण पुणे मुकामीं येण्याबद्दल व इतर गोष्टीबद्दल—समजून फार आनंद वाटला. या गोष्टी आपण केवळ स्नेह व एकी यांवर नजर देऊनच मला मुद्दाम कळविल्या आहेत. ईश्वरकृपेनें सरकार **अंगरेज** बहादर व सरकार **पंडित प्रधान** व आपले सरदार या परस्परांत प्राचीनपासून मैत्री व एकीचा संबंध चालत आला आहे. आपण व सरदार मंडळी यांमध्यें जें सख्य आहे त्यामुळें अंतकरणास अशी आशा वाटते कीं, सदरहु सरदारांच्या ठिकाणीं दोस्तीचा पाया विशेषच भक्कम होवो. आपले थोर वैकुंठवासी वडिल श्रीमंत **रघुनाथराव साहेब** व इंग्रज सरकार यांमध्यें असलेली कमालीची दोस्ती व त्यांशीं व आपणांसीं व आमच्या सरकारच्या लोकांशीं परस्पर चांगलें वर्तन यांवर नजर दिली असतां आम्हांस अशी खात्री आहे कीं, त्याहिपेक्षां आपली दोस्ती व प्रेम जास्तच आमच्या हृदयावर कोरलेलें आहे. **हिंदुस्थान व दखन या देशांतील सर्व रयतेस सुख व आराम मिळावें हें नेहमीं आमचे नजरेपुढें ध्येय आहे. इंग्रजसरकार व नवाबसाहेब मीर निजाम अलीखान बहादर** यांचीं काजकामें एकरूपच असल्यामुळें सदर नवाबांच्या अंतःकरणांत अशाच प्रकारची इच्छा प्रच्छन्न असली पाहिजे. सदर नबाब साहेबांच्या पत्रांवरून आपणांस समजलें असेलच. इंग्रजसरकारानीं आपल्या व मराठेसरकारांच्या सरदारांच्या कामकाजासंबंधीं बोलणें चालणें करण्यास पूर्ण अधिकार दिलेले **कर्नल क्लोजसाहेब** हे आपल्या शेवेसी जाहीर करतील; त्या वरून वरील बाबतींत माझ्या मनांतील विचार व गोष्टी समजून घेतील. मी आपला एक कुशलेच्छु समजून वरचेवर स्नेहाचीं कृपापत्रें पाठवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहावें !

वेलेस्ली

पत्रांक १२४ ॥ श्री ॥ लॉर्ड क्लीफ गव्हर्नर
बंदर चिनापटण

शके १७२५ आषाढ व० ६ रा १०।७।१८०३ इ.

श्रीमंत बाजीराव रघुनाथ पंत प्रधान यांस— विशेष— आपलें कृपापत्र **नागोजीराव वकील** यांजबरोबर येऊन पोहोंचलें व त्यामुळें फार आनंद

शीला. हिंदुस्थानांत आपला व इंग्रजसरकार यांचे परस्पर स्नेह व हितसंबंध इतके एकवटलेले आहेत कीं, ते एकरूपच दिसत आहेत. व आपल्या निर्मल अंतःकरणांत-हि ते तसेच ठसलेले आहेत हें पाहून मला फार आनंद झाला. आपल्या मुलखांत असलेली शांतता कांहीं दिवस नाहींशी झाली होती ती आपण गादीवर आल्यामुळें पुन्हां प्रस्थापित झाली. व असाच हेतु आपणा दोघा सरकारांचा होता. आशा आहे कीं, ईश्वरकृपेनें हिंदुस्थानच्या रयतेस सुख असावें; हा हेतु इंग्रजांचा आहे व आपला-हि तो तसाच असावा. **नागोजीरावास** या कामावर आपण नेमिलें आहे ही फार समाधानाची गोष्ट आहे. व सदर वकिलांचा मानमरातब योग्य प्रकारें ठेवण्यांत आम्हांस आनंद वाटतो. वरचेवर पत्रें पाठवून कुशल कळवाल अशी आशा आहे. विशेष.

पत्रांक १२५ **॥ श्री ॥** **लॉर्ड क्लीफ् गव्हर्नर बंदर चिनापटण**

शके १७२५ भाद्र. शु. १३ रा ३०।८।१८०३ इ.

श्रीमंत पंडित प्रधान यांस— विशेषः- ईश्वरकृपेनें मद्रास शहरीं माझें येणें झालें. इंग्लिस्तानच्या थोर **बादशहाच्या** विचारपूर्वक हुकमावरून त्याच्या कारभारी व इतर थोर पदरच्या मंडळींनीं मद्रासचा अधिकार माझ्याकडे सोंपविला आहे. व त्याप्रों सूत्र मी आपल्या हातांत घेतलें आहे. सबब ही खबर मी आपणांस लिहून कळवीत आहे. येथील जुना पत्रव्यवहार, कागदपत्रें वगैरे पाहून त्यांतून आपली व कंपनीसरकारची उत्तम प्रकारची मैत्री पाहून इतर कामें सोडून प्रथम आपलेकडे पत्र पाठवीत आहे. आपला परस्पर स्नेहरूपी बाग नेहेमीं ताजा टव-टवीत व वृद्धिंगत राहील अशा कामांत मी नेहमीं तत्पर राहीन याबद्दल आपण खात्री बाळगावी. आपण पत्ररूपी मेघाच्या वर्षावानें त्यास नेहमीं विकासित, प्रफुल्ल कराल अशी मला उमेद आहे. बहुत काय लिहिणें ?

पत्रांक १२६ **॥ श्री ॥** **सर जॉर्ज बार्लो.**

शके १७२६ मार्ग. व० १३ नंतर २९।१२।१८०४ इ. नंतर

बाजीराव पंडत प्रधान यांस— विशेष- पूर्वीपासून आपला परस्पर स्नेह आहे म्हणून मजकुराचें आपलें कृपापत्र आलें तें पावलें. हल्लीं आपण व सरकार **कंपनी** इंग्रजबहादर यांच्यामधील दोस्ती वाढत आहे. सबब मी आपल्या कुशल-वर्तमानाची अपेक्षा नेहमीं करीत आहे व आपणहि आमच्या कुशलतेची अपेक्षा तशीच करावी. याउपर विशेष. आपलेकडून **हरी उधव** वकिलीच्या कामावर आपण नेमलेले हे येथें आले आहेत. व ते आपलें काम यथायोग्य करीत आहेत. हें ऐकून

आपणांसहि आनंद वाटेलच. त्यांजमार्फत इतरहि स्नेहाच्या व एकीच्या अनेक गोष्टी आपण कळविल्या त्याहि सर्व पूर्णपणें समजल्या. आमच्या समक्ष भेटींत हरी उधव यानें तिकडील स्नेहाच्या वगैरे गोष्टी सांगून फार खुषी केलें. त्यांची एकंदर चालचलणूक पाहून आम्हांस फार आनंद होत आहे. आपणा परस्पर सरकारांमध्यें ईशकृपेनें घडून आलेला जो स्नेह त्यांत फरक न होतां उलट वृद्धिंगतच होत जाईल व आमचीहि मेहरबानी त्यांजवर हमेशा राहील ही आपण खात्री बाळगावी. स्नेहास वरचेवर पत्र पाठवून कुशल कळवाल अशी आशा आहे. कळावे बहुत काय लिहिणें ?

जी. एच्. बार्लो.

पत्रांक १२७ **॥ श्री ॥** **ए. पी. करी**

शके १७६४ चैत्र शु० ३ ता १३।४।१८४२ इ.

महाराज साहेब यांस (?) विशेष–दर्शनापेक्षा दाखवून कळवितों कीं, आपलें कृपापत्र पावलें; त्यांतील प्रत्येक ओळींत कृपा व प्रेम भरलेलें होतें. त्यांतीलहि प्रत्येक अक्षर दोस्तीरूपी अत्तरानें इतकें सुगंधित होतें कीं त्यामुळें मन सुवासित होत होतें. मी आपल्या पत्राची उत्सुकतेनें वाट पाहतच होतों, इतक्यांत तें पोहोचलें, त्याबद्दल मी आभारी आहे. आपली कुशलवार्ता न समजल्यामुळें मनास लागलेली काळजी तें आल्यामुळें दूर झाली व समाधान झालें. आपल्या गुणांचा एक चहाता समजून याचप्रमाणें प्रत्यक्ष भेट होईपर्यंत आठवण करण्याची कृपा व्हावी. बहुत काय लिहिणें. तारीख १३ माहे एप्रील सन १८४२ इसवी.

(सही) **ए. पी. करी.**

पत्रांक १२८ **॥ श्री ॥** **टॉमसन.**

शके १७७६ १८५४ इ.

मेहरबान (?) **साहेब बहादर** यांस— विशेष– जरी मी सरकारी कामांत अतिशय गुंतल्यामुळें आपल्या दरबारीं बाह्यतः हजर रहातां आलें नाहीं तथापि अंतःकरणांतून मात्र दर क्षणास माझी जीभ आपल्या स्तुतिमुळें ओली होती. आपलें कृपापत्र न आल्यामुळें मन एकप्रकारें अस्वस्थ होतें तों इतक्यांत आपलें पत्र ता. ३० शाबान सन १२६८ हिजरीचें– 'आपण काशी पवाराचे हातें एक छडी पाठविली होती ती जुनी होती त्याच नमुन्याची दुसरी एक छडी आमचेकडे पाठवावी' या मजकुराचें उत्तम समई येऊन पोहोंचलें. त्यामुळें मला हजारोंपटीनें आनंद झाला व माझा मान आकाशापावेतों जाऊन भिडला. तो ईश्वर आपणांस मोत्यांत पाणी आहे तोंपावेतों व सूर्यांत तेज आहे तों पावेतों सुरक्षित ठेवो व आपली इष्टसिद्धि करो. व यामुळें मला अभिमान वाटेल. आपण आज्ञा केल्याप्रमाणें छडी

लौकरच पाठविणार होतों परंतु पहिल्या छडीप्रमाणें छडी नव्हती. कारापूरांत वगैरे मी तपास केला पण मिळाली नाहीं. आतां कलकत्त्याहून मागविली आहे. कांहीं दिवसांनीं आल्याबरोबर आपणांकडे पाठवीन. आतां जवळ असलेली एक पाठविली आहे. स्वीकार होईलच. मला आपला एक हिंतचिंतक समजून आपलें कुशल व माझ्याजोगें काम कळवून कृपा केल्यास मला अभिमानास्पद होईल.

अर्जी खैरतलब मिस्तर
टामसन—साहेब
टामसन.

पत्रांक १२९ ॥ श्री ॥ (?)
शके (?) ता. (?)

मे० **पंडित साहेब** यांसः—आपलें कुशलपत्र पोहोंचून फार आनंद झाला. बरोबरच्या **पाटकर** वगैरे मंडळीसह **भगवंतरावानीं** जागा सोडून सालकढा (?) किल्ल्याचा आश्रय केला व गुमास्ते **हणमंतराव हे भगवंतरावास** सामील झाले. व नंतर **भगवंतराव** यांनीं आपल्या फौजेसह व **एसाजी शिंदे कोल्हारवाला** यांसह **भगवानराव गोविंदराव व पांडुरंगराव व रामचंद्र गणेश** यांजवर मौजे वडगांव येथें पारणा (—?) नदीच्या कांठीं हल्ला करून तेथें लढाई झाल्याबद्दल व शत्रू बेता कदीमुळें पळून गेल्यामुळें कांहीं प्रांत प्रतापामुळं हातीं आल्याबद्दल मजकूर समजला. त्यामुळें स्नेह्यांस फार आनंद झाला. जें कांहीं होतें तें **श्रीमंत माधवराव नारायण** यांच्या प्रतापानें होत आहे. वरकड, ठीक आहे. 'इंग्रजांचा वकील व आपण यामध्यें झालेला करारनामा अमलांत आणणें व वकील मजकुरानीं कलकत्त्यास व मुंबई बंदराचे गव्हर्नरास पत्रें पाठविणें, तंटेबखेडे मिटवून शांतता कायम करणें या बाबतींत आम्हीं त्यांस पत्र लिहिलेलें आहे. उत्तर आल्यावर आपणांस कळवूं' ही हकीकत समजली. पत्रोत्तरें आल्यावर वस्तुस्थिति मला कळवालच. वरकड गोष्टी आणखी पत्रीं कळवीन. सुखकाल व इष्टसिद्धि असो.

पत्रांक १३० ॥ श्री ॥ **कॉर्नवॉलिस् ८**
शके १७०९ कार्तिक शु० ९ पा। १८।११।१७८७ इ.

मे० **माधवराव नारायण पंडित प्रधान पेशवासाहेब** यांस—
विशेष—विलायतेहून परत येऊन येथील सर्व गोष्टींचा अधिकार व मुखत्यारी घेतल्याबद्दल पत्र मी आपणांस लिहिलें होतें त्याचें उत्तरीं आपलें आनंददर्शक कृपापत्र आलें तें पावलें. आपण व इंग्रज बहादर यांमधील दोस्ती व एकी पूर्वीपासून कायम चालत आलेली आहे. सबब मलाहि ती मंजूर आहे. व त्या योगानें दोस्तीचा

पाया दिवसेंदिवस मरभक्कमच होईल. आपण पत्राबरोबर **लाला सेवकराम** याचा मुलगा **लाला गुलाबराय** याजबरोबर सोबतच्या यादीप्रमाणें कांहीं जिनसा पाठविल्या त्याबद्दल मी फार आभारी आहे. आपल्या पत्रांतील मजकूर वाचून फार आभारी झालों. आमच्या राज्याशीं आपला दोस्तीचा संबंध पुष्कळ दिवसांपासून चालत आलेला आहे व तो परस्पर एकरूप आहे. मलाहि तोच संबंध मनापासून राखला पाहिजे. ईश्वरकृपेनें परस्पर दोस्तीरूपी जो बाग आहे तो एकीरूपी पाण्यानें हमेशा हिरवागार व टवटवीत राहील. **लाला गुलाबराय** सुखरूपपणें कलकत्त्यास पोहोंचले, व मला भेटले. व आपण पाठविलेल्या यादीप्रमाणें जिनसा त्यांनीं मला दिल्या. मीहि स्नेहपूर्वक त्यांचा स्वीकार केला. तें एक स्नेहाभिवृद्धीचें कारण घडलें. **नानासाहेब फडणवीस** यांच्या शुद्ध दोस्तीबद्दल वगैरे मजकूर मीं आपणांस लिहिलेला आहेच. त्याशिवाय वरकड गोष्टींबद्दल **मिस्टर मॅलेटसाहेब** यांच्या पत्रांवरून ते आपणांस जाहीर करतील. मला अशी खात्री आहे कीं, परस्पर दोस्तीच्या दृष्टीनें आपल्याजवळ असलेले **मिस्टर मॅलेटसाहेब** हे आपल्या कामांत पूर्वीप्रमाणेंच वर्तन ठेवतील. हमेषा कृपापत्रें पाठवून आनंदवीत जावें. बहुत काय लिहावें ?

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक १२१ ॥ श्री ॥ **वलंद बताप जनरल**

शके १७१२ १७९० इ

रावसाहेब परशराम भाऊ यांस—विशेष—हल्लीं टिपुसाहेबाशीं जो आमचा तह होत आहे त्यांत दर रुपयापैकीं सहा आणे असा हिशेब ठरत आहे. परंतु इतर गोष्टी मात्र मनाप्रमाणें जुळत नाहींत. म्हणून कळवितों कीं, माझा पूर्ण हेतु असा आहे कीं, आपणां सर्व सरदारांशीं एकदिल होऊन जो कांहीं मुलुख वगैरे पदरांत पडेल त्याचा चवथा हिस्सा मला द्यावा व आपण बाकीचे तीन हिस्से आपणांमध्यें वांटून घ्यावेत. याच गोष्टीबद्दल आपलीं पत्रें आमच्याजवळ पूर्वींच आलेलीं आहेत व आमचींहि आपणाजवळ आहेत. वेळेला पुढें येतील. इतर वरकड गोष्टींची विचारपूस करण्याकरितां आपल्या सेवेसी **अहमद अलीखान** यास पाठविलें आहे आपली मर्जी असल्यास या गोष्टीचा निकाल करून तातडतोब खबर द्यावी. म्हणजे त्याप्रों आमचेकडून देखरेख केली जाईल. वरकड मजकूर मशारनिलेच्या जबानीवरून लक्ष्यांत येईल. जास्त काय तसदी देऊं ? नेहेमीं सुखाचा काल असो.

पत्रांक १३१ ॥ श्री ॥ वलंद बताप जनरल

शके १७१२ १७९० इ.

मल्हारराव होळकर यांस—विशेष—(जनरल मूसी बेल यांनीं मल्हार-रावास पाठविलेल्या पुढील पत्राप्रमाणेंच मजकूर आहे).

पत्रांक १३२ ॥ श्री ॥ जनराल मूसी बेल्.

१७९० इ.

***मल्हारराव होळकर** यांस—विशेष— हल्लीं **टिपुसाहेबांशीं** आमचा तह ठरला आहे कीं, रुपयापैकीं सहा द्यावेत. परंतु आमची तबियत सदरहु साहेबांशीं जुळत नाहीं. म्हणून माझा फार हेतु आहे कीं, जर मेहरबान **सवाई माधवरावसाहेब** यांच्याशीं योग घडून येईल तर एकमेकांच्या एकीनें त्याच्या ताब्यांतील मुलुख आपल्या कबजांत घेऊन आनंद करूं. यापूर्वीं याच बाबतींत आपणा परस्परांचें सवालजबाब होऊन असें ठरलें आहे कीं, जो मुलुख व मालमत्ता आपल्या ताब्यांत येईल त्यांपैकीं तीन हिस्से श्रीमंत **रावसाहेबांनीं** घ्यावे व एक चवथा हिस्सा माझ्याकडे द्यावा. याबद्दल पत्रव्यवहार दोहोंकडे आहेच. व याकरितां **अहमद् अलीखान** यांस आपल्या सेवेसी पाठविलें आहे. आपल्या मर्जीस आल्यास लवकर खबर द्यावी म्हणजे त्या बाबतींत खटपट करूं. बहुत काय लिहिणें, नेहेमीं सुखी असा.

पत्रांक १३२ ॥ श्री ॥ जनराल मूसी बेल्.

शके १७१२ १७९० इ.

रावसाहेब परशरामभाऊ यांस—(मल्हारराव होळकर यांस लिहिलें आहे त्याचप्रमाणें सर्व मजकूर आहे).

पत्रांक १३३ ॥ श्री ॥ कॉर्नवॉलिस्

शके १७१३ श्रावण व० १०. ता २४।८।१७९१ इ.

श्री० माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांस— विशेष— आपण व **नवाब आसफजहा** बहादर व **इंग्रज** बहादर यांमध्यें परस्पर कौलकरार झाल्या-

---

* येथें लिफाफ्यावरील पत्त्यावरील हें नांव चुकीचें दिसतें. कारण मल्हारराव होळकर हे ता० २०।५।६६ रोजीं वारले. व शिक्क्यावरील सन ११९० हि० असा आहे.

पासून आजपावेतों तो पाळण्यामध्यें माझा पूर्ण हेतु आहे व तें माझें आद्य कर्तव्य समजत आहे व पुढेंहि तसेंच समजेन. ही तिघांची परस्पर एकी ईश्वरदत्त आहे. या बाबतींत सर्व गोष्टींची व्यवस्था लावण्याचें काम **कंपनी** अंग्रेजसरकारांनीं माझ्यावर सोंपविलेलें आहे. सबब ही व्यवस्था इतकी उत्तम करण्याचें माझ्या मनांत आहे कीं, आपण **कंपनी**सरकार व **नबाब**सरकार या तिघांच्या बाबी—अब्रू, मोठेपणा व फायदा—या संशयास्पद न ठेवितां उघडपणें दाही दिशाभर जाहीर करीन. **टिपुसुलतान** यांजकडून मजकडे वकील पाठविण्याबद्दल विनंति केलेली होती व ही गोष्ट मिस्तर **मॅलेट्साहेब**यामार्फत आपणास कळेलच. परंतु ही गोष्ट दुसऱ्या पक्षास मान्य नाहीं. कारण ही बाब करारामध्यें नसल्याची शंका आहे. मित्रांच्या सुदैवानें आपली विजयी फौज **हरि पंडित तात्यासाहेब** यांच्या हाताखालीं असलेली इकडील फौजेस मिळाली. सदर पंडितसाहेब हे करारी, पद्धतशीर काम करणारे व हितचिंतक आहेत. आपण त्यांस विजयी सैन्याचें आधिपत्य दिलेलें असल्यामुळें त्यांच्या ठिकाणीं असलेला आपला विश्वास जाहीर आहे. **तात्यासाहेबांची** बुद्धिमत्ता व चातुर्य प्रत्येक कामांत दिसून येतें. परंतु विशेषतः वकील पाठविण्याबद्दल **टिपू**कडून आलेल्या विनंतिबद्दल ते विशेष विचार करीत आहेत. या तीन दोस्त सरकारांच्या बाबतींत **टिपुसुलतानाचा** काय हेतु आहे याबद्दल माहिती मिळविण्यांत ते गुंतलेले आहेत. दुसऱ्या पक्षास ही गोष्ट मान्य कां नाहीं याबद्दलहि ते तपासांत आहेत. या सर्व गोष्टींचा त्यांनीं छडा लावून या कामांत असलेल्या सरकारांच्या विश्वासूक माणसांस एकत्र करून जें त्यांत ठरेल तें उघड होईलच असें ठरविलें. त्यांस अनुसरूनच मी शांतचित्तानें दुसऱ्या पक्षाकडे लक्ष न देतां **टिपूचा** वकील या तीन सरकारांच्या बाबतींत बोलण्याकरितां येण्यास मंजुरी दिली आहे. **टिपूसुलतानानें** या तिघांच्या नांवें पत्रें लिहिलेलीं आहेत. त्यांत त्याचा वकील इकडे पाठवून दोस्तीचा पाया मजबूत करण्याबद्दल विनंती केलेली आहे. मी आमच्या पत्राचे उत्तरीं त्यांस ही गोष्ट कबूल आहे. तिन्ही सरकारांची भलाई एकी व फायदा क्षणोक्षणीं माझ्यापुढें आहे याबद्दल आपण खात्री ठेवावी. आपल्या अभिप्रायाशिवाय व दुसरा पक्ष **नबाब**मजकूर यांचे हेतु समजल्याशिवाय **टिपूच्या** वकिलाच्या बाबतींत काम तहकूब ठेवून बोलणें चालणें करणार नाहीं. **तात्यासाहेबांशीं** या गोष्टीबद्दल माझें सलवत चालत असतें. वरकड मजकूर, **तात्यासाहेबांच्या** लिहिण्यावरून व मिस्तर **मॅलेट्** साहेबांच्या जबानीवरून आपणांस समजतील. बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस.

पत्रांक १३४ ॥ श्री ॥ मॉर्गन्

शके १७१९ १७९७ इ.

मे० नानासाहेब बाळाजी पंडत:—

यांस—आपलें खुषीचें पत्र मिळालें. **श्रीमहाराज**हुजूरकडून पोषाख, शिरपेंच, झगा भरगच्ची, हत्ती व तरवारीची मूठ हे मिळाल्याबद्दल लिहिलें तें समजून फार आनंद वाटला. ईश्वर आपणांस ही गोष्ट धारजिणी करो, व जवळ दूरच्या स्नेह्यांस सुखी करो. मी नेहमीं ईश्वरास आपल्याकरितां हात जोडून प्रार्थना करितों. नेहेमीं सुखी असावे. विशेष.

पत्रांक १३५ ॥ श्री ॥ मॅकूलिऑड्

शके (?) ता. (?)

श्रीमंत रावसाहेब माधवराव यांस—विशेष—आपलें कृपापत्र पावलें व मजकूर समजला. सरदारांशीं व स्नेह्यांशी असलेलें माझें प्रेम व एकी अगदीं उघड आहे. म्हणून अतिशयोक्तीचा प्रकार मी करीत नाहीं. आपणां परस्परांत ज्याअर्थी भेद नाही त्याअर्थी आपलाहि भाव माझ्याप्रमाणेंच असला पाहिजे. कारण परस्पर साध्य वस्तु एकच आहे. सबब आपण आपलें कुशलवृत्त नेहेमीं पत्रीं कळवून कृपा करीत असावे. आपण विनंति केल्याप्रमाणें वाटेंत अडथळा न व्हावा म्हणून कंपनीच्या मोहरेनिशीं दस्तक पाठवीत आहे. पोंचेल. आपल्या मातोश्री आनंदानें व सुख-रूपपणें नियमित ठिकाणीं पोहोंचतील. कारण खरेपणांत व सरळपणांत **इंग्रज** सर-दारांची कांहीं हि कसूर नाही. हें आपणांस चांगलें माहीत आहेच. आपल्या मातो-श्रीची तीर्थास जाण्यायेण्याची जबाबदारी सर्व माझ्यावर आहे. वरकड गोष्टी आपले वकीलांकडून समजतील. जास्त काय तसदी द्यावी. कळावे.

मॅकूलिऑड्

पत्रांक १३६ ॥ श्री ॥ (?)

शके (?) ता० (?)

(?) यांस—कंपनी **अंग्रेज बहादर** यांच्या मायन्यांत असें नांव व पदवी लिहावी:—**कंपनी अंगरेज बहादर** याचे नौकर कलकत्याचे **गवर्नर बहा-दर** आहेत. ही गोष्ट लक्षांत घेऊन जें लिहिणें असेल तें लिहावें. बहुत कष्ट काय द्यावेत ?

पत्रांक १३७ ॥ श्री ॥ **महंमद आरिफ् सुरत वकील नि॥ वलंदेज**

शके (?) ता. (?)

श्रीमंत नाना फडणवीस यांस- अनुपमसेवक **महंमद आरिफ वकील नि॥ कंपनी वलंदेज** यांचे अनेक सलाम-विशेष-इकडील हकीकत आपले कृपेनें ठीक आहे. व सर्वकाल आपलें आयुष्य व वैभव यांच्या वृद्धीचें चिंतन करीत आहे. मजवर आपली सतत कृपा असल्यामुळें मी रात्रंदिवस मनापासून आपणांस चाहतो. हल्लीं सुरतबंदराच्या **वलंदेजाच्या** कोठीवर नवा सरदार आलेला आहे. आपल्या नांवें पत्रें लिहिलेलीं **संपतराव व गोविंदपंत** चौथ्या (?) यांच्या स्वाधीन केलीं आहेत. ते आपल्या सेवेशी येतील. वलंदेज कोठीच्या सरदारांनीं लिहिलेलें आपल्या नांवचें पत्र त्याजमार्फत पोहोंचेल. व आपण तें वाचालच. त्याचें उत्तर पाठविण्याची काळजीपूर्वक तजवीज करालच. सरदारानें लिहिलेल्या पत्राचाहि जबाब लिहालच. माझ्या पत्राचें उत्तर पाठविल्यास मजवर मोठी कृपा होईल. मी आपला दासानुदास हितचिंतक आहे. आपल्या कृपेची आशा आहे. कळावें बहुत काय !

पत्रांक १३८ ॥ श्री ॥ **बंदर सुरत-विल्यम याकूब वलंदेज्.**

शके (?) ता. (?)

मे० नाना फडणवीस यांस- विशेष- ईश्वरकृपेनें इकडील सर्व हकीकत ठीक आहे व त्याचप्रमाणें आपलेकडीलाहि तशीच असेल अशी उमेद आहे. आपण व कंपनीचीं माणसें यांच्या दरम्यान असलेल्या दोस्तीस न स्मरतां बरेच दिवसांत दोन शब्दांचें एखादें पत्रहि आपण मजकडे पाठविलें नाहीं. या विलंबाचें कारण आपण कांहीं तरी कामाकाजांत गुंतलेले असले पाहिजेत. याशिवाय दुसरें काय समजावें ! तरी आपण विस्मरणास विसरून कृपेनें मित्रांची खबर घेण्यामध्यें लक्ष्य द्यावें. व असें करण्यांत खरोखर कृपा करण्याच्या पलिकडे कांहीं नाहीं. याशिवाय जास्त वेळ आपला किती घेऊं ! अखंड वैभव व आरोग्य असो.

पत्रांक १३९ ॥ श्री ॥ **वलंदेज डायरेक्टर कोठी बंदर सुरत.**

शके १७१२ १७९० इ.

मे० किसनराव बलाल यांस (?)- विशेष- बरेच दिवस झाले, आपलेकडून थोर आनंददायक पत्र आलें नाहीं. म्हणून अकृत्रिम स्नेह व मैत्रीरूपी सांस-

कीस हें पत्र लिहून दृढीकरणार्थ चालना देत आहे. आशा आहे कीं, जुन्या दोस्तीपेक्षां अधिक दृढसंबंध ठेवून हमेशा पत्रें पाठवून मला करण्याजोगें काम सांगून आनंदवीत जावें. यापेक्षां जास्त काय लिहावें ? हे ईश्वरा, यांचें वैभव, आनंद, सुख, परिवार, लक्ष्मी व थोरपणा हे दिवसानुदिवस वाढो.

पत्रांक १४० ॥ श्री ॥ (?)

शके १६९८ १७७६ इ.

मे. रावसाहेब यांस– वि० – **मुंबई** बंदरावर इंग्रजांचा अतिशय शरमेचा पराजय झाल्याबद्दल व आपलेकडे लष्करांत **रघुनाथराव** यांचे दाखल होण्याबद्दल व **मुंबईस** गेलेलें लष्कर परत आल्याबद्दल व **हैदरनायकास** तंबी देण्याबद्दल **महारुलमहामांचा** हेतु असल्याबद्दल व सदर नायकास तंबी देण्यांत उभयतां सरकारांचे कोणते फायदे आहेत व या कामीं काय तजवीज केली पाहिजे याबद्दल वगैरे मजकुराचें आपलें पत्र पोहोंचलें व फार आनंद झाला. या मोठ्या विजयाचें कारण केवळ **राव पंडत प्रधान माधवराव नारायण** यांचें नशीब आहे. आपणांस व सर्व हितचिंतकांस हा विजय शुभदायक होवो. नायक मजकुरास तंबी दिली असतां उभय सरकारांचा फायदा होईल अशी मला खात्री वाटते. नायकमजकुरास तंबी देण्याबद्दल दोन वर्षांपासून माझा हेतु होता. परंतु, घरगुती झगड्यामुळें तसें घडून आलें नाहीं. सांप्रत ईश्वरकृपेनें घरगुती झगडे नाहीसे झाले असल्यामुळें पुढीलप्रमाणें बेत उत्तमप्रकारें योजिला आहे तो असा कीं, लढाईचे सामानासह मोठी फौज घेऊन तिकडे मी येण्याचें ठरविलें आहे व एक दोन छावण्या भोंवताली ठेवून नायकमजकुराचें काम काढलें पाहिजें आपण व महारुलमहाम यांनीं सदर बाबतींत कोणती योजना केलेली आहे तें मला कळवावें. मी **हैदराच्या** तंबीसंबंधीं व फौजेच्या हालचालीसंबंधीं हुजूर पुरनूर यांस कळविलेलें आहे. आपण सुज्ञ आहांत सध्यां ईश्वरकृपेनें घरगुती झगडे नाहीसे झाले आहेत. मदारुलमहामांच्या विचारें नायकाच्या बाबतींत पुढें टाकलेलें पाऊल मागें घेतले जाणार नाहीं अशी योजना करावी म्हणजें तें काम ईश्वरकृपेनें सिद्धीस जाईल. आपण व मदारुलमहाम काय ठरवितां तें कळविण्याची कृपा व्हावी. विशेष. सौख्य असो. वरकड मजकूर **भावाजी पंडत** यांस लिहिलें आहे त्यावरून जाहीर होईल.

पत्रांक १४१ ॥ श्री ॥ (?)

शके (?) ता० (?)

———————— (?) यांस – वि० यापूर्वीची इकडील सर्व हकीकत व बंदर मुंबईचे गव्हर्नर इन् कौन्सिलचे वेगवेगळे वायदे याबद्दल **सेवकराम**

यांजबरोबर लिहून पाठविलेले आपणांस पोहोंचले असेलच व त्याप्रों आपण तजवीज केली असेलच. कर्नल अपटन् यांनींहि येथें समक्ष डोळ्यानें जें पाहिलेलें आहे तें त्यांनीं आपणांस कळविलें असेलच. व **मलुभान** याचे मार्फत एक स्नेहपत्र नेहेमींप्रमाणें आपणाकडे पाठविलें होतें. परंतु ता० १० माहे रमजान पावेतों त्याचें उत्तर आपणांकडून आलें नाहीं. यामुळें माझें मन अस्वथ आहे. कोणीहि एखादा मतलबाचें बोलणारा माणूस स्वतः खरोखर शत्रु असून स्नेहभाव दाखवून गैरवाका गोष्टी आपल्या कानांत भरवून स्नेहाचा जो शुद्ध चष्मा आहे त्यावर शत्रुत्वरूपी कचरा त्यानें न टाकावा अशी गोष्ट ईश्वर न करो. म्हणून मी पुन्हां ही हकीकत आपणांस लिहीत आहे कीं गव्हर्नर व मुंबई कौंसिल हे सरळ चालणारे नसून भलत्याच मार्गाचा अवलंब करून चालतील सबब हें स्नेहपत्र आपणांस लिहिलें जात आहे कीं, आपण गवर्नर कौन्सिल बंदर मुंबई यांस ताकीदपत्रें लिहून इकडे पाठवावींत. कारण, झालेल्या करारमदारप्रमाणें कायदेशीर चालून खरेपणाचा आपण पोषाख घालावा. वरकड, इतर बेवकूफ व अक्कलशून्य फितूर व शत्रुलोक यांनीं आपल्या अमलदारांच्या मार्फत आपणांपावेतों कांहीं गोष्टी कळविल्यास त्यावर विश्वास ठेवूं नये व त्याबद्दल मनांत दुसरे कांहीं आणूं नये. आमच्या सरकाराकडून कोणत्याहि प्रकारें करारांत फरक होणार नाहीं. नऊ लक्षांचा मुलूख सरकाराकडून रोकड रूपानें घ्यावा व दादासाहेबांनींहि याचप्रमाणें घ्यावा. कसा घ्यावा तें लिहीन बाकी मजकूर लाला सेवकराम याचें पत्रांत जाहीर केला जाईल.

॥ श्री ॥

शिक्क्यांचा तपशील.

उर्भारांग (डावीकडून)

१ महमद हार्फाजुल्लाखान बहादर. (११)

२ सयद नुरुद्दीन हुसेन मोहरी. (११)

३ मिस्तर जान मॅकफर्सन गव्हर्नर जनरल बहादर(६०)

४ टॉमस डे एस्क्वायर(५८)

५ विल्यम याकूब मंडी अराफ वलंदेज डरेक्टर कोठी कंपनी मुबारक सुरत वगैरे

६ जुबदे नर्वानान अर्जामुस्शान सर जॉन ब्रुंट शोअर बहादर गव्हर्नर जनरल मुमालिके महरूसा सरकार अंग्रेज मुतालिके कीश्वरे हिंद (११७)

७ कॅपटन जॉन कनवे बहादर...(१०५)

८ कर्नल चार्लस मार्गन बहादर (३७)

९ राइट हानरबल एडवर्ड लॉर्ड क्लीफ बहादर गव्हर्नर चिनापटण वगैरा मुतालिके इंडिया सन..इसवी (१२४)

१० जॉन् ब्रिस्टो बहादर (२४)

११ विल्यम् टेलर एस्क्वायर(४)

१२ टॉमस किंग (२०)

१३ इंग्ल ई० इंड० कंप० (४०)

१४ जुबदे नर्वानान् अर्जामुस्शान रफीउल्ल मकान् अशरफुल उमरा सर जॉर्ज् हेव्रू बार्लो बारोनेट गव्हर्नर जनरल बहादर नाजम् मुमालिके महरूसा सरकार कंपनी अंगरेज़ मुतालिके कीश्वरे हिंद सन १२०२ हिजरी (१२६)

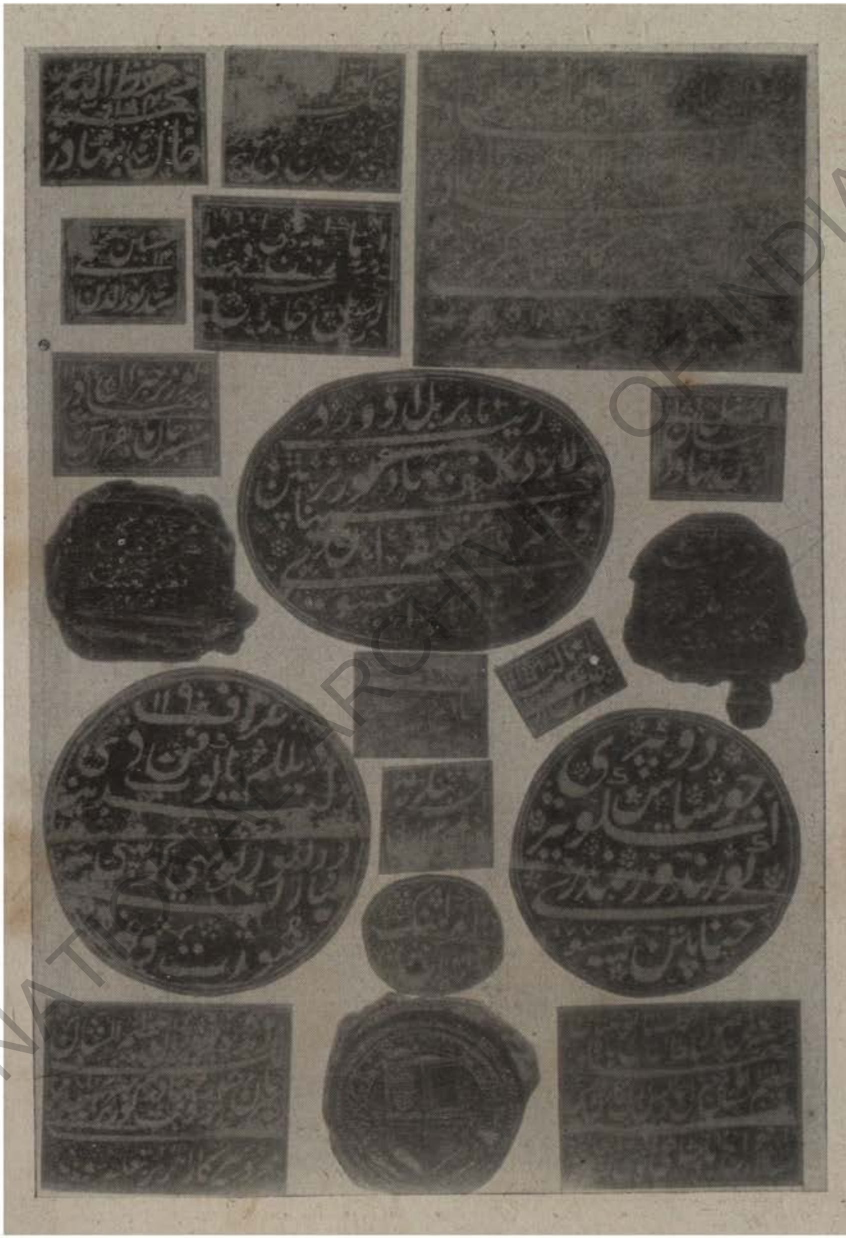
१५ कर्नल् जॉन् अपटन् बहादर ११८९ (२९)

१६ रॉबर्ट गॅर्बार, एस्क्वायर(१८)

१७ चार्लस् वार मॅलेट ११९६ (६५)

१८ जोसास डुप्रे एस्क्वायर गव्हर्नदोर बंदर चिनापटण सन १७७० इसवी (१५)

१९ मशीरेखास हुजूरे सुलतान इंग्लिस्तान जुबदे नवीनान अर्जामुस्शान गव्हर्नर जनरल चार्लस् अर्ल कॉर्नवालिस् बहादर सिपाह सालार अफवाजे पादशाही व कंपनी मुतालिके कीश्वरे हिंद सन १२०५ हिजरी (७४)

डावी बाजू—१. मॅकलिऑड् (१३५) २. डॉनियल् सीटोन्. (११८)
३. सी. मार्गन्. (३७) ४. जे. अपटन्. (२९)

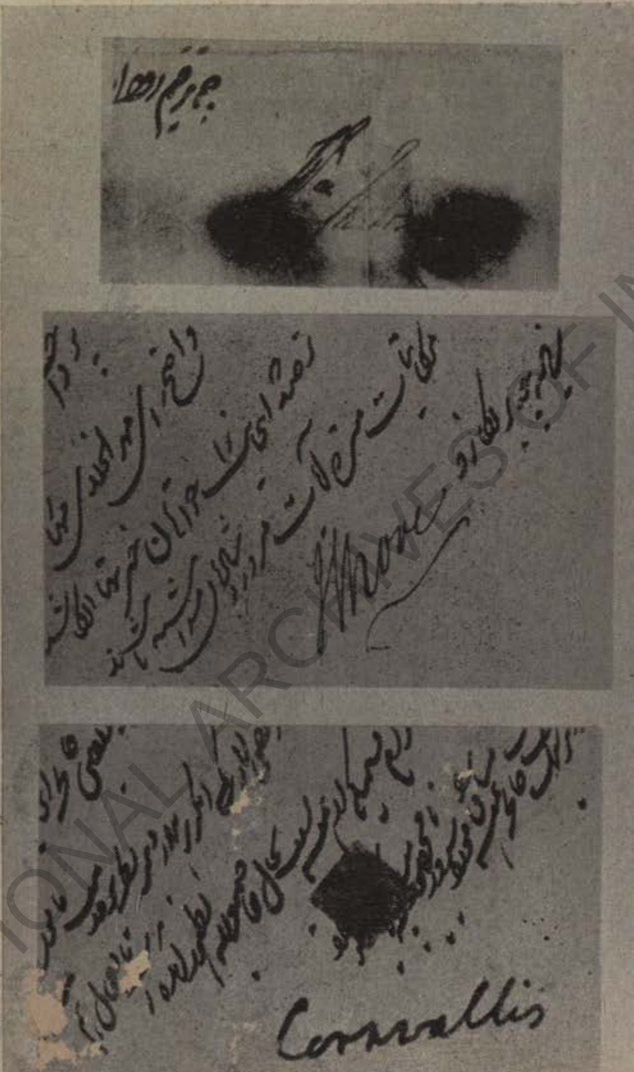
उजवी बाजू–१. डी. ड्रेपर. (६) २. ए. पी. करी. (१२७) ३. जी. एच्
बार्लो. (१२६) ४. डब्ल्यू. एच्. (वारन हेस्टिंग्ज) २७.

१. जे. कनवे. (१०५) २. डी. वॉथर्स्टन (३५)
३. जॉन्. मॅकफर्सन् ३० नव्हंबर ८५. (६०)

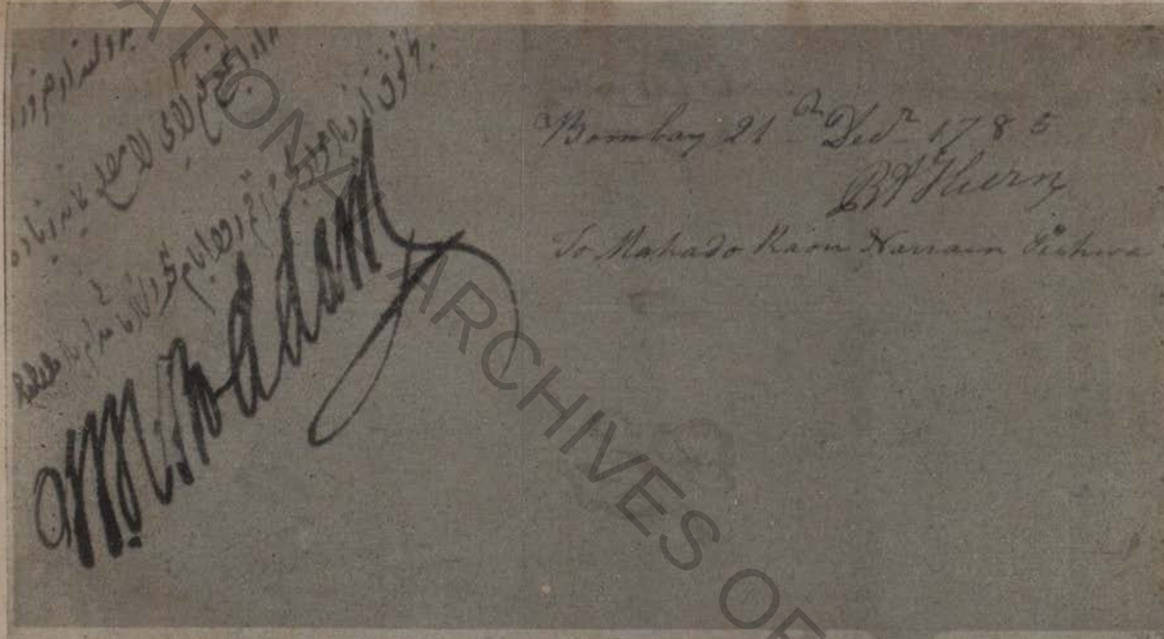

१. वेलेस्ली. (१२३) २. पी. टामसन. (१२८) ३. जे. बी. (जॉन् ब्रिस्टो) २४

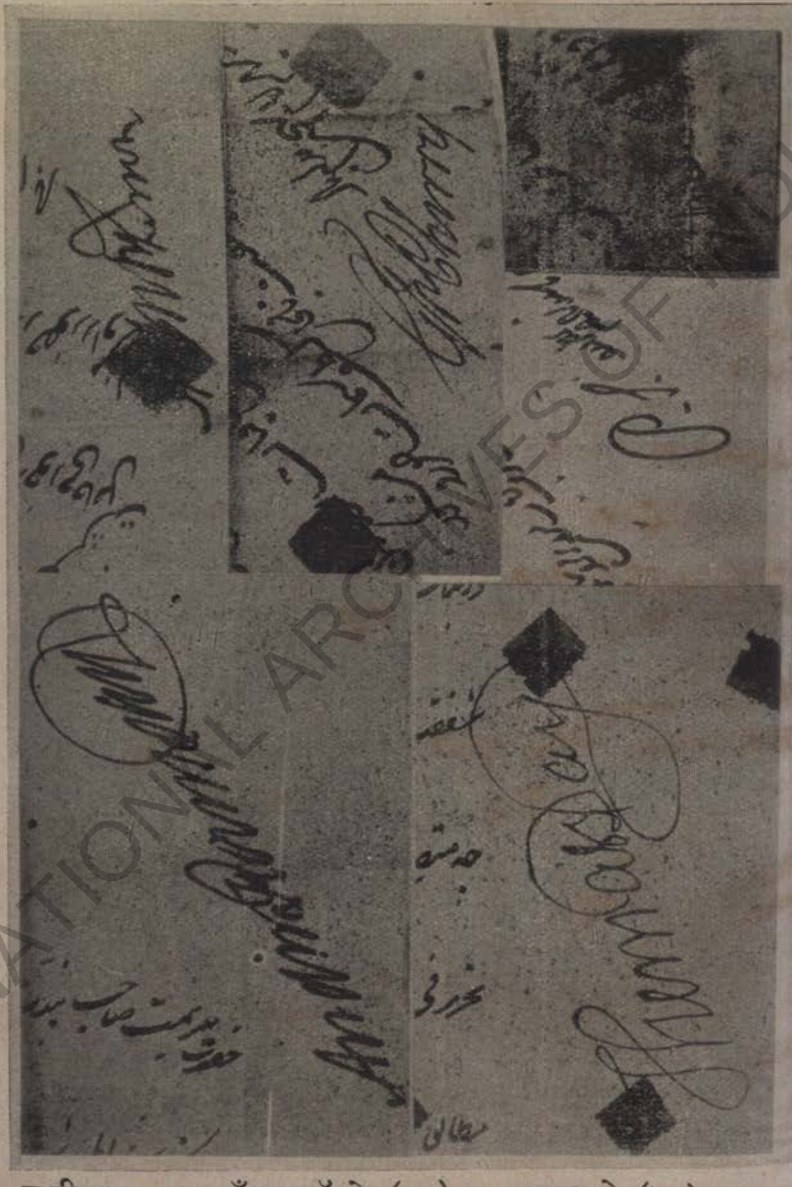

१. विलयम् मेडोज्. (८७) २. जे. शोअर. (११६)
३. कॉर्नवालिस्. (१३०)

१. आर्. एच्. बॉडॅम्. मुंबई. २७ डिसेंबर १७८५. बी. ए. थेर्सी. महादोराव नारायण पेशवा यांस. } पत्रांक. ६१.

उजवी बाजू—१. एन्. मॅकफर्सन्. (८४) २. जी. एफ्. चेरी. (११९)
३. पी. एस्. (१११) ४. जे. डी. एम्. पी. (५)

डावी बाजू—१. अँड्र्यूज् रॅमसे. (७२) २. थामस्. डे. (५८)

سلسلہ کتاب بھارت اتہاس
سونشودھک منڈل عدد ۲۸

مجموعہ مکاتیب مجموعہ دار

(یعنی)

مکاتبات و مراسلات

سرکار کمپنی انگریز بہادر باودربار
سرکار پیشوا پردھان صاحب

مؤلف و مترجم

جناب جاگیردار سردار گنگادھر راؤ نارائن راؤ مجموعہ دار
سکرٹری بھارت اتہاس سونشودھک منڈل شہر پونہ

در مطبع بھارت پرنٹنگ ورکس شہر پونہ طبع یافت
حرف ٹائپ نیشنل فیض گنجور پریس رودیوار پیٹھ پونہ مین چھپا

بسم الله الرحمن الرحیم

• مجموعدار عالم را امجد و علا که از مبدء وحدت این همه
کثرت آفرید و خاتم انبیا را مدح و ثنا که بتبلیغ توحید
متحیران وادی کثرت را باز براه وحدت آورید
و رحمت و رضاء خالق ارض و سماء بر اصحاب رسول ص
و پیروان مقبول وی باد که هر جا که رفتند اعلاء کلمة الحق
نمودند و مشعل توحید را بنوعی مشتعل ساختند -
و روشن داشتند که ظلمت کثرت همگی از میان رفت ۔

۲ - تاریخ عربستان بتصدیق این رطب اللسان
است و هزار داستان ایران براستی این داستان
شیرین زبان - هندوستان قبل از ورود ایشان

در کشاکش طوائف الملوکی پریشان بود بکوششهاء پادشاهان عظیم الشان و بزرگانِ کرامت نشان در تحت فرمان یک قهرمان آمده مثال باغ جنان کام بخش ساکنان و آرام دِہ باشندگان شد؛

۳ - بہمین گلی کہ در گلستان حکومت ایشان شگفت رنگ و بو از توحید ایشان گرفت - این بود کہ در تمام ملک شرقاً و غرباً شمالاً و جنوباً کہ مسکن اقوام مختلفہ و موطن قبائل متفرقہ می بود - باوجود لغتہائے مخصوص آنہا و کثرتِ زبانہا سکہ وحدت اللسانی رواج یافت و زبان فارسی کہ شیرین ترین زبانہائے جہان است بر مسند عالم گیری متمکن گردید؛ چنانچہ ہرگاہیکہ فرانسیسی یا انگلیشی - پرتگالی - یا بنگالی - ہندی یا سندھی - عربی یا عزبلی - ترک و تاجیک یا اہل ایران و توران - مرہٹہ و مغل یا راجپوت و افغان میخواستند - کہ با اہل ملک معاملہ کنند یا مکالمہ و مکاتبہ نمایند بتوسط ہمین زبان حکام بآسانی تمام و سہولت مالاکلام نائل مرام می شدند؛

۴ شاہد این حال و مصداق این بیان ہمین مجموعہ مکاتیب است کہ بسعیِ بسیار و کوششہائی بے شمار جناب فضیلت آثار المخاطب بہ سردار مجو دار (مجموعدار) مرتب شدہ است؛

۵ - سردار صاحب مشارٌ الیه چند سالست که بفراهم آوردن مواد تاریخی که حالات حکومت مرہٹه و پیشوا را روشن میسازد مشغول می باشند و بجد و جهد بسیار ذخیرهٔ بزرگ از نسخهائے خطی فارسی مشتمل بر کتب تاریخی و ادبی و مکتوبات و رقعات بدست آورده اند از میان آنها مراسلات کمپانی انگلیس را که راجع به دربار پیشوا است انتخاب کرده بعبارت اصل فارسی با ترجمه و تلخیص مرہٹی که حقیقةً عطرِ مجموعه می باشد و بآب یاری و آتش فکر جناب شیخ عبد العزیز ابن محمد جعفر پیرشبن ٹیچر بھاوے ہائی اسکول پونه کشیده شده است در صورت این گلدسته شائع میکنند -

۶ - هرکس که بخواند بیقین بداند که دران زمان نفوذ این زبان در نفوس این ملک تا چه درجه بود رئیس کمپانی انگلیس که مذهب عیسائی داشت و بخط ترسائی قلم فرسائی میکرد - چون کارش با دربار پیشوائی افتاد که دران حرف مرہٹی می زدند و بر خط شکسته (موڑی) قلم می شکستند از مرہٹی و انگلیسی هیچ نکشاد - آخر کار قفل مشکلات ملکی و نظامی و حل معاملات دادی و خصامی بکلید فارسی مفتوح افتاد -

۷ - گلی دیگر که از بوستان ریاست مسلمانان در

هندوستان رخ نمود گل همیشه بهار تاریخ است قبل از زمان ایشان اهالی اینجا از فوائد این فن شریف بی بهره بودند بعده از تاثیر صحبتِ این ماهرانِ سیر و اخبار از هر گوشهٔ دیار وقائع نویس و تاریخ نگار برآمد و حالاتِ مملکت خود را بر صفحاتِ قرطاس ثبت نمود - چنانچه هیچ حصهٔ ملک نیست که تاریخ آن مسخرِ قلم فارسی رقم نیست ؎

۸ - پس جویندگانِ تاریخ این ملک اگر بخواهند که بمنبع اصلی آن برسند باید که اول خود را آشنائے این زبان شیرین بیان

خوشا ترکیب و وضع بے مثالش
خداوندا نگهدار از زوالش

آنکه برهبری این پیشوا بدربار دُربار اخبار و آثار این دیار و امصار باریابند ؎

بمبئی ۱۹ر جنوری ۱۹۲۴ء

بندهٔ بی نیاز

پورسرفراز

این مجموعه مکاتیب که مشتمل بر یکصد و چهل و یک مکتوب است همه مکاتیب علی الترتیب مسلسل نیستند۔ اگرچه بنظر رعایت مناسب آن بود که همه را مسلسل و مرتب نماید۔ ولیکن اختلاف مضامین و تفاوتِ زمان مانع شد بهر حال مختصر خلاصۂ مجموعۂ مکاتیب حسب ذیل بقلم آمده ؎

۱ - اکثر مکاتیب مشتمل بر اتحاد و موانست فیمابین سرکار انگریز و پیشوا صاحب است ؎

۲ - حکومت تبادلہ تحف - و ہدایا - اتحاد و تہنیت وغیرہ - ۳ ۱۶ ۱۸ ۵۰ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۶۰ ۷۴ ۸۱ ۸۳ ۸۷ ۸۹ ۱۰۸ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۵ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۲ ۱۲۵ ؎

۳ - منجمله مذکور مکاتیب ۸۹-۸۱ - ۵۵ قابل خواندن است ؎

۴ - بغایت استدعائے ولیم ٹیلر برای حاضر باشی خود بخدمت پیشوا صاحب ؎

۱۵ - مکاتیب به مهاراجه ستارا ۱۲۷ ۱۲۸

۱۶ - مکاتیب ڈچ ۱۳۱ ۱۳۲

۱۷ - دیگر متفرقات بر مشورات کاروبارِ سلطنت
وغیره ۴ ۵ ۶ ۷ ۹ ۱۰ ۱۴ ۱۵ ۱۹
۲۱ تا ۲۷ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۶ ۳۷ ۳۹
۴۹ ۵۰ ۵۲ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۷۱ ۷۲
۷۷ ۸۰ ۸۲ ۸۵ ۹۰ ۹۴ ۔

۱۸ - مکاتیب وارن هستن متعلق راگھوبادادا
وگورنر بمبئی ۱۶ ۲۶ ۲۷ ۳۰

۱۹ - مکاتیب ویلسلی ,, برائے آسائش وآرامش
ممالک هند ودکن ورفاه وفارغ البالی سکنه ورعایا
وعامه برایائے ممالک مزلور بر جمیع اوقات مطمح نظر
ونصب العین می دارد کہ ۱۲۳

فہرست اسامی مرسل و مرسل الیہ

تعداد خطوط	مرسل	مرسل الیہ	تعداد	نمبر مکاتیب
۲	اپٹن	نانا فرد نویس	۱	۲۹
	"	سکارام باپو	۱	۳۹
۲۳	باڈم آر۔ ایچ	سوائی مادہو راو پیشوا	۱۸	۴۰ ۴۵ ۴۶
	"	"		۴۷ ۴۹ ۵۲
	"	"		۵۷ ۵۹ ۶۱
	"	"		۶۲ ۶۳ ۶۴
	"	"		۷۰ ۷۱ ۷۸
	"	"		۷۹ ۸۲ ۸۶
	"			
	"	نانا فرد نویس	۴	۴۸ ۵۵
	"	"		۵۶ ۸۳
		ہری پنت پھڑکے	۱	۲۳
۱	بارلو سر جارج ایچ	باجیراؤ رگھوناتھ پیشوا	۱	۱۲۶

کل مکتوب	مرسل	مرسل الیہ	عدد شمار	نمبر مکاتیب
۱	برسوُ جان	سوائی مادھوراؤ پیشوا	۱	۲۴
۱	بیل جنرل موسی 〃	ملہار راؤ ہولکر و پرشرام بھاؤ سُور درمن	۱	۱۳۲
۱	پی - ایس	نانا پھرنویس	۱	۱۱۱
۱	ٹامسن	مہربان	۱	۱۲۸
۱	ٹیلر ولیم	مورو بادا فردنویس	۱	۴
۴	چنا پٹن بندر	سوائی مادھوراؤ پیشوا	۱	۱۱۵
	〃	راگھو بادا پیشوا	۱	۱۷
	〃	مہربان راؤ صاحب	۲	۱ - ۲
۱	پیری - جی - ایف	باجیراؤ رگھوناتھ پیشوا	۱	۱۱۹
۴	ڈریپر جوسٹس	مادھوراؤ بلال پیشوا	۴	۳ ۵ ۱۴ ۱۵
۱	ڈوپرے ڈانیل	ہری پنتھ پھڑکے	۱	۶
۱	ڈے تھامس	سوائی مادھوراؤ پیشوا	۱	۵۸
۱	رامسے انڈروز	سوائی مادھوراؤ پیشوا	۱	۷۲
۱	رتن مین بڈن سعداللہ خان	چنتامن دکشت	۱	۳۲
۱۶	سید نورالدین حسین خان مہری	نانا پھرنویس	۴	۴۱ ۴۳ ۴۴ ۵۱
	〃	نانا صاحب	۱	۱۰
	〃	ہری پنتھ پھڑکے	۱	۷۵

کل مکتوب	مرسل	مرسل الیہ	عدد شمار	نمبر مکاتیب	
-	"	نارائن راؤ منشی کی	۴	۷ ۲۵	۸ ۶۸
	"	سکارام باپو	۲	۹	۱۱
	"	راؤ صاحب	۱	۱۱	
	"	بہرو پنڈت	۱	۱۳	
	"	گوپال راؤ رگھوناتھ	۲	۴۲	۶۹
۱	سٹون ڈانیل	باجی راؤ رگھوناتھ پیشوا	۱	۱۱۸	
۵	شور سرجان	سوائی مادھوراؤ پیشوا	۲	۱۱۴	۱۱۷
	"	باجی راؤ رگھوناتھ پیشوا	۲	۱۲۱	۱۲۲
	"	نانا فرد نویس	۱	۱۱۶	
۲۷	کارنوالیس لارڈ	سوائی مادھوراؤ پیشوا	۱۳	۷۴	۸۵
	"	"		۸۹	۹۰
	"	"		۹۱	۹۳
	"	"		۹۴	۹۸
	"	"		۱۰۰	۱۰۱
	"	"		۱۰۷ ۱۰۸	۱۱۳
	"	نانا فرد نویس	۶	۷۶ ۸۱	۸۰ ۱۰۶
	"	"		۱۰۹	۱۱۰
	"	"			

کل مکتوب	مرسل	مرسل الیہ	عدد شمار	نمبر مکاتیب
	"	مہربان پنڈت	۱	۹۲
	"	مہربان راؤ صاحب	۱	۹۶
	"	ہری پنتھ پھڑکے	۲	۹۷ ۹۹
	"	غیر معلوم	۴	۹۵ ۱۱۲
	"	"		۱۳۰ ۱۳۳
۱	کری۔ اے۔ پلی	مہاراجہ ساتارا	۱	۱۲۷
۲	کلیف لارڈ	باجی راؤ رگھوناتھ پیشوا	۲	۱۲۴ ۱۲۵
۱	کنوے جان	ہری پنتھ پھڑکے	۱	۱۰۵
۲	کنگ ٹامس	ہری پنتھ پھڑکے	۲	۲۰ ۲۱
۲	گیا میر رابرٹ	سوائی مادہوراؤ پیشوا	۱	۱۸
	"	ہری پنتھ پھڑکے	۱	۲۲
۳	مارگن چارلس	نانا فرد نویس	۲	۳۷ ۱۳۴
	"	نانا صاحب	۱	۳۶
۵	ہاکنزسن جان	سوائی مادہوراؤ پیشوا	۲	۵۳ ۷۳
	"	نانا فرد نویس	۲	۶۰ ۸۴
	"	راؤ صاحب	۱	۶۶
۱	ہاکلی آڈ	مادہوراؤ پیشوا	۱	۱۳۵
۲	مالٹ سرچارلس وار	نانا فرد نویس	۲	۶۵ ۶۷

کل مکتوب	مرسل	مرسل الیہ	عدد شمار	نمبر مکاتیب
۱	مانٹینی	راؤ صاحب	۱	۳۸
۱	محمد عارف وکیل ولندیز	نانا پھڑنویس	۱	۱۳۷
۱	میدوز - ولیم	سوائی مادھوراؤ پیشوا	۱	۸۷
۱	نواب ارکاٹ	سوائی مادھوراؤ پیشوا	۱	۱۰۴
۱	واتھسٹن - ڈی	پنڈت صاحب	۱	۳۵
۲	ولندیز	پرشرام بھاؤ ملہار راؤ ہولکر	۱	۳۱
	〃	کشن راؤ بلال	۱	۱۳۹
۱	ویلسلی	امرت راؤ پیشوا	۱	۱۲۳
۱	ڈیچ سکندر	نارائن راؤ بلال پیشوا	۱	۱۶
۱	ہرٹلے جمس	نانا فرد نویس	۱	۸۸
۴	ہسٹن وارن عماد الدولہ بہادر	نانا فرد نویس	۱	۳۰
		راؤ صاحب	۲	۱۷ ۱۹
	〃	غیر معلوم	۱	۲۶
۱	یعقوب ولیم	نانا فرد نویس	۱	۱۳۸
۱۴	غیر معلوم	پنڈت صاحب	۲	۳۱ ۱۳۹
	〃	سرمنیت صاحب	۱	۳۳
	〃	نوابصاحب	۱	۷۷
	〃	مہربان راجہ	۱	۱۰۳

کل مکتوب	مرسل	مرسل الیہ	عدد شمار	نمبر مکاتیب
	″	مہاراجہ	۱	۱۲۰
	″	راؤ صاحب	۲	۵۰ ۱۴۰
	″	سکارام باپو	۱	۳۴
	″	سیوک رام	۱	۲۸
	″	ہری پنتھ پھڑکے	۱	۵۴
	″	غیر معلوم	۳	۱۰۲ ۱۳۶
				۱۴۱

فہرست اسامی رجال و اماکن

نمبر بمقابل اسامی مراد از نمبر مکاتیب است

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
اباصاحب بہادر	۱۱۹
اباجی پنڈت	۱۴۰
ابوالفضل (عبارت)	۴۸
اپٹن کرنل جان	۲۲ ۲۳ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۱۴۱
احمد علیخان	۱۳۱
الہ آباد = نواب وزیر الممالک بہادر حقیقت محصول تیرتھ پراگ یعنے الہ آباد کہ بنظر آرام و رضاجوئی زائران بہ نسبت ایام پیشین خیلی تخفیف نمودند	۹۳
امرت راؤ پیشوا	۴۳ ۱۲۳ ۶۹ ۹۰۴

نمبر عدد مکاتیب	اسامی رجال و اماکن
۹	انباجی . . . .
۷۹	انجنویل . . . .
۳۶ ۳۷	انڈرسن . . . .
۰۹	انقلاب فرانس . . . .
۵۵	انگریز- هیچکس از انگریزان کمپنی نذرانه نباید گرفت
۱۹	دیگر حرکات جنگ با کسے سرداران قوم مرهته مگر در جائے که ضرور نتر که بحفاظت خود ها می باید احتراز نمایند . . . .
۴۶	شکایات برائے گرفتاری غراب بنام قادری . . . .
۶۷	گرفتار شدن چهار جهاز . . . .
۷۳	در جنگ ٹیپو پیشوا صاحب را مدد دادن
۶۲	طلب کردن آلات که بوقت هزیمت از شهر دبولی گذاشته بود . . . .
۳۱	از چاشنت خوردی ارادهائے باطل بخود راه داده نخوت آراشدن . . . .

نمبر عدد مکاتیب	اسامی رجال واماکن
۴۵	وکیل انگریزان و دربار پونہ ....
۶۶	اوصاف انگریزان ....
۱۲۳	مطمح نظر انگریزان ....
	بالفعل احتیاج استمداد سرکار دولت الاقتدار
	پیشوایانہ دارند چراکہ الحال بہ سبب مناقشہ انگریز
	حکم راؤ صاحب بر جمیع اعیان وامصار دکن
۳۲	بل در تمام بلاد نافذ شدہ است ....
۱۳۶	نوشتن القاب کمپنی ....
۱۳	انند گری ....
۷۲	انندراؤ بھکاجی گماشتہ بلسار پرگنہ
۷۸	قبضہ بر خلیج اورن ...
۱۲۹	ایساجی سندھے کولھار والہ ......
۱۲۳	ایشونت راؤ ہولکر ....
۲۵	ایشونت سنگھ (راوت) .....

(ب)

۸۲	بابوجی بھیم جی وبرادر کلان ومنازعہ فیمابین
۱۲۳	باجی با بابو کامیت ....

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
باجی راؤ رگھوناتھ پیشوا	۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳
رفتن بطرف قلعہ مہاڑ	۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶
مکتوب ڈانیل سٹون .... برائے خلعت پیشوائی (تہنیت نامہ)	۱۱۸
باڈم آر۔ ایچ۔ گورنر بمبئی	۲۳ ۴۰
"	۴۵ ۴۹
"	۵۲ ۵۵
"	۵۷ ۵۹
"	۶۱ تا ۶۴
"	۶۸ ۷۰
"	۷۱ ۷۸ ۷۹
"	۸۲ ۸۳ ۸۶
بارڈولی	۳۷
بارلو جارج۔ ایچ	۱۲۶
بالاجی پنڈت	۱۰

اسامی رجال و اماکن	بنمبر عدد مکاتیب
بالاجی راؤ پیشوا	۲ ۵
بالاگھاٹ	۳ ۷
بانکوٹ-آب گرم معابنکوٹ درحق چندے معتبر انگریزان مریض بسیار مفید و نافع است	۷ ۴
برسوجان	۴ ۲
بروم صاحب چارلس (مقام پونہ) از ۲۵ جنوری تا ۲۷ فروری ۱۷۶۸ء	۱ - ۲
بمبئی	۱ ۱۳ ۳۵ ۶۹ ۸۳
شکست انگریزان	۱۴۰
بندگان عالی	۳۱ ۳۵ ۵۸ ۵۹ ۱۰۵
بندل	۷۹
بنوینڈٹ باد اتھرسٹن بود	۳۵
بنگلور قلعہ	۹۷ ۱۰۵
بوچر گورنر مدراس چناپٹن قبل از ۱۷۷۰ء	۳۰
بھاسکر راؤ	۷ - ۸ - ۲۵

نمبر عدد مکاتیب	اسامی رجال و اماکن
۶۵	بہرو پنت ....
۱۳	بھیرو پنڈت ....
۶۲	بھڑوچ ....
۵۴	بھکاجی پنت صوبیدار ....
۱۲۹	بھگوان راؤ گووند راؤ ....
۷۱ ۱۲۹	بھگونت راؤ وکیل سندھ ....
۳۸	بھوسی ....
۵۰	بیخ دولت ....
۸۲	بھیم راؤ ساکن دوارکا ....
	(پ)
۱۲۹	پاٹ کرہ ....
۱۲۹	پارنا رود ....
۶۸	پاشان ضلع پونہ ....
۱۲۹	پانڈو رنگ راؤ ....
۳۲	پیرنکیش ....
۲۴	پرشوتم مہاراجہ پنڈت

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
پرشرام بھاؤصاحب پٹوردھن ۔۔۔۔	۹۸
و محاصرہ دھارواڑ ۔۔۔۔۔۔	۱۰۲
راؤصاحب ۔۔۔۔۔۔۔۔۔	۱۳۱ ۱۳۲
پرگنہ بلسار وصول محصول ۔۔۔۔۔۔	۷۲
پرگنہ پارنیر ۔۔۔۔۔۔۔۔۔	۷۲
پرتور ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔	۱۴۰
پنویل بندر ۔۔۔۔۔۔۔۔۔	۳۵
پی ۔ ایس ۔۔۔۔۔۔۔۔۔	۱۱۱ ۱۱۵

(ت)

تاتیا صاحب ۔۔۔۔۔۔۔۔۔	۲۴
تالیچری ۔۔۔۔۔۔۔۔۔	۴۶
تکوجی راؤ ہولکر ۔۔۔۔۔۔۔۔	۷۷
تلیگاؤن ۔۔۔۔۔۔۔۔۔	۳۰
تنجاور ۔۔۔۔۔۔۔۔۔	۵۰

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
حافظ مسعود خان	٧٢
حیدر علیخان	٣١ ٣٢
	٣٧
شکست و وفات	
پرسش	٣٣
(خ)	
خواجہ حضرت دیوانی صاحب	٥٢
(د)	
دادا بھائی	٤٤
دادا صاحب مور و پنڈت	٤
داماجی راؤ گائیکواڑ	٤٦
دریا تنگ بھدر مقام کردن کارنوالیس در فوج مغلہ برکنارۂ تنگ بھدر	١٠٢

اسامی رجال واماکن	نمبر عدد مکاتیب
دھاروار قلعہ	۹ ۸
دھولپ راؤ	۴ ۶
دیگاؤ پرگنہ سورت بندر	۵ ۲
دیو یداس بھیم جی	۸ ۲
(ڈ)	
ڈبوئی	۶ ۲
ڈرے پر ڈانیل	۶
ڈوپرے جوسس گورنر بندر چنا پٹن	۱۴اتا ۵ ۳
〃	۱۷ ۱۶
ڈے تھامس	۵ ۸
(ر)	
راجپوری	۴ ۹
راجہ جسونت سیو	۲ ۵
راجہ تیجونت بہادر	۹ ۷
راگھو باداد پیشوا	۷

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
راؤ صاحب پنڈت پردهان	۱۷
دادا	۱۹ ۲۵
تیاری جنگ دادا	۷۷ ۱۴۰
زیاده از دوصد مردم بیش داداصاحب تباشد و آن آدم آدمیان جنگی نیستند	۲۳
رهن جواهرات با انگریزان قیمت شش لک و بست و پنجهزار روپیه و طلب کردن آن ...	۶۱ ۶۴
با کمپنی دوستی	۱۲۳
راگهوداس	۲۵
رام سنگه	۲۵
رام چندر گنیش	۱۲۹
رامسی	۷۱ ۷۲
بعد از باڈم گورنر بمبئی شدن	۴۳
راؤ صاحب	۴ ۶۶
رایچوری	۱۰۵

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
رتن بن بڈھن سعد اللہ خان	۳۲
رستم جی خادم کمپنی انگریز سورت	۴۰
رگھو ناتھ رنچھوڑ وکیل	۸۸
رنچھوڑ سینوے	۵۵ ۵۶
"	۵۷
(س)	
ساگر پرگنہ	۱۰
سالسی	۲۸
سالگڈہ قلعہ	۱۲۹
ساونتی دُرگ عرف ماکسرلی قلعہ	۱۰۱
سٹورٹ	۱۰۵
سیٹون ڈانیل	۱۱۸
سرداران فرانس برائے کمپنی سرکار و وارن ہسٹن	۲۶
مکتوب کار نوالیس بہ نانا فرد نویس برائے تاراج کردن فرانس ..	۱۰۹
سرو بھواری	۷۲

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
سعادت علیخان بر تخت لکھنؤ آمد ...	۴ ۱۱
سکارام باپو	۴ ۹ ۱۱
"	۱۲ ۲۵ ۳۴
"	۳۹
سکندرو ینیج گورنر چناپٹن بعد از ڈوپرے سنہ ۱۷۷۳ء	۱۶
سنڈی فورڈ (ورولیم تھامس سنڈی فورڈ)	
سمپت راؤ	۱۳۷
سوائی مادھوراؤ پیشوا	۱۸ ۲۴ ۲۷
"	۳۱ ۴۰ ۴۵
"	۴۶ ۴۷ ۴۹
"	۵۲ ۵۳ ۵۷
"	۵۸ ۵۹
"	۶۱ ۶۲ ۶۳
"	۶۴ ۷۰ تا ۷۵
"	۷۸ ۷۹ ۸۲
"	۸۵ ۸۶ ۸۷
"	۸۹ ۹۰ ۹۱
"	۹۲ ۹۴ ۹۷
"	۹۸ ۱۰۰ ۱۰۱
"	۱۰۴ ۱۱۰ ۱۱۳
"	۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۷
"	۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۳
"	۱۳۵ ۱۴۰

اسامی رجال واماکن	نمبر عدد مکاتیب
شوق آنجناب براین طیر بسیار است	۵۷
جان ماکفرس وقتیکه سرمینت راؤ بہادر دو ساله بودند مخلص در حضور بر سر معاملت بود	۸۴
شتر مرغ افریقه نذرانه از طرف بادم	۳ ۶
تحفه از طرف کارنوالیس	۸۱ ۹۱
تهنیت نامه از کارنوالیس برائے طوی	۱۰۸ ۱۱۳
منازعت با نواب	۱۱۶
ونیز صلح واتحاد ...	۱۱۷
رفتن والده به نیر نهه	۱۳۵
سید نورالدین حسین خان مهری	۷ تا ۱۱
مقام انندگری	۱۳ ۲۵ ۴۱
القاب	۴۲ ۴۳ ۴۴
"	۴۵ ۴۶ ۵۱
وکیل کمپنی از بمبئی	۵۵ ۵۷ ۶۴
	۶۶ ۶۹ ۹۵
(ش)	
شالی - غله شالی	۷۸

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
ضلع گجرات	۳۱
(ع)	
عالیجناب	۷ ۱۰
عبدالرحیم خان	۴۹
عمادالدولہ بہادر وارن ہسٹن	۱۹ ۲۶ ۲۷ ۳۰
عملدار کرنیہ	۶۴
عید دسہرا نذرانہ فیل از طرف کارنوالیس بہ ہری پنتھ پھڑکے	۹۹
(غ)	
غدر پنڈھاری و تاراج کردن سرحد کمپنی	۳۷
غراب قادری	۴۶ ۶۴
التماس کارنوالیس برائے رہائی آن غراب ...	۸۶
(ف)	
فتح چند	۲۵

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
گورنر جنرل گریٹ برٹن	۹۶
گووند شیو رام وکیل	
مابین عبد الرحمٰن و انگریزان	۴۹
گووند پنت	۱۳۷
گیا مبیر رابرٹ	۱۸ ۲۲ ۲۳
(ل)	
لارڈ کلیف گورنر جنرل بندر چنا پٹن ...	۱۲۵ ۱۲۹
لال پوش	۲۴
لالہ انند رام	۱۲۰
" گلاب رائے پسر سیوک رام	۱۰۷ ۱۳۰
" چمن لال وکیل	۳۷ ۸۱
" تلجارام وکیل	۲
" فتح چند	۷ ۸
" سکھ رام	۱۱
" سیوکرام بوکالت در کلکتہ	۲۸
" و تقرر گلاب رائے بجائے خود	۱۳۰ ۱۴۱
لاہور	۷۳

اسامی رجال و مکاتیب	نمبر عدد مکاتیب
لکشمی راؤ	۱۰۲ ۱۰۳
لکھو پنڈت	۲۳
(م)	
مادھوراؤ بلال پیشوا	۹
تحفہ پستول کرہ فروش دو نالی داشت از گورنر جنا پٹن ...	۲
مختلف	۳ ۵ ۱۴ ۱۵
ماکفرسن جان گورنر جنرل بہ تاریخ ۸ ماہ فروری ۱۷۸۵ء	۵۳
نذرانہ از پیشوا	۸۱
مختلف	۶۰ ۶۶ ۷۳
"	۸۴
ماکلی آڈ	۱۳۵
مادھوراؤ سداشیو وکیل	۱۵ ۵۰ ۵۱
مادھوراؤ اپا صاحب	۲۹
مادھوراؤ سوائی پیشوا (در سوائی مادھوراو)	
مارگن سی	۳۶ ۳۷ ۱۳۴

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
مانیٹنی	۳۸
مالٹ سر چارلس وار	
وکیل کمپنی پونہ دربار	۵۶ ۶۳ ۶۴
"	۶۵ ۶۶ ۶۷
"	۷۰ ۷۳ ۷۶
"	۷۹ ۸۹ ۹۱
"	۹۳ ۹۶ ۹۷
"	۹۸ ۱۰۰ ۱۰۱
"	۱۰۵ ۱۰۶ ۱۱۳
"	۱۱۶ ۱۳۰ ۱۳۳
متبرک دوارکا	۸۲
محمد عارف وکیل سورت	
نسبت ولندیز	۱۳۷ ۱۳۸
محمد خان حاجی	۷
مدار المہام صاحب	۴۳
ناتا صاحب	۴۴ ۵۱
مرکل راؤجی	۲۴
ملسر پرگنہ	۳۷

(ن)

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
نارائن راؤ پیشوا	١٦
تعزیت نامہ	١٧
نارائن راؤ کشن منشی	٧ - ٨ - ١٠ - ١٣
"	٢٥ - ٦٨
ناگھا پنڈت	٤
ناگوجی راؤ وکیل	١٢٤
نانا فرد نویس	١٩ ٢٩ ٣٠ ٣١
"	٣٦ ٣٧ ٤١ ٤٢
"	٤٣ ٤٤ ٥٤ ٥٥
"	٥٦ ٦٥ ٦٧ ٧٥
"	٧٦ ٨٠ ٨١ ٨٣
"	٨٤ ٨٨ ٩٢ ١٠٦
"	١٠٩ ١١١ ١١٦ ١٣٠
"	١٣٤ ١٣٧ ١١٩
نظام الملک نظام علی خان بہادر ..	٧٣ ٩٣ ٩٧ ١٢٣
نندی درگ (گردون شکوه) مسخر و مفتوح گردید بتاریخ ١٨ ستمبر ١٧٩٠ء ..	٩٤
نواب والاجاه ارکاٹ	١٠٤
نوابصاحب	٧٧
" آصفجاه وزیر	٧٢ ١٠٢ ١١٦ ١٣٣
" احتشام الدولہ	١٣

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
〃 قایم الدوله	٧١
نجیف خان	۴
〃 بندگان عالی	٣١ ٣٥ ٥٨ ٥٩ ١٠٥
〃 وزیر الممالک	٢۴ ٩٣ ١٢٠ ١٢١
〃 والاجاه ارکاٹ	١-٣-٥-١٥
〃 صفدر خان	٧٢
نور لطف حاجی محمد خان	٧
(و) واتھرسٹن ـ ڈی	٣٥
وارن ہسٹن عماد الدوله بهادر ..	١٩ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٣٠
مکتوب به نانا فرد نویس متعلق فرانس ...	١٩
عهدنامه که باعث مضرت تمام حقوق کمپنی و ببکی و بیحرمتی کلیه نام انگریز بظهور آوردند درین صورت تنها قول و قرار مذکوره بهیچ وجه لایق ومناسب ومنظور نمی توانست شد ...	٣٠
مختلف	٣٣ ٥٠ ٦٠ ٦٦
ویجے دُرگ قلعه	٧٨
ورک پرگنه	٩
وڑگانو بر کنارهٔ پاربه	١٢٩

تمت تمام شد

رقعہ ۱ (۷۸۶) فروری ۱۸۶۸ء

راؤ صاحب - قدردان فیض رسان امیدگاہ نیاز
مندان منبع الاحسان مجمع الامتنان محسن آفاق مکارم
اخلاق سلمہ اللہ تعالیٰ - اخلاص نامہ آن صاحب متضمن اظہار
تعجبات و اشتباہ خود چہ از عدم رسیدن خبر از طرف مخلص و چہ
از سبب آنکہ مسٹر بروم کہ از بندر بمبئی نزد آن صاحب
رسیدند - ہیچ جواب و سوال این طرف نہ کردند - وصول
مسرت شمول آوردہ مسرور و مبتہج ساخت تعجباتیکہ آنصاحب
ازین معنی دارند - زیادہ از تعجبات مخلص نیست چراکہ مخلص
آن مکارم اخلاق را دوستان اولین و بہترین خود شناختہ
مکرر سہ کرر اتحاد نامجات بنام آن مکارم اخلاق مرسول
داشتہ است و نیز مسٹر بروم را ہم تاکید کردہ است کہ
اگر مرضی آن محسن آفاق در تشریف آوردن این اطراف
باشد از بعضے مقدمات کہ موجب پسند خاطر آن صاحب
خواہد بود و نیز باعث استحکام اتحاد بطریق مضبوط نیز بن
تواند بود در خدمت آن صاحب اطلاع بدہد - لیکن از
روے اخبار کہ در پونا رسید معلوم شد کہ مسٹر مشارٌ الیہ

بہ بندر بمبئی مراجعت کردہ اند با وصف این چون آرزوئے
مخلص جہت ازدیاد وداد طرفین قسمیکہ سابق بود ہمون قسم
است بنا بران مراجعت مستر مشارٌ الیہ متعرض اطلاع مرکوزات
خاطر مخلص نخواہد شد بفضل حق سبحانہٗ تعالیٰ قسمیکہ آن محسنِ
آفاق ارقام فرمودہ اند دوستی و یگانگی طرفین کہ ہست
مثل سدِ سکندر ہست کہ گاہے مُبدّل و متغیر نمی گردد دوستی
نواب والا جاہ بہادر ہم از طرفین ہمین قسم است و نظر
برین کہ نواب موصوف ہم یک قطعہ اتحاد نامہ موسومہ
سامی ارقام فرمودہ اند- چنانچہ درخواست مخلص ہمین کہ
آنصاحب بطریق تواتر و توالی از آگاہ فرمائے خیریت و
عافیت و رونق افزائے کارہائے مسرور الحال و فارغ
البال می فرمودہ باشند زیادہ چہ نگارش آرد-
ایام محبت و مؤدت روز بروز افزون باد۔

رقعہ ۲

فروری ۱۷۶۸ سنہ عیسویہ

راؤ صاحب قدردان فیضرسان امیدگاہ نیازمندان
منبع الاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن زمان و آفاق سلمہ

الله تعالی بعد تمہید قواعد اختصاص و آرزوئے دریافت
خدمت دایم المسرت مکشوف ضمیر منیر خورشید نظیر میگرداند
اتحاد نامہ بمعہ خلعت معرفت لالہ تلکچار ام وکیل کہ از راہِ
مہربانی مرسول داشتہ بودند وصول بہجت شمول آورد۔
مسرور و مبتہج نمود گویا لشان عدم انتساخ اتحاد استحکام
تصور کردہ شدہ وکیل مذکور باز نزد آنصاحب معاودت
و مراجعت میکند۔ چنانچہ از زبانی مشارٌ الیہ آنچہ کہ مخلص
در باب استحکام دوستی دائمی فیما بین آن صاحب و
انگریزان ظاہر کردہ است از زبانی موصی الیہ بتمام و کمال واضح و
لائح خواہد شد مصحوب اخلاص نامہ منشیٔ خط اولین
کہ قبل ازین مخلص بنام آن صاحب ابلاغ داشتہ بود ملفوف
مرسول است و ہمراہ خط اولین مذکورہ یک قطعہ خط بنام
مسٹر بردم ابلاغ داشتہ شدہ بود بمشارٌ الیہ در باب
اظہار کردن بعضے مطالبات کہ موجب استحکام دوستی
و رفاقت باشد تاکید ساختیم۔ چون ہنوز نہ از طرف
آن صاحب و نہ از طرف مشارٌ الیہ جواب خطوط مذکور
نہ رسید بنا بران مخلص نمی داند کہ مطالبات مذکورہ
مقبول خاطر آن صاحب ہست یا نیست اگر مرضی باشد

مخلص یک شخص شائستہ را نزد آنصاحب روانہ خواہد کرد
ویا مستر مشارٌ الیہ پیش آنصاحب اگر بالفعل ہم باشند بہ
مستر مذکور درین باب از نسبت سابق بتفصیل نوشتہ
خواہد شد ہمیشہ از ارقام رقایم مسرت شمایم مسرور الحال
وفارغ البال سیفرموده باشند۔ زیادہ چہ برطرازد بکلمہ وانکہ
از راہ نشان اتحاد یک جفت تخفہ پستول کہ ہر فردش
دو نالی دارد مرسول است قبول باید فرمود زیادہ چہ برطرازد۔

رقعہ ۳۳

مورخہ ۱۰ ماہ فروری ۱۸۶۷ع

تاریخ نہم ذیقعد بمقام مدن کونڈہ رسید ۱۲۸۳ھ

بگرامیخدمت راؤ صاحب قدردان فیض رسان امیدگاہ
مخلصان منبع الجود والاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن آفاق
مادھو راؤ صاحب سلامہٗ اللہ تعالیٰ موصول باد

تاریخ سیزدہم شوال ۱۲۸۳ھ ۱۰ فروری ۱۸۶۷ع

راؤ صاحب قدردان فیض رسان امیدگاہ مخلصان
منبع الجود والاحسان مجمع المکارم اخلاق محسن زمان آفاق

سلمہ اللہ تعالیٰ۔

بعد تمہید قواعد اختصاص و آرزوئے دریافت خدمت دائم المسرت کمشوف ضمیر منیر خورشید نظیر میگرداند قبل ازین گورندور سابقہ یعنی مستر توچیر یک قطعہ اخلاص نامہ مرقوم بست و نہم رمضان المبارک درباب عزم گذاشتن خدمت گورندوری اینضلع و جانشین شدن اینجانب بجائے خود بہ آنصاحب اطلاع دادہ بودند۔ چنانچہ مرقوم قلم اتحاد رقم میگردد کہ مخلص بخدمت مذکور برذمۂ خود گرفتہ است و اینکہ آنصاحب متیقن باشند کہ در تزاید دوستی فیما بین سرکار آنصاحب و سرکار کمپنی و سرکار نواب والاجاہ بہادر روازدیاد اخلاص کہ فیما بین آنصاحب و مخلص واقع ہست سعی دلی خواہد کرد زیادہ ازین چہ برطرازد۔ عمر و دولت و جمعیت مسرور و محصل باد۔

مکرر آنکہ

بہمون روز کہ گورندور مذکور بعزم ولایت برجہاز سوار شدہ اند مخلص از ملاقات وکیل آنصاحب مسرور شدہ بود چنانچہ اخلاص نامہ بمعہ تواضع کہ از زبان وکیل معلوم شدہ کہ آنصاحب برائے مخلص فرستادہ اند در عرصۂ قلیل روزہا باخرامی کہ لائق کمال دوستی فیما بین واقع است گرفتہ خواہد شد

ولیم شیلر — رقعہ ۴ — ۱۸۲۰ء

بمطالعہ سامی داداصاحب قدردان مشفق کرم فرمائے
داداامبوراپنڈت جی سلمہ اللہ تعالیٰ وصول باد -
چہار روپیہ بقاصد انعام بدہند -

دیوانصاحب مشفق مہربان امیدگاہ نیازمندان سلامت
بندہ کہ از کلکتہ بہندوستان رسیدہ بود از مدت یکسالی
برفاقت نواب نجف خان بہادر معہ پلٹن و اضرابہائے
توپخانہ قیام دارد بہ انفاق وقت راؤعوالی قدر راؤ
ناگھاپنڈت جی درین ضلع اقامت دارد - تواتر از راؤ
وحوالہ ملاقات دست داد بدریافت مراتب قدرشناسی
مردم شناسی وجوہر ذاتی وصفاتی ذات گرامی طبیعت سارہ
رطوبت بسیار خرسند گردید دل نیازمندان بے اختیار
بران شد کہ معہ پلٹن بحضور گرامی رسیدہ سعادت ملاقات
حاصل نماید - راؤ موصوف از مخلص گفتہ کہ بہ آپو صاحب نوشتہ
جواب طلبیدہ میدہم - بعد ازان ارادہ باید نمود - چنانچہ
مراتب مفصل از نوشتہ راؤصاحب دریافت خواہد گردید

اگر ارادہ طلبیدن خیرخواہ باجمعیت درحضور باشد
المحال ارقام شود کہ معہ پلٹن درخدمت رسیدہ جوہر شجاعت
را نہر محک امتحان کامل بجائے رساند و درصورت تشریف
آوری سرداران والاشان کہ بہندوستان تشریف آوردہ
برفاقت آنہا حاضر گردد لیکن بسرداران درباب اتحاد و
اتفاق و موافقت روبرو آوردہ شود کہ از سرکار دانستہ۔
در زمرہ نوکران پیشوا صاحب منسلک گردانیم و نوشتہ جات
بمہر شریف بنام سرداران دادہ شود کہ بدست اوہران
ملاقات کردہ برطبق ارقام دائما وانمایند تشریف و استقواب
سرداران بتقدیم بندگیہائے مہمات سرکار پردازد۔
زیادہ چہ گزارش رود۔

حسینی محرّرے
سید نورالدین

رقعہ ۵

بتاریخ ۹ جنوری ۱۸۷۱ء

بگرامیخدمت راؤ صاحب پنڈت ہردیال قدرداں فیض رسان
امیدگاہ نیازمنداں منبع الاحسان مجمع الامتنان مکارم اخلاق

محسن آفاق مادھو راؤ صاحب سلمہ اللہ تعالی وصول باد۔
تاریخ ۲۲ رمضان ۱۱۹۴ھ
نہم جنوری ۱۷۸۰ء

راؤ صاحب پنڈت پردھان قدردان فیض رسان امیدگاہ
نیازمندان منبع الاحسان مجمع الامتنان مکارم اخلاق
محسن آفاق سلمہ اللہ تعالی۔
بعد تمہید قواعد اختصاص و آرزوئے دریافت خدمت
دائم المسرت مکشوف ضمیر منیر خورشید نظیر میگرداند اخلاص نامہ
دوستی شمامہ مصحوب مہربان دوستان مادھو راؤ سداشیو
وصول گردیدہ مسرور و مبتہج ساخت چنانچہ نواب والاجاہ بہادر
کہ دوست طرفین اند راؤ مذکور را ازین مخلص ملاقات
کنانیدند۔ چون آن مہربان قدردان در اخلاص نامہ
دوستی شمامہ مذکور تفصیل حقیقت نکردند و برای آگاہی
آن ارقام ساختند کہ از زبانی مہربان دوستان مادھو راؤ
سداشیو مذکور ظاہر خواہد شد مخلص از ملاقات راؤ مذکور
باتفاق نواب والاجاہ بہادر مسرور گردید چنانچہ در ملاقات
مسطور بعضے مقدمات را مذکور کردہ شدہ است اما درین
اوقات بسبب درمیان آمدن روزہائے عید عیسویان

دماه رمضان تا قلیل ایام اظهار مرکوزات طرفین بہ
تفصیل موقوف کرده شد اما مجرد یکه ایام عیدهاے مذکور
منقضی گردد که دراندک ایام میشود اینجانب انتظار دارد
کہ باز از ملاقات مهربان دوستان مادهو راؤ سداشیو
مذکور کہ مرد سنجیده و دانا اند مسرور خواهد گردید و درین
اشنا براے یقین ساختن آن مهربان باز آرزو و خواهش
اهل کمپنی جهت تزاید دوستی و صلح با هر یک کس و ازین
باعث خصوصا با آنصاحب مهربان که دوست قدیم و صمیم
کونپنی اند این اخلاص نامه مخلص مرقوم ساخته است ما
زیاده چه برطرازد - ایام مسرت و کشادمانی روز بروز
افزون باد

J.D.M.P.

دو پیری
جوساس اسکویر
گورنر و بندر
چیناپتن ۱۷۶۱ع

رقعه ۶

تاریخ ۲۶ ماه مئی ۱۷۷۱ع

والاشان بلند مکان ادام الله تعالی اقباله
زینت بخش مسند ایالت و نامداری زیب افزاے
چار بالش حشمت و کامگاری رفیع الدرجت ذوی القدر

عظیم المنزلت - بعد اہدائے ہدیۂ اخلاص و دعا، وانکشاف
تحفۂ محمدت و ثنا میرسن رائے عالم آرائے بیضا
ضیاء میدارد از مطالعہ سامی ملاطفہ کہ ہرچند روز
وصول مکرمت فرمودہ دیگر بآن والاشان اطلاع
شدہ کہ برائے کار آن بلند مکان کہ با متصدی
اینجا است جواب سوال مخلص کردہ اما مخلص از
جواب سوال کردن مقصر نماندہ الحال معلوم شد کہ نسبت از معمول
تقاضائے آن والاشان بیشتر است چنانچہ بمتصدی اظہار
میکنند کہ این مقدمہ را انفصال نمایند و تصور دارد کہ بخوب
وجہہ فیصل می سازند بمقتضائے دوستی عمل جانبین مدام
از سر انجام نمودن کار آن والاشان مسرور است آفتاب
عمر و اقبال دائما درخشان باد - تحریر بست و ششم ماہ مئی سنہ ۱۷۷۱ع
انگریزی - ہشتم شہر صفر سنہ ۱۱۸۵ ہجری

D. Draper,

رقعہ

سنہ ۱۷۷۱ع

بہ راؤ صاحب بھاسکر راؤجی سلام
بہ لالہ فتح چند جے سلام - راؤ صاحب منشی نرائن راؤجیو

راؤ صاحب مہربان سلامت بعد اظہار مراتب محبت
و اتحاد که حدے ندارد مکشوف خاطر سامی باد که از وقت مرجعت
دکهن یک خط سامی در اینجا رسید دستہ جوری سرکار آنجا رفته
هیچ معلوم نیست که کار سرکار بچه عنوا نست و صاحب خطوط خود را
خود البته موقوف بر جواب بداشته زود زود میفرستاده باشند
که موجب اطمینانها باشد در ینولا حقیقت هندوستان از
خارج هم سمع شریف رسیده باشد که تمام ملک متصرف پیشوا
صاحب شجاع الدوله وغیره مردم متصرف شدند و سال آینده
ندارک این امر مشکل خواهد شد مقدمه فرنگی بسیار خوبست
که زور هم دارد ـ و شجاع الدوله و بادشاه هر دو تابع اوستند
از جناب عالی تورلطف حاجی محمد خان آنها دوست شده اند ـ
چنانچه عرضی محمد خان که در حضور نوشته و خط حاجی محمد خان که
به برادر خود نوشته مفصل مطالعه دادا صاحب باید کنانید
این ذمه برائے بند و بست هندوستان بسیار خوب د
عجیبست و بادشاه زاده در میان سلاطین یکے بسیار
خوب است د بر سلطنت او فرنگی وغیره هم حاضر اند ـ چنانچه
به او هم نوشت خواند دارند این مقدمه را ذهن نشین دادا
صاحب باید کنانید و جواب درین ماده دادا صاحب جسمی
نویسند که لایق بدیدن سرداران فرنگ باشد و تعاقب خط

سرداران فرنگ کہ جناب عالی نوشتہ اند و برائے دادا صاحب
ہم خواہد رسید و در مقدمہ سند اینقدر درنگ چرا ست
انہ دادا صاحب خود جناب عالی توقعات بسیار دارند جواب
خطوط زود باید فرستاد اندیشہ فرنگی ہمدرین خطوط قلمی
است ملفوف عرضی بندہ است بخدمت دادا صاحب عرض
این مقدمہ مفصل باید کنانید و سند جاگیر حاصل باید وصول
درین بابہا تا کجا تاکید نوشتہ اند از راہ ہم تاکید معلوم
خاطر خواہد شد اگر در خانہ کس است یک حرف بس است ۔

رقعہ ۸

سید نور حسین الدین ۱۱۸۹

سنہ ۱۷۷۱ء

بخدمت راؤ صاحب مہربان نراین راؤ جیو

راؤ صاحب مہربان سلامت

فردیکہ دیروزہ بخدمت فرستادہ شد ہنوز اورا قرار
نخواہند داد کہ جناب عالی سوائی اسمہائی صاحبزادہ ہا
و برادران موقوف فرمودہ اند مگر دو سہ اسم کہ برائے
آنہا درانجا خواہند فرستاد و بھاسکر راؤ و فتح چند جیو

رانه دد باید فرستاد که بر مقدمات ملاقات را فیصل کرده بروند

رقعه ۹

حسین محی
سید نور الدین

سنه ۱۸۷۱ء

شفقت راؤ صاحب قدر افزاے مخلصان

بابو سکھارام صاحب

راؤ صاحب قدر افزاے مخلصان سلامت

بعد از عرض نیازانہ معروض راے شفقت پیراسے می گرداند که بموجب ارشاد فقیر معه وسواس راؤ در لشکر آنبا جیور رسید وحصول ملاقات نموده در مقدمه جاگیر سرکار جنابعالی اسناد حواله کرد زبانی احوالات گذارش رفت نوعه امروز فردا تا به سر مدا آورده اند و صاف میگویند که مکان دو لک روپیه وصولی لبشما تنخواه شد دو لک روپیه تنخواه است - در تنخواه چهارم حصه وصول میشود و سه بندی ذمهٔ خود درین صورت جواب صاف است و فرمودند که اگر بابو صاحب نام پرگنه شمار ادر آنجا داخل سند کرده می دادند قضیه خوب فیصل می یافت حالا از سال آئنده به شما مکان خواهد شد و مبلغ

این سال در سرکار رسید غرضکه هیچ صورت کار ما ناحال
نیست و تعجب است که خود بدولت مکرر فرمودند- سر کمیت
صاحب بچه دادند دا ایقدر کار سهل برائے هیچو شخصی که در
تمام هندوستان مشهور شد که نواب وزیر را آکو صاحب
مکان دو لک روپیه تواضع کردند و آخرش هیچ لهذا قیمتی
قرار یافت که بعد یکے آنکه موسم برشکال میرود- جناب عالی
خودمعه قبایل تشریف می فرمایند هرچه خواهد شد روبرو
خواهد شد در کسے نام پرگنه از انجا نوشته می آید در پرگنه
مذکور می نشستند بیشتر هرچه مزاج مبارک باشد
زیاده زیاده۔

یحیے ۱۱۸۹
سید نورالدین حسین

رقعه ۱۰ ۱۲۷۱

بخدمت شریف نانا صاحب مشفق مهربان قدردان کرمفرمائے
نیازمندان۔

نانا صاحب مشفق قدردان مهربان نیازمندان سلامت
بعد از اظهار مراتب نیازمندی مشهود رائے خورشید پیرائے باد که سابق
تمام کیفیت پرگنه کلسرا و رفتن خودمعه وسواسن ااؤ و عدم حصول
مدعا بخدمت شریف مفصل نگارش نموده بود در ینولا جناب عالی
خود اینجا یعنے درساکی تشریف فرمودند سوال و جواب اینجا
بدستور است لهذا این بنده را همراه صاحبزاده قبایل سرکار معه وسواسن ااؤ

اینجا گذاشته بطرف هندویت راجه بندیلکهند تشریف برند
و بسیار خسارها و پریشانی جنابعالی درین توقع کشیدند و این
مقدمه تا حال درست نیست امید که تاکید نامه جات بنام بالا
جیو پنڈت و خراشریف بنام وکیلاجی پنڈت و تاکید
نامه بنام مکاسه دار جهانسی در نگر او پوار ضرور باید فرستاد
که مکان بر مستحق رسانیده اند و نه شود که با وجود آمدن جنابعالی
سبکی شود شرم برده خود را باید کرد۔ زیاده زیاده

حسین الدین محرری ۸۶ / سید نورالدین

رقعه ۱۱

حفیظ الله محمد خان بهادر

سلطان ۶

مشفق مهربان ...... سلمه الله تعالی

راو صاحب مشفق مهربان سلامت
از روزے که از ان مشفق اتفاق رخصت افتاد عازم
اینطرف شده ایم یک آن و یک لمحه از یاد شریف غافل
نیستم درینولا جنابعالی متعالی لاله سکهرام را برای بودن آنجا
روانه فرموده اند نزد آن مشفق هم حاضر خواهد ماند آن مشفق

که از دل مصروف دولت خواهی جناب عالی اند برائے هر
امرے که در خدمت شریف ظاهر نماید توجه خواهند فرمود۔
و آن را سرانجام بعنوان خوب خواهند داد و مخلصان را
فراموش نفرموده همواره از محبت نامجات یاد فرما
باشند۔ زیاده۔

مگر آنکه بند اخبار شاهجهان آباد وغیره از جے پور
آمده بود فرستاده شده ملاحظه خواهند نمود بلکه مطلب
آن در خدمت سرجمنت پنڈت پردهان صاحب مدظله
و بابو صاحب ظاهر خواهد فرمود و برائے امورات جناب عالی
مقید و سرگرم باید بود که آنصاحب رو بروئے این مخلصان
به زبان خود گفته اند که من از دل میخواهم که کار جناب عالی
کرسی نشین شود و بر گفته خود قایم باید بود۔ زیاده چه

رقعه ۱۲

۱۸۷۱ء

حفظ الله محمد خان بهادر

حسین صحیح ۱۱۸۶ سید نورالدین

مشفق مہربان قدردان نیازمندان بابو سکھارام صاحب
سلمہ اللہ تعالیٰ بگذرد۔

راو صاحب مشفق مہربان قدردان نیازمندان سلامت
شفقت ہائے آن قدردان کہ بحال این مخلصان مبذول است
محتاج تقریر و تحریر نیست و ہمین قسم این نیازمندان ہم در
خدمت شریف خلوص اتحاد داریم و تا دم امست خواہد ماند و
یوماً فیوماً رو بہ ترقی خواہد آورد ہر جا کہ ہموارہ از عنایت نامجات
یاد شاد میفرموده باشند کہ باعث کمال خوشی این نیازمندان
خواہد شد در ینولا ابنداخبار از شاہجہان آباد آمدہ بود مصحوب
معتمدان بخدمت از سالیانہ آن قدردان ملاحظہ فرموده از نظر
سری منت پیر دھانصاحب مدظلہ اللہ گذرانیدہ - جنابعالی محض بر
توقع فرموده شریف روانہ آن سمت شدہ اند شرم دانستہ بذات
شریف است - زیادہ چہ کہ

۱۷۷۱

رقعہ ۱۳۱

سید نور الدین حسین صحیح

بمطالعہ بہائیصاحب مشفق مہربان پنڈت جیو سلمہ اللہ
تعالیٰ در آید

بهائیصاحب مشفق من سلامت

امروز از خدمت شریف مرخص شده قریب ۹ شام در مقام اننداگری رسیده آنچه از مدار المهام جواب بابت تقرر مکان رسیده بود به نواب احتشام الدوله بهادر گفته بنابران نواب صاحب موصوف مخصوص برائے این مقدمه خطے بخدمت نانا صاحب وآنصاحب نوشته مقرر نموده بودند و به سبب عدم مکان بسیار در تفکر اند درین اثنا خط جنرال صاحب خداوند از مبنی بنام سرکمینت رسیده ملفوف خط خود نموده ارسال داشته این را باید که دانید و جواب بابت مکان ضرور باید گرفت زیاده خیریت ها باد ۔

رچیٹھی باجی بالملفوف است

رقعه ۱۴۱

تاریخ ۲۸ جولائی سنه ۱۷۸۲ع

بگرامی خدمت راؤصاحب پنڈت پردهان قدردان فیض رسان امیدگاه نیازمندان منبع الاحسان مجمع الامتنان مکارم اخلاق

محسن آفاق مادھو راؤ صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ موصول بار
بست و ششم ماہ ربیع الثانی ۱۲۸۶ھ مطابق ۲۹ جولائی ۱۸۶۹ء
راؤ صاحب پنڈت پردھان قدردان فیض رسان امیدگاہ
نیازمندان منبع الاحسان مجمع الامتنان مکارم اخلاق محسن آفاق
سلمہ اللہ تعالیٰ -

بعد تمہید قواعد اختصاص و آرزوے دریافت خدمت دایم المسرت
مکشوف ضمیر منیر خورشید نظیر میگرداند - اخلاص نامہ اتحاد شمامہ
متضمن فتحیکہ سرداران عظیم الشان آنمہربان بر قوم روہیلہ
در اضلاع سکرمال یافتہ اند وصول گردید موجب کمال مسرت
و راحت گردید حق سبحانہ تعالیٰ جمیع دوستان را ازین نوید
مسرت جاوید خوش و خورم گرداناد خوشیکہ از سبب اینمعنی
بمخلص حاصل گردید احتیاج ارقام ندارد چراکہ دوستی آن
صاحب و مخلص کہ ہست از طرفین مستحکم است و از طرفین
چنان قسم است کہ بطور اعلیٰ ترین رونق کارہاے یک دیگر
گویا رونق کارہاے خود از جانبین تصور کردہ می شود پس
نظر برا این معنی کثرت و افزونی خوشیہا کہ بہ مخلص رسیدہ
است ہیچ زبان را قدرت نیست کہ بیان آن بکند آرزوے
حال خوشی خویش دریافت خواہند فرمود - چنانچہ دریافت
آن بران گذاشتہ شد استدعا مخلص اینکہ ہمیشہ از وصول اخلاص

نامجات متضمن خیریت و عافیت سامی مسرور الحال و فارغ البال باید فرمود۔ زیادہ چہ برطرازد۔

ایّام بکام محبان باد

J.D.M.P.۹

رقعہ ۱۵

بتاریخ ۹ر اگست ۱۸۷۲ء

بگرامیخدمت راؤ صاحب قدردان فیضرسان امیدگاہ مخلصان منبع الجود والاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن زمان و آفاق مادھوراؤ صاحب سلمہ اللہ تعالی ۔ فایز باد۔

بتاریخ ششم جمادالاول ۱۲۸۹ھ ششم اگست ۱۸۷۲ء

راؤ صاحب قدردان فیضرسان امیدگاہ مخلصان منبع الجود والاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن زمان و آفاق سلمہ اللہ تعا

بعد تمہید قواعد اختصاص و آرزوے دریافت خدمت دایم المسرت مکشوف ضمیر منیر خورشید نظیر میگرداند الحال مدتّت مدید شد کہ مخلص از وصول ہیچ اخلاصنامہ از طرف آنصاحب متضمن

خیریت و جمعیت خود مسرور نه گردیده در اخلاص نامه که مخلص در تاریخ نهم ماه جنوری ۱۸۷۱ع مطابق بست و دوم رمضان المبارک ۱۲۸۸ هجری بنام آنصاحب نگارش نموده بود ارقام رفته بود که یکدفعه از وکیل آنصاحب یعنے مادهوراؤ سداشیو جیو ملاقات کرده شد و استحکام بقلم اتحاد رقم می ورآرد که دوست طرفین آنصاحب و مخلص که هست یعنے نواب والاجاه بهادر از بعضے مراتب که از وقتیکه مادهوراؤ معزالیه در ینجا رسیده ظاهر کرده اند مفصل با مخلص ظاهر نمودند - چنانچه درین باب آنچه نوشتن بود به ولایت نوشته شد و در عرصهٔ قلیل امید رسیدن جهازات با فوج سنگین از انجاهست دیگر مراتب اتحاد بر نوشتهٔ دوست طرفین مذکور گذاشته فقط همین درخواست دارد که آنصاحب توجه نموده پیوسته از ارسال اخلاص نامجات متضمن خیریت و عافیت مسرور حال و فارغ البال میساخته باشند -

زیاده چه برطراز د ایام دولت و کامرانی برتنزاید باد برب العباد

J.D.M.P. ۹

سکندر اونچ
اسکویر
گورنر و ر بندرے
چناپٹن عہلیہ

رقعہ ۱۶

بتاریخ ۲۴ ر فروری ۱۷۷۳ء

بگرامیخدمت راؤ صاحب قدردان فیض رسان امیدگاہ مخلصان منبع الجود والاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن زمان و آفاق نارائن راؤ صاحب
سلمہٗ تعالیٰ

راؤ صاحب قدردان فیض رسان امیدگاہ مخلصان منبع الجود والاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن زمان و آفاق سلمہ اللہ تعالیٰ

بعد تمہید قواعد اختصاص و آرزوے دریافت خدمت دائم المسرت مکشوف ضمیر منیر خورشید نظیر میگرداند نظر بر استحکام دوستی کہ فیمابین اہل کوپنی و آنصاحب منوط و مربوط است - مخلص کیفیت گورندور مسترد و بیری کہ عازم ولایت گردیدہ و اینکہ مخلص جانشین گورندور مذکور در گورندوری امورات اینضلع مامور شدہ است مرقوم ساختن مناسب میداند چنانچہ سعی دلی و دائمی مخلص برائے اجرا و استحکام دوستی کہ فیما بین آنصاحب و کوپنی و فیمابین آنصاحب و نواب والاجاہ بہادر منوط و مربوط است مصروف خواہد شد زیادہ چہ بر طراز د -

ایام دوستی وجمعیت دائما باد۔

رقعہ ۱۷

بتاریخ ۱۷ اکتوبر ۱۸۷۲ع

راؤصاحب پنڈت پردھان مہربان قدردان قبضرسان امیدگاہ نیازمندان منبع الاحسان مجمع الامتنان مکارم اخلاق محسن آفاق سلمہ اللہ تعالیٰ۔

بعد تمہید قواعد اختصاص وآرزوئے دریافت خدمت دائم المسرت مکشوف ضمیر منیر خورشید نظر میگردانند۔ بتاریخ ہفدہم ماہ اکتوبر ۱۸۷۲ع مطابق بست ونہم ماہ رجب ۱۲۸۹ ہجری اخلاص نامہ اختصاص ختامہ متضمن خبر وفات یافتن ناراین راؤ از دست بعضے مردم بارہ وصول گردید چنانچہ تفکراینکہ از باعث این حادثہ بظہور رسیدہ آن قدر بود کہ اگر مصحوب آن نوید مسرت جاوید عزم جانشینی آن مکارم اخلاق نمیرسید موجب تاب آوری نمی شد چنانچہ ہر آن در انتظار بوقوع رسیدن مژدۂ مذکورہ می باشم نظر بر ایمنی آن مکارم اخلاق توجہ فرمودہ ہر قدر کہ زود می توانند شد از مژدہ مذکور اطلاع بخشند کہ موجب مسرت وانبساط خواہد شد

ایام دوستی وجمعیت دائما باد۔

رقعہ ۱۸

روبرٹ کام سپر

بتاریخ ۲۴ راگست ۱۷۷۵ء

از نظر فیض منظر رفیع الدرجت عظیم المنزلت ذوی القدر والا شان بلند مکان مادھوراؤ نرائن پیشوا ادام اللہ اقبالہٗ بگذرد

عظیم المنزلت والا شان بلند مکان ادام اللہ تعالیٰ اقبالہٗ زینت بخش مسند ایالت و نامداری زیب افزاے چار بالش حشمت وکامگاری رفیع الدرجت ذوی القدر بعد اہداے ہدیہ دعا و اخلاص و اتحاف تحف محبت و ثنا مبرہن رایٔ عالم آراے بیضا ضیاء میدارد و عنایت نامہ نامی مشعر عطاے خلعت فاخرہ مدارج پیشوائی از جناب دولت مآب مہاراجہ عالی درجہ بہ آن زیب افزائی و ساده ایالت و اشتغال آن رفیع الدرجت بہ تنظیم مہمات مالی و ملکی وصول مکرمت فرموده مسرور و مشکور گردانید بعد تقدیم مراسم تہنیت و مبارک باد از حضرت وہاب علی الاطلاق مستدعی کہ او سبحانہٗ جلشانہٗ این لطیفہ بہ آن والا شان وجمیع مخلصان و

خیر اندیشان دوره وحضور آن عالی دودمان مبارکه
همایون ساخته مسند دولت و اقبال فراوان سال
بوجود فیض آمود متجلی دارد - ترقب که بصدور عنایت
نامجات محبت سمات منبسط و مشمول مهربانیها بوده باشد
آفتاب جاه و جلال از مطلع دولت و اجلال دوام طالع
ولامع باد تحریر بست وچهارم ماه اکس ۱۷۷۵ء انگریزی
۵ ارشهر جمادی الثانی ۱۱۸۹ھ ہجری

رقعہ ۱۹

۱۷۷۵ء

رفعت و عوالی مراتب مهربان دوستان سلامت
چون یقین بخاطر اینجانب است که مختار سرکلی وحکومت
سرکار مرہٹہ دردست این مهربان است لهذا لازم
ومناسب میداند حالاتیکه فیما بین سرکار ایشان
وکمپنی انگریز درمنبی بوقوع آمده درین بارۂ مهربان
بنویسد از روئے خطوط گورنر وکونسل آنجا بدریافت
درآمد که آنها به رفاقت جنگ وجدل بارہ گہناتھ راؤ

شریک شده فوج کثیر برائے انجام وانصرام و قیام
پیشوائے راؤ مذکور کہ مرکوز و مطلوب اوشان نسبت
روانہ ساختہ اند از انجا کہ اینمعنی برخلاف حکماء کمپنی کہ
در احتراز سبقت محاربہ و خلشہا از سرداران ہندوستان
بجمیع متعلقان بتاکید تمام صدور یافتہ و نیز برعکس احکام
ولی نعمت ما بادشاہ انگریزے کہ در ساختن قول و قرار
یا شروع محاربہ بے صوابدید و اجازت گورنر جنرل و
کونسل بنگالہ پناہی و کماہی بجمیع کارپردازان کمپنی در
مکانات ہندوستان شرف نفاذ یافتہ منصور است
لہذا ازینجانب و کونسل اینجا حکم بہ گورنر و کونسل منبئی فرستادہ
شدہ کہ فوجیکہ برائے امداد رگھناتھ راؤ فرستادہ اند۔ باز
طلبند و از دیگر حرکات جنگ باکسے سرداران قوم مرہٹہ
مگر در جائے کہ ضرور شر کہ بحفاظت خود ہا ببایند احتراز نمایند
اینجانب ارادہ میدارد کہ شخصے معتمد و لایق و فہمیدہ بہ پونہ
کہ دار الحکومت سرکار پیشوائے و نزدیک از منبئی است
برائے سوال و جواب سبب خلش فیمابین سرکار مرہٹہ
و سرداران منبئی و استحکام شروط مصالحہ و مضبوطی دوستی
دایمی فیمابین بفرستد لیکن نارسیدن جواب رقیمہ ہذا دریافت
مرکوزات آن مہربان در روانہ ساختن آنکس موقوف

نخواهد نمود متصدد که ایشان درین عرصه بسرداران متعلقه
خود برائے موقوفی جنگ و جدال از فوج کمپنی انگریز بتاکیدات
تمام خواهند نوشت که موجب مزاحم و متعرض صلح و مصالحه
بوقوع نیاید اینمراتب مخلص برائے به تجدید آراستن صلح و
دوستی از قوم مرهته و قیام و استحکام خوبی و بهبودی معاملات
کمپنی انگریز که سپرد اینجانب است بقلم آمد از آوازه دانائے
و قیافه و هوشیاری آن مهربان که از هر طرف بگوش اینجانب
میرسد اعتماد کلی بر ایشان میدارم که برائے وقوع اینمعنی ها
رفیق و ساعی بوده حتی المقدور قاصر نخواهند گشت که بر
تقدیر مطابق ارادات و مرکوزات یکدیگر به ظهور نیاید قصوری
و قباحت درین معنی به اینجانب و ایشان نخواهد شد۔

زیاده چه بر طرازد ـ J. M.

کیننگ
ثامس
۱۱۸۹

رقعه ۲۰

بتاریخ ۱۹ مارچ ۱۷۷۶ع

انشاءالله العزیز بمطالعه مهربان دوستان هری پنت تبلال

سلمہ اللہ تعالی - روانہ تاریخ ۲۸ محرم الحرام سنہ ۱۱۹۰ ہجریہ روز سہ شنبہ ۵ صفر المظفر سنہ ۱۱۹۰ ہجریہ رسید ۔

مہربان اعتضاد دوستان سلامت

متواتر مراسلات مودت آیات یکے مرقوم بست و دوم ثانی محرم بست و چہارم محرم الحرام اول بہ بست و ہفتم و دوم بہ بست و ہشتم شہر مذکور وصول نموده و مضامین مندرجہ اطلاع دست داد مہربانا پیش ازین متضمن این معنی ہرگاہ کہ مراسلہ اولین ایشان وصول نمود ازان باز دو قطعہ رقیمۃ الوداد مشعر در جواب آن ابلاغ یافتہ یقین کہ بمطالعہ ایشان در آمده باشد ہر آنچہ کہ حقیقت و کیفیت اینجانب میدانم دران مرقوم است و تا حال تحریر اینجانب را ہیچ حکم مُنبی مشعر صلح نرسیده و اینجانب میدانم کہ سریمنت پنت پردھان پیشوا صاحب دام اقبالہ بہ این امور ہرگز پذیرا نخواہند کرد و برایشان چنین لازم است کہ بعمل می آرند خوب ہر آنچہ کہ بر وقت بعمل آمد غنیمت بنظر خواہد در آمد مرقوم بود کہ ریاض مودت و ولا سرسبز و شاداب باشد اعتضادا ہرگاہ کہ تخم نہ پاشیده باشند پس بار چگونہ خواہد آورد بلکہ امکان بار آمدنے نیست و

خواهش خاطر ما چنین که صلح درین ضلع باشد بعنوانیکه
لازم و واجب است ۔
زیاده چه ازین تشریح دهد

رقعه ۲۱

کمینگ
تامس
۱۱۸۹

تاریخ ۲۲ اپریل ۱۷۷۶ء

انشاء الله المستعان بمطالعه ساطعه مهربان اعتضاد
دوستان هری پنت بلال جیو سلمه الله تعالی ۔

روانه سوم صفر سنه ۱۱۹۰ھ بوقت صبح ششم صفر رسید

مهربان اعتضاد دوستان سلامت

امروز حکمنامهٔ جنرال صاحب و کونسلداران منبعی معه تعهدنامه
قرارداد بنام اینجانب رسید مضامین آن بخدمت سریمنت
پیشوا صاحب ظاهر کرده خواهد شد تا رسیدن خط اینجانب
بنام آن مهربان ایشان از انجا کوچ نکنند و از کتل عبور
نسازند در تعهدنامه مرقوم است که احدے از لشکر طرفین

مجو نہ احدیت ہمہ بگیرنہ شوند بنابران ایشان در تمامی
لشکر خود تاکید مؤکد سازند کہ لشکریان ایشان مردمان
آینده ها و رونده ها سرکار سری منت پیشوا صاحب را بہ
ہیچ وجہہ ممانعت و مزاحمت نہ رسانیده مجوز اذیت نخواهند
شد اگر احیاناً بر خلاف این معنی بعمل آید دانستہ خواهد شد۔
کہ ایشان بر خلاف قرار نموده و برقرار داد می نمایند۔
زیاده ازین زیاده است

رقعہ ۲۲

ہوالمعز

روبرٹ
کامبیر

تاریخ ۱۲/ مئی سنہ ۱۷۷۶ع

بمطالعہ مبہجہ صاحب مهربان دوستان عالیشان ہری
پنت بلال سلمہ اللہ تعالیٰ موصول باد
بتاریخ ۲۵ بست و پنج شہر ربیع الاول رسید۔

عنایات الٰہی شامل حال صاحب مهربان دوستان عالی
شان باد۔
بعد اظهار مراسم اخلاص مشهود ضمیر منیر میگرداند چند خطوط

آن مہربان بمارسید مضمون ہمگی معلوم شد مضمون خط آخری
کہ در باب پس دادن پرگنات امروز صبح وصول نمود بما معلوم
ہست چونکہ ترجمہ آن نشدہ اختیار سرداران کہ کارنیل ایتن
را بہ پونہ فرستادند بما معلوم ہست شما و ہر عالم اعتبار نمایند
کہ ما یک چیز نخواہیم کرد کہ سرکار اقبال پناہ کو بمبئی کہ ما نوکری
اوشان میکنیم نقصان خواہد رسید حکم کہ ما متابعت اوشان
میکنم اوشان خواہند کرد ما قبول نمودہ بعمل خواہیم آورد بصلح و
دوستی ہمیشہ ما خوش ہستیم و محنت می نمائیم کہ این دو چیز
بعمل آید خاطر آن مہربان جمع باشد کہ ما از حکم چند را بصاحب
دکونسل بندر ممبئی اند کے ہم تفاوت نخواہیم نمود آن مہربان خود
میدانند کہ بسیار سببہا شما از مدت خواستند کہ با کارنیل کیتن
اتفاق کردہ ہمہ کار بغیر یاد کردن ما بمشارالیہ ظاہر بکنند از این
سبب قدرے توقف در کار شما شد - لہذا سہو شما است
سخن انگریزان ہمیشہ ثابت و در دوستی ہموارہ قائم است
اما ایشان نوکر کسے نیستند بنابران کسے جواب و سوال با ایشان
برطبق آن کہ آقا بر نوکر بکنند نماید ما در ہر وقت مستعد
کہ کار شما بسازیم کہ شما خوش شوند ایام انبساط دوام باد
تحریر دوازدہم ماہ مئی ۱۷۷۶ انگریزی - بست و سویم
شہر ربیع الاول سنہ ۱۱۹۰ ہجری

راہین
ہابرت
بادم

رقعہ ۲۳

تاریخ ۱۲ ماه مئی سنہ ۱۷۷۶ع

بمطالعہ منہجہ صاحب مہربان دوستان عالی شان ہری
پنت بلال سلمہ اللہ تعالی در آید۔

بتاریخ دوم ربیع الآخر سنہ ۱۱۹۰ع

To. Hurry Phurkia,

عنایات الہی شامل حال صاحب مہربان دوستان عالیشان باد
بعد اظہار مراسم اخلاص مشہود ضمیر منیر میگرداند مفاوضہ مودت
طراز وصول نمود مضمونش پیرایۂ ایضاح یافت در ربط
دوستی کہ معرفت کارنیل اپٹن فیمابین آقائے ما و سرکمینت
پنڈت پردھان مربوط شده از طرف ما تفاوت راه نخواہد
یافت حکم است و میخواہم کہ اساس دوستیہا ہمیشہ مستحکم باشد
اگر اول رقیمۂ قلمی میگردید بس خوش می شد اما دیروز اختیار
تعلقہ سرداری گرفت کاروبار بدست دوستدار نبود۔ آن
مہربان نوشتہ بودند کہ ہزار دو ہزار آدم داد اصاحب در
شہر آمده این معنی کسے غلط بہ شما ظاہر ساختہ حکم محکم
داده است کہ زیاده از دو صد آدم پیش داد اصاحب نباشد
و آن آدم آدمیان جنگی نیستند۔ بعد از آن چندے آدم

نوکر کهنه اوشان بغیر خبر ما نزد اوشان آمده باشند -
بیرون خواهند کرد آنها جنگی نیستند خدمتگاران وغیره
شاگرد پیشه باشند ملاقات وقدمبوس کرده به اوطان
خود خواهند رفت سلطنه ازین خبر در خاطر نه دارند نوشته
اند چهار آدم در شهر هستند ازان به مخلص اطلاع نیست
هرگز به آنها رضاے این خبر نخواهد شد آن مهربان خاطر
شان بدارند که با دعمل ما زینهار قبول نخواهم نمود که آنها
در پناه ما و عمل ما اقامت دارند حکم محکم است که آنها در شهر
سکونت نه نمایند اگر مخفی خواهند آمد و در عمل ما معلوم خواهد شد
همان وقت آنها را بیرون خواهم کرد خاطر جمع دارند درین
خبر تفاوت نه خواهد شد بابت فیلان وشتران واسپان
وغیره داد اصاحب نوشته بودند سترکام همه جواب
صاف این معنی به آن مهربان داده اند که این مال خود
داد اصاحب است و ما یان بدون حکم آقاے خود نمی توانم
به آن مهربان بدهیم هرگاه مرضی شما باشد درین باب
به آقاے ما یان بنویسند براے حواله نمودن هر کتاب امروز
چهار روز است که بر لکهو پنڈت آدم آن مهربان حکم نوشته
داده ایم یقین است تا این وقت به شما خبر شده باشد شما
اطلاع داده اند که چند مذکور در قلم نمی آید آدم معتمد بفرستند

بمشارٌ الیہ گفتہ شود بنابران باپو کامنت را نزد آن
مہربان می فرستم ہرچہ کہ گفتنی باشد بمشارٌ الیہ بگویند
می خواہم کہ مدام اخلاص و دوستیہا روز افزون شود
عیش و نشاط افزون باد۔
تحریر بست و یکم ماہ مئی ۱۷۷۶ء انگریزی دوم شہر ربیع
الثانی ۱۱۹۰ھ ہجریہ

رقعہ ۲۴

جان برسٹو

بتاریخ ۱۶ ماہ جولائی ۱۷۷۶ء

بگرامی مطالعہ راؤ صاحب مشفق مہربان قدردان
مخلصان سوائی مادھوراؤ پنڈت پردھان سری راجہ
رام پرتھی مکرم بندہ مادہوراؤ ہری پنت پردہان معزز باد
۲۶ رجب ۱۱۹۰ھ

تعالیٰ
راؤ صاحب مشفق مہربان قدردان مخلصان سلمہ اللہ
بعد آرزوے مواصلت کثیر الافادت مکشوف خاطر مہربانی
ذخایر باد۔
دریں ولا تلطف نامہ متضمن اینکہ جماعہ نقل نویسان وغیرہ

ازین طرف در نواح جهانسی رسیده فسادے برپا کرده
اند و این معنی را مخلص بخدمت نواب صاحب وزیر الممالک
بهادر عرض نموده موقوف کرده اند و رود مسرت شمول فرموده
مسرور و مطلع گردانید چنانچه مخلص حسب الترقیم آن صاحب
مشفق تقریب این معنی به عنوان شائسته نموده معلوم کرد
که فیما بین نواب صاحب وزیر الممالک بهادر و آن صاحب مشفق
از قدیم دوستی و یک جهتی منوط و مربوط است و بالفعل هم
نواب صاحب وزیر الممالک موافقت و مرافقت مرکوز میدارند
انشاء الله تعالی در بنولا که مهاراجه پرسوتم پنڈت که رسیدند
صورت تصفیه مرکل راوجیو به عمل خواهد آمد تا دست واد
مواصلت صوری مترصد باد فرمائیها است

زیاده چه ایام به کام باد

حسین ۲۶ محرم ۱۱
سید نور الدین

رقعه ۲۵

سنه ۱۱۷۶

بخدمت راؤ صاحب مهربان دوستان منشی نراین راو کشن معزز

راؤ صاحب مهربان دوستان سلامت

مهربانی نامجات مصحوب جوری سرکار قاصدان انعامی معه

عرضی رسیدند ازین طرف نیز دو جوری پیش ازین روانه شده و جوری حالا روانه است توقع که آنچه سعی در کار سرکار باشد دریغ نه فرمایند که در کرسی نشینی این مقدمه همه برائے صاحب است و کارے باید کرد که خطی از بابو صاحب یا هر که درین ایام پیش باشد و مالک کار باشد از او باید نوبسایند که کار جاگیر بدون آمدن نورالدین حسین خان صورت نخواهد گرفت ایشانرا زود نوشتند درینصورت آنچه قرارداد و نوشت و خواند فیما بین بنده و سامی است قایم خواهد ماند و اگر قدم شخص ثالث در میان آمد برائے ما خود بدی ندارد و برائے اینکه هرگاه داخل سرکار چیزے شود از هر جا که باشد مرا بهر صورت نفع خواهد شد اما مقدمه سامی که در آنجا سفر کرده ایم بالکل صورت می پذیرد پس از تسلی صاحب دانا و مهربان اند هرچه مناسب باشد به عمل آرند و برائے سببیکه دادا صاحب نیز تاکید برائے من باید نوشت که زود به فرستند - زیاده زیاده به بهاسکر راؤجی و لاله فتح چندجی سلام ؎

مکرر آنکه مقدمه راوت جسونت سنگه روبرو هم بخدمت گفته شده بود در ینولا ایشان هم خریطه برائے بابو صاحب و سرمیت صاحب فرستاده اند و برائے ضلع

وحصهٔ ملک سرمیست دادا صاحب برکرسی راج نشانید
هرچه بخواهند از ما بگیرند و ملک هم قریب این ضلع در حق مادهو
جی سندهیه هرچه منظور دادا صاحب گشته به اتفاق راجه هائے
عمله می نوازند شد وخصوصًا راجه بوندی و راجه جسونت سنگه
وغیره سرداران حاضرانند وبالفعل پریشان راجه راگهوداس
همراه راجه رام سنگه است وقلعه گوپال نیز بدست ایشان
است وبالفعل هشت هزار سوار همراه دارند واگر بخواهند
فوج کثیر جمع کنند و مصالح هائے بسیار درخانه خود دارند
وایقدر مستعد اند که اگر راجه رام سنگه وجناب عالی خط
هندوی برائے دادا صاحب نوشته اند و فرموده اند که
ازانجا جواب فارسی باید نوشت که بدست دیگرے افتتاح
نشود و برائے همین هندوی نوشته اند که دادا صاحب خود
ملاحظه فرمایند وپس آن مشفق برائے مقدمهٔ سند نو
جناب عالی فرمودند که مرا نوشتن مناسب نیست شما در
عرضی خود نیز برائے دادا صاحب بنویسید چنانچه بفضل نوشته
است این را گذرانیده سوال جواب نموده جواب
مرحمت فرمایند۔

رقعه ۲۶

سنه ۱۷۷۶

رفعت و عوالی مرتبت مهربان دوستان سلامت

در قطعه خط آن مهربان یکی متضمن خواهش تمام تر به استحکام
رسانیدن شروط قول و قرار و نالشات تکرار به نام
گورنر و کونسل بمبئی دوم مشتمل بر رسیدن سردار فرانسیس
در پونه و مراعات سلوک به اوشان وصول نموده بمراتب
مندرجه مطلع ساخت پیشتر ازین در خط موقومه هفتم
شهر شعبان ۱۱۹۰ در ماده یکی نالشات مرقومه سلمت تحریر
یافته که از آن اراده مستحکم این سرکار باستقلال
قول و قرار فیما بین بلا ریب بتصریح دریافت می توانند شد
لهذا مکرر از رقام آن ضرور متصور نه کرده جواب این همه
مراتب در خط مسطور حواله ساخت قبل ازین رسیدن
خط آن مهربان خبر رسیدن فرانسیس در پونه و دادن
بندر متصل بمبئی بنام برده و جواب و سوال و قول و قرار
نمودن به ایشان نزد این جانب رسیده و ازین معنی
تعجب تمام شگفت زیرا که به آن مهربان ظاهر و هویدا
خواهد بود که چنین حرکات از قول و قرار دوستی منضبط

متحققه سرکارات طرفین که ازان فوائد جانبین متصور
باشد بعید است یقین که این اشاره به خلافی نوعی حرکات
که ازان هیچ رخنه پیدا نه تواند شد یک مخفی خواهد بود لازم
که این جانب خواهان اختیار اختیار متصور نموده از حالات
خیریت مسرور می ساختند باشند زیاده چه بر طراز د -
مگر آنکه این جانب و صاحبان کونسل در تقدیم شرائط
عهود قول قرار بلا تجاوز و تفاوت سر مو مضبوط و مستقل
هستند لازم که از انطرف هم مد نظر این معنی توجه باشد -
زیاده چه نگارد -

رقعه ۲۷

چارلس وارن هیسٹنگ

۱۷۷۸ ع

بمطالعه ساطعه مدار المهام صاحب بسیار مهربان
والا فطرت عالی مکان ذیشان نعقد فرمائے مخلصان
بالاجی مدار المهام صاحب جنارد حن سلمه

بتاریخ ۸ رجمادی الثانی سنه ۱۲۰۰ هجریه

راو صاحب مشفق بسیار مهربان مخلصان سلامت

چون در ینولا خبر مفصل و متواتر در ماده ارادت فاسده

که بر متعلقات کمپنی آنطرف هندوستان در پیش اند
به اطلاع دوستدار رسیده درین صورت لازم و لابد
دانسته جماعت فوج از لشکر این سرکار جهت حفظ و
حراست متعلقات مسطوره فرستاده شده ازان جا
که شاید کوچ جماعت مرقوم از راه بعض متعلقات سرکار
مرهته می تواند افتاد لهذا متصدع می گردد که آن مهربان
نظر بر دوستی طرفین پروانجات به عاملان خود برائے
عدم مزاحمت به راه آنها و نیز جهت امداد و اعانت ضروری
روانه نمایند که جماعت مسطوره بفراغت تمام به جائے مقصود
برسد ازینطرف به سردار جماعت مرقوم حکم تاکید بلیغ
رفته است که بهر صورت بهجی سلوک که لایق اتحاد و یکتا
دلی متحققه جانبین بوده باشد به عمل آورند دوستدار
مکرر متصدع می گردد که اراده مضبوط این سرکار همین است
که بلا تفاوت سر مو همان شروط قول و قرار مستحکم باشد
وازینطرف بهیچ نوع در کالی و استقلالی صلح حتی المقدور
قصور نخواهد رفت یقین که آن مشفق هم این معنی را
هم مرکوز و منظور داشته به پاس آن مصروف خواهند
بود لازمه اتحاد آن است که همواره جویائے خیریت ما
شعور نموده به ارسال نمایق بهجت علایق مسرور و

مبتہج می ساختہ باشند؛

زیادہ چہ برطراز د ۔

رقعہ ۲۸

۱۷۷۷ء

خصوصیت دستگاہ اخلاص انتباہ لالہ سیوک رام وکیل مورد الطاف مراحم و الاحسان باشد ۔

از پیشگاہ حضور پرنور ایشان بنابر استحکام بنیان محبت و صفا نزد گورنر جنرل عماد الدولہ مسٹر ہسٹن جلادت جنگ بہادر و کونسل کلان بندر کلکتہ فرستادہ شد باید کہ ایشان جمیع مراتب و مطالب بہ عنوان ہمین ذہن نشین بہادر معزز و کونسل کلان ساختہ جواب و سوال گذاشت بندر سالٹ و رگھناتھ راؤ موافق حکمنامہ درست نمایند و ساختہ و پرداختہ ایشان در حضور منظور و مقبول خواہد شد بر طبق نوشتہ صدر درین باب ایشان را مختار نمودہ شد ۔ تحریر فی التاریخ ۲۵ ذیحجہ سنہ ۱۱۹۱ ہجری

نقل از خط مختار نامہ بہ مہر سر مبنت پنڈت پردہان بنام لالہ سیوک رام ۔ تحریر ۲۵ ۔ ذیحجہ

رقعه ۲۹

کرنیل جان اپتن بهادر

سنه ۱۷۷۶ع

بمطالعه ساطعه نانا صاحب مشفق بسیار استظهار
مخلصان بالاجی پندت صاحب سلمکم الله تعالی موصول باد

نانا صاحب مشفق بسیار مهربان استظهار مخلصان سلامت

بعد اظهار تمنای مواصلت وافر المسرت که چون اشتیاق گرامی
پایان ندارد مکشوف ضمیر شفقت تخمیر گردانیده می آید الحمد لله
که دیشب خطی از کونسل اعظم کلکته رسید بطوری که در ایام
سابق دلنشین و بیقین آن مشفق کرده بود و کونسل موصوف
حسب المدعا و خاطر خواه آنصاحب قبول نمودند مخلص بطریق
مژده رقیمة الوداد را بزودی مرسل خدمت سراسر مسرت
نموده انشاء الله تعالی در عرصه یک دو روز مفصل مرقوم
خواهد ساخت یا آنکه چون راو صاحب بسیار مهربان مخلصان
مادهو راو آپا صاحب تشریف فرمای این شهر خواهند شد
بشرح و بسط بالمشافه گذارش خواهد کرد زیاده زیاده
رست ایام بهجت و شادمانی مدام باد برب العباد

رقعه ۳۰

سنه ۱۷۷۹ع

عماد الدوله بهادر ۱۱۷۵

رفعت و عوالی مرتبت اعتضاد دوستان سلمه الله تعالی
دریں ولا به رسیدن افواه وقوعات آن طرف بآن مهربان
ترقیم ساخته و از مرکوزات خود دران باعث ما بهر قدر اطلاعے
که رسیده بود مطلع نمود و نیز در ماده قراردادیکه به استماع رسیده
که فیما بین سرداران فوج منبئی و آن مهربان تقرر یافته بوجهه
صاف بآن مهربان اطلاع داده که قرار مذکور باطل و نامنظور
محض است بعد ترسیل آن خط آن مهربان معه نقل قول قرار
مذکور وصول گشته از ملاحظه آن و دریافت اینکه سرداران
فوج منبئی عهدنامه که باعث مضرت تمام حقوق کمپنی و سبکی و
بے حرمتی کلیه نام انگریز به ظهور آورده اند تعجبهاے کمال عاید
حال گشت ماسوائے آن استعجاب تمام تر راه یافته که آن مهربان
قرارنامه از جانب شخصان بے اختیار قبول کرده نوعے شروط
دران نویسانیده اند که از قبول آن مردمان که نام انگریز
بر خود گرفته باشد بے حرمتی و بے عزتی بر خود اختیار کرده
اند زیرا که به آن مهربان پوشیده نبود که سرداران مذکور
بلکه گورنر و کونسل منبئی که آقاے آنها اند هیچ اختیار

برائے ساختن قول قرار از رؤسائے ہندوستان نمیداشت
چنانچہ اطلاع این معنی در وقت فرستادن کرنیل اپٹن صاحب
علانیہ بران مہربان وغیرہ کار پردازان دادہ شدہ
والانہ درصورتیکہ گورنر کونسل منبعی این قسم اختیار نمیداشتند
فرستادن کرنیل مسطور بنابر موقوفی قولقرار ساختۂ آنہا
از رگھناتھ راؤ ومقرر کردن عہدنامہ از طرف این سرکار
کہ در تمامی متعلقات کمپنی در ہندوستان محض اختیار درین
چنین باب میدارند احتیاجے ومناسبتے بود درچنین صورت
لازم ومناسب بود کہ قول قرار ساختۂ آنہا بحال ومستحکم
باشند امّا در ماجرائے حال ظاہرا سرداران کہ نام خود
بر کاغذ گذرانیدہ ایشان بمقام تلیگانون مندرج ساختہ
اند اصلاً اختیار این معنی از گورنر وکونسل منبعی نمیداشتند
درینصورت ہا قولقرار مذکور بہیچ وجہ لایق ومناسب و
منظور نمی توانست شد وبالفعل این جانب مکرر بقلم می آرد
کہ عہدنامہ مسطور بہیچ وجہ قبول نیست کہ دراصل باطل و
نامنظور محض است وآن مہربان درین معنی دلیل تکرار نداند
زیراکہ باوصف تصدیق نامنظوری ہم چنین قول قرار بقبولیت
آن مرتکب شدہ اند اظہر من الشمس است کہ خواہش اینجانب
بمصالحہ ہائے رؤسائے ہندوستان ناقایم بودن آنہا

در آن مصروف باشد - چنانچه پیش ازین شروط دوستی
دایمی کمپنی و قوم انگریز ترقیم یافته است در صورت عدم
قبول ایشان ما لاچار گشته هرچه بنابران بوقوع خواهد آمد
حرف به ما نخواهد بود لیکن متیقن خاطر این جانب است
که آن مهربان نظر بر مناسبت و منصفی شروط مطلوبه
نموده بخوشی خاطر قبول خواهند کرد و از کرنیل گادرد صاحب
عهدنامه شروط مسطوره به عمل خواهند آورد هر آئینه این
معنی موجب تجدید و آراستگی و استحکامی دایمی دوستی و
اتحاد فیما بین پیشوا و کمپنی و قوم انگریز و باعث نیکنامی
آن مهربان خواهد بود -

زیاده چه برطرازد -

رقعه ۳۱

سنه ۱۷۸۰ ع

بمطالعه ساطعه پنڈت صاحب مشفق مهربان مخلصان
سلمه الله تعالی - موصول باد
روانه هشتم ربیع الاول سنه ۱۱۹۴ هـ
بتاریخ ۲۱ ربیع الاول سنه ۱۱۹۴ هـ

پنڈت صاحب مشفق مہربان مخلصان سلامت

مفاوضه مسرت طراز متضمن اینکه فیمابین بندگان
حضرت جناب عالی و پنڈت پردهان واحدیت ما است
بوجهی جدائی و مغائرت نیست و ازین هم صلاح و مشورت
و عزم و تدبیر و اجدادر ملک دکن ریاست بندگانجناب والا
و پنڈت پردهان هردو عمده و معتبر باوجود این درین
زمان انگریزان دریا باش مرتکب گستاخیها شده ارادهای
باطل در دل میدارند بندگان جناب والا نقشه مشورت
به تنبه آنهان تجویز ساخته به آن صوب ارشاد فرمودند
حسب الارشاد فیض سواد از مودهاجی بهونسله و حیدر
علیخان اتفاق یکدلی نموده در تنبیه مخالفان شریک و شامل
گردانید در اندک ایام سرداران عالیشان با فوج و سرانجام
درضلع گجرات روانه خواهند شد و فوج بهونسله مسطور
در نواح بنگاله نمود خواهد گشت و حیدر علیخان با جمعیت
شائسته به سمت چناپٹن خواهد رفت موصول گشت
فراوان بهجت و شادمانی گردانید فی الواقع درین ملک
دکن سوای جناب بندگانحضرت و پنڈت پردهان
ریاست دیگر نیست نصاری از چند مدت شیوه رعینتی
را از دست داده بوجوهات چند از چند لذت ملک گرد رها

یافته و قوت قدرتی بهم رسانیده از چاشنت خود سری اراده‌های
باطل به خود راه داده نخوت آرا شده اند اگرچه چندے
دیگر اغماض چشم پوشی به عمل آید استیصال آنهان مشکل
خواهد شد استحال نقشه که تقرر یافته بسیار موقع و بجا
یقین حاصل که درین نقشه متجوزه انشاء الله تعالی خاطر
خواه تنبه مخالفان به عرصه ظهور خواهد آمد بفضله پیش
نهاد خاطر مبارک بندگان حضرت را در همه حال متوجه احوال
خیر مآل و در ترقی و انتظام مهام سرکار پنڈت پردهان
که طرفین واحد است بران مصروف متصور گردد به هیچ
وجه جدائی و مغائرت ملحوظ نشود و مخلص خیرخواه سرکار
پنڈت پردهانست بعضے مراتب از جیواجی پنڈت
گذارش نموده به اطلاع آن مهربان خواهند پرداخت
مخلص را یکے از مخلصان خود متصور نموده از مسرت
نامجات یاد آوریها باید بود - زیاده چه برطراز د
ایام جمعیت و شادمانی بکام باد

رتن بن
برهمن سعد الله
خان ۱۱۸۲

رقعه ۳۲

سنه ۱۷۸۱ع

این عرض داشت بجناب فیض مآب معلی القاب سرمینت دام اقباله

روانه ۱۲ رمضان روز یکشنبه وقت صبح

پنجم شوال ۱۱۹۵ھ رسید

بانه معروض حضور آنکه بعد از نوشتن عرضی جنرال از بنده گفتند که در حضور سرمینت اطلاع بدهید که اگر سرکار پیشوا از بادشاه ما آشتی فرمایند و اخراجات سولداد پیر تکیش از ضروریات مرحمت سازند و طلب استمداد نمایند هرآئینه بادشاه ما اعانت خواهد نمود چون بنده سوال جواب اینجا را تفویض نداشت جواب دادم که البته اگر دوستی و اخلاص بادشاه صاحب را منظور خواهد بود سرکار فیض آثار پیشوا هم در یگانگت و اتفاق قصور نخواهند فرمود - لاکن بالفعل احتیاج استمداد سرکار دولت الاقتدار پیشوا نه دارند چراکه الحال بسبب منافقت انگریز حکم را و صاحب بر جمیع اعیان و انصار دکن بل در تمام بلاد نافذ شده است که از انگریز برگردند و فنتون درین جا حاضر کردند یقین تصور فرمایند که از اراده سرمینت ۳ لک فنتون در رکاب می توانند رسید ازین سبب حاجت به فوج دیگر نیست اکثر این سوال و جواب از فدوی با جنرال میشود

وخبر جنگ انگریز که هرچند بسیار غالب آمد و سرداران عمده آن
از انگریز برگشته شدند بعد از نوشتن عرایض حضور با سوالات
مذکور تصدیق و تکذیب این خبر را نیز فدوی از جنرال تحقیق کردم
در جواب گفتند که هنوز کشته شدن سرداران حیدر تحقیق خبر
به ما نرسیده است و کاغذ نیامده است ازینجا معلوم
شد که آن خبر تحقیق نیست هرگاه از لشکر حیدر نزد جنرال
کاغذ خواهد رسید دریافت نموده مفصل عرض والا خواهد ساخت

رقعه ۳۳

بتاریخ ۲۴ ستمبر ۱۷۸۱ع

مشرف
باد

این پرچه نیز بحضور فیض گنجور جناب سر ہمینٹ دام اقباله
پنجم شوال سنه ۱۱۹۵ هجریه رسید

باز عرض حضور عالی آنکه

از راه خشکی خبر لشکر حیدر در کواچین رسیده است
که مستر ہشتن گورنر کلکته لشکر برائے کمک کرنیلکوٹ
فرستاده و مابین حیدر و کرنیل مذکور جنگ عظیم می شود و
پسر نواب حیدر در ان جنگ کشته می شود و موسی لالی

نیز از گلولہ توپ کشتہ می شود و نواب شکستہ فاش خوردہ
اینقدر معلوم شد کہ در حضور معروض داشت و آئندہ
فدوی امیدوار حکم منتظر ہستم بہر طور کہ حکم عالی صادر گردد
برطبق آن بہ عمل در آدم واجب بود عرض رسانید۔

رقعہ ۳۴

سنہ ۱۷۸۱ء

بہ سامی مطالعہ راؤ صاحب مشفق مہربان مخلصان
سکھارام پنڈت صاحب سلمہ اللہ تعالی موصول باد
روانہ ۱۲ شہر ذیحجہ سنہ ۱۱۹۰ھ
بتاریخ ۱۷ محرم سنہ ۱۱۹۱ھ رسید روز چہار شنبہ

راؤ صاحب مشفق مہربان مخلصان سلامت

نواب عماد الدولہ مستر ہستنگ بہادر جلادت جنگ از بنگالہ
بہ آن مہربان کہ خریطہ ہا فرستادند چنانچہ بہ موجب ایماء
نواب معز الیہ بدست ہرکارہ ہا فرستادہ شد خواہد رسید
زیادہ جمعیت باد۔

رقعه ۳۵

بتاریخ ۷ ارمارچ ۱۷۸۲ء

سلامت
پنڈت صاحب بسیار مهربان توجه فرمای مخلصان
بعد شرح شوق سامی مواصلت به مدعا می پردازد از نزد
آن مهربان رخصت شده امروز که تاریخ دوم شهر ربیع الثانی
۱۱۹۶ھ روز سه شنبه است به فضل الهی بخیریت و خوشی خاطر
طی مسافت نموده در بندر پنویلی رسیده شد و همان وقت
به سواری کشتی در بندر بمبئی رفته به ملاقات جرنیل گادر
صاحب سرور دل حاصل گردید و خطوط آن مهربان
ملاحظه کردیده در جواب آن شوق نامجات نویسانیده
روانه می نماید و اظهار حسن خوبیهای و اتحاد آن معدن
لطف که منظور خاطر است بوجه احسن و آئین خوب کرده
خواهد شد - انشاء الله تعالی امید قوی هست که آنچه
اراده طرفین منظور است حسب المدعا به ظهور خواهد آمد
و روز به روز بناء دوستی و اخلاص فیما بین استحکام
و ترقی خواهد یافت دیگر آنکه چون همیشه ازین طرف ابواب
رسل و رسایل متضمن احوالات مفصل مفتوح خواهد بود

توقع کہ آن مہربان نیز بہ ارقام گلدستہ محبت وداد شادکام و مسرور میکردہ باشند کہ المکتوب نصف الملاقات است و باعث مزید یک جہتی ہا می شود دیگر آنکہ بنو بیدئت و حارہ سان و جاسوسان و خدمتگاران سرکار کہ ہمراہ بودند تا مقام مذکور ہمراہ این جانب حاضر ماندند از انجا مشار الیہ ہا را مرخص کردہ شد بخدمت خواہند رسید زیادہ چہ نگارش رود •

D.WATHERSTON.

رقعہ ۳۶

ہوالغنی

سنہ ۱۷۸۲ع

ناناصاحب مشفق مہربان کرمفرمائے محبان سلامت

بعد گذارش مراتب اشتیاق سامی مواصلت کثیر البرکت نمیم المسرت کہ زیادہ از اندازہ بیان است مکشوف رائے تلطف اقتضائے گردانیدہ می آید پیش ازین رقیمہ متضمن درخواست دستک راہداری بہ مہر و دستخط پیشوا صاحب و بہ مہر و دستخط شریف و بعد انقضائے ایام بارش کوچ نمودن دوستدار معہ فوج انگریزی ازینجا بہ طرف دریائے

جمن مرقوم قلم نمود سمت ترسیل یافته چنانچه در جواب
آن از طرف گرامی به این نمط وررود شده درینولا
نیز از طرف راؤ مهربان مهادجی راؤ سندهے خطے
موصول گشته که جمعیت انگریزی در ضلع بندر سورت
موجود است بر وقت بکار مشورت عمده خواهد افتاد
ازین صوب در باب جواب آن و بعضے مراتب از
راه منصوبه و مشورت به راؤ سندهے قلمی نموده
انتظار جواب آن در سیاست بعد وصول جواب
به آن مهربان اطلاع کرده خواهد شد جهت نهضت
فوج انگریزی انقضائے ایام باران در میان
است جواب هم خواهد رسید مشفق من درین روزها
از نوشته مستر اندرسین صاحب به دریافت رسیده
که مهادجی راؤ سندهے خطے بنا بر فرستادن دستک
راهداری وغیره بآن صاحب ابلاغ داشته اند۔ الحال
ازین سبب متصدعه می شود که درین وقت دستک راهداری
آن صاحب نزد دوستدار ارسال فرمایند به کوچ فوج
که بعد انقضائے بارش در پیش است عارضه و تاخیر در میان
نخواهد ماند توقع که به ابلاغ گرامی ناجحات معه مژده
حالات مزاج و مباهج فرحناک می فرموده باشند که

موجب ازدیاد عشرت و انبساط و تسکین خاطر دوستدار
از ا... افعل آید زیاده ایام جمعیت و حشمت روز بیار

C. Morgan,

رقعه ۳۷

بهادر ۱۱۹۶ الهجریه
کرنیل چارلس مارگین

هو الغنی

بتاریخ ۲۵ مارچ ۱۷۸۳ ع

انشاء الله تعالی برائے مطالعه نانا صاحب مشفق
مهربان توجه پیرائے مخلصان بالاجی راؤ جناردهن سلمه الله تعالی
بست و دوم ربیع الاول ۱۱۹۷ ه

نانا صاحب مشفق مهربان توجه پیرائے مخلصان سلامت

بعد از گذارش مراتب اشتیاق مواصلت کثیر المباهجت که زیاده
از حوصله بیان است مکشوف رائے مهر انجلائے میگرداند
پیش ازین رقیمه بعد وصول مکاتبه شریفه به این دوستدار لازم
بود که به آن مهربان مراسله درینجانب بنگارش آرد - لیکن
الحال از غایت خوشی مرقوم می سازد و مبارکباد شادی
کتخدائی راؤ صاحب پنڈت پردهان مادهوراؤ نراین

مودی ساخته از جناب کبریائے حضرت ایزد بیچون خیریت
دارند و یاد عمر و ترقی راؤ موصوف و آن صاحب مسالت می
دارد دریولا از انتقال حیدر علیخان به آن مهربان فرصت
دست داد جواب سوال صلح و صلاح که معرفت مستر اندرسین
و مهادجی راؤ سندهیے به میان آمده آنرا منظور داشتن خیلے
موقع و بجا چون بجمیع وجوه در آنچه که بهتری و بهبود طرفین
به ظهور میرسد از جانبین به عمل آید با وجودکه این جانب مرد
سپاهی است لیکن بمقتضائے خیرخواهی فیمابین ظاهر
نموده می شود چراکه دوستدار خواهان نیک نامی است
و نیز اگر اینجانب در خدمت گزاری و حکم برداری آقائے خود
منقصر باشد شایان نیست خوبی و افزایش جاه و جلال آقائے
خود را بیشتر از همه چیز منظور دارد و از صداقت و صاف
دلی برائے راج و ریاست سامی آنچه حسن رائے ازین
طرف بوجه ظهور رسیده راستی و درستی آن ازین مرقومه
برائے گرامی هویدا خواهد شد و باین جانب واجب که به آن
مهربان اظهار نموده شود دو هزار پنداره آن مهربان در پرگنات
سرکار اقبال پناه کمپنی انگریز دار و گیر دید دیبرونه موضعات
پرگنه ملسر و مهوه و بارڈولی را تاخت و تاراج کردند - معهذا
ازین جانب به سواران خود حکم نمود که آنها را از تعلقه پرگنات

سرکار کمپنی بیرون کنند و در پس پنڈارم در ملک متعلقہ
آن مہربان برند باوصف اوصاف ذاتی و صفاتی شریف
این چنین حرکت قبیح و نالایق کہ بعمل آمدہ یقین خاطر است
کہ بے اطلاع آن مہربان بود باشد لہذا از روئے انصاف
و راستی گرامی لازم است کہ بہ آنہا سزا دادہ شود۔ و
مردمان راکہ تاراج نمودہ اند راضی سازند دوستدار می
خواست کہ بہ آنہا ہمین طور بعمل آرد لیکن مخلص محض راہ
انصاف و واجبی منظور نظر میدارد۔ زیادہ چہ منقدر عہ شود
ایام بہجت و کامرانی مدام باد

رقعہ ۳۸

سنہ ۱۷۸۳ع

بہ گرامی خدمت راؤ صاحب مشفق مہربان

بعد از سلام معلوم باد کہ امروز ہشت روز شد خط صاحب
بھوسے دادہ شد و این جانب جواب خط مذکور خود نوشتہ
تیار کنانیدم لیکن انتظاری جواب خط آن مہربان بسیار
میکنم و گنبش پنڈت امروز فردا جواب خط مذکور می کشند۔
لہذا جواب خط فرستادن ضرور است بسیار تا چیز در جواب

خط مذکور کشیدن صلاح نیک نمی داند و بنده می خواهم
که جواب خط شما و جواب خط من هردو یکجا ازین جا
هردو بهتر است که تا کار بزودی شود۔

MONTIGNY.

هو

رقعه ۳۹

سنه ۱۷۸۳ ع

کرنیل جان اپتن بهادر ۱۱۸۹

بمطالعه ساطعه باپو صاحب مشفق بسیار مهربان استظهار
مخلصان باپو سکهارام پنڈت صاحب سلمه الله تعالی موصول باد

باپو صاحب مشفق بسیار مهربان استظهار مخلصان سلامت
بعد شرح اشتواق مواصلت سراسر مباهجت مکشوف خاطر مهربانی
ماثر گردانیده می آید شفقت نامه مهربانی طرازه چهره وصول
افروخت از دریافت خیریت مزاج وهاج مسرت و شادمانی
دست داد مهربان من اطلاع جمیع مقدمات بخدمت گورنر
جنرال صاحب و کونسل اعظم نموده شد تمامی مطالبات و کیفیات
مفصل دریافتند و گورنر جنرال صاحب بموجب آن به آن مهربان
خواهند نگاشت به تعجب مذکور میکنند که تا حال ملک ۳ لک

فیصل شد دوستدار در چند روز از کلکته به سرداری چناده
گڈه که نزدیک کاشی است روانه شده به گڈه مذبور
رسیده سکونت خواهد کرد و همیشه از شنیدن خبر خیریت آن
مهربان خوشی وخورمی حاصل خواهد شد لیکن در باب
امورات دو سرکار همیشه به گورنر جنرال صاحب آن مشفق
خواهند نوشت دوست مستهام علی الدّوام به یاد آن
مهربان مشغول است - زیاده زیاده است
بهجت و کامرانیها مستدام باد

J. UPTON.

رقعه

بتاریخ ۲۵ جنوری ۱۷۸۵ع

انشاء الله تعالی در پونه بگرامی مطالعه ذیشان
منیع المکان صاحب حشمت وشوکت پیشوا صاحب اعظم بهادر راو
نارایین پنت پردهان دام شفقته - روانه ۲۰ ذیقعد
سنه ۱۱۹۹ هجری دوم ذیحجه سنه ۱۱۹۹ هجری رسید

ابواب بهجت وکامرانی و اسباب مسرت شادمانی
همواره بر روئے روزگار خجسته آثار ذیشان منیع المکان
صاحب مشفق مهربان سراپا لطف والاحسان مجامع حسنات
ستوده صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم
مها دورا دُنار این بیت پر دخان کشاده و آماده باد -
بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباهجت
مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند که کشتی مهالکهمی مالک
رسنم جی جیو لوکر اقبال الث‌ان کمپنی بهادر باشنده بندر
مبارک سورت را ازما وآن رفعت نشان گرفته در بسے
بُرد نظر بران دیسال مخلص صادق الوداد در باب خلاصی
کشتی مذکوره صوبه دارِ ایسئے مرقوم ساخت چنانچه صوبه دار
موصوف در جوابش مرقوم نمود که کشتی مذکوره قول کهنه دارد
فلهذا ابوداد آن را پرداخت بازه دوستداره بموجی الیه
مرقوم ساخت که قولی که در کشتی است البته بمقتضائے
فراموشی آمده باشد چرا که صندا مالکش کشتیها بسیار اند
و قولی هم بسیاره دارد صوبه دار مذکوره ارقام نمود که بدون
حکم پیشوا صاحب خلاصی آن کرده نخواهد شد بنا بران ازین
رقیمه ابوداد متصدع می شود که توجه نموده حکم فرمایند - که
کشتی مذکوره معه مال محموله و اجناس آن حواله مالکش گردد

و از راه عیر واجبی گرفتگی کشتی مذکور که به ظهور آمده است مالکش زیر بار نقصان می آید زیاده بجز شوق ازدیاد مواد محبت چه ترقیم برود - ایام بهجت و شادمانی مدام باد برب العباد.

R, H, BODDAM, 25 Ja, 1784,
To, The Peshwah,

رقعه ۱۸۱

۱۱۸۶ محمدی
سید نور الدین حسین

بتاریخ ۱۸ / اپریل ۱۷۸۴ء

انشاء الله تعالی بخدمت شریف والا قدر بلند مرتبت مدار المهام نانا صاحب معزز باد

بست و هفتم جمادی الاول سنه ۱۱۹۸ھ بمقام پنڈھرپور

والا قدر بلند مرتبت سلامت

مدار المهام عنایت نامه شریف در بهین حین ورود خورسندی شمول فرمود آنچه درباب طلب فقیر ارشاد رشاد شده شکرانه یاد فرمائی ادا کرده و مرضی عاصی همین بود که در خدمت شریف حصول مقاصد نماید بلکه

اینجا دل تنگ بودم انشاء اللہ تعالیٰ عنقریب در خدمت شریف مشرف می شوم در بعضے ضروریات سہ چہار روز خواہد کشید خیریت در کار است ایام جمعیت بکام باد۔

رقعہ ۴۲

۱۰/ اپریل ۱۷۸۴ھ

بمطالعہ شریف بسیار مہربان کرم فرما گوپال پنڈت صاحب

۲۵/ جمادی الاول ۱۱۹۸ھ پنڈھرپور رسید

راؤ صاحب بسیار مہربان کرم گستر سلامت

عنایت نامہ مدار المہام بنام فقیر در جواب رسید موجب فرحت و مسرت گردید لاکن آن مہربان اتحادے کہ درمیان من و منشی صاحب یاد برادرانہ است معلوم ندارند و برائے فقیر ہمیشہ در خط سرکار سر منت رفعت و سیادت نشان القاب است و خطوط نانا صاحب مکرر پیش من ہستند دوام لفظ مہربانی می نویسند و تعریف آن کرم فرما زبانی تانتیا صاحب بسیار استماع یافتہ و صاحب را می باید کہ قسمی کہ محبت و اتحاد ایشان است نیز در مزید حرمت این جانب کوشش فرمایند کہ مقدمہ خود است عنقریب (در عنقریب) در عرصہ چند روز بخدمت سامی ملاقات بمیسر می آمد و اینجا در تنہائی دل تنگی بود در صحبت محبان خوش خواہد گذشت بہ سبب

بیماری اسپ سواری و خرید بعضے ضروریات سہ چار روز
وقف خواہد شد من بعد برسم زیادہ نہ بادہ ۓ
خط فقیر را باید گذرانید و جواب باید گرفت

رقعہ ۴۳

۱۱۸۰ یحیے
سید نورالدین حسین

بتاریخ ۲۷ر اپریل سنہ ۱۷۸۴ء
ششم جمادی الثانی سنہ ۱۱۹۸ھ رسید

والا قدر بلند مرتبت عالی شان سلامت

مدار المہام بعد اظہار مراتب نیاز مندی مشہود رائے خورشید ضیا باد کہ سابق حقیقت آمدن خود معہ خریطہ برائے سرمیت صاحب بخدمت شریف معروض داشتہ چنانچہ در جواب آن یاد فرمائے از طرف آن عالیشان بہ عمل آمدہ چنانچہ اطلاع ازان بہ طرف مبئی ہم نمودہ جنرال با اقبال نوشتند کہ بالفعل موسم نہایت گرم است و نانا صاحب ہم عنقریب معاودت نہ فرمایند دریں صورت انتظار تشریف فرمودن مدار المہام در پونہ بکار برد ہرگاہ اینطرف رونق افزا شوند از حصول ملاقات مسرتہا حاصل نماید چنانچہ تفسیر این مقدمہ بخدمت امرت راؤ

جیو اطلاع داده اوشان فرمودند که بالفعل همین وقت
کوچ به طرف ممبئی بکنید هرگاه لشکر خواهد آمد باز خواهند
رسید چنانچه موافق حکم ایشان کوچ کرده شد بنا بر
اطلاع بخدمت نوشته امروز با نزد آن سوار مدنها قریب
ده بهوره مقام است فردا پیشتر خواهد شد عنقریب
به ممبئی انشاء الله تعالی نزد جنرال صاحب رسیده خواهد شد

رقعه ۴۴

بتاریخ ۲۸ ، اپریل ۱۷۸۴ء

انشاء الله تعالی بخدمت فیض درجت والاقدر بلند مرتبت
مدار المهام نانا صاحب معزز باد ۶ ، جمادی الثانی ۱۱۹۸هجری رسید
والاقدر بلند مرتبت عالیشان مدار المهام سلامت
پیش ازین عریضه بخدمت شریف ارسال داشته بود در
جواب آن یاد فرمائی معلوم شد غیر اسباب خود درست
کرد و درین ماده خطے بخدمت جنرال صاحب نوشت
روزیکه اراده برآمدن لشکر بود جواب رسید نوشتند
که بالفعل موسم گرم است هرگاه نانا صاحب معاودت

فرمایند حصول ملاقات نماید به آن وقت در پونه اقامت
کنند همین کیفیت به راو صاحب امرت راو جیو ظاهر
کردم فرمودند که شما به طرف منبئ کوچ کنید هرگاه نانا
صاحب خواهند آمد شما باز خواهید آمد بدست داد
بهائی این پیغام رسید رقم رقعه به این مضمون نوشته
بدهید کیفیت همین رقعه است صبحدم کوچ بکنید - انشا
الله تعالی این وقت شب بسیار رفته است صبح کوچ خواهم
کرد برائے اطلاع نوشته فرستادم زیاده عمر و دولت باد

هو الغنی

رقعه ۴۵

بتاریخ ۲۹ اپریل ۱۷۸۴ء

انشاء الله تعالی بگرامی مطالعه ذیشان رفیع المکان صاحب حشمت
و شوکت پیشوا صاحب اعظم مادهو راو نارائن پنت پردهان دام
شفقته موصول باد از جانب جنرال رابرت ابرکرمبی

تاریخ ۵ جمادی الاول ۱۲۰۴ھ

تاریخ ۱۱ شهر جمادی الاول ۱۲۰۴ رسید

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
همواره بر روی روزگار خجسته آثار ذی شان منیع
المکان صاحب مشفق مهربان سراپا لطف والاحسان مجامعه
حسنات ستوده صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا
صاحب اعظم مهادوراو نارائن پنت پردهان کشاده
و آماده باد

بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباهجت
مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر میگرداند که مدت یک ماه
است که نظر برازدیاد مراتب اتحاد که در عنقریب فیمابین
هر دو سرکار زینت استحکام پذیرفته است سیادت و
نجابت نشان سید نورالدین حسین خان نامی مرد تجربه
مزاج دان معتمد خود را در آنجا روانه نموده است
چنانچه رسم قدیمی است که وکیل سرکار در آنجا می باشد و
حال وکیل سرکار صاحب هم درینجا حاضر و موجود از وقتیکه
وکیل مذکور درینجا آمده مانده است غور و رعایت او
حتی المقدور در عمل می آید خلاصه خاطر اینکه داشته شود
و مشهور گردد که در میان هر دو سرکار محبت و یگانگت قلبی
است و خان موصوف بعد رسیدن پونه ظاهر نمودند که مدارالمهام
معه لشکر آنجناب بیرون تشریف فرموده اند و حکم از مخلص
درخواست نموده بودند که بنیاد در لشکر رود یا مستفید حضور

پیشوا صاحب باشد نظر بر ایام گرما نزدیک رسیدن فصل باران کہ بہ عجلتنا مدار المہام بالشکر از کثرت اشغال امورات متعلقہ مہمات فراغ یافتہ مراجعت در پونہ خواہند کرد و فراغ خاطر بہ اشتغال امورات سرکار خواہند پرداخت در ان وقت مستفید خدمت شدہ بجواب و سوال مرجوع سرکار پرداز د حکم شد کہ در پونہ بہ مانند و ملحوظ خاطر دوستدار این بود کہ در پونہ سکونت گرفتہ خطوط ہائے ہر دو سرکار را بوساطت خود می رسانیدہ باشد دیروز خطے خان موصوف رسید آرزوے آن چنان معلوم می شود کہ بدون خان موصوف در لشکر نمی روند کار پردازان پونہ بخان موصوف تاکید نمودند کہ بمبئی بر وید پیشوا صاحب ظہور این امر خلاف معمول و عدم وصول جواب رقیمۃ الوداد کہ ہمراہ خان موصوف سمت ترسیل یافتہ است پس عجیب و غریب می نماید ازانجا کہ بمقتضائے حسن اتفاق ارتباط مرکوز خاطر دوستدار برافزونی اخلاص وازدیاد اتحاد است از روئے آین چنان دانستہ می شود کہ کارپردازان پونہ سرکار صاحب نمی خواہند کہ بالعکس آن بہ عمل آرند۔ و کدورت خاطر پیدا سازند نظر بر سفارش معتمدے سرکار کہ بخدمت صاحب ترقیم یافتہ دلتواضع و مراعات آدمان سرکار کہ در ینجا آمدہ اند ازین مخلص بہ عمل می آید یقین

خاطر که آنچه در حق معتمدی سرکار ازین ماجرات ناشائسته رو داده است بی حکم آنجناب و هم بدون اطلاع مدارالمهام که در لشکر تشریف داشته اند خواهد بود بنابران درخواست خدمت صاحب اینکه بعد وصول این رقیمة الشوق حکم تاکید و قدغن بلیغ بنام کارپردازان پونه شرف اصدار فرمایند که در آئنده نوعی و نحوی خللی و حرکتی در حق آدم سرکار به عمل نیارند و مجوز سخن بیجا نه شنوند اگر مرضی صاحب در ماندن آدم سرکار در پونه نه باشد پس باید که دوستدار را ازین معنی مطلع نمایند تا که مخلص قاعده سرکار صاحب را دستورالعمل تصور کرده بران عمل نماید زیاده بجز شوق ازدیاد مواد مودت چه ترقیم رود۔

ایام بهجت و شادمانی روز بروز تزاید باد بحق العباد

To The Peshwa Bombay, 29th April, 1784.
ED, R, H, Boddam,

هوالمنان

رقعه ۴۶

بتاریخ ۲۳ جون سنه ۱۷۸۴ع

انشاءالله تعالی بگرامی مطالعه ذیشان منیع المکان صاحب

حشمت وشوکت پیشوا صاحب اعظم مادھوراؤ نارائین
پنت پردھان دام شفقتہ موصول باد
دوم رمضان سنہ ۱۱۹۸ھ رسید

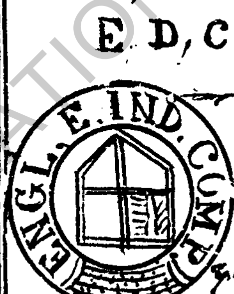
ابواب بہجت وکامرانی واسباب مسرت وشادمانی
ہموارہ بر روئے روزگار رنجیدہ آثار ذیشان منبع المکان صاحب
مشفق مہربان سراپا لطف والاحسان مجامعہ حسنات ستودہ
صفات صاحب حشمت وشوکت پیشوا صاحب اعظم مہادہوراؤ نارائین
پنت پردھان کشادہ وآمادہ باد

بعد تمنائے دریافت سامی مواصلات وافی المباہجت
مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر میگرداند کہ مفاوضہ لطف معاوضہ
بہرہ وصول نمود درباب رخصت شدن رفعت پناہ سیادت
ونجابت دستگاہ سید نورالدین حسین خان از پونہ تفصیل تحریف
کہ مرقوم نمودہ بودند بوضوح پیوست منظور نظر مخلص اینکہ اصلاً
در رجوع نمودن رقیمہ مرسلہ ہم چیزے کم وبیش صورت بوقوع
آمدہ باشد از انجا کہ از قدیم مرکوز خاطر وحال ہم مطمح نظر ہمین کہ
آنچہ اخلاص واتحاد درمیانست بانضباط روزافزونی
آن بپردازد از روئے نوشتہ سامی باعث فرحت خاطر رو بداد
کہ مافی الضمیر حسب خاطر خواہ بہ عمل خواہد رسید دریں روز مطابق
ایماء گرامی خان موصوف را روانہ نمودہ است مستفید خدمت
صاحب شدہ بگذارش مطالبات مصادقت دوستدار خود را

بہرا اندوز خواہند کرد وخطیکہ قبل ازین مرقوم بود خواہند
گذرانید دریں ولا خطے از چوتھہ آن جناب بنام مخلص
آمدہ بود نقل آن دریں رقیمۂ الوداد ملفوف ومرسول
خدمت گرامی است چون شکوہ وشکایت نوکر سرکار صاحب
بے دوستدار ضرور گردید از روے آن باعث نگرانی خاطر
افزود اما بعد ملاحظہ ومطالعہ نقل مرسلہ بجاے خود متصور
خواہند فرمود کہ باعث ناخوشی اینجانب بہ طرح محرّرہ
مضمون مرقومہ خط بجا است این مقدمہ را قریب ۳ سال
گذشت کہ بحین بودن تعلقہ حکومت بندر مبارک سورت
بصلاح نواب بندر مبارک بہ نحو بہ خوب بعد تامل بسیار
استفسار این مقدمہ فرمودہ وبہ سراغ تحقیقات کہ سابقاً از
پیشوا صاحب مہادو راو و داماجی راو گایکوار مرحوم قضیہا
مفروغ شدہ اند نہ پرداخت وانہ حقیقت آنخوب واقف
شدہ این مقدمہ را فیصل نمودہ است ودر ہر مقدمہ رضامندے
ہر دو طرف معدوم طرفیکہ در عدم رضامندیست اگر بوساطت
وتوسل شخصے دیگر تحریص وترغیب محنت وتکلیف صاحب
حکومت خواہند کرد تجویز درہم وبرہم زندگی حکومت خواہد
گردید وباستفسار باز قضیہ مفروغہ ہیچ یک دستورالعمل
صاحب حکومت قایم نخواہد ماند دیگر قادری نامی غراب بابت

کبنجی موسی ساکن تا کچری باوصف مسموع رفته است که
غراب مذکور با قول ونشان انگریزی سفری شده بود
باوجود بودن چنین از مادیان سرکار آنصاحب گرفته
درکریه برده اند نظر بمراتبات حق اخلاص بدعوی -
درخواست آن غراب پرداخت اما آنند راؤ دهولپ
ظاهر کردند که بوقت ضبط غراب قول ونشان انگریزی
نبود ازین سبب مخلصی غراب بعمل نیامده - فلهذا
برائے تحقیقات این بتالچری قلمی نموده است نظر بران
ازین رقیمة الوداد متصدع خدمت گرامی است که تا وصول
جواب از تالچری تاکید فرمایند که غراب مع مال محموله
آن در حفظ واحتیاط امانت باشد زیاده بجز
شوق ازدیاد سواد محبت چه ترقیم رود ایام بهجت و
شادمانی روز افزون باد برب العباد

To, The, Peshwa, Bomboy, 23 June 1784
E. D, C. H., M, R. H. Boddam,

(هو المنان)

رقعه ۴۷

بتاریخ ۸ اگست ۱۷۸۴ء

انشاء الله تعالی بگرامی مطالعه ذیشان منیع المکان صاحب

حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم سوائی مادهوراؤ نارایین پنت پردهان دام شفقته موصول باد!

دوم شوال ۱۱۹۸ھ

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی همواره بر روئے روزگار خجسته آثار ذیشان منیع المکان صاحب مشفق مهربان سراپا لطف والاحسان مجامعه حسنات ستوده صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم بهادر مهادهو راؤ نارایین پنت پردهان کشاده و آماده باد.

بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت واقی المباحث مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند که چون درین روز اطبا و حکیمان این جائے باتفاق یکدیگر چنان مقرر نموده اند و صلاح داده اند که آب گرم نزدیکے بانکوٹ درحق چندے معتبر انگریزان مریض بسیار مفید و نافع است و رفتن آنجا ضرور و بیر مطلوب نظر بران درخواست کرده می شود که آنجناب متوجه شده بصوبه دار مهار متعلقه سرکار را تاکید بلیغ عنایت فرمایند که ایشان اگر دیگران گرفتار چنین حالت برائے سکونت خود در آنجا جائے و مکانے که خواهند بست صوبه دار مذکور بممانعت آن نپردازد و تاکه در انجا خواهند ماند مانع و مزاحم نشود از انجا که همیشه

پیشوا صاحب بوقت حاجت ورود او این چنین ضروریات
توجہ فرمودہ اند نظر بر مراتبۂ اخلاص طرفین و وثیقۂ حسن
مہر نظر آنجناب بیقین خاطر است کہ حال ہم در این امر
از سرکار شریف حرکتے درپیش نخواہد رسید زیادہ بجز
شوق ازدیاد وداد و اتحاد چہ ترقیم رود ایام بہجت
و شادمانی روز بروز در تزاید باد بہ ربّ العباد۔
محررہ بست و پنجم ماہ رمضان المبارک ۱۱۹۸ھ

(ہوالمنان)

رقعہ ۸۸

راہین بارہ بام

تاریخ ۳ ماہ اکتوبر ۱۷۸۴ع

انشاء اللہ تعالیٰ بگرامی مطالعہ شہامت و بسالت
پناہ شوکت و جلادت دستگاہ ذی شان منیع المکان
خصوصیت و اخلاص توامان بالاجی پنڈت جیو سلمہٗ
محررہ ۱۷ ماہ شہر ذیقعد ۱۱۹۸ھ

شہامت و بسالت پناہ شوکت و جلادت دستگاہ
ذی شان منیع المکان خصوصیت و اخلاص توامان
سلمہٗ اللہ تعالیٰ

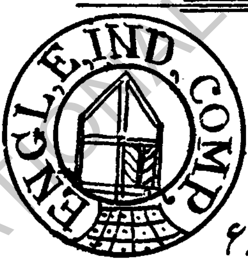
بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت کثیر الفرحت

مکشوف رائے مہر انجلائے میگرداند کہ چون گلدستۂ بزم
ومحفل نشاط ناگہان ازین جہان فانی وخاکدان ظلمانی
رخت اقامت بربست وقالب عنصری او در ہم شکست
وسلوک براہی کہ ہمہ را ناگریز است اختیار نمودہ در
حجابات خفا ونقاب عدم مختفی ومحتجب گردید بمقتضائے
بشریت لابد کہ ازین واقعہ جانفرسائے وحادثۂ اندوہ
افزائے عیش محافل سپہر مشاکل منغص ومکدر شدہ
وخاطر محبت مظاہر غبار آلودہ گردیدہ باشد افسوس
ہزار افسوس کہ بادہ این خمخانہ دُرد آلودست ونبات
شکرستان ہلاہل اندود عالم سرابیست تشنہ فریب منزلست
پر فراز ونشیب مستی این بزم را در پے خماریست
وعافیت این سودا در سر بیماری کدام دل کہ ازین
واقعہ جگرخون نیست کدام دیدہ کزین حادثۂ جگرگون
نیست این تودۂ خاک گذشتنی وگذاشتنی است
واین تیرہ مغاک پر کردنی وانباشتنی وپیوندہائے ہمہ
بریدنیست وخون نابہ ہائے ہمہ کشیدنی از جدائی ظاہری
آن عدیم المثال آثار تالم وتحسر عظیم در شہرستان باطن
راہ یافتہ کہ عبارت در تعبیر وتفسیر آنحال کوتاہ است
واشارت نیز بصد کوتاہی عذر خواہ لاکن بدیدہ سریرت

و باصره بصیرت مشهود است که آنچه از کتم عدم
به وجود می آید از ملاء وجود باز به عدم می رود
به ارادهٔ متکفل نظام کل است خموشیدن به از
خروشیدن است و آرمیدن به از جوشیدن درین
صورت بغیر از رضا بقضای الهی و تسلیم بتقدیر ازلی
مسلکی قویم و منهجی مستقیم نیست باید که آن عالی نشان
نیز راه مصابرت پیش گرفته و از ارادهٔ خود گذشته
با ارادهٔ الهی سازند زیاده بجز شوق ازدیاد محبت و وداد
چه ترقیم رود - ایام بهجت و شادمانی مدام باد

To Balaji Rao, Pandit, Madarulmham
Bombay, 4 October 1784 E, C, W, M,

R, H, BODDAM,

هوالمنان

رقعه ۱۹

بتاریخ ۱۸ / اکتوبر ۱۷۸۴ ع

انشاء الله تعالی به گرامی مطالعه ذیشان منیع المکان
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهادهو راو
نارائن پنت پردهان شفقتنه موصول باد -

محررہ دوازدہم ماہ ربیع الآخر سنہ ۱۲۰۰ھ
بتاریخ ہفدہم جمادی الاول سنہ ۱۲۰۰ھ در لشکر مقام متصل دریای
در پونہ روز سہ شنبہ رسیدکے کنارہ کشنا رسید

ابواب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
ہموارہ بر روئے روزگار خجستہ آثار ذیشان منیع المکان
صاحب مشفق مہربان سراپا لطف والاحسان مجامع حسنات
ستودہ صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم
مہادہور راو نارائن پنت پردھان کشادہ و آمادہ باد۔
بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباہجت
مکشوف رائے مہر انجلائے میگرداند کہ در رقیمۃ الوداد محررہ
پنجم ماہ ذیقعد تمامی ماجرائے راجپوری بر دراد آن وقت
مرقوم رفتہ اما تا حال از کمال توجہ بجواب مسرور نفرمودند
درین اثنا باز سیدی عبدالرحیم خان جیو از سر نو بمقتضای
مربوط اخلاص و پیوستگی با اقبال نشان کمپنی بہادر کہ از قدیم است
درخواست مدد معاونت و دستداری نمودند و از بعضی اطراف
مخلص را اہم مفہوم گردید کہ افواج سرکار گرامی در سرحد ملک
سیدی عبدالرحیم خان از خیال مخاصمت روانہ می شوند
اما مخلص برین اعتبار ندارد چراکہ مخلص را یقین متصور کہ
بنا بر بودن خلوص اخلاص آن مہربان با اقبال نشان کمپنی
بہادر در اجوبہ آخر رقیمہ دستدار قبل از تردد خلاف راہ

دشمنی در باب این چنین شخصے کہ او را برضامندی آنمہربان
در وقت قرارداد وساطت گوویند سیو رام در پناه اقبال نشان
کمپنی بهادر گرفته است و باوجود مخلص هم در باب مشارٌ الیه در
رقیمه خود مرقوم نمود که سیدی عبدالرحیم خان جیو یکی از رفیقان
ومخلصان اقبال نشان کمپنی بهادر اند ضرور می شد که از این
معنی مطلع می نمود فی الحال مخلص توسط خود را در هر باب که صورت
تفاوت با سیدی معزالیه ء آن صاحب رو بداده باشد
در انفصال آن تقدیم می نماید درین کار آن مهربان یقین خاطر
دارند که مخلص بلا طرفداری واز راه انصاف بنابر تسلی آن
مهربان و سیدی معزالیه درین امر چنان مایل خواهد شد که
اگر احیاناً از معزالیه صورت تفاوت خلاف سرکار سامی که بعمل
خواهد آمد بدون بازپرشش به صبر و تحمل آن نخواهد پرداخت
دیگر مخلص را امر ورو بیر مطلوب است که آن مهربان را اظهار
نماید که نسبت مراتبه حکومت این جانب را نالایق است
هرگاه که بروابسته اقبال نشان کمپنی بهادر یورش هجوم وحمله به
وقوع رسد در مدد و معاونت اغماض نماید چنانچه موجب
قرارمدار عمل رفعت نشان چارلس کرم لین سرکار گرامی
مدد و امداد مشارٌ الیه لازم وبجا - علی الخصوص در افراد
مدار حال که در مقام مسال بمعرفت رفعت نشان مهاداجی
سندھے بهادر به عمل آمده است این صورت تقرر و تصدیق

یافته است و بارها مندرج است که دوستان و دشمنان سرکارین شریک طرفین اند و مخلص را با سرکار گرامی عین آرزو دست که روز بروز افزونی مواد محبت گردد و منتصد است که موافق خاطرخواه مخلص جواب باصواب به راقم بزودی ارسال می نموده باشند که ازان به ظهور خواهد پیوست که مافی الضمیر آنصاحب هم مصروف بریگانگت و یک جهتی است زیاده بجز شوق ازدیاد مواد محبت چه ترقیم رود ایام بهجت و شادمانی مدام باد

To. The. Peshwa. Bomboy, 18 Oct 1784

ED. C.w.m. R.H.Boddom,

رقعه ۵۰

بتاریخ ۷ نومبر ۱۷۸۴ء

تعالی

راو صاحب مهربان قدردان کرمفرمائے مخلصان سلمه الله — پنت پردهان

بعد از اظهار اشتیاق مواصلت کثیر المسرت مشهود رائے نمودد اقتضائے نموده می آید و قطعه لمیفه انیقه لوود مشحون مشعر ظهور دبیری بوصول مکانبات خلت آیات این طرف با وصف استقرار دوستی و مصالحت فیما بین سرکار آنمهربان

و کومپنی انگریز باستصواب گورنر جنرل مستر هستن
بهادر عماد الدوله و ابلاغ خلعت معه رقم جواهر وصول
مسا بهجت شمول نموده ابتهاج پیرائے خاطر اتحاد ماثر
گردید کیفیت این است که باآنکه جنارددهن شیو رام
در شهر جمادی الاول سنه ۱۱۹۸ هجری در بنجا وارد شده از
رسیدن خود هیچ آگهی به این مخلص نه نمود مگر به بست و سیوم
شهر محرم الحرام سنه ۱۱۹۹ھ خطوط آن مهربان به این دوستدار
رسانید مخلص پیش ازین به ورود جواب آنچه ظهور می‌توان
پرداخت لاچار بعد از وصول نمایق مذکور مومی الیه را
طلبیده موجب نه رسانیدن خطوط استفسار نمودیم
لاکن موممی الیه عذرهائے لایانه بزبان آورد و بعد
ازان گفته شد که خلعت وغیره آورده شما از طرف
آن مهربان روز دیگر مقرر کرده بیارید که تا برسم
معمول گرفته شود اما موممی الیه روز هم مقرر نه کرده
و از سبب آن نیز خبر نداده ازانجا که دوستی به سرکار
آن مهربان و کومپنی انگریز ازبس ملحوظ و مرکوز خاطر
آنست که تا ابدالدهر قایم باشد بنابران ظهور قصور
جنارددهن رام موجب ملال خاطر گردید و سه روز بعد رسانیدن خطوط
آن مهربان خطے از طرف صاحب مهربان مادهوراؤ سداشیوه
رسانید چنانچه جواب ایشان نیز به تسطیر آمد آنچه درباده تعرض ممانعت خطوط راجه

تنخواہ در بہ خامہ وداد در آمدہ بود مفہوم گردید پیش
ازین تاکید درین باب بہ مردمان علاقہ از ان خود
در ان جا قلمی گردید کہ کسے بہ تعرض و مزاحم خطوط نہ
شوند در خطوط رسانی سرکار آن مہربان و آمدن آنجا
از کسے تعرض نمی شود و آئندہ نیز ہرگز نہ خواہد شد ہموارہ
بہ ارسال محبت نامجات فرحت سمات مسرور و مبتہج
می نمودہ باشند زیادہ ایام جمعیت و شادمانی مدام باد

رقعہ ۱۵

حسین محرری
سید نورالدین

بتاریخ ۱۲ نومبر ۱۷۸۴ء

والا قدر بلند مرتبت عالی مقام سلامت

امارت منزلت مشفق امیدگاہ مخلصان مدارالمہام دایما
بر مسند سے کار روائی بعد اظہار مراتب بندگی و نیاز
معروض رائے خورشید ضیاء میگرداند کہ حسب الارشاد
سامی آنچہ در عقل ناقص این ہیچمدان خطور نمودہ بخدمت
جنرال با اقبال بہ خلیط سرکار نوشتہ روانہ نمودہ شود
از انجا کہ سخن شنیدن ہیچ دولت واقعہ است و ہر قومی را
کہ حق سبحانہ تعالی اقبال یاور میگرداند این سبق پسندیدہ مارا

اختیار می نماید چنانچه درخط فقیر قلمی است که تو نوشته بودی که به سبب تخالف الفاظ عهدنامه جواب دهی در خدمت مدار المهام نمی شود لهذا برائے تحقیق الفاظ عهد نامه بصاحب بنگاله خصوصًا در مقدمه قلم دوستان هردو سمت مسطور گردیده تا آنوقت در تدبیر این امر خطیر توقف وتعطیل راه خواهد یافت پس توقع از سرکار بهی منت هم همین است که تا حصول جواب از ملک شرقیه در سد تخریب سیدی موصوف نه پردازند و خلیطه دیگر از سرکار در مقدمه طلب شتربانان صادر گردیده بود در جواب آن نوشته اند که هردو سرکار هرگاه واحد است شتربانان معه سپاهی سرکار کمپنی وجواب خلیطه سرکار سابق روانه نموده ایم فقیر از حامل رقایم تحقیق نموده که شتربانان مذکور و جواب خلیطه سرکار تا حال پیش فقیر نه رسیده است وجنرال می نویسد که سابق فرستاده شده این چه طور است حامل خطوط کیفیت که روبروئے من پیشتر از روانگی من چهار روز شتربان از راه بنوبل معه سپاهی سرکار کمپنی روانه گشته است ظاهرًا در تنهانه که وطن اوست چیزے وقفه شده باشد عنقریب برسد دیگر آمدن دربار بادشاهی از روئے اخبار به خدمت عرض شده باشد روز غره آمده

بودند در روز سویم محرم آڈمیرل که داروغه دربار بادشاهی
است در بندر بمبئی فرو کش شد خلیطه بخدمت مربی
مرسل است امید که با حصول ملاقات به دو کلمه عنایت
و آنچه برای این بی مصلحت باشد یاد و شاد فرموده
باشند ایام دولت و اقبال مدام باد۔

رقعه ۵۲

بتاریخ ۲۴ دسمبر ۱۷۸۴ء

انشاء الله تعالی بگرامی مطالعه ذیشان منیع المکان
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهادو راؤ
نارایں پنت پردهان دام شفقته موصول باد

محرره ۲ صفر ۱۱۹۹ هجری هفتم ربیع الاول ۱۱۹۹ هجری
بمقام پنڈهرپور رسید

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
همواره بر روی روزگار خجسته آثار ذی شان منیع المکان
صاحب شفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامعه حسنات
ستوده صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم
مهادهو راؤ نارایں پنت پردهان کشاده و آماده باد

بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباحث مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند کہ چون حین سکونت مخلص صادق الوداد در بندر مبارک سورت در خدمت آن صاحب درباب موضع دیکانو پرگنہ سوپا متعلقہ سرکار بندر سورت مرقوم نمودہ بود کہ این موضع موجب فرمان قضاجریان وقت پادشاہی حضرت شاہجہان حوالہ بزرگان شریعت پناہ قاضی ابوالحسن بنابر اخراجات درگاہ حضرت خواجہ دیوالی صاحب قدس سرہٗ بود۔ چنانچہ خواجہ مذکور جدّ از قاضی ابوالحسن مذکور می شوند و بالاجی راؤ پیشوا صاحب این عطیۂ عظمےٰ حضور انور را قبول نمودہ پروانہ معافی من کل الوجوہ صادر فرمودند بفضل الٰہی موضع مذکور چند مدت بوجہ خوب آبادان گردید۔ امّا گماشتہ اران سرکار آنصاحب ازراہ غیر واجبی بہانہ ہا پیدا نمودہ مبلغ سی صد وپنجاہ روپیہ سالیانہ طلب خود بران موضع داشتند و وقتیکہ این معنی در خدمت مہادو راؤ پیشوا صاحب ظاہر گردید باز پروانہ معافی بنام قاضی ابوالحسن کہ حال خادم درگاہ اند صادر فرمودند و دستدار بنا[؟]فت بودن عمل خود برانجا دسی مطابق پروانہ بہ عمل آوردہ در تصدیع موضع مذکور نہ کوشید و بہ اذیت آن نہ پرداخت امّا وقت عمل سرکار آن گرامی گماشتہ اران سرکار سامی وصول موضع

مذکور تحصیل می کنند فلهذا قاضی معزالیہ بسیار زیر
نقصان وخساره می آمد از انجاکہ قاضی مذکور مردم
عمده و دوستدار از عمدگی اوشان نیکو واقف و یقین
متصور است کہ این ہمه تردد تصرفات موضع معلومه بدون
اطلاع آن صاحب خواہد بود نظر بران بجناب پیشوا صاحب
درخواست کرده می شود کہ پروانه جدید مطابق پروانه معافی
بالاجی راؤ پیشوا صاحب ومہادہو راؤ پیشوا صاحب عنایت
فرمایند وہم حکم تاکید بنام گماشتہاران حال و آینده بتاکید
تمام و قدغن بلیغ عنایت فرمایند کہ آئنده نوعی و نحوی موضع
مذکور را تصدیع نرسد و مخلص ازین معنی مرہون منت
خواہد گردید و فی الحقیقت درظهور این امر باعث نیک
نامی و انتشار عدل وانصاف درجهان خواہد بود زیاده
بجز شوق ازدیاد مواد محبت چه ترقیم رود ایام بهجت
وشادمانی مدام باد - برب العباد

To, The Peshwa, MadhoraoSowae

24 Dec,. 1784, R, H, Bodda. M

Bombay. Ed, C, W, M,

رقعہ ۵۳

گورنر جنرل ۱۱۹۹
بہادر
مسٹر جان مکفرسن

بتاریخ ۷ اپریل ۱۷۸۵ء

رائو صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان سلامت
بتاریخ ہشتم ماہ فروری ۱۷۸۵ء انگریزی مطابق بست و ہفتم
شہر ربیع الاول ۱۱۹۹ ہجری نواب صاحب مشفق قدردان
نواب امیر الممالک عماد الدولہ گورنر جنرل مسٹر ہشتن بہادر جلادت
جنگ از بالائے جہاز مسمی برتن استعفاء خدمت گورنر
جنرلی بنگالہ و جائے سکونت خود کہ در نوکری کمپنی میداشتند
نوشتہ فرستادند چنانچہ در دو حکمنامہ سابق یکے در سنہ
سیزدھم و دوم در سنہ بست و یکم جلوس شاہ والا گریت
برتن مرقوم است کہ ہرگاہ گورنر جنرل بنگالہ فوت خواہد
کرد یا استعفائے خواہد داد یا تغیر خواہد شد و جائے
او خالی خواہد ماند ہر کسیکہ در کونسل درجہ دویمی از گورنر جنرل
خواہد داشت جانشین گورنر موصوف خواہد گردید چون
بوقت دادن استعفا مسٹر ہشتن بہادر این جانب درجہ
دویمی از اوشان می داشت لہذا نظر بر استحکام مبانی
محبت و وداد فیمابین اطلاع می دہد کہ از تاریخ مرقوم
مخلص گورنر جنرل بنگالہ شد و قسم گورنر جنرلی نمودہ جانشین

مستر ہشتن بہادر موصوف کردند منز صد آنکہ مخلص
را بہ طور مستر ہشتن بہادر دانستہ ہموارہ ترقیم و
ترسیل ناصحات مسرور و مبتہج می نمودہ باشند زیادہ
چہ برطراز د

John, Macpherson,

رقعہ ۵۴

بتاریخ ۱۷ ار مئی ۱۷۸۵ع

بگرامی مطالعہ و مبہجہ ابہت و عوالی مرتبت مہربان
دوستان اعظم ہری پنڈت پھڑکے جیو زاد شگفتہ موصولباد
۲۹ شہر جماد الاول

گلشن حشمت و اجلال ریاض دولت و اقبال
مہربان دوستان از ترشحات سحاب مخالصت و
اخلاص ہموارہ سرسبز و خندان باد

بعد اظہار مراتب اشتیاق گرامی ملاقات کثیر المباہجت
مکشوف رائے زرین خرد دوربین گردانیدہ می آید کہ
ذات ستودہ اوصاف حمیدہ وصاف در انجاح
مطالبات ہر عوام و خواص بہ محامد ذکر خاص مشہور الآفاق
بہ قربت منزلت موصوف صفت و نصفت پیش ملاذ مہربان

معاد دوستان اعظم نانا صاحب والا درجت انگاشتہ آنچہ
مقاصد قلبی و مطالبی لاریبی بلا تصور جدائی خاندان کنفس
واحد از بزرگان متصور سہ گذشت احوال وصیت خداوند
نعمت بہشت منزلت منظر نمودہ در انتظاری آمد آمد
جواب با صواب از مہربانان والا اقتدار مدت
چہار ماہ گذشت و بمثابہ روز اول در حصول جواب
بر آمد و آوازہ مبا خترا ع لوازم شگوفہ دیگر گون استماع
یافتہ خاطر اتحاد ذخائر از فحوائے آن بسیار بسیار خرسندگی
حاصل کرد کہ صورت انجاح امورات دنیا انتظامی برین
مراتب پیش مخلصان دولت استحکام پذیر شدہ کہ
در استعجال روانگی رغبت و عوالی پناہ اعظم بھکاجی
پنت صوبہ دار بر طبق مرقومہ سابق و لاحق خیلے وقفہ
و تعویق گرفت زہے خوشی آنچہ در مصلحت دانایان
دہر و مشفقان عصر نیکو و پسند تر آمد از جملہ خیر و صواب
است چہ نہرہ کہ انحراف آن کند خنک آنست کہ گوئے
نیکی برد با وجود بمقتضائے این دانش و فطانت آن
مہربان و اعظم معز الیہ متوجہ بر فہمایش روندہ اینجا شدہ
صورت وصیت و نوشتجات یک سو نہادہ کرم فرما
شدند بہترین بہتر مقدرہ عالم استحکام انجاح مرام در قبضہ

اقتدار مختار حقیقی است خواست بندہ پیش امر ہیچکارہ
آن مہربان بہمہ وجوہ عاقل و دانا و کار روائے عالم و
عالمیان اند لو لا که دران سود و بہبود دولت و استراحت
خلق اللہ و خوشنودی روح مرحوم مغفور و استحکام امور باشد
دران کوشیدہ سعی یاد دادہ مصروف دارند و راحت بدل
عالم رسانند و از متکلمان دعائے خیر کز عقبش ذکر خیر
زندہ کند نام را اگیرند این مخلص صافی نہاد است از صفائی
خاطر تسطیر گردید و بہر وصیت خداوند نعمت مستقیم بودہ آرزوے
ریاست و حراست برائے اطاعت بندگی مفوضہ خویش
ندارد اگر سلوک با خاندان خداوند نعمت ماست بموجب
نوشتجات سابق پرداختہ روانگی اعظم مشار الیہ بر
طبق ارقام حال و استقبال بعرصۂ ظہور آرند۔ مخلص
مرہون منت اشفاق یاد دادہ مہربان و صاحبان
پونہ خواہد شد زیادہ چہ مبالغہ نماید ایام محبت
و مخالصت روز افزون باد

رقعہ ۵۵

تاریخ ۱۳ جولائی ۱۷۸۵ء

تاریخ ۱۸ شعبان ۱۱۹۹ھ رسید بمقام
انشاء اللہ تعالیٰ بگرامی مطالعہ ذی شان منیع المکان
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم سوائی مادھو
راو نارااین پنت پردہان دام شفقتہ موصول باد
محررہ ۱۱ ماہ شوال ۱۱۹۹ھ

شہامت و بسالت پناہ شوکت و جلادت دستگاہ ذی
شان منیع المکان خصوصیت و اخلاص توامان سلمہ اللہ تعالیٰ
بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت کثیر الفرحت
مکشوف رائے مہر انجلائے می گرداند کہ مفاوضہ خلت
معاوضہ مع مادہ اسپ و آہو ہمراہ رنچھوڑ کرشین شینوئے
سمت ترسیل فرمودہ بودند در بہترین زمان و خوشترین آوان
موصول گردید و از مشاہدہ آن باعث فرحت خاطر اخلاص
مظاہر بہم رسید و مخلص بس آزردہ خاطر گردید کہ اسپ و
آہو را استرد نماید دیگر غزالان چند در این جا و چند
در اثنائے راہ مردہ نظر بر پاس مراتب صدور فرمان
بادشاہ و حکم اقبال نشان کمپنی بہ حکامان و عملداران
و نوکران خود بر وجہ دقیق صادر فرمودہ اند کہ بر بہانہ
از کسے مایل نذر نہ شوند و نہ گیرند و معنی حکم حضور وکیل
سرکار رفعت نشان نور الدین حسین خان و عزت آثار

به پنجهورکرشین شیونی به آن عوالی نشان عیان خواهند ساخت توقع کر آن شهامت پناه چنان تصور نه نمایند که به سبب ابطال و محو این دستور قدرے صورت نقص در اخلاص طرفین واقعه خواهد شد عوالی نشانا جائیکه ارتباط اخلاص دلی درپیش است بنابرازدیاد آن حاجت مبادلت نذر چیست و ازین مخلص بنابر پاس مروت استحاد فیما بین سرمو قصوری به عمل نخواهد آمد و به پنجهور شیونی بعد آمدن بندر معمورهٔ چینا مستولی مرض شد که یک بار به جهت ملاقات آمد تو تمامی مذکورات مطابق حکم اظهار نمود جواب آنها متعاقب فرستاده خواهد شد زیاده بجز شوق ازدیاد مواد محبت و وداد چه ترقیم رود۔

ایام بهجت و شادمانی مدام باد،

R.H, Boddam,

To, Nana Furnavese Bombay,

13 th July, 1785,

رقعه ۵۶

بتاریخ ۱۷ ر جولائی ۱۷۸۵ء

انشاء الله تعالی بگرامی مطالعه شهامت بسالت
پناه شوکت و جلادت دستگاه ذی شان منیع المکان خصوصیت
واخلاص توامان بالاجی پنڈت جیو سلمه الله موصول باد
رمضان ۱۱۹۹ هجری

شهامت و بسالت پناه شوکت و جلادت دستگاه
ذی شان منیع المکان خصوصیت واخلاص توامان سلمه الله تعالی
بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت کثیر الفرحت مکشوف
رائے مهر انجلائے می گرداند که مفاوضه خلت معاوضه محرره
بست و چهارم رجب المرجب در خوشترین زمان موصول
گردید و چند روز است که رقیمه رفعت نشان مستر مالٹ
باین مخلص نرسیده قلهذا دوستدار را معلوم نمی شود
که کے رفعت نشان مذکور به پونه خواهند آمد اما بمجرد رسیدن
خبر که رفعت پناه موصوف بنا بر آمدن در بار سامی در راه
اند فی الفور به اطلاع آن خواهد پرداخت و عزت آثار
رنچھوڑ شینوئے چند مذکورات مطابق حکم آن عوالی
نشان اظهار نمود جوابش به مومی الیه داده شده تر صد
که مشار الیه آن را ابلا اشتباه برائے مطالعه آن
جلادت دستگاه خواهد فرستاده و آن شهامت
پناه یقین تصور فرمایند که مرکوز خاطر دوستدار مصروف
برین است که به اجتهاد تمام خود دراز دیاد

رفافت و حسن سلوک سرکارین پرداز د
زیاده بجز شوق ا ند یاد مواد محبت چه نترقیم رود
ایام بهجت و شادمانی مدام باد
بربّ العباد

R. H. Boddam,
To. Nana Furnavese, Bombay,
17 Ih July, 1785,

رقعه

بتاریخ ۱۸ اگست ۱۷۸۵ء.

رفعت و عوالی مرتبت مهربان دوستان سکها رام
پنڈت صاحب سلمه الله تعالی

۲۴ شهر ذیقعد ۱۱۹۹ ه

الواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
بر روئے روزگار خجسته آثار ذیشان منبع المکان صاحب
مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامعه حسنات ستوده
صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم سوائی

مهادهوراؤ نارایین پنت پردهان کشاده وآماده باد
بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباهجت
مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند که رفعت نشان سید نورالدین
حسین خان وریچهور شیونے به این دوستدار اظهار نمودند
که شوق آن جناب براین طیر بسیار است نظر بران دو طوطا
قفس تیار نموده همراه مردمان سرکار سامی ارسال داشته
است توقع که آنرا پسند فرمایند تا باعث فرحت خاطر
اخلاص مظاهر خواهد گردید زیاده بجز شوق ازدیاد مواد
محبت چه ترقیم رود ـ ایام بهجت وشادمانی مدام باد ·
برب العباد

To, The Peshwa,

Bombay, 18 AUGUST, 1785,

R. H. Boddam,

دی ۱۱۹۸
ثامس
اسکوبیر

رقعه

بتاریخ ۲۶ر اگست ۱۷۸۵ع

بتاریخ ۲۵ر ذیقعد سنه ۱۱۹۹ھ

بنظر مبارک صاحب رفیع الدرجت عظیم المنزلت مشفق مهربان
والاشان مظهر لطف بیکران مادهوراو پنڈت پردهان صاحب

ادام اللہ اقبالہٗ - بگذرد

زینت بخش وسادہ امارت و نامداری زینت افزائے

مسند ابہت و کامگاری ادام اللہ اقبالہ

صاحب رفیع الدرجت عظیم المنزلت مشفق مہربان عالی

شان مظہر لطف بیکران بعد ابراز مراسم خلوصیت و نیاز

کہ شیوہ عقیدت منداں صداقت طرازہ است مبرہن رائے

بیضا ضیاء گردانیدہ می آید کہ عنایت نامہ گرامی رسید کیفیت

بوضوح انجامید زینت نگارش یافتہ بود کہ کارپردازان

بندگان عالی نواب صاحب در ادائے وجہہ لوازم کانتہ

روغن زرد بابت چوتھہ سرکار عالی وقت ہا بہ عمل می

آرند درین معنی چوتھہ سرکار آن مہربان بحضور این

جانب ظاہر نہ کردہ و معلوم شدہ کہ کارپردازان نواب

صاحب در ادائے آن موافق معمول بوجہی قاصر ہستند۔

فی الحال اگر قصورے دران راہ خواہد یافت وآدمان سرکار

سامی بہ این جانب اطلاع خواہند گرفت - البتہ تاکید کردہ

خواہد شد - چون فیمابین سرکار گرامی و اقبال پناہ کونہی

انگاشش جدائیہا نیست ہموارہ بصدور شفقت نامجات

مورد الطاف می شدہ باشد زیادہ چہ متصدیع شود

مراتب دولت و اقبال روز افزون باد

تحریر فی التاریخ بست و ششم ماہ اگست ۱۸۵۱ء

مطابق ہجدہم شہر شوال سنہ ۱۱۹۹ھ

Thomas Day,

رقعہ ۵۹

بتاریخ ۱۴ر اکتوبر سنہ ۱۷۸۵ع

انشاء اللہ تعالیٰ - بگرامی مطالعہ ذی شان منیع المکان صاحب حشمت وشوکت پیشوا صاحب اعظم مہادو راؤ نارائن پنت پردھان دام اقبالہ موصول باد

چہارم محرم الحرام سنہ ۱۲۰۰ھ رسید

ابواب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی ہموارہ برروئے روزگار خجستہ آثار ذیشان منیع المکان صاحب مشفق مہربان سراپا لطف والاحسان مجامعہ حسنات ستودہ صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہادھو راؤ نارائن پنت پردھان کشادہ و آمادہ باد

بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت و افی المبا ہجت مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند کہ مفاوضہ خلت معاوضہ درحین بہین چہرہ وصول کشود و آنچہ کہ درباب نواب

بندر مبارک سورت بہ طریق شکایت مرقوم فرمودہ بودند
کہ خلاف دستور قدیم . . . می کنند مفہوم گردید دربنولا بہ آن
جناب اظہار نمودہ می آید کہ . . . . مخلص صادق الوداد بہ
سردار بندر مبارک سورت مرقوم نمودہ است وحکم
کردہ است کہ در اجرائے متعلقہ چوتھہ پیشوا صاحب خللے و
حرکتی درپیش نہ آرند وکاروبارِ چوتھہ وہرچہ متعلق آنست
مطابق دستور مستمرہ جاری دارند اما درخواست کردہ میشود
کہ آن عوالی نشان علی الخصوص بچوتھہ بندر مبارک حکم اصدار
فرمایند کہ مشارٌ الیہ در دیگر مقدمات بجز متعلقہ خود مداخلت نکنند
وسطابق چوتھہ ہائے سابق اوضاع خود بہ ظہور . . . . . درپیش
آوردن قانونات جدید در متعلقہ خود جرأت نہ نمایند- عوالی
نشان بہ سبب آنچہ کہ مخلص درین باب بہ سردار بندر
مبارک مرقوم نمود انشاءاللہ تعالی درعنقریب جواب
آن خواہد رسید ترصد است کہ شکوہ وشکایت ازطرفین
مندفع خواہد گردید- زیادہ بجز شوق ازدیاد مواد محبت چہ
ترقیم رود- ایام بہجت وشادمانی مدام باد بربّ العباد

The 24 octo 1785.

R. A. H.

R. H. Boddam.

رقعہ ۶۰

بہادر ۱۱۹۹
مسٹر جان ماکفرسن

بتاریخ ۳۰ / نومبر ۱۷۸۵ع

رفعت و عوالی مرتبت اعتضاد دوستان بالاجی پنڈت
سلمہ اللہ تعالی

رفعت و عوالی مرتبت اعتضاد دوستان سلمہ اللہ تعالی
مفاوضہ مسرت معاوضہ مملو بو فور مہر و محبت و مشحون بصنوف
انس و مودت متضمن بر اینکہ از دریافت تعلق پذیری حکومت
و ریاست و اقتدار رتبۂ گورنر جنرالی بنگالہ بجائے گورنر
مسٹر ہشتنن بہادر سرور موفور بہ ایشان رو نمودہ۔ با
دیگر مراتب مہربانی و ہدایائے مرسولہ دوستی چہرہ وصول
مباہجت شمول نمود و بالاکن سرور و نشاط خاطر شد۔
فی الواقع چونکہ آن اعتضاد بدل دوست کمپنی و این
دوست دار ہستند۔ یقین حاصل است کہ البتہ خوشی این
معنی بہ ایشان زیادہ از دیگران رو نمودہ باشد او تعالی
با این ہمہ خوبیہا ہمیشہ خرم و شاد و خانۂ دوستی آباد دارد
ترصد کہ این جانب را ہر گونہ محود و مصروف دوستی و واسطۂ
استحکام موانست فیما بین کمپنی و آن سرکار راسخ و ثابت
متصور نمودہ ہمیرین نمط بہ نمایق مسرت علایق مسرور
و مبتہج می کردہ باشند۔
John Macpherson

Jon Macpherson,

30 Nov. 785,

ENGL. E. IND. COMP.

رقعه ۶۱

بتاریخ ۲۱ دسمبر سنه ۱۷۸۵ ع

انشاء الله تعالی بگرامی مطالعه ذی شان منیع المکان
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهادو راؤ نارایِن
پنت پردهان دام شفقته موصول باد

هفتم ربیع الاول سنه ۱۲۰۰ ه بمقام پنڈهرپور رسید
محرره ۱۷ ماه صفر سنه ۱۲۰۰ ه

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی همواره
بر روی روزگار خجسته آثار ذیشان منیع المکان صاحب
مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامع حسنات ستوده
صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم سوائی مهادو راؤ
نارایِن پنت پردهان کشاده و آماده باد
بعد تمنای دریافت سامی مواصلت وافی المبا محبت

مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند که قریب مدت
دو سال است که مفاوضه لطف معاوضه محررهٔ دهم ماه
جنوری ۱۸۶۱ع ارسال فرموده بودند وصول میمنت شمول
نموده مرقوم قلم تو در رقم شده بود که دادا صاحب یعنی رگهناته
راؤ متوفی در حین حیات خود جواهر مبلغ شش لک و
وبست و پنج هزار روپیه به طریق امانت در سرکار نگاه
داشته اند لهذا درین باب باجی راؤ و عموی مایان به
آن مخلص مهربان مفاوضه نگارش نموده اند که جواهر مذکوره
بحضور ارسال دارند و آن مفاوضه را همراه مهاراجی رام
چندر فرستاده شده است ـ جواهر مسطوره را مصحوب
مهاراجی مشار الیه ترسیل فرمایند چنانچه آن مفاوضه هم
رسید و در جواب آن ترقیم شده بود که رگهوناته راؤ متوفی
جواهر مذکوره را در عوض قرض لکوک اقبال نشان کمپنی
بهادر گرو داشته اند عند ادائی زر قرض اقبال نشان
کمپنی بهادر واپس داده خواهد شد عوالی نشانا تا این
مدت مخلص صادق الوداد بنابر انتظاری جواب درین
باب خاموش ماند اما الحال به جائی خود چنان مقرر
نموده است که جواهر مذکوره را به فروخت آرد بنابران
ازین رقیمهٔ الوداد متصدع شده به اطلاع این امر می

پردازند که اگر مرضی خاطر شریف به رهانیدن آن جواهر
گروی مبلغ شش لک روپیه مهیا شد و مبلغ مذکور
در سرکار به طریق گرو ارسال دارند مخلص برائے واپس
دادن آن جواهر مستعد است والّا نه جواهر مذکور بخوب
ترین وجه بدست خریداران فروخته خواهد شد نظر بر
ارتباط رسوخ اخلاص فیما بین آن والا شان و اقبال
نشان کمپنی بهادر به دوستدار حضور گردید که ازین معنی آن
گرامی را مطلع نماید

زیاده بجز شوق ازدیاد مواد محبت چه ترقیم رود -
ایام بهجت و شادمانی مدام باد

Bombay, 21st Dec. 1785.

R. H. Boddam, R. A. Thersy,

To. Mahado Raou Narayan
Peshwa.

ENGLEIND-COMP.

رقعه ۶۲

بتاریخ ۲۲ دسمبر ۱۷۸۵ع

انشاءالله تعالی بشرف مطالعه ذیشان منیع المکان صاحب

حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهادو راو نراین پنت پردهان دام شفقته موصول باد ـ
بست و چهارم محرم ۱۱۹۹ھ به مقام پونه رسید

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی همواره بر روی روزگار خجسته آثار ذی شان منیع المکان صاحب مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامعه حسنات ستوده صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهادهو راؤ نارائن پنڈت پردهان کشاده و آماده باد ـ
بعد تمنائی دریافت سامی مواصلت وافی البهاجت مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند که در ینولا اظهار نموده می شود که آن عوالی نشان سندی بنا بر تحویل آلات حربی اقبال نشان کمپنی بهادر که آن را به مقتضائی بارش مردمان این سرکار بوقت خالی نمودن شهر دبوئی در آنجا نهاده بنام پنڈت آنجا ارسال فرموده بودند رسید ـ امّا پنڈت مذکور تا حال آلات حربی مذکور حواله مردمان ما یان نه کرد و تنفر که این سند بنام من نیست فلهذا به آن جناب درخواست کرده می شود که توجه فرموده باز سند جدید بنام پنڈت آن جا که حال دران تعلقه قایم است ارسال

فرمایند که پنڈت مذکور تمامی آلات حربی مذکوره حواله مردم که از سردار بندر مبارک سورت تا از کوٹھی دار اقبال نشان کمپنی بهادر متعلقه بهروچ برای تحویل آن خواهد رفت بنماید زیاده بجز شوق ازدیاد مواد محبت چه ترقیم رود

ایام بهجت و شادمانی مدام باد

برب العباد

R. H. Boddam.

Bombay. 26 Ih Dec 1785,

R, A, Thersy,

To, Mahado Raou Narain Peshwa.

رقعه ۶۳

۱۰ ار فروری ۱۷۸۶ سنه ع

راؤ صاحب مشفق بسیار مهربان مخلصان بهادر

راؤ نارین پیشوا سری منت پنڈت پردهان بهادر سلمه الله تعالی.

بست دوم ربیع الثانی ۱۲۰۰ سنه ۵

معرفت مستر مالٹ رسید

ابواب بهجت وکامرانی و اسباب مسرت وشادمانی
همواره برروی روزگار خجسته آثار ذیشان منبع المکان
صاحب مشفق مهربان سراپا لطف والاحسان مجامعه حسنات
ستوده صفات صاحب حشمت وشوکت پیشوا صاحب اعظم
بهادر عو راؤ نارابن سنیت پردهان کشاده وآماده باد
بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباهجت
مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند که نظر براعتبار صدق
مروت آن مهربان دربیولا محرم اسرار رفعت نشان
مستر چارلس وارمالت صاحب را از طرف قوم انگریزان
وکیل مطلق بنا بر ماندن در دربار سامی فرستاده شده
ویقین است که آن عوالی نشان مستر موصوف را از مردم
معتبر و خواهان بهبودی سرکارین متصور خواهند فرموده
وازین رقیمة الوداد منصدع خدمت شده درخواست
می نماید که آنجناب مستر معزالیه را درخلوت جا داده بملازمت
وصحبت لائقه سرفراز فرمایند ومسموع رفته که مزاج آن
عالی جاه براشیاء هر قسم دیگر اطراف بسیار تلطف پذیر
است فلهذا به همراهی مستر موصوف یک خوب وجوان
شتر مرغ که درین روزها از سواد حبشی برائے این مخلص
آمده بود ارسال داشته است مترقب که متوجه شده

قبول فرمایند زیاده بجز شوق ازدیاد مواد محبت چه ترقیم رود
ایام بهجت و شادمانی مدام باد

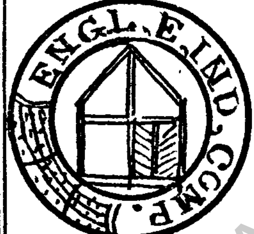
برب العباد

R.H. Boddam,

Bombay, 10th February. 1786,

R.A. Thersy.

To, Mahadoo Raou, Narain, Peshwa,

رقعه ۶۴

بتاریخ ۱۲ ار فروری سنه ۱۷۸۶ ع

انشاء الله تعالی بگرامی مطالعه ذیشان منبع المکان صاحب
حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهادو راو نارا این
بینت پروهان دام شفقته موصول باد

محرره یازدهم ماه ربیع الثانی سنه ۱۲۰۰ ه

بتاریخ هفدهم جمادی الاول سنه ۱۲۰۰ ه در لشکر بمقام متصل
کنارهٔ دریای کشنا رسید

الواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی همواره

برروئے روزگار خجسته آثار ذی شان منیع المکان صاحب
مشفق مهربان سراپا لطف والاحسان مجامعه حسنات ستوده
صفات صاحب حشمت وشوکت پیشوا صاحب اعظم مهادهوراؤ
نارائن پنڈت پردهان کشاده وآماده باد۔
بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباهجت مکشوف
ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند که سه مفاوضه خلت معاوضه در
اجوبه رقایم دوستدار باد و پروانه یکے ازطرف جیواجی گوپال
سرصوبه دار به نام عملدار کره به بنابر خلاصی غراب قادری
وتالی سرکار سامی بنام عملدار دبوئ بنابر تحویل نمودن آلات
حربی وغیره اقبال نشان کمپنی بهادر که آنرا مردمان این سرکار
بوقت خالی نمودن شهر دبوئ در آنجا نهاده اند مع رقعت نشان
نورالدین حسین خان سمت ترسیل فرموده بودند درحین بهین
موصول گردیدند زینت ارقام نموده اند که بمایان مفهوم
گردید که از ولایت به این جانب حکم رسیده است۔
که آنچه رگهناته راؤ مرحوم جواهر خود در قرض اقبال
نشان کمپنی بهادر گروی داشته اند بدون وصول مبلغ
گروی آن را مسترد نمایند در جوابش نگارش می رود که درین
باب هرچند از ولایت چنین حکمی بمایان نرسیده اگر استرضای
خاطر سامی باشد و مبلغ شش لک وبست وپنج هزار روپیه

در باب جواهر گروی مزبوره ادا خواهند جواهر مذکوره حواله سرکار سامی نموده خواهد شد والا جواهر مذبور بهر قیمت در فروخت خواهد آورد فلهذا مترقب که توجه فرموده در این باب از جواب آخر مسرور فرمایند و درینولا بازر فعت نشان نور الدین حسین خان را همراهی حشمت پناه محرم اسرار مستر چارلس وارمالت صاحب در پونه روانه نموده است و تمامی مفصل مذکورات ضروریات از اظهار مستر موصوف به آن جناب هویدا خواهد گردید زیاده بجز شوق از دیاد مواد محبت چه ترقیم رود - ایام بهجت و شادمانی مدام باد برب العباد •

R.H. Boddam,

Bombay, The, 12 th February, 1786,

To, The Peshwa,

رقعه ٦٥

بتاریخ ١٢ مارچ سنه ١٧٨٦

انشاء الله تعالی بمطالعه ساطعه مدار المهام صاحب بسیار

مہربان والا فطرت عالی مکان ذی شان تفقد فرمائے
مخلصان بالاجی جنارد ھن مدار المہام سلمہ اللہ تعالی
موصول باد

بتاریخ یازدہم جمادی الاول ۱۲۰۰ھ بمقام موضع
ہرتال کنارہ کشنا رسید ؎

گلشن عز و اقبال حدیقہ امانی و آمال صاحب بسیار
مہربان والا فطرت عالی مکان ذی شان تفقد فرمائی
مخلصان مدار المہام صاحب برشحات سحاب مکرمت
حضرت ایزد منان پیوستہ سرسبز و ریان باد ؎
بعد شرح اشتیاق آرزوئے حصول مسرت
سامی مواصلت کثیر المباہجت کہ از احاطہ تحریر زبان
قلم افزون و از حصر بیان قلم زبان بیرون است مکشوف
ضمیر منیر مہر تنویر گردانیدہ می آید کہ شفقت نامہ گرامی
در جواب مراسلہ این جانب پرتو ورود ارزانی
فرمود چون متضمن بر دوستی ہر دو سرکار و خوشی خاطر
عاطر از خبر رسیدن این جانب بود نہایت خورمی
ونشاط دل تودد محفل افزود چونکہ اشتیاق ملاقات
فرحت سمات زیادہ از حد داشت عجلتاً از منبعی

روانه شده عزم لشکر فیروزی اثر نمود و انشاء الله تعالیٰ
عنقریب مسرت اندوز سامی مواصلت موفور المعاشرت
خواهد شد و درین ایام دو قطعه نامجات یکے به اسم گرامی
آن صاحب و ثانی بنام عظامی سر ہمینت صاحب از
پٹیل صاحب نزد این جانب رسیده به عالی خدمت
مرسول داشته شده بگرامی مطالعات خواهد رسید۔
دیگر حقائق زبانی بهیردن پنت جیو واضح رائے عالی
می شود زیاده ترقی دولت و حشمت حسب خواهش
دلهائے دوستان یکدل باد ❖

رقعه ۶۶

گورنر جنرل بهادر
مسٹر جان ماکفرسن

بتاریخ ۱۸ / مارچ سنه ۱۷۸۶ع

بمطالعه ساطعه صاحب مشفق بسیار مهربان توجه پیرائی
مخلصان راؤ مادهو راؤ نارائن پیشوائی پنڈت پردهان
بهادر سلمه الله تعالیٰ موصول باد ❖
در شهر صفر سنه ۱۱۹۹ هه

بتاریخ هفدهم جمادی الاول سنه ۱۲۰۰ھ در لشکر بمقام متصل
کنارهٔ کرشنا رسید ؏

در پونه بروز سه‌شنبه ۷ر جمادی الاول سنه ۱۲۰۰ھ رسید

راو صاحب مشفق بسیار مهربان توجه پیرای
مخلصان سلامت ؏

مکاتبهٔ مسرت طرازه در جواب رقیمة الوداد مشعر بر
این که از تقرر امر ریاست بنگاله بجائے گورنر هستن بهادر
به این مخلص سرور نامحصور به آن مشفق رو نمود و
نظر بر این که مخلص دوست یکرنگ و خواهان رونق و
سرسبزی امورات آن سرکار است هر آئینه بپاس
مراتب دوستی و اتحاد و ازدیاد مواد مودت فیمابین
سرکار کمپنی و آن مشفق همگی همت مصروف دارد با
دیگر مراتب معه یک خلعت که به مقتضائے کمال دوستی
و واحدیت برائے مخلص مرسل فرموده بودند اشعه
وصول مباهجت شمول افروخته مسرور و مشکور اتحادات
دوستی و مهربانیهائے دلی و مطلع بر حقایق کما ینبغی
ساخت احوال تردد و تدبیر مخلص که بمجرد رسیدن در
هندوستان سنه ۱۷۸۱ع برائے استحکام دوستی و یگانگی
فیمابین آن مهربان و صاحبان انگریز بهادر و رفع منافشه

بموجب عزت وسود و بهبود طرفین به عمل آمده بود
کارپردازان سرکار آن مهربان هم ازین معنی واقف
اند از ان مدت تا این زمان اتحاد فیما بین آن
مهربان و صاحبان انگریز بهادر روز بروز در ازدیاد
است و تا که مخلص گورنر جنرل این حکومت بحال و مقرر
خواهد ماند پاس عهد و مواثیق خود بهیچ وجه من الوجوه
سر مو تجاوز و تفاوت نخواهد گشت در حکومت آن
مهربان مخلص به دوستی و اتحاد هرگز قصور نخواهد ساخت
و آن مهربان متسمیکه رفیق اند به کسی انگریز بهادر از
موافق آن دیگرے را در تمام هندوستان رفیق خود
منصور نمیداند و چون صاحبان انگریز بهادر ملک
زیاده از ملک متصرفه خود نمی خواهند و کفایت بموجب
مسطوره را میداند لهذا آن مهربان را یقین منصور
باشد که هرچه فواید از رفاقت صاحبان انگریز بهادر
چه در ایام صلح و جنگ خواهند یافت از دیگرے هرگز
به ظهور نه خواهد رسید و افتتاح ابواب رسل و رسایل
فیمابین مادهو راؤ سندهے همواره می دارد و نظر براینکه
راؤ صاحب مسلسل سلسله این دوستی و اتحادات سه
هستند دوست بدل و محب بکرنگ خود میدانند چنانچه

راؤ صاحب موصوف از مرکوزات و مکنونات مخلص واقفیت تمام دارند غالب که بنظر حقوق نمک آن مشفق و روابط اتفاقات معنوی کہ بجان وتن مخلص دارند اطلاع این معنی نموده باشند چون بالفعل اراده مخلص بر این نمط مصروف که شخصے وکیل مختار از طرف این سرکار برائے سوال و جواب هر مقدمات متعلقه کمپنی پیش آن مهربان و کارپردازان حاضر باشد لهذا مستر مالٹ صاحب را از جمله ملازمان کمپنی انگریز بهادر تجویز نموده بنابر حاضر باشی بحضور آن مشفق معین ساخته و اگر آن مهربان را نیز استقامت صاحب موصوف در پونه منظور باشد به صاحب موصوف خلاصه ارقام فرمایند که بمجرد ورود خط آن مهربان بحضور آن مشفق ذخیره اندوز فوائد دوستی و مهربانی آن مشفق شوند چون در ایام تقرر یافتن عهدنامه فیمابین آن مهربان و کمپنی انگریز بهادر مادهو راؤ سندهے مختار بودند لهذا مخلص از پیشتر درین معنی مستر مالٹ صاحب بدین نمط ارقام ساخته بود که ازین معنی پیش سندهے صاحب موصوف رسیده

در استحکام وانضباط دوستی واتفاقات به
بردارند چنانچه سندھے صاحب نیز اطلاع این
معنی به آن مهربان خواهند نمود و مستر صاحب موصوف
هم بخدمت آن مشفق رسیده جمیع حالات از شرح
وبسط ظاهر خواهند ساخت وتحایف ونفایس جانب
اطراف واین بلاد که معرفت صاحب موصوف براے
آن مشفق سمت تبلیغ می یابد اگرچه لایق آن مشفق
نیست امّا سرحد به مقتضاے وفور اتحاد دلی چنان
است که از دست مسرت و واحدیت درپذیراے
آن مخلص را مرهون اشفاق واتحادات دلی ساخته
از مهربانی نامجات

JOHN MACPHERSON.

(سند دوم)

خیریت آیات که جمعیت باطنی ازان متصور باد و
شادمی نموده باشند زیاده چه برطراز د

JOHN MACPHERSON.

رقعه ۶۷

تاریخ ۲۳ مارچ ۱۷۸۶ع

انشاء اللہ تعالیٰ بمطالعہ ساطعہ مدار المہام صاحب
بسیار مہربان والافطرت عالی مکان ذی شان تفقد
فرمائے مخلصان بالاجی جنارد ھن صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ
بوصول پیوند
بتاریخ بست و دوم شہر جمادی الاول سنہ ۱۲ھ متصل
پل برھما متصل موضع اہولی

گلشن عزو اقبال حدیقہ امانی و آمال مدار المہام
صاحب بسیار مہربان والافطرت عالی مکان ذیشان
تفقد فرمائے مخلصان برشحات سحاب مکرمت ایزد
منان پیوستہ سرسبز و ریان باد۔
بعد شرح اشتیاق و آرزوے حصول مسرت
سامی مواصلت کثیر المبا ہجت کہ از احاطہ تحریر زبان
قلم افزون و از حصر بیان قلم زبان بیرون است۔
مکشوف ضمیر منیر مہر تنویر گردانیدہ می آید کہ درین ولا
خط از کلکتہ بہ نام سرمینت صاحب و آن مدار المہام
معہ نوشتہ بہ نام این جانب درباب واگذاشت
جہازہ انگریزی کہ بہ سبب طوفان درگریبان رفتہ

مردم آنجا خلاف عهد و پیمان نموده به قبض آورده
بودند و به سند واگذاشت سرمینت صاحب که
موافق عهدنامه حاصل شده جهاز مخلصی یافت
وارد شده چنانچه خط سرمینت صاحب بخدمت
شریف ترسیل یافته وخط نامی سامی انشاء الله
تعالیٰ عنقریب بالمواجهه رسانیده می شود و از
خارج مسموع گردیده که درین ایام جهازهٔ مرکب
که از بندر بمبئی روانه کرده بودند در بندر گریان
مردم سرکار رینڈنٹ پردهان صاحب بردند نوقعکه
به مجرد استماع این مقدمه موافق عهد و مواثیق سند
به تقید بلیغ درباب واگذاشت معه جواب خط ملفوفه
گورنر جنرال صاحب بهادر جنرال بنگاله معه جواب خط
نزد این جانب به زودی به رسد و سابق بوقت
داخل شدن پونه خط جناب گورنر صاحب بهادر
جنرال بنگاله و دو قطعه خط خداوند جنرال صاحب بمبئی
و من بعد دو قطعه گورنر صاحب بهادر جنرال بنگاله
به تفاوت ایام به خدمت شریف مرسول نموده
جواب یکے از آنها تا حال نرسیده اغلب که

در راه باشد درین باب نیز هر قدر جلدی به کار
رود اولی و انسب زیاده ایام مدام بکام روا یها باد۔

رقعه ۶۸

حسین محرر
سید نور الدین

۱۷۸۶ء

انشاء الله تعالی بخدمت راؤ صاحب مشفق کرمفرما
منشی نراین راؤ جیو۔

راؤ صاحب مهربان مشفق برادران سلامت

بعد تمنائے سامی مواصلت اکسیر خاصیت که درین ولا
از قرائن قریب الوصول معلوم می شود مشهود رائے
مودت اقتضائے باد که در بیوٗلا جزال با اقبال سنز
باڈم اسکو بیر فقیر راراده مبنی در خدمت سر میت دام
اقباله برائے حصول دوام ملازمت و حاضر باشی
که موجب ازدیاد محبت و یک جهتی طرفین است روانه
پونه فرموده در اینجا رسیده معلوم شده که نانا
صاحب و تمام افواج سرکار روانه پیش شده

حالا تابع رائے صاحبان است برائے اطلاع به سامی خدمت نوشته که امروز در دیه پاسنه فروکش شده ام و از دیشب به سبب گرمی راه اما قدرے کسل هم بر مزاج مستولی داشت توقع که کدام مکان با فرحت برائے سکونت پروانگی خواهند گرفت و صورت ملاقات بخدمت نانا صاحب و ملازمت سرمینت و دیگر آنچه اصلح باشد صلاحاً به فقیر به طرح واضح آن ترقیم فرمایند دیگر بهر امورات بالمواجهه سامی گذارش نموده خواهد شد عرض این است که قسمت بعد مدت از ملاقات محبان مسرور می سازد بسیار اشتیاق داشتم پیشتر اختیار دوستان است خربط ۔

جنرال صاحب برائے سرمینت صاحب هم هست زیاده زیاده مکرر آنکه

خطیکه برائے نانا صاحب نوشته ام در ان نیز حواله زبانی آن مشفق است حالا توجهات در بیان کردن احوال شخصیت فقیر ضرور

رقعہ ۶۹

حسین محرے
سید نورالدین

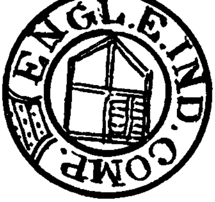
بعد ۱۷۸۶ء

انشاء اللہ تعالیٰ بمطالعہ ساطعہ راؤ صاحب مہربان کرمفرما گوپال راؤ جیو موصول باد ۔

راؤ صاحب مہربان کرمفرما سلامت

بعد اظہار مراتب اتحاد مشہود رائے شریف باد کہ سابق عنایت نامہ مدار المہام صاحب ورود فرمود ۔ چنانچہ مضمون آن را بخدمت جنرال صاحب اقبال اطلاع دادہ در جواب نوشتند کہ موسم گرما سخت است وعنقریب نانا صاحب ہم معاودت می فرمایند تا آن وقت در پونہ انتظار بکنید لہٰذا این مضمون را بہ امرت راؤ جیو اطلاع دادم اوشان فرمودند کہ شما بہ طرف مبئی ہمین وقت کوچ بکنید چنانچہ بموجب حکم الشان بہ طرف مبئی نمودہ شد وخرچ درین باب بخدمت مدار المہام صاحب نوشتہ ام نوشتہ بخدمت ایشان بگذرانید ۔ زیادہ زیادہ در عرصہ

چهار سه روز تا گهات رسیده خواهد شد۔

رقعه ۷

بتاریخ ۱۴ / مئی سنه ۱۷۸۶ع

انشاء الله تعالی بگرامی مطالعه ذیشان منیع المکان صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهادو راو نارائن پنت پردهان دام شفقته موصول باد۔

محرره ۱۵ / ماه رجب المرجب سنه ۱۲ھ

بست و پنجم رجب سنه ۱۲ھ سواری رسید

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی همواره برروی روزگار خجسته آثار ذیشان منیع المکان صاحب مشفق مهربان سراپا لطف والاحسان مجامع حسنات ستوده صفات صاحب حشمت پیشوا صاحب اعظم مهادو راو نارائن پنت پردهان کشاده و آماده باد۔

بعد تمنای دریافت سامی مواصلت وافی

المباہجت مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر میگرداند که مفاوضه
خلت معاوضه محرره بست و پنجم ماه جمادی الثانی در حین
بہین و آوان خوشترین چہرۂ وصول میمنت شمول
کشود مسرور و مبتہج گردانید و مخلص صادق الوداد
در جواب آن رقیمه سامیه به محرم اسرار رفعت و عوالی
نشان مستر مالٹ صاحب قلمی نموده است مستر معز
الیه تمامی مصالح این سرکار در باب ارقام گرامی اظہار
خواہد ساخت و مستر موصوف را از معتمدان و معتبران
تصور فرمود در ہر وقت ہر چه بہبودی ہر کار بار ہر دو
سرکار نامدار و بدہد دران میان بلا وسواس خاطر
عاطر به استصواب مستر موصوف می پرداخته باشند۔
و آنچه که مستر موصوف مطابق ارقام دوستدار در
خدمت آن والا اقتدار گذارش خواہد نمود آن را
بوجه احسن ذہن نشین خاطر مبارک می فرمایند
مترقب که آن عوالی نشان نیز تمامی مصلحت این
مقدمه را مفصل در بنگاله بخدمت حشمت پناه شوکت
دستگاه گورنر جنرل مستر میکفرسن صاحب بہادر مرقوم
فرمایند تا ازین سرکار بموجب حکم خصوص سرکار
گورنر موصوف به عمل آورده خواہد شد توقع است

که در هر کار بار سامی که با صلاح و صواب خواهند
بپرداخت فتح و فیروزی و نصرت و بهبودی میسر و
محصل گردد و ربط اخلاص که فیما بین آن عوالی
شان و اقبال پناه کمپنی بهادر ارتباط و انضباط یافته
است روز بروز ترقی و تزاید باشد تا سود و
بهبود طرفین به عرصه ظهور خواهد آمد و علی الدوام در
انجام این مرام اینجانب را به رغبت تمام مستعد ما لا
کلام خواهد انگاشت زیاده بجز شوق ازدیاد مواد
محبت چه ترقیم نماید

ایام بهجت و شادمانی مدام باد

برب العباد

R. H, Boddam,

To, Mahada Raou Narain, The
Peshwa, Bombay.

The 14th May, 1786,

Wm. Thom. Sandiford.

هو المنان
رقعهٔ ۱

ENG. E. IND. COMP.

بتاریخ ۲۴ جولائی سنه ۱۷۸۶ع

انشاء الله تعالی بگرامی مطالعه ذیشان منیع المکان صاحب
حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهادو راؤ نارائن
پنت پردهان دام شفقته۔

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
همواره بر روی روزگار خجسته آثار ذیشان منیع المکان
صاحب مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامعه حسنات
ستوده صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم
مهادو راؤ نارائن پنت پردهان کشاده و آماده باد۔
بعد تمنای دریافت سامی مواصلت وافی المباهجت
مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند که درینولا به خوش
دلی خود به آن عالی شان اطلاع می دهد که توجه احسن
قضیه که فیمابین کاسی ناته هری و سرکار نواب قایم الدوله
بابت چوتهه بندر مبارک سورت بود به معرفت و استصواب
مستر رامسی سردار بندر موصوف فیصله یافت و این

مخلص خاطرداری آن عالیشان و نواب موصوف
می دارد و خواهش بسیار در بهبودی هریک سرکار است
لهذا فرحتے وافر رو بداد که به سبب این هوا خواه امری
بزرگ به انجام پیوست تا جاکه آینده سببی پدید گردد
که چنین اتفاق و یکدلی که برای ناموران ضرور است
پایدار باشد و تفصیل حقیقت مذکور ما بر کاسی ناتهه
گذاشته و هر وقت باعث شادمانی این جانب
خواهد بود که به هر کار که در اقتدار دوستدار باشد
ایما فرمایند زیاده بجز شوق از دیاد مواد محبت
چه ترقیم نماید - ایام بهجت و شادمانی مدام باد ۔

R. H. Boddam,
To, Mahado Raou, Peshwa,
Bombay, 4 th July, 1786,
Wm. Thom, Sandiford

هو المعز
رقعه ۷۲

بتاریخ ۸ جولائی سنه ۱۷۸۶ ع

انشاء اللہ تعالیٰ بشرف مطالعہ گرامی حضرت سرمنیت صاحب بلند مکان رسانند۔

تاریخ ۱۱ شہر رمضان سنہ ۱۲۰۱ھ

حضرت سرمنیت صاحب پنڈت پردہان بلند مکان فیض مظہر مخدوم قدردان صاحب ام پیشوا صاحب مدظلہ

بعد گذارش اظہار شوق گرامی خدمت سراسر برکت کہ از اندازہ معرض بیان بیرون است مشہود رائے مہر انجلاے گردانیدہ می آید کہ درین ایام نیک فرجام عنایت نامہ تلطف آمود بہ معرفت آنند راؤ بھکاجی گماشتہ دار پرگنہ بلساڑ پرتو ورود ارزانی داشت وازکیفیت مندرجہ آگاہی بخشید مرقوم فرمودہ بودند کہ نواب صاحب بندر سورت از پرگنہ بلساڑ وبھوت سرد بھواری مبلغ ۳ ہزار روپیہ افزود گرفتہ اند لہذا بمعزالیہ سوال وجواب کردہ ماخوذہ مذکورہ مسترد کنانند برطبق مرقومہ عالی از نواب مشارالیہ بوجہہ معقول گفت وشنود نمودہ نواب صاحب ہمین پاسخ گفتہ فرستادند کہ پرگنہ بلسار درجاگیر نواب

وزیر آصف جاه بود و از جانشین شیخ محمد طاهر نامی
عملدار در این جا می ماند از پرگنه بلسار مبلغ هشت
هزار روپیه فی سال سوائے لوازم ماندوی میگرفت
بعد ازان حافظ مسعود خان درخواست این مکان از
نواب صفدر خان نموده در تصرف خود آوردند ایشان
هم بموجب دستور مذکور وصول می نموده بودند و دیگر
نواب معزالیه در تجویز معمول قدیم بسیار ساعی گشتند
هیچ تفاوت صورت نگرفت و نیز نواب صاحب گفتند
که بپاس خاطر دیسایان و رعایاے پرگنه مذکور مبلغ یکهزار روپیه رعایت
کرده مبلغ هفت هزار روپیه گرفته و راضی نامه دیسایان مرقوم
نزد نواب مشارالیه ناطق است وسوائے جمیع پرگنه
بلسار مبلغ دو هزار و سی صد روپیه دیگر پارنیره علیحده
اند و نواب معزالیه در عوض مسترد کردن مبلغ ۳ هزار
روپیه ماخوذه خود برعکس آن چشم امداد از سرکار
دولت مدار سرکمپنی صاحب می دارند که پاس
توجهات خود که انصاف بزرگان سترگ باشی با
بزرگان نواب معزالیه که بود ملحوظ خاطر فیض مآثر
داشته چنان احکام عاطفت برکار پردازان سرکار

عالی اصدار فرمایند که مبلغ یکهزار روپیه کمی را آئنده
برابر کرده هشت هزار روپیه و اصل می ساخته باشند
آنچه که نواب به این مخلص بے ریا ظاهر کردند مفصل
بخدمت عالی ترقیم پیوست که برراے مرحمت اقتضائے
مبرہن گردد زیاده متصدعه اوقات حسنات نه گردد
ایام دولت و شادمانی مدام باد۔

تاریخ ۱۱ر شهر رمضان ۱۲۰۰ھ

گورنر جنرل بهادر ۱۱۸۹ مسٹر جان مکفرسن

بتاریخ ۲۰ر جولائی ۱۷۸۶ع رقعه ۳۷
رفعت و عوالی مرتبت اعتقاد دوستان
بالاجی پنڈت سلمه الله تعالیٰ۔
نوزدهم ذیقعد ۱۲۰۰ھ مقام پونه رسید

راو صاحب مشفق بسیار مهربان مخلصان سلامت
قبل ازین متواتر خطوط از نزد مهاجی سندھیے صاحب متضمن
بر متفق ساختن افواج انگریزی با لشکر آن مشفق بتاکید
تمام بپیش مخلص رسیدند و علاوه آن از روی اخبارات
جوانب و اطراف مکرر بدریافت آمده که ٹیپو سلطان در تیاری
افواج خود بنا بر مقابله با لشکر آن صاحب مستعد هستند لهذا

بتاریخ بست وپنجم ماه دسمبر کہ در مذہب انگریزی روز تولد عیسیٰ صلواۃ اللہ علیہ وسلم وساعت سعید است وآن را روز کلان گویند چمن لعل وکیل آصف صاحب وعزیز القدر لسمبر پنڈت وکیل موڈھوجی بھونسلہ صاحب وبھگونت راؤ وکیل جانب مہاجی سندھیہ صاحب را طلبیدہ ہمین چند کلمات بدین نمط گفتہ شدہ کہ ارادہ جمیع صاحبان انگریز برین مصروف است کہ ریاض خلوص خلت ومودت بموجب عہد مواثیق سابق کہ فیما بین پیشوا صاحب شدہ است بہ اقطار واحدیت ویکیت کنفس واحدٍ سرسبز باشد ویوماً فیوماً غنچہ ہائے حدایق آن بہ آب پاشی اتفاق شگفتہ گردد وگردیدہ باشد ونیز بہ این طور بہ وکلائے مرقوم الصدر فہمانیدہ گفتہ شدہ کہ مستر مالٹ صاحب از جانب سرکار کمپنی بحضور پیشوا صاحب کہ رفتہ بودند محض برائے این معنی انشاء اللہ تعالیٰ در تزاید وتضاعف تشید موالات ومودت و موافات خواہد پرداخت واین ہم بہ آنہا گفتہ شدہ کہ اگرچہ بپاس وموجب عہدنامہ کہ بہ جانبین کمپنی و ٹیپو سلطان شدہ است ممکن نیست کہ افواج کمپنی نظر بر مخالفت ٹیپو سلطان برائے مقابل افواج اوشان

در ملک اوشان به رود اما به پاس دوستی و واحدیت
پیشوا صاحب به صاحبان مبعی نوشته خواهد شد
که هر قدر افواج پیشوا صاحب را برائے مقابلت
لشکر مخالف ضرور و منظور باشد متعین خواهد نمود
و بیقین متصور که وکیل سرکار آنصاحب اطلاع این
معنی بخدمت شریف نموده باشد چنانچه درمیان
وقت به نواب نظام الملک نظام علیخان بهادر
که نیز متحد بدل و دوست واقعی آن صاحب اند چند
فقره بدین مضمون ارقام نموده بود که موافق عهدنامه
سابق که فیمابین کمپنی و نواب صاحب موصوف شده
است صاحبان انگریز در اعانت و استمداد آن به
جان و دل حاضر اند قسمیکه انضباط و استحکام واحدیت
و دوستی از ظهور طریقه مصدوره خواهد شد و نوعیکه اراده
دوستدار مصروف نیز از دیادیگانگت روز بروز است
بطور دیگر هرگز نه خواهد شد در ینولا افواه چند در چند
جانب لاهور و کرناٹک و بالاگهاٹ که از هر چهار طرف
به سمع مخلص می رسد این خبر راست یا دروغ هر چه
باشد کسے طور دوستدار از دوستی آن مشفق بیرون
نیست بجان و دل حاضر است ارقام این معنی

بنا بر خاطر جمعی آن صاحب از واجبات دانسته
رقیمه اتحاد ہٰذا به صحابت لاله چمن لال وکیل سرکار
که بالفعل از دوستدار مرخص گردیده روانه خدمت
شریف می شوند فرستاده می شود مفصل حقایق از
روئے موالات نامه ہٰذا و زبانی چمن لال مسطوره
به دریافت سامی خواهد در آید متر صد اشفاق
و واحدیت چنان است که دوستدار به تصور مجیب یکرنگ
خود همیشه از خیریت محبت آیات مسرور و شادمان
می نموده باشند +

زیاده چه بر طراز د ۔

رقعه ۷۴

حسین محبے
سید نور الدین

بتاریخ ۱۲ ستمبر ۱۷۸۶ء

راؤ صاحب مشفق بسیار مهربان مخلصان سلامت
امروز که تاریخ هیجدهم شهر ذیقعده ۱۲۰۰ه موافق دوازدهم
ماه ستمبر ۱۷۸۶ء است مخلص از ولایت به مختاری جمیع

اموراتِ گورنر جنرلی داخل کلکته شده مسند نشین
خدمت گورنر جنرلی شد چون فیما بین کمپنی و آن
مشفق استحکام محبت و ولا و انضباط اتفاقات
و مواساکه از قدیم است به تمام عالم ظاهر و مراتب
خلوص و احدیت قسمیکه با گورنران سابق منوط و
مربوط مانده است انشاء الله تعالی الحال نیز پاسداری
آن زیاده از آن پیش نهاد خاطر اخلاص مظاهر خواهد
ماند - وجهات دوستیها کنفسِ واحدٍ یوماً فیوماً در تزاید
و تضاعف خواهد بود و بیشتر از پیشتر به ظهور خواهد
آمد و بهر صورت به هیچ نوع از مخلص ضمیم بپاس لوازم
دوستی و اتحاد قصور نخواهد رفت ترصد از مهربانیها
این است که مخلص بی ریب و ریا را به تصور محب
یک رنگ خود همیشه از خیریت مزاج شریف دائماً و
اشارات بهر اموره که تمشیت آن عین به احسن دلیست
مسرور و شادکام باید داشت ؛

زیاده چه برطرازد ؛

Cornwallis.

رقعہ ۸۵

باار
معزز
راؤ ہری پنڈت
نیاز مندان

بتاریخ ۳۰ ر اکتوبر ۱۸۶۷ع

سردار سپہ سالار مشفق قدردان کرم گستر

سردار سپہ سالار مشفق قدردان سلامت
کرم گستر نیاز مندان بعد ابلاغ مراسم محبت وو داد
مشہود رائے شفقت اقتضائے می دارد کہ "تا
حالت تحریر کہ ہفتم ماہ محرم است مزاج قدرے
بہ اعتدال آمدہ لاکن ہنوز در سواری ضیق النفس
لاحق می شود خطوط کہ از پیش آمدہ بہ خدمت
مدار المہام نانا صاحب مرسول داشتہ تمام
کوائف ہا از ان واضح خواہد شد توقع کہ تا دست
داد ملاقات صوری از خیریت مزاج خود و نوید
خود حقیقت سرمینت و نانا صاحب اطلاع
می فرمودہ باشند زیادہ ایام عمر و دولت
بہ کام باد

رقعہ ۷۶

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبدہ نوئینان عظیم الشان گورنر
جنرل چارلس ارل کارنوالس بہادر
سپہ سالار افواج بادشاہی و کمپنی
متعلقہ کشور ہند

بتاریخ ۲ ر دسمبر ۱۷۸۶ء

انشاء اللہ رفعت و عوالی مرتبت اعتضاد دوستان
بالاجی پنڈت سلمہ اللہ تعالی
دہم ذیحجہ ۲۸ دہم صفر المظفر ۱۲۰۱ھ مقام پونہ رسید

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان سلامت
چون درین روزہا باعث بلند شدن نائرہ فساد و
متنازعہ بہ ضلع ہندوستان خطرہ خطیر در راہ ہا
مر ارقام سخنان مرکوزہ را از اندیشہ بسیار است
بمقتضائے ہوشیاری و دور اندیشی ہمین کہ تفہیم
خطوط مرکوزات در ایما و حروف معمّا و اشارہ
جاری باشد چنانچہ بالفعل مخلص روانگی خطوط
ازین طرف بہ خدمت آن صاحب از مستحسنات
می دانست نظر بر خطرہ مصدورہ بہ تفہیم آن
تامل و توقف نمودہ الحال قطعہ مسودۂ انگریزی

مثبت بدستخط خود به آیئن ایما حروف معمّه و اشاره
تیار نموده پیش مسٹر مالٹ صاحب سمت تبلیغ
می گردد صاحب موصوف مفصل مضمون آنحرف
به حرف ذہن نشین آن صاحب خواہند ساخت
مترصد اتحاد دلی و دوستی چنان است که از صاحب
معزالیه جمیع مراتب مدارج و مضمون مسوده مذکوره
دریافت فرموده آن چنان معتبر تصور باید فرمود
که گویا زبانے مخلص است و ہمیشه مخلص را به تصور
دوست یک رنگ خود به مهربانی نامجات خیریت
سمات مسرور و مبتهج خواهند داشت

زیاده چه بر طرازد

Cornwallis.

رقعه

۱۷۸۶ء

نواب صاحب مشفق مهربان کرمفرمای مخلصان سلامت
درچنین که سر میت دادا صاحب بعد دست داد

صورت سلوک انگریزان عازم بطرف متعلقه
مفوضه جهانسنی شدند فوج تکوجی راؤ هولکر
و مهدجی راؤ سندهے بسرداری هری باباجی
تعین بود چنانچه درین روزها سرکمینت دادا
صاحب از سردار فوج متعینه هنگامه آرا
شدند برائے اطلاع آن صاحب مرقوم خامه
مودت طراز گردید و مهدجی راؤ سندهے نیز
تردد وندبیر این امور مستعد اند ۔

زیاده چه بقلم آید ایام بکام باد ۔

رقعه ۸

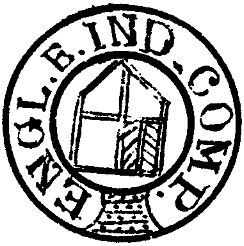
بتاریخ ۱۶ ار مئی ۱۷۸۷ء

ابواب بهجت وکامرانی و اسباب مسرت و
شادمانی همواره برروئے روزگار خجسته آثار
ذی شان منبع المکان صاحب مشفق مهربان
سراپا لطف والاحسان مجامعه حسنات ستوده

صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم
مہادھوراؤ نارااین پنت پردہان کشادہ و آمادہ باد۔
بعد نمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباحث
مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند کہ بہ وصول گرامی
مفاوضہ عطوفت معاوضہ متضمن خواہش سامی
برائے گذاشتن غلہ شالی از خلیج اور آن کہ بفرستادن
آن پیش از تنزل باران جہت خرچ قلعہ نامی ویجی درگ
کریا رغبت آن مہربان است مسرور می خاطر این
جانب گردید و در رقیمۃ الشوق سابق این مخلص اسباب
ناپذیرائی درخواست اول آن قدردان مفصل
نگارش رفتہ بود لیکن چنانچہ تا حال و خود خواہش
سامی است کہ درین ایام پذیرا شود اگرچہ چنین وجہ
خلاف معمول است این دوستدار سبب تصدیق آن
رفعت مرتبت کہ مرکوز خاطر این خیر اندیش است خرسندی
رسانیدن بہ سرکار نامدار آن عوالی منزلت و نیز
برائے تحقیق آن والاشان کہ خواہش کمال این محب
صمیم است بہ آبادانی و پایداری باحسن سلوک و نیکو
دوستی کہ الحال در میان ہر دو حکومت نامدار بخوشی
و خورمی جاری است و پیوستہ در زیادتی و نشو نمائی

آسہا خوشی خاطر این جانب خواہد شد ۔ عامل
اوزن برای گذاشتن غلۂ مذکور را بدون گرفتن
زکات و بلا حرکت و حیلہ حکم صادر شدہ است
لہذا بقین خاطر است کہ آن مہربان تصور خواہند
فرمودہ کہ چنین کار از راہ دوستی و مروت
بعمل در آمدہ است و آئندہ در چنین کار کارپردازان
سرکار گرامی خیال و قیل و قال نخواہند کرد کہ از راہ
دوستداری است بلکہ خواہند پنداشت کہ در بیولا
مخلص این کار بسبب خواہش آن حشمت منزلت
کہ ما فی الضمیر این ہوا خواہ است دوام سلامتی
آن مہربان وازدیاد بنیکو دوستی و حسن سلوک
درمیان سرکار والا تبار گرامی و حکومت نامدار
انگریز در ممالک ظہور در آمدہ است
زیادہ بجز شوق ازدیاد مواد محبت و وداد چہ ترقیم
رود ایام بہجت و شادمانی مدام باد ۔
برب العباد
بتاریخ ۲۷ شہر رجب المرجب سنہ ۱۲۰۱ ہجری

R. H. Boddam,
To. Mahadoraou, Narain Peshwa,
Bombay, 16th May, 1787,

رقعه ۹

بتاریخ ۱۲ر جون ۱۷۸۶ء

مهادوراؤ نارائن پنت پردهان دام شفقته

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
همواره بر روی روزگار خجسته آثار ذی شان منیع
المکان صاحب مشفق مهربان سراپا لطف والاحسان
مجمع حسنات ستوده صفات صاحب حشمت و شوکت
پیشوا صاحب اعظم کشاده و آماده باد

بعد تمنای دریافت سامی مواصلت وافی المباهجت

مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند که مفاوضه عطوفت
معاوضه متضمن بر بند بودن مسمی شیوپرشاد از ان
صوبه دار بندر چیول موصول گردید و حسب درخواست
گرامی که آن مهربان حسن ما فی الضمیر و خواهش
این جانب به خلوصیت در میان هر دو سرکار
نامدار زیاده تیقن گردد و جهت گذاشتن آن
حکم داده شده لهذا توقع که آن امارت مرتبت نیز
حسن ما فی الضمیر گرامی که برائے این حکومت باشد
جهت تیقن این جانب در باب کلبت بنام توکلی
که دو سال است کلبتهائے انگنویل آنرا ضبط نموده
در بندر چیول برده اند تدبیر خواهند فرمود اگرچه
بندمل قول نامه بردن همراه خود ازینجا فراموش کرد
امّا این حقیقت بیشک است که آن کلبت مال انگریز
است و نیز بوجه احسن بوزد استنباط از کتاب مسجل
که پیش رفعت مرتبت مستر مالٹ صاحب فرستاده
شد به نظر در آمد البته آن قدردان ضروریت
برائے رهانیدن آن کلبت خواهند دید و بصوبه دار
چیول بر این کار حکم خواهند داد زیاده بجز شوق
ازدیاد مواد محبت چه نرقیم رود ایام بهجت و

شادمانی مدام باد ۔

بست وپنجم شهر شعبان المعظم سنه ۱۲۰۱ ع

R. H, Boddam,

To. Mahadoo Raow Narain, Peshwa

Bombay. 12th Jun, 1787.

Wm. Thom. Sandiford.

شبیه خاص حضور سلطان
انگلستان زبده نوئینان عظیم
الشان گورنر جنرل چارلس
ارل کارنوالس بهادر سپه سالار
افواج بادشاهی کمپنی
متعلقه کشور هند

رقعه ۸۰

بتاریخ ۱۸ اکتوبر سنه ۱۷۸۷ ع

صاحب بسیار مهربان اعتضاد دوستان بالاجی پندت
بهادر سلمه الله تعالی

مرقوم پانزدهم رمضان سنه ۲۹
ششم محرم الحرام سنه ۱۲۰۲ھ - در پونه رسید -

صاحب بسیار مهربان اعتضاد دوستان سلامت

چون ارتباط مدارج دوستی و واحدیت و انضباط
قربیت موالفت و مخالصت فیما بین آن مهربان و
دوستدار به مرتبه استحکام پذیرفته که ضرب المثل ابنای
روزگار است نظر بر آن اطلاع حالات به دوستان
قریب و بعید واجب دانسته نوک ریز خامه محب
نگار می گردد که اطلاع دقایق ریاست و دریافت
غوامض حکومت خاصه جمیع سرداران والاکام عماید
مدار المهام است لهذا اصلاح مخلص برائے سیر
مکانات تعیناتی فوج کمپنی انگریز بهادر متعلقه صوبه
جات خود و علاوه آن مستحسن و مستصلح گردید۔ نظر
بران در آورده ماه رمضان المبارک به این عزیمت
کوچ مخلص مقرر است انشاء الله تعالی بر وقت معهوده
عازم خواهد گشت چون فیما بین این جانب و آنمهربان
واسطه بود و وفاق سررشته اتحاد و اتفاق به خوبی
مثبت و متحقق است یقین که بدریافت این معنی
دلیل اثبات دوستی و یک جهتی دوستدار متصور خواهد
شد لازمه اخلاص و اختصاص است که همواره بورود
مهربانی نامجات بهجت سمات که المکتوب نصف الملاقات
متصور است مسرور و مبتهج می ساخته باشند۔

زیاده چه برطراز د

Cornwallis.

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبده نوئینان عظیم الشان گورنر جنرل چارلس
ارل کارنوالس بهادر سپه سالار افواج
بادشاهی و کمپنی متعلقهٔ کشور هند
۱۲۰۱ھ

رقعه ۱۸

بتاریخ ۱۴ ر نومبر ۱۷۸۷ء

رفعت و عوالی مرتبت اعتضاد دوستان بالاجی
پنڈت سلمه الله تعالی

بست و سوم محرم الحرام ۱۲۰۲ھ مقام پونه رسید

رفعت و عوالی مرتبت اعتضاد دوستان سلمه الله تعالی
سابق ازین در عمل مستر جان مکفرسن صاحب لاله رحمین
لال برادر وکیل و معتمد سرکار پیشوا صاحب بهادر با
قدرے لوازم شگون برائے صاحب معزالیه به پاس

مرسوم دوستی و حفظ سررشتۀ یک جهتی که فیما بین
سرکار دولتمدار کمپنی انگریز بهادر و سرکار پیشوا
صاحب بخوبی و بهتر بن منوط و مربوط است از طرف
آن سرکار پیش صاحب معزالیه رسیده بودند از انجا
که استحکام آئین بنای خلت و موالفت فیما بین هردو
سرکار عالیه پیش خاص و عام ضرب المثل روزگار
است صاحب معزالیه هم در وثوق مراسم اتحاد و وداد
ثابت قدم بوده دقیقه فروگذاشت ننموده بالفعل
این جانب هم در ازدیاد مواد یک جهتی و موانست
و یکرنگی زیاده از سابق بدل محو و مصروف خواهد
بود لاله چمن لال استدعائے رخصت آن طرف ازین
جانب نمود حسب التماس مومی الیه را رخصت نموده
شد و قدرے تحائف برسم دوستانه برائے
پیشوا صاحب موافق فرد علیحده حواله مشارالیه نموده
شد هرچند این بضاعت قلیل قابل آن نیست
که مجیب خدمت گرامی پیشوا صاحب تواند شد
لیکن برسم دوستی و اخلاص که از قدیم مرسوم
دوستان صمیم است مترصد آن است که با اقبال
و پذیرائی آن اینجانب را ممنون و مسرور خواهد ساخت
و همواره به ارقام مکاتبات خیریت سمات و اطلاع

حالات آنجا مبتہج و منبسط خواہد داشت۔
زیادہ چہ نگاشتہ شود۔

Cornwallis.

رقعہ ۸۲

کوہ نور بہادر
راس بارٹ باڈم

بتاریخ ۱۰ دسمبر ۱۷۸۷ء

انشاء اللہ تعالیٰ بگرامی مطالعہ ذیشان منیع المکان صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہادو راو نارائن پنت پردھان دام شفقتہ۔ موصول باد۔
تاریخ ۲۳ شوال ۱۲۰۲ھ بمقام پونہ رسید

ابواب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی ہموارہ بر روے روزگار خجستہ آثار ذی شان منیع المکان صاحب مشفق مہربان سراپا لطف و الاحسان مجامع حسنات ستودہ صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہادیو راو نارائن پنت پردھان کشادہ و آمادہ باد۔

بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباحبت
مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند کہ مفاوضہ خلعت
معاوضہ محررہ ہفدہم شہر محرم مصحوب باپوجی بھیم جی متضمن
قضیہ فیمابین مشارٌالیہ و برادر کلان او برائے
تقسیم نمودن املاک پدر ایشان در زمان بہترین و
آوان خوشترین چہرہ وصول بہ کشود و از مضمون
فرحت مشحون بہجت بر بہجت افزود لہٰذا نگارش
می رود کہ از تاکید کردن بہ گماشتہ پدر ایشان بنام
دیوی داس بنظر نمی آمد کہ ملک پدر ایشان در حوالہ
او شدہ یا بنزدیک او برائے تسلیم آن املاک ہیچ
حکم بودہ ازین باعث بہ گماشتہ مذکور بہ جہت نوشتن
بہ خاوند خود بھیم راؤ کہ معلوم شدہ است کہ در دوارکا
باشد برائے دریافتن آنکہ در املاک او بچہ طور عمل نماید
و برائے دانستن ہمہ مفصلات در بابت آن املاک
حکم دادہ شدہ است وقتیکہ از انجا جواب خواہد رسید
بہ ترقیم در آمدہ ارسال داشتہ خواہد شد۔
ازان دا اضحائے گرامی خواہد گردید زیادہ بجز
ازدیاد مواد محبت چہ ترقیم رود۔

ایام بهجت و شادمانی مدام باد.

بتاریخ سلخ شهر صفر المظفر سنه ۱۲۰۲ ه

R. H. Boddam.

To The Peshwa, Bombay. 10 th Decr. 1787.

Wm. THOM. Sandiford.

رقعه ۸۳

گورنر بهادر
راسن هارت بادم

بتاریخ ۲۳ دسمبر سنه ۱۷۸۷ ع

انشاء الله تعالی بگرامی مطالعه شهامت و بسالت پناه ذی شان منیع المکان خصوصیت و اخلاص توامان بالاجی پنڈت صاحب سلمه المنان موصول باد.

بتاریخ ۵ ربیع الاول سنه ۱۲۰۲ ه

شهامت و بسالت پناه شوکت و جلادت دستگاه

ذی شان منیع المکان خصوصیت و اخلاص نوامان
سلمہ المنان

بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباحجت کثیر الفرحت مکشوف رائے مہرانجلائے می گرداند کہ درینولا حکومت بندر معمورہ بہ بمبئی گذاشتہ رفتن در ولایت بر جہاز جنرل مقرر نمودہ لهذا برائے اطلاع کردن کہ چنانچہ در ارادہ است کہ در اوایل ماہ جانوری سوار جہاز شدہ روانہ گردد۔ ہیچ کاری متضمن اقتدار این جانب مرکوز خاطر گرامی باشد بزودی ضرور است وچنانچہ رفعت مرتبت مستر رامسی صاحب بالفعل حکومت خواہند کرد آنچہ فرمایشات باشد از ترقیم نمودن بہ ایشان حاصل خواہند شد وہموارہ خیریت و جمعیت وخوشی ومسرت گرامی مطلوب اینجانب است زیادہ بجز شوق از دیاد مواد محبت چہ ترقیم رود ایام بہجت و شادمانی مدام باد۔

بتاریخ دوازدہم ربیع الاول سنہ ۱۲۰۲ھ

R. H. Boddam.

To. Nana Furnaveese.

Bombay. 23th Dec. 1787.

Wm. Thom. Sandiford.

اسفندیار جنگ بهادر
ماکفرسن ؟
اکرام الدوله ناصر جنگ

رقعه ۸۴

سنه ۱۷۸۷ ع

بمطالعه راو صاحب مشفق بسیار مهربان تفقد فرمائے
مخلصان بالاجی پنڈت پهڑنویس صاحب سلمه الله تعالی
موصول باد

راو صاحب مشفق بسیار مهربان تفقد فرمائے مخلصان
سلامت.
بعد شرح تمنائے ملاقات مسرت آیات که حدی
و نهایتی ندارد مکشوف خاطر مهربانی مظاهر می گرداند
مهربانی نامه تفقد شمامه مملو از حرفهائے صداقت آمیز
مشحون از نکته هائے تودد انگیز چهرهٔ آرائے وصول
مباهجت شمول گردیده دریافت مزاج وهاج ذخیره
اندوز نشاط و شادمانی گشت دوستدار از قدیم

خیرخواه آن سرکار است و خوبی و فیروزی هردو سرکار
در دوستی یکدیگری می بیند و همیشه باین معنی صلاح و اظهار
می نمود و به فضل الهی جل شانه مدت است که هیچ جدائی
به نظر نیامده است و انه دانائی آن مشفق و یارل کارنوالس
صاحب بهادر که از امرایان کلان ترین بادشاه ولایت
هستند و حالا صاحب کلان اینجا یقین است که باغ دوستی
طرفین همیشه سرسبز خواهد ماند و جان میکفرسن بهادر که سابق
صاحب کلانها بودند حالا نیز نزدیک لارڈ صاحب در کونسل
هستند و به صاحب معزالیه دوستی صمیمی دارند و وقتیکه
سرمیت راو بهادر دو سال بودند مخلص در حضور برسر
معاملت بود الحال از شنیدن جوانمردی و شجاعت و
دلیری و عقل مندی راو صاحب بسیار خوشی و خورمی
حاصل گشت امید که آن صاحب یاد دهی نیازمندی
در حضور راو معزالیه خواهند نمود ٭
زیاده ایام بهجت و عشرت مدام بکام باد ـ

N. Macpherson.

رقعه ۸۵

بتاریخ ۱۱ جنوری سنہ ۱۷۸۹ع

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبدہ نوئینان عظیم الشان گورنر جنرل
چارلس ارل کارنوالس بہادر سپہ سالار افواج
بادشاہی و کمپنی متعلقہ کشور
ہند

راؤ صاحب مشفق مہربان
سمو القدر بلند مکان راؤ مادھو راؤ
نارائن پیشوا سوائی پنڈت پردھان بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ
غرہ ربیع الثانی سنہ ۱۲۰۳ھ بمقام پونہ

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال راؤ صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث زمان مصون و محروس بودہ سرسبز و شاداب و شگفتہ و خندان باد به فضل الٰہی مخلص از سیر مقامات و ملاحظہ افواج متعینہ ملازم سرکار کمپنی انگریز بہادر متعلقہ صوبہ جات خود و علاوہ آن تا فرخ آباد بخیر و خوبی فراغت حاصل ساختہ به بدرقہ عنایت ربانی ہم عنان عافیت و قرین خیریتہا به تاریخ شانزدہم صفر سنہ ۲۹ داخل بلدہ کلکتہ گردید چون فیما بین این ریاست و سرکار دولت مدار آن مشفق واسطہ دوستی و محبت و روابط یکتا دلی ہا و مصادقت به درجہ واحدیت متحقق و مشید است

نظر برآن اطلاع هر مقدمه و احوالات آن مشفق از جمله
واجبات و محسنات است چشم درست از دوستیهای
قدیم آن است که همواره به تبلیغ و ترسیل مفاوضات
خیریت آیات کراکثر خاطر بدریافت آن متعلق میباشد
مورد سرور و آماده انبساط نامحصور می ساخته میباشند
زیاده چه برطرازد

Cornwallis.

ENGL. E. IND. COMP.

رقعه ۸۶

بتاریخ ۱ از اگست سنه ۱۷۸۸ع

انشاء الله تعالی بگرامی مطالعه ذیشان منیع المکان صاحب
حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم بهادر راو تارا ابن
پنت پردهان دام شفقته - موصول باد
محرره بیست و ششم ذیقعد سنه ۱۱۹۹ھ

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
همواره بر روی روزگار خجسته آثار ذیشان منیع المکان

صاحب مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامعه حسنات ستوده صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهادو راو نارا این پنت پردهان کشاده و آماده باد

بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباهجت مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند که چون حکم آنجناب درباب واگذاشت غراب قادری معه وجه قیمت مال محموله آن بابت تجار متعلقه این سرکار بنام دهونسه صوبه دار اصدار یافته بود به صوبه دار مذکور داده شده اما مشار الیه به مخلص غراب مذکور نپرداخت و نه وجه قیمت ادا کرد ازین معنی باعث بس تعجبات خاطر اخلاص مظاهر گردید نظر بران ضرور نمود که بازدرین باب متصدع خدمت سامی گردد و منترصد که توجه فرموده حکم تاکید قاطع درباب مخلصی غراب مذکور و ادائے زر قیمت مال محموله آن حواله حامله رقیمة الشوق فرمایند که درین جا نزد مخلص صادق الوداد بیارد تا دستاویز ازینجا معه آدم خود نزد صوبه دار موصوف ارسال نموده و به دعوائے مطالب خود پرداخته غراب و مبلغ قیمت مال آن قابض و متصرف شود زیاده بجز شوق ازدیاد مواد محبت چه ترقیم رود

ایام بهجت و شادمانی مدام باد

R. H. Boddam.

To. The Peshwah,

1. August, 1788,

ENGL. E. IND. COMP.

رقعه ۸۷

بتاریخ ۱۱ ستمبر ۱۷۸۸ع

انشاء الله تعالی بگرامی مطالعه ذیشان منبع المکان
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهادو راؤ
نارائن پندت پردهان دام شفقته - موصول باد -
۱۰ ذیحجه ۱۵ ر سنه ۱۲۰۲ — بمقام پونه

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
همواره بر روی روزگار خجسته آثار ذیشان منبع المکان
صاحب مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامع
حسنات ستوده صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب
اعظم مهادو راؤ نارایں پنت پردهان کشاده و آماده باد
بعد تمنای دریافت سامی مواصلت وافی المباهجت

مکشوف ضمیر منیر شفقت تخمیر می گرداند که به زودی بدریافت
حسن اتفاق از رسیدن این جانب در بندر معموره
ممبئی بتاریخ چهارم ماه ذیحجه اطلاع می دهد که مطابق
حکم عالیشان اسرایل کورت در کرت فی الفور تعلقه
حکومت از مستر راسی صاحب در اقتدار خود در
آورده و چنانچه به پاس دوستی و یک جهتی که باستماع
آن خوشی خاطر گردیده که از مدت بسیار در میان هر دو
حکومت نامدار مضبوط و مربوط است اراده این جانب
است که همیشه آنچه خوبی در اقتدار این جانب باشد
به عرصه ظهور خواهد آورد و یقین است که نیز اراده آن مهربان
به مطابق خواهش این جانب برای زیادتی بهبودی
طرفین را اجرا و ارسال گرامی مفاوضات دوستی سمات
یافته خواهد شد زیاده بجز شوق ازدیاد مواد محبت و
وداد چه ترقیم رود

ایام بهجت و شادمانی مدام باد

تاریخ نهم ماه ذیحجه ۱۲۰۲ھ

Wm. Medose.

To, The Peshwa. Bombay: 11th Sept.

Wm. Thos. Sandiford, 1788.

رقعہ ۸۸

١٢٠٢
جمس ہرتلی

بتاریخ ١٧ر جون ١٧٨٩ء

بہ گرامی مطالعہ نانا صاحب بسیار بسیار مہربان
الطاف نشان کرم فرمائے نیازمندان بالاجی پنت
زناردھن دام لطفہ - ۹م رمضان
۲۲ر رمضان ۱۲۰۳ھ ہجری رسید

نانا صاحب بسیار بسیار مہربان کرمفرمائے نیازمندان سلامت
بعد از اشتیاق ملاقات سراپا بہجت ملتمس آنکہ چون مسرت
نامہ فرحت شمیمہ از راہ کمال الطاف و تخلص نشر فیہم
بود از وکیل سرکار رفیض آثار رگھنات پچھوڑ ورجبن
بہین شرف ورود یافتہ از نکہت آن مشام دلہا
معطر گردیدہ بہ مضامینش آگاہی تمام رو دادہ و از
زبانی مشار الیہ نیز بہ ظہور پیوست ازین باعث
خوشنودی بدرجہ اتم این نیازمند است نظر صدکہ
بدین نسق این بنیانہ آئین را ازان خود شمردہ ہرکاری
کہ باشد ایما نمایند حتی المقدور درسر انجام آن

قصور نخواهد رفت زیاده زیاده توسن ایام
مرتبت و کامرانی رام باد ـ

رقعه ۸۹

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبده نوئینان عظیم الشان گورنر
جنرل چارلس ارل کارنوالس بهادر
سپه سالار افواج بادشاهی و کمپنی
[illegible] هند

بتاریخ ۲۳ جنوری سنه ۱۷۹۰ع

بمطالعه ساطعه مهاراجه صاحب مشفق مهربان سمو القدر
بلند مکان راو مادهو راو نارائن پیشوا سوائی پندت
پردهان بهادر سلمه الله تعالیٰ ـ موصول باد ـ
شانزدهم ربیع الثانی سنه ۱۲۰۴ه رسید

گلشن دولت واقبال چمن حشمت واجلال مهاراجه
صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث
زمان مصون و محروس بوده سرسبز و شاداب و شگفته
و خندان باد ـ

صحیفه بهجت آگین و ملاطفه مسرت قرین مشتمل بر کمال اخلاق
و اشفاق و وفور ذوق و اتفاق که بفضل ایزدی علی الاطلاق یوماً

فیوماً در نزاید و تضاعف است معہ جنس اقمشہ آن
ضلع کہ بہ طریق ہدایا و تحایف لطف فرمودہ بودند
در خوشترین زمان و بہترین آوان بموجب فرد
تفصیل معرفت صاحب بسیار مہربان مستر مالٹ صاحب
اشعہ وصول بود فروغ گلشن مایۂ دلہا گشت و دلیل بر
کمال محبت و اتحاد و فرط مودت و وداد گردید
ازانجا کہ فیما بین ہر دو ابطال اخلاص معنوی و مدارج
واحدیت غایبی بہ منزلۂ سد سکندر بہ ترصیص و تاسیس
رسیدہ و از فضل الٰہی بنائے این یکتا دلیہا روز
بروز بہ استحکام و انضباط قوام دارکان اتفاقات
و مواسات بہ مرتبہ اقصیٰ و مرتبہ اعلیٰ فایز و جاگیر
است درین صورت حفظ سر رشتۂ موانست دیرین
و نگاہداشت سلسلہ موالفت پیشین ملحوظ و مطمح نظر
ہمدیگر چون مشفق در ترسیل این چنین جنس بے ہنگامہ
در عالم یک جہتی و یکرنگیہا بہتر ازین تحفہ و خوشتر ازین
ہدیہ بہم نمی رسد موفور خورسندی خاطر و فرط انبساط
طبیعت مہربانی و لطف مراعی داشتہ بہر تخلص بے
ریا اگرچہ خلاف معمول خود متصور است لیکن مطبوع
طبع ساخت و مشکور یاد فرمائیہائی آن مشفق گشت

و فی الواقع بر روئے کار آمدن این ستوده مستحسنه فیما بین دو سرداری ذوالاقتدار آرزو و ولایت بعیداین مسافت در حقیقت گویا برائے انتفاع از تحفے وہدایات بے منتہائے تجاران ولایت یکدیگر که رقم شناس اجناس ولایات ہمدیگر اند متصور است دیگر مراتب پیش نہاد و عزم مصمم مخلص به پاس مراتب دوستیہا مشروحاً از اظہار مستر مالٹ صاحب بدر یافت آن منفق خواہد آمد مخلص را منتظر و مشتاق وصول شفقت نامجات خیریت آیات و مستدعی و خواہان ترقیات از نہایات پنداشته اکثر یاد فرما باشند۔

زیاده چه بر طرازد۔

Cornwallis.

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبده نوابینان عظیم الشان گورنر
جنرل چارلس ارل کارنوالس
بہادر سپه سالار افواج بادشاہی
و کمپنی متعلقه کشور ہند

رقعه ۹۰

بتاریخ ۲ ماسچ ۱۷۹۰ع

بمطالعه ساطعه مہاراجه صاحب مشفق مہربان سموالقدر بلند مکان مہاراجه مادہوراؤ نارائن پیشوا سوائی پنڈت پردہان بہادر سلمه الله تعالی موصول باد

تاریخ ۱۵ ر جمادی الثانی سنہ ۱۲۰۴ ہجری

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث زمان مصون و محروس بوده سرسبز و شاداب و شگفتہ و خندان باد۔

سابق ازین رقیمۃ الوداد متضمن بر عزیمت خود سمت چیناپٹن برائے تنبیہ و تدارک واقعی پٹو نایک کہ بلا سبب کراین طرف بخلاف عہد و مواثیق خود و سرکار کمپنی انگریز بہادر سر رشتہ اخلاص را گسیختہ متحرک سلسلہ نفاق گشتہ بود ابلاغ خدمت سامی نموده یقین است کہ بمطالعہ ساطعہ در آمده موضح حالات گردیده باشد بمجرد ترسیل رقیمۃ الوداد مذکور بہ اطلاع مخلص چنان در آمد کہ جرنیل صاحب والا قدر جرنل میڈوس کہ در فن سپاہگری عدیم المثال و در ہر ریاست و سروری وحید العصر اند موافق حکم سرکار کمپنی انگریز بہادر بہ علاقہ گورنری چیناپٹن وغیرہ معمور شدند چون مخلص را بر دانائی و ہوشیاری و شجاعت کار آزمودگی جرنیل صاحب معزالیہ اعتماد کلی است و نظر بر دریافت

حقیقت حال عزیمت خود سمت چناپٹن بالفعل
موقوف نمود چون اطلاع این معنی بآن مشفق
ضرور بود بو کر یز خامه محبت یگانگت نگارگشت
رجاکه مخلص را هر گونه خواهان خیریت مزاج شفقت
امتزاج تصور نموده مدام به وصول صحائف شریف
مسرور و منبسط باید داشت دیگر مراتب از زبانے
مستر مالٹ صاحب دریافت خواهد شد
زیاده چه بر طراز د

Cornwallis.

رقعه ۹۱

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبده نوئینان عظیم الشان گورنر
جنرل چارلس ارل کارنوالس بهادر
سپه سالار افواج بادشاهی
و کمپنی متعلقه کشور هند

تاریخ ۴ر مئی ۱۷۹۰ء

بمطالعه ساطعه راؤ صاحب مشفق مهربان سمو القدر
بلند مکان راؤ مادهو راو نارا ین پیشوا سوائی پنڈت
پردهان بهادر سلمه الله تعالی۔ موصول باد
بتاریخ نوزدهم شهر شعبان ۱۲۰۴ھ مصحوب گلاب رای رسید

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال را
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصرِ
حوادث زمان مصون و محروس بوده سرسبز و
شاداب و شگفتہ و خندان بدار۔

صحیفہ انیقہ در جواب رقیمۂ الوداد الاشتیاق
مشعر بر رسید تحایف مرسلۂ این سراپا وفاق و
مراتب حسن اخلاق آن مشفق معدن اشفاق
معرفت لالہ سیوک رام رونمائے وصول مباہجت
شمول گردیده ذریعۂ توفیر اسباب شادمانی و واسطۂ
مزید با تحف و ہدایائے آن ضلع معرفت صاحب مہربان
مسترمالٹ صاحب وصول نموده بود مکاتبہ دوستی
طراز در پاسخ آن مع رسید ہدایائی مرسولۂ آن مشفق
سمت ابلاغ یافت انشاء اللہ تعالیٰ بذریعہ صاحب
موصوف خواہد رسید و مراتب دوستی و پاس اخلاص دیرینہ
کہ در ہر آن مطمح نظر و پیش نہاد خاطر دوستدار است
دلنشین و خاطرنشان آن مشفق خواہد گردید رجا کہ
تا دست داد مسرت مواصلت کہ خلاصہ دلہائی
مخلصان است ہموارہ ہمین قسم بیاد آوری ہا مسرور
منبسط خواہد داشت ❖

زیاده چه برطراز د

Cornwallis.

رقعه ۹۲

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبدهٔ نوئینان عظیم الشان گورنر
جنرل چارلس ارل کارنوالس بهادر
سپه سالار افواج بادشاهی
و کمپنی متعلقهٔ کشور هند

بهر ماه مئی سنه ۱۷۹۰ ع

بمطالعه ساطعه پنڈت صاحب بسیار مهربان
مخلصان هری پنڈت نانتیا صاحب بهادر سلمه الله تعالی
موصول باد

پنڈت صاحب بسیار مهربان مخلصان سلامت
درین ولا چند پلٹن لشکر مخلص از سمت گهاٹ
جهت داخل شدن به لشکر می آیند چنانچه که در راه
آمد پلٹن مذکور از لشکر آن صاحب است. لهذا
نوک ریز خامه وداد می گردد که شخصے صاحب متعلق
پلٹن مذکوره بخدمت آن مهربان می رود نیز صدکه آن
مهربان همراه صاحب مذکور به اهلکاران سرکار خود جهت

راه دادن پلٹن مسطور از لشکر خود بیرواگی خواہند داد زیاده چه برطرازد ۔

Cornwallis.

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبده نوآئینان عظیم الشان گورنر
جنرل چارلس ارل کارنوالس
بهادر سپه سالار افواج
بادشاہی و کمپنی متعلقہ کشور ہند

رقعه ۹۳

تاریخ ۲۸ اگست ۱۷۹۰ء

بمطالعه ساطعه مهاراجه صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان مهاراجه مادهوراو نارایں پیشوا سوائی پنڈت پردهان بهادر سلمه الله تعالیٰ ۔ موصول باد ۔

بتاریخ ۱۶ شهر ذیحجه ۱۲۰۴ھ در پونه رسید
معرفت سید نور الدین حسین خان وکیل انگریز ۔

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مهاراجه صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث زمان مصئون و محروس (مامون و مصئون) بوده همواره

سرسبز و شاداب و شگفته و خندان باد ۔

در ینولا نواب صاحب والا قدر نواب وزیر الممالک بہادر حقیقت محصول تیرتھ پراگ یعنے الہ آباد کہ بہ مد نظر آرام و رضا جوہی زایران بہ نسبت بہ ایام پیشین خیلے تخفیف نمودند برائے اطلاع مخلص لطف فرمودہ اند و مخلص بہ مقتضائے محبت و وداد نقل افراد مرسولہ نواب صاحب ممدوح تقیدیم قسم پیش آن مشفق ارسال می دارد و رجائے واثق کہ ارادہ نواب صاحب معظم الیہ بہ ہمان طریق از فرط رحم و شفقت کہ مملو بر اطمینان و حفاظت زایران است بوجہہ احسن جلوہ ظہور خواہد یافت باقی مراتب از اظہار مستر مالٹ صاحب بہادر بہ اطلاع آن مشفق خواہد در آمد مخلص را خواہان خیریت و مستدعی تشرفیات پنداشتہ مدام بہ وصول شفقت نامجات خیریت سمات مسرور و مشکور می فرمودہ باشند ۔

زیادہ چہ بر طراز د ۔

Cornwallis.

رقعہ ۹۴

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبدہ نوئینان عظیم الشان گورنر
جنرل چارلس ارل کارنوالس بہادر
سپہ سالار افواج بادشاہی
و کمپنی متعلقہ کشور ہند

بتاریخ ۱۹ نومبر سنہ ۱۷۹۱ء

بمطالعہ ساطعہ مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان امیر الامراء مختار الملک وکیل مطلق مدار المہام سلطنت عمدۃ الاراکین خلافت یار وفادار سپہ سالار فرزند سعادت مند خاص سریمنت پنڈت پردھان مہاراجہ دھراج سوائی مادھو راؤ۔ موصول باد۔

یازدہم ربیع الاول سنہ ۱۲۰۶ھ مقام
معرفت مستر مالٹ در لشکر رسید۔

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث زمان مصون و محروس بودہ سرسبز و شاداب شگفتہ و خندان باد۔

الحمد للہ و المنۃ کہ درین ولا بہ افضال ایزدی و تائید سماوی در شب ہیجدہم ماہ اکتوبر قلعہ نندی درگ عرف گردون شکوہ کہ حصن محکم و حصار مستحکم مخالف بود نیروئے

همت بهادران لشکر ظفر پیکر از راه حمله مسخر و مفتوح
گردید و محصوران مقهور از هیبت و صلابت تهمتنان
قلعه کشا و بیم صدمهٔ شیران بیشهٔ وغا چون رمه از جا
آرمیده اکثرے در ظلمت شب که شام نکبت آن گروه
شقاوت پژوه بود ریسمان به کنگرهٔ حصار قلعه
آویخته فرود شده رو به فرار نهادند و بعضی قتیل و
قلعه با چند نفر اسیر گشته به حبالهٔ قهر الهی گرفتار آمد
از آنجا که ظهور این فتح تازه مقدمه فتوحات روز
افزون است ان شاء الله تعالی خوشی این معنی بر آن مهربان
و بر جمیع دوستان مبارک کناد اگرچه مفتوح شدن
قلعه مذکور چندان کار نبود اما نظر بر این که ماندن -
چنین مکان مستحکم بدست مخالف هر آئینه موجب
تعرض و تخلل در آمد و رفت بیچاره رعیت متردد باشد
این سرزمین متصور و هم خالی از فائده نه سرکارات
مشار که نه بود بنا بر سعی و تردد درین امر به کار برده کار به
تعرض و آزار اهل حصار از دامن روزگار متردین این
دیار برچیده به کنار انداخت - یقین خاطر است که اسحال
در رسیدن رسد غله معرفت بنجارها به لشکر فیروزی
اثر نوعے تخلل رو نخواهد داد و بفضل الهی ورا از توجه

دوستان همگی امورات متعلقهٔ این هم رو بکار به همین
وتیره حسب دلخواه انصرام خواهد یافت رجا که مخلص را
جویای نوید صحت و استدامت مزاج مهر بانی
امتزاج تصور نموده مدام به ارقام مکاتبات خیریت
سمات مسرور و شادکام می فرموده باشند
زیاده چه برطرازد

Cornwallis.

رقعه ۹۵
دسمبر ۱۷۹۰ ع

ثانیاً آنکه

نظر به مصلحت وقت چند اضراب انواپ و
مورچال مقبوضه از قبضه این طرف گذاشته شده
بود بعد از ان به سهولت و عجلت تمام مورچال مذکوره
از کنار دریائے کاوری سراسر تا شهر کنجام معه
اضراب و انواپ مذکوره و دیگر اسباب و ادوات
جنگ که مخالف نتوانست برداشت به عون عنایت

الہی د توجہہ دوستان بازہ بہ تصرف سرکار در آمد در آن مکانات صعب تہانہ سرکار کمپنی انگریز بہادر قایم گشت وازفوج مخالف متنفسی بہ مقابلہ فوج ظفر موج این طرف نمودار است اطلاعاً این مراتب مرقوم خامہ وداد گردیدے

زیادہ چہ

Cornwallis.

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبدہ نوئینان عظیم الشان گورنر
جنرل چارلس کارنوالس بہادر سپہ
سالار افواج بادشاہی وکمپنی
متعلقہ ہندوستان

رقعہ ۹۶

بتاریخ ۱۲ فروری ۱۷۹۱ء

راؤ صاحب بسیار مہربان دوستان بالاجی راؤ پنڈت سلمہ اللہ تعالی۔

ہفدہم شہر جمادی الثانی ۱۲۰۵ھ برمقام پونہ۔
معرفت چمن لال رسید۔

راؤ صاحب بسیار مہربان دوستان سلامت

ازانجاکہ تمامی مراتب وپیش نہاد خاطر مخلص درباب

انجام مهم با بنپو نایک به تقویت تمام وبلا اغماض که
مشوش خاطر است بوجه احسن مستر نالث صاحب بهادر
ذهن نشین مزاج آن مهربان ساخته باشند پس چه
احتیاج که درین باب مکرّر مکلف خدمت سامی
گردد هرچند سابق ازین وقوعات را مشاهده نموده
مخلص از مسرت خاطر بے اندازه خود درباب تردد و تدبیرات
واقعی که از طرف سرکار آن مهربان به وقوع آمده و به
مدنظر استحکام نیکنامی سرکار آن مهربان درباره ثابت
قدمی و راسخ القولی به عهود و میثاق فیما بین و بنا بر
انقراض تطاول و انسداد رخنه اقتدار معامله که سررشته
یگانگت و یکتادلی و شراکت و یکسوئی که بالفعل فیما بین
مستحکم و منضبط مثل سدّ سکندر گشت دریافته تدبیر
بنا بر عدم وقوع متوقعات شرکا رحتی الامکان فرو
گذاشت نخواهد ساخت جهد و سعی از طرف سرکار آن
مهربان جلوه ظهور یافته نوک ریز خامه اتحاد ساخته
است لیکن درینولا نه به اندرجه در مزاج محبت امتزاج
مخلص ابتهاج بے اندازه و مسرت تازه راه یافت
که از تشریح آن زبان را ازین مقالات باز دارد
ایزد کارساز و قادر توانا توفیق عدو سوزی و دشمن
گدازی نصیب اولیائے دولت هر یکے از شریکان
این رنج و راحت سازد - الحمد لله قطعه عهدنامه فیما بین

بدرجۂ اتم مستحکم و موثوق گردیده است و بمد نظر
انجام مراتبات متوقعات عہدنامہ مذکور کہ فی الواقع
بنا بر سزاوار سالی و گوشمالی عدوئے باطمع دارند و
حق تعالیٰ راست آرد۔ برائے ارتقاے و افزایش و
ترصیص اساس مدارج اتحاد و وداد فیما بین ہر سہ
سرکار دولتمدار تا ابد الدہر نزد ذات چنانچہ باید و شاید از
ہر سہ سرکار بعمل می آید و مخلص این تکلفات و مرکوزات
مزاج خود در باب حالات ظفر شعار رولکار کہ اگر بہ
فضل الٰہی کہ بشر را از آن گریز نیست اختلاف نکند۔
مشتمل بر انصرام و انجام مطلب حسب دلخواہ خواہد بود
چنان مطمح نظر دارد و مطمئن است کہ این ایام را
کہ امورات متعلقہ ریاست بنگالہ بوجہ احسن منتظم
است اتفاق وقت پنداشتہ عزیمت چناپٹن را اگر
خود در آنجا رسیدہ اجراء مہم با ٹیپو مذکور نماید
مستحسن و جلی بجا متصور شدہ در مزاج خود مصمم ساخت
و از آنجا کہ امورات متعلقہ بندر چناپٹن بدرجہ مساوات
مفوضہ اقتدار مخلص است و سرسبزی و
شادابے معاملات و مقدمات سرکار کمپنی انگریز
بہادر در ہر علایق ملحوظ خاطر مخلص و استدعائے

اثبات مراتب صدق ارادت منقوش خاطر خود برائے
انقراض تطاول و انسداد رخنہ فساد ٹیپو نایک و نیز
برائے تقدیم مستلزمات دوستی قدیم و رفاقت صمیم با
اہلکاران ریاست پونہ ہم بنا بر عمل آوری واجبات
لایق شراکت بر عہد نامجات کہ از فضل الہی فیمابین ہر سہ
سرکار دولتمدار مستحکم و مشید گردیدہ است در ہر
حال منظور خاطر صفوت ماثر این اخلاص مندر است -
لہٰذا این عزم را مصمم ساختہ بہ مجرد آمادہ شدن جہاز
لایق سواری از کلکتہ راہگزائے منزل مقصود خواہد گشت
مخلص مزاج خود را نسبت بہ رفاقت و واحدیت اہل
کاران ریاست پونہ کہ بہ اندرجہ ظہور ثابت قدمی
و راسخ القولی خود ہا نمودہ اند کہ مخلص لمحہ تصور است
نوعدیگر در خاطر خود جا می تواند داد طمانیت کلی حاصل
ساختہ عازم آن طرف می گردد و چنان متوقع و امید
قوی دارد کہ آن مہربان ارادہ مخلص را بذات خود محض
از باعث استدعائے منقوش خاطر جہت انتظام
امورات ہم لایق الاعز از بنداشتہ آنچہ تدبیرات
و تردداات و جہد و کوشش در صورت استحصال و
کامیابی امورات متوقعہ مخلص کہ بہ لحاظ ننندی سرکار

آن مهربان بوجهه احسن بقبین مساوی منقوش مزاج
آن مهربان است تواند شد به عمل خواهند آورد و باقی
مراتب به اظهار مستر مالت صاحب بهادر که معتمد
و بجاے مخلص اند مفصل حقایق حالات تدبیرات
واقعی آن مهربان به این مخلص اطلاع می دهند به
دریافت آن مهربان خواهد در آمد ٭
زیاده چه برنگارد ٭

Cornwallis.

رقعه ۹۷

تاریخ ۲۳ مارچ ۱۷۹۱ع

راو صاحب مهربان دوستان راو هری
پنڈت تاتیا صاحب سلمه الله تعالی
بتاریخ ۱۷ رجب ۱۲۰۵ھ

راؤ صاحب مہربان دوستان سلامت

از مضمون خطوط مرسلہ مستر مالت صاحب بہادر احوال
روانگی آن مہربان از مقام پونہ با کل کیفیت کوچ و ورد منجمندہ
سرکار مادہوراؤ نرائین سوائی پنڈت پردھان بہادر
بہ اختیار آن مہربان بدریافت مخلص در آمدہ موجب سرور
و مسرت بے اندازہ گشت و بعد نظر رسوخیت صمیمی و خیر
خواہی قلبی آن مہربان نسبت بہ عزت و احترام و سرسبزی
و شادمانی امورات سرکار ممدوح و سرگرمی و دولت
خواہی منقوش مزاج آن مہربان درباب حسن انجام
مقدمات مرجوعہ موحدہ فیما بین سرکار پیشوا صاحب
بہادر و سرکار نواب صاحب والا قدر نواب نظام علیخان
بہادر و سرکار کمپنی انگریز بہادر فی الواقع از تفرقہ آن
مہربان بسرکردگی و مختاری فوج متعینہ جہت انصرام
مہام مرجوعہ بہ سمت ممالک مستقرہ لوائے نصرت
و فیروزی سرکار کمپنی و نواب صاحب موصوف مراتب
جہان دیدگی و بلند حوصلگی پیشوا صاحب بہادر جلوہ
افروز گردیدہ آن قدر موجب مسرت خاطر و انبساط

باطن وظاهر شد که به وافر طویل الذیل شرح پذیر نمی
تواند گشت حق تعالی این امر مفوضه را با همه سربلندی
ونام آوری بر آن مهربان مبارک گردانیده ذریعه
رونق وسرسبزی امورات متعلقه هرسه سرکار عالیه
سازد دربیولا مخلص با فوج سنگین بار وسوار ان
آزموده کار وتوپ خانه حسب دلخواه معه اضراب انواب
قلعه شکن در مقام کولار بخیریت رسیده بلاتساهل
واغماض ساعتی جهت محاصره وتسخیر قلعه بنگلور روانه
می شود وانشاء الله تعالی به توجه دوستان در عرصه قلیل
در آنجا خواهد رسید ونواب صاحب والا قدر نواب نظام
علی خان بهادر بنا بر انصرام امورات مرجوعه فیما بین
هرسه سرکار عالیه والحمد لله والمنته که درین ایام هرسه
سرکار در تقدیم مراتبات عهود ومیثاق مثل قیام دنیا
ثابت ومستقل را اند فوج ظفر موج باختیار راو صاحب
مهربان راجه تیجونت بهادر متصل کنچی کوته متعلقه ملک
مخالف علم نصرت برافراخته اند وازانجا که فیما بین مقام
مذکور وکنده کاه لشکر ظفر پیکر همراه مخلص مسافت بعید
متصور نیست لهذا بنام راجه صاحب معزالیه نگارش
رفت که سواران همراهی خود آورده با لشکر مخلص ملحق

شده فوج سرکار نواب صاحب معظم الیه در سربلندی
و نام آوری که حق تعالی ثمره مثمره جانفشانی هائے این
طرف و نتیجه حق و انصاف امورات مرجوعه کناد فواید
مشارکت بر دارند مخلص سرکار نامدار پنڈت پردهان
پیشوا صاحب بهادر را و سرکار نواب صاحب والا قدر
نواب نظام علیخان بهادر را بدرجه مساوات نسبت به
سرکار کمپنی انگریز بهادر سرگرم و متوجه حسن انجام این
محاربه روبکار پنداشته و آن مهربان نیز در تدبیرات و
تردداتے که حسب قوانین دانایان دور اندیش و سرداران
ذی شان و فایش صورت استحصال منافعات عظیم و
تقدیم مراد شریکان عظیم الشان متصور تواند شد به دل
مصروف دانسته مستصلح آن مهربان گشت صورت برکت
و ترقی امورات متوقع شریکان و نیز تقدیم مراسم امداد
و اعانت یک دیگر که بلاشک و شبه مراد دلی سرداران
خیرخواه سرکارات ذیشان که از فضل الهی مثل سد سکندر
سررشته دوستی و یگانگی و یکتا دلی منضبط و مستحکم منقوش
خاطر دارند هست و خواهد شد از اتصال لشکر هر سه
سرکار و تفرقه به مرکز مخلوط جان فشانی ها و ترددات
لشکر ظفر پیکر هر ایک از شریکان این هم به عجلت و خاطر
جمع جلوه ظهور خواهد یافت آن مهربان در میزان عقل

وصوابدید خواهد سنجید که اشتمال لشکر همراهی خود با فوج
همراهی این جانب که فی الواقع این معنی باعث انبساط
خاطر مخلص خواهد شد صورت کامیابی به مقاصد دلی
نواند گردید با لشکر ظفر پیکر پنڈت پردهان بهادر
متعلقهٔ آن مهربان را کوچ کنانیده وصرف با متصل مقام
ظهور جانفشانی هاے مخلص همراه آورده کوشش ومحنت
چنانچه باید جهت استحصال امورات متوقع شریکان به
عمل آورده کدام صورت اولی وصلاح خواهد انگاشت
در صورتیکه آن مهربان اشتمال هردو افواج با یکدیگر
صلاح ومستحسن خواهد پنداشت مخلص این معنی را اهم
مطالب خود انگاشته با حسن وجوه صلاح ومشوره انجام
این مراتب را به آن مهربان موجب خوشنودیها خواهد
دانست باقی مخلص را خوبی خواه خود دانسته اکثر به ارقام
مکاتبات مسرورمی کرده باشند

زیاده چه بر طرازد

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبدهٔ نوئینان عظیم الشان گورنر
جنرل چارلس ارل کارنوالس
بهادر سپه سالار افواج
بادشاهی وکمپنی متعلقه کشور هند

Cornwallis.

تاریخ نهم ستمبر ۱۷۹۱ع رقعه ۹۸

بمطالعہ ساطعہ راجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر
بلند مکان امیر الامرا مختار الملک وکیل مطلق مدار المہام
سلطنت عمدۃ الاراکین خلافت یار وفادار سپہ سالار
سعادت مند فرزند خاص سری منت پنڈت پیردہان
مہاراجہ دھیراج سوائی مادھوراؤ نرائن راؤ بہادر سلمہ اللہ
تعالی -

پنجم محرم الحرام ۱۲۰۶ھ معرفت مستر مالٹ بر مقام پونہ رسید

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث
زمان مصون و محروس بودہ سرسبز و شاداب و شگفتہ
وخندان باد -

سامی صحیفہ تلطف طراز متضمن تسخیر قلعۂ دھارواڑ
کہ بہ تہور و دلاوری بہادران لشکر ظفر شعار و بہ حسن
تدبیر راؤ صاحب بسیار مہربان پرسرام بہاؤ صاحب
بر روئے کار آمدہ بندوبست سرکار در آن مکان قرار
واقعی گردید و آن مہربان بر روابط یگانگی و یک جہتی کہ فیما بین
سرکار دولت مدار کمپنی انگریز بہادر و آن مشفق از قدیم
منوط و مربوط است اطلاع این خبر فرحت اثر بہ این
صوب لازم انگاشتہ مسرت پیرائے خاطر نیاز ماثر

شده اند در خوشترین هنگام و اسعد ایام چهره وصول
ابتهاج شمول افروخته مسرور و به مدارج مرقومه کماهی آگهی
بخشید ازانجاکه افواج سرکار نامدار و سرداران ذیشان
متعینه لشکر آن مهربان بنام آوری و شجاعت و جوانمردی
مشهور چار دانگ هندوستان و دکن اند هر آئینه از
کارگزاری و طریق سپه داری سرداران موصوف علی
الخصوص از تهور و تدبیر بها و صاحب معزالیه بدولت
خواهی سرکار این چنین کارنمایان ازمشارٌ الیه
به وقوع آمده یقین خاطر مخلص گردید که عنان عزیمت
سواران لشکر آن مهربان به عزم رزم بهر سو که منعطف
خواهد گشت فتح و نصرت غاشیه برداراش گرفته
اگر حصن حصین مخالف مثل سد سکندر مستحکم و مضبوط
خواهد بود بحیطه تسخیر افواج قاهره خواهد آمد الحمد لله
والمنة که درینولا به تمامی تائیدات غیبی مژده فتوحات
هر ۳ سرکار عالی از هر چهار طرف به گوش عالمیان
می رسد و موجب سرور دل دوستان و کاهیدگی
سینه مخالفان می گردد مخلص از دریافت این مژده
فتح و نصرت به مرتبه ذخیره نشاط و انبساط اندوخت
که شرح شمه آن درین مختصر گنجایش ندارد فتاح

حقیقی این فتح فیروزی را مقدمه فتوحات بر آن مشفق و بر جمیع دوستان مبارک کناد رجا که نیازمند را جویای نوید صحاح مزاج وهاج متصور نموده مدام به ارقام مهربانیها تا مجات خیریت سمات معزز و مطمئن می فرموده باشند

باقی مراتب زبانی مسٹر مالٹ صاحب بهادر واضح رای محب اقتضای خواهد گشت

زیاده چه برطراز د

Cornwallis,

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان زبده نوئینان عظیم الشان گورنر جنرل چارلس ارل کارنوالس بهادر سپه سالار افواج بادشاهی وکمپنی متعلقه کشور هند

رقعه ۹۹

١٧٩١

بتاریخ ٦ ر اکتوبر ١٧٩١ ع

صاحب بسیار مهربان مخلصان هری پندت تانتیا صاحب بهادر سلمه الله تعالی

پنڈت صاحب بسیار مهربان مخلصان سلامت

از انجاکه فردا روز میمنت افروز عید سعید دسهره نزهت افزائے چمن دلهائے عالم و عالمیان وطراوت پیرائے ریاض خاطر جهان وجهانیان است نظر بر آرایش خدم وحشم وزیب و زینت نقاره وعلم که لازمه جشن این روز بهجت اندوز و باعث نشاط خاطر آن مهربان است یک زنجیر فیل به رسم شگون دوستی ارسال می دارد نظر که آن مهربان به مقتضائے سررشته واحدیت و اتحاد فیمابین که خوشی خاطر دوستان عین خورسندیها متصور خواهد بود به اقبال فیل مذکور مسرت پیرای خاطر محبت ماثر خواهد شد۔

زیاده چه برطرازد۔

Cornwallis.

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان زبدهٔ نوابینان عظیم الشان گورنر جنرل چارلس ارل کارنوالس بهادر سپه سالار افواج بادشاهی وکمپنی متعلقه کشورهند

رقعه ۱

بتاریخ ۱۳ دسمبر سنه ۱۷۹۱ء

بمطالعہ ساطعہ مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان امیر الامرا مختار الملک وکیل مطلق مدار المہام سلطنت عمدۃ الاراکین خلافت یار وفادار سپہ سالار سعادت مند فرزند خاص بجان پیوند خاص الخاص سلمہ اللہ تعالیٰ ۔

موصول باد

رسید
شنبہ
تاریخ ۲۶ شہر ربیع الثانی ۱۲۸۰ ہجری مقام پونہ بروز

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث زمان مصون و محروس بودہ ہموارہ سرسبز و شاداب و شگفتہ و خندان باد ۔

از مضمون مکاتبات محبت طراز سابق مذکور و مکنون خاطر مخلص متضمن برارادۂ روانگی سمت چنا پٹن بمجرد و تیاری و مہیاے جہاز لایق سواری خود در خدمت سامی مطلع و منکشف گردیدہ باشد و نیز از زبان صدق ترجمان مسٹر مالٹ صاحب بہادر و از مضمون مکاتبہ محبت طراز مذکور کل کیفیت متوقعات این عزم معظمہ کہ صورت تقرر در مزاج این طرف منقوش گشتہ بہ وجہ احسن

ذہن نشین مزاج آن مشفق گردیدہ باشد الحمد للہ والمنۃ
کہ از توجہ محبان مخلص فضل الٰہی شامل حال خود پنداشتہ
بہ عجلت تمام بہ عرصۂ قلیل از مقام کلکتہ در پٹنہ بہ
بخیریت تمام بتاریخ ششم شہر ربیع الثانی داخل گردید
بمد نظر سلسلۂ دوستی و یگانگت و نظر بر عہود و میثاق
قدیم فیما بین ہر دو سرکار عالیہ در رنج و راحت درجہ مساوات
متعلق جانبین پنداشتہ مخلص عدم اطلاع ورود خیریت
آمود خود درین مقام آن مشفق بعید از روابط یگانگت
و یکتا دیہلئے خود ہا متصور گردید بلا تجاوز و تاہل نوک
ریز خامہ وداد می سازد۔ حق تعالیٰ این وداد اتحاد را
ذریعہ نصرت و فیروزی و صورت بر آمد مقصود جانبین
گرداند مخلص امید قوی دارد کہ تائید الٰہی درین معنی مشمول
تصور نمودہ و این ایام اتفاق عدم مباینت فیما بین آن
مشفق و مخلص نسبت بہ مقام کلکتہ از یمن قدرت کاملہ الٰہ
متصور مزاج جانبین گردید نسبت بہ سابق سر رشتہ رسل و
رسائل متضمن بر انکشاف و اطلاع اسرار و غوامض
فیما بین یکدیگر بیشتر از بیشتر مروج و سلوک خواہد گردید
و در خطوط موسومہ مستر مالٹ صاحب بہادر ہمگی مراتب
مرکوز خاطر خود بنا بر اطلاع آن مشفق نگارش یافت

آن مهربان زبانی صاحب معزالیه دریافت خواهد گردید
زیاده چه برطراز د

Cornwallis.

رقعه ۱

بتاریخ ۲۱ دسمبر ۱۷۹۱ع

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مهاراجه صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث زمان مصون و محروس بوده همواره سرسبز و شاداب شگفته و خندان باد

درین زمان میمنت اقران و آوان بهجت نشان که آوازهٔ فتوحات تازه از چارسو بگوش بشارت نیوش می رسید و از هر دیار و امصار اخبار فرحت آثار فتح و فیروزی سامع افروز ساکنان این دیار می شد الحمد لله و المنة که بتائید ربانی و استمداد آسمانی بتاریخ

بست و چهارم شهر ربیع الثانی قلعه ساونتی درگ عرف
ماکزلی که به حصانت و رزانت ضرب المثل روزگار و
به انضباط و استحکام منتخب قلاع این دیار بود بهمین نیت
درست و مزاج حق پرست شد کاکه بفضل الهی در پاس
مراتب دوستی و تقدیم مراسم یگانگت و یک جهتی مثل
سد سکندر ثابت و مستقل اند به زور بازوی بهادران
لشکر ظفر پیکر کمپنی انگریز بهادر به وقت بر آمدن یک و
نیم پاس روز از راه حمله و یورش بحیطه تسخیر در آمد
و جماعت کثیر و جم غفیر از مقاهیر قتیل و اسیر گردیده -
موجب رعب و هراس بی قیاس بخاطر مخالف
شکست اساس گشت از انجا که ظهور این قسم فتوحات
تازه و مبشرات بی اندازه باعث شگفتگی خاطر
دوستان متصور اگرچه به سبب قرب اتصال پنڈت
صاحب بسیار مهربان راو هری پنڈت تاتیا صاحب
بهادر از وقوع این فتح خداداد منظر به سرسبزی امورات
شرکا موجب انبساط خاطر جانبین می گردد تا هم بجد نظر
بعد مسافت و انشراح خاطر آن مهربان نسبت به امورات
متعلقه فیمابین که بفضله تعالی یوماً فیوماً حسب خواهش طرفین
رونق پذیر است به ارقام تهنیت می پردازد و لتعالی

خوشی این معنی با ہزاران بہجت و کامرانی بر آن مہربان بر جمیع دوستان مبارک و مہنا گردانا د باقی مراتب زبانی سرچارل وار مالٹ بہادر واضح خاطر عاطر خواہد گشت نظر صدکہ مخلص را دوست یکرنگ و خواہان سرسبزی و سررشتہ شراکت ہر سہ سرکارات عالیہ تصور نمودہ مدام بہ ارقام مکاتبات خیریت سمات و اطلاع حالات آن طرف ہا مسرور و مطمئن می فرمودہ باشند

زیادہ چہ بر طرازد -

Cornwallis.

رقعہ ۱۰۲

سنہ ۱۷۹۱ء

مہربان محبان سلامت

سابق ازین مہربان پرسرام محاصرہ نمود خان قلعدار آنجا و دیگر متحفظان در جنگ از خود قصور نہ کردند چنانچہ

تمامی محصوران قلعه عاجز و زبون گشته تنگ آمدند
آخر الامر بتاریخ دوم شهر شعبان همان مسطور و منمتع
مردمان قلعه از خود امان خواسته بیرون آمدند و تهانه
سرکار دولت مدار در قلعه نشست او سبحانه ظهور
این امر متبرک به جمیع هوا خواهان و محبان خصوصا بآن
مهربان مبارک سازد دوستدار به غره شهر مذکور
در خدمت نواب صاحب والا مناقب نظام الدوله
آصفجاه بهادر رخصت گرفته در فوج مغلائی که از
گهاٹ الگور عبور دریائے تنگ بهدرا نموده فرود
آمده بود داخل شد و بتاریخ دهم شهر صدر حسب الارشاد
فرض سواد سرمینت خداوند بر طبق ایماء مدار المهام
برخوردار اقبال مند جگر پیوند لچهمن راو معه سرداران
عظیم الشان و فوج ظفر موج بنا بر الحاق جنرال لارڈ
کارنوالس بهادر روانه نموده شد یقین که برخوردار
مسطور به کوچهائے لو آمد از راه گنجی کونه شامل فوج
نصرت طراز کمپنی انگریز بهادر گردیده از جنرال موصوف
ملاقات خواهد نمود دوستدار از کرنول به فاصله دو کروه
برکناره دریائے مذکور مقرب خیام است - برائے

اطلاع آن مهربان نگارش یافت چشمداشت که
به او سوار ملاقات جسمانی از مکاتبات خیریت
آئین مسرور دارند ٭

رقعه ۱۰۳

تاریخ ۹ شعبان سنه ۱۷۹۱ء

عزیز القدر راجه مهربان من

بدیدن ایشان آنچه دل میخواهد است تا کجا شرح
آن نماید اما همه چیز موقوف بر وقت است امروز
نهم شعبان المعظم است که این جانب بر ساحل دریای
تنگ بهدرا در کرنول به فاصله دو کروه نصرت خرام
گردیده برخوردار اقبالمند جگر پیوند لچهمن راو را به
معه سرداران عظیم الشان و فوج ظفر موج به طرف
ایشان روانه نموده شد چنانچه برخوردار طولعمره
از راه گنجی کوته عازم آن صوب خواهند شد باید که

ایشان پیشتر آمده وملحق گردیده به اتفاق یک دیگر
شامل فوج لارڈ کارنوالس بہادر شوند احیاناً به
آن مہربان قبل ازین ملحق فوج بہادر معزز شده باشند۔
چشمداشت که ایشان به اتفاق بہادر موصوف پیشتر
آمده برخوردار مسطور را با خود متفق سازند و
از خبر خیریت استقامت خود به برخوردار را اطلاع دہند
تا آن طرف کوچ خواہند نمود ہمواره از خبر خیریت خود
و منظومات و ترددات طرفہائے و مہم روبکار نویسان
باشند چرا که ایشان را از خود تصور می نماید۔

رقعه ۱۰۱

سنه ۱۷۹۱ع

ابواب بہجت وشادمانی اسباب مسرت وکامرانی بر
روئے روزگار فرخنده آثار امارت وایالت مرتبت
ابہت ولبسالت منزلت سموالقدر بلند مکان راؤ صاحب
مہربان دوستان کشاده وآماده باد۔
به فضله بنائے اتحادیکه از چہار پشت فیمابین بزرگان
سامی وبزرگان مخلص وآن صاحب ومخلص انضباط

دارد از شرح و بیان مستغنی اما حق این است که
صداقت و وداد همدیگر احبای صادق الوداد براوقات
استعانت به امتحان میرسد - لله الحمد که پاس این
امر نظر تقدیم اتحادات از طرف سامی یقین خاطر صفوت
مظاهر است مراتب محوله به اظهار جنارہ دن راؤ واضح
رای تعقد یرا خواهد گردید از انجا که درین کارگاه ست
اساس امریکه نقش یادگار بر جریده روزگار ثبت بماند غیر
از سلوک طریق محبت و اتحاد نیست هر آئینه بر طبق -
اظهار راؤ مذکور لازمه لطف و مهربانی ها که مورث ترقی
آب و رنگ حدیقهٔ یکرنگی و اتفاق و استحکام روزافزون
مبانی مودت و وفاق باشد مرعی خواهد گردید - و
به مقتضای انصاف و حق پرستی لوازم امداد و
اعانت دوستان به اثبات حقوق منظور و مطمح نظر
سامی خواهد ماند لارڈ کارنوالس بهادر در سلطنت
والی عظیم الاقتدار ولایت انگریز بمرتبهٔ اعلی و به اول درجه
امارت اتحاد و اختصاص دارند و به فطرت رسا و خوبیها
ممتاز و به اصلاح مقدمات اینطرف و تشئید بنیان
موافقت و دوستیهای فیما بین سامی و کونپنی انگریز
به کمال صفائی ساعی اند بخود اثر سالهای دراز عین

خواہش و تمنائے دوستدار درین بود - الحمدللہ کہ درین
وقت محض بہ افضال الٰہی شاہد این مرام بمنصۂ ظہور
جلوہ گر شد آن صاحب دست داد این اتفاق و
موافقت را از مغتنمات تصور خواہند فرمود کہ رونق
و خوبی بسا امور درین امر متیقن است ۔
زیادہ شادمانی باد ۔

رقعہ ۱۰۵

کپتان جہان
کنوہی جنگ بہادر

بتاریخ ۳۰ر مارچ سنہ ۷۹۲ء

بمطالعہ ساطعہ صاحب بسیار مہربان مخلصان ہری پنڈت
پھڑکے سلمہ اللہ تعالیٰ - موصول باد ۔
تاریخ نہم شعبان رسید
مرقوم ششم شہر شعبان المعظم

صاحب بسیار مہربان مخلصان سلامت
شرح اشتیاق دل در زبان قلم امریست مشکل لہذا

عنان شبدیز خامه را ازین وادی معطوف ساخته به
مدعا میپرداخته می شود چون از پیشگاه مدار المهام بهادر
تاکید در باب پیشقدمی آن مهربان اصدار یافت
چنانچه از نوشتجات مستر مالت صاحب متواتر معلوم شده
یقین است که آن مهربان برطبق آن و بموجب فرموده
شریف بمواجهه دوستدار در ملاقات اول به سرعت
سریعه پیش قدمی نمود به اتفاق فوج مغللا سرکار بنگاله
عالی که از نوشته مستر استوارٹ صاحب متعین صاحب
فوج مغللا معلوم می شود که چندے صورت توقف فوج
مذکور در راه ایچوے به نظر می آمد الحاق با فوج کمپنی که
از مضمون مکاتبه جناب عالی گورنر جنرل لارڈ کارنوالس
بهادر دام اقباله مرقومه بست و پنجم شهر رجب دریافت
گردید که از بنگلور برائے الحاق فوج مغللا مذکوره کوچ
کرده طرف کورمکنڈه متوجه شده به عمل خواهند آورده
همواره خاطر دوستی ماثر را جویای عافیت ها و منتظر
اخبار اخبار منصور نموده به نگارش حالات مفصل بر
سبیل تواتر مسرور و مطمئن می ساخته باشند۔
تا بجناب گورنر جنرل بهادر را از اخبار اخبار بهمین اطلاع

داده شود -

زیاده ایام بهجت و کامرانی بکام باد

J. Kunnaway.

رقعه ۱۰۶

اگست سنه ۱۷۹۲ع

سلامت

راو صاحب بسیار مهربان دوستان

مکاتبه مسرت طراز متضمن براین معنی که به مقتضائی فرط محبت و وداد دل دوستی منزل آن مهربان به دریافت مژده صحت و عافیت هائے اینطرف متعلق و منتظر و به تذکار دوستی و اخلاص این جانب زیاده از حد مصروف چنانچه درینولا از زبانی صاحب بسیار مهربان سر چارلس وار مالت صاحب بهادر به استماع خبر بهجت اثر عطائے خطاب مستطاب از جناب شهنشاه گردون رکاب یعنے بادشاه جمجاه ولایت خلد الله ملکه و سلطنته نسبت به این جانب سرور موفور به آن مهربان حاصل

گشته با دیگر مراتب خلق و خوبیهاے ایشان در خوش
ترین زمان چهره وصول افروخته مسرور به مندرجه مطلع
ساخت از انجا که آن مهربان دوست قدیم این ریاست
و محب صمیم مخلص اند یقین که از اطلاع این خبر بشاشت
اثر فراوان خورمی و خورسندی به آن مهربان دست داده
باشد - او تعالی سرور و شادمانی این معنی بر جمیع
دوستان مبارک کناد ترصد که این جانب را هر
گونه خوبی خواه خود دانسته همبرین نمط اکثر به ارقام
مکاتبات خیریت سمات سرور و شادمانی می کرده
باشند -

زیاده چه بر نگارد -

Cornwallis.

رقعه ۱۰۷

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبده نوآیینان عظیم الشان گورنر
جنرل چارلس ارل کارنوالس بهادر سپه
سالار افواج بادشاهی و کمپنی ستلهٔ کشور هند

بتاریخ ۲۸ / اپریل ۱۷۹۳ء

راؤ صاحب لبباره مهربان دوستان هری پنڈت تاتیا صاحب

بهادر سلمہ اللہ تعالی۔

رسید شانزدهم رمضان ۱۲۰۷ھ معرفت مستر پالت

راؤ صاحب مشفق بسیار مهربان مخلصان سلامت
مکاتبه آن مشفق که در مقدمه مامور شدن لاله گلاب رائے
درینجا به کار پدر مستوفی خود بنام صاحب گرامی قدر مستر
شور صاحب بهادر شهامت جنگ قبل ورود مخلص
در کلکته وصول یافته بود مخلص بمطالعه آن خورسندیها حاصل ساخته و نیز تقرر کار مزبور
به لاله مشار الیه که در حقیقت مردم هشیار و ستوده اطوار
اند مخلص انسب دا دانسته و هم مستوجب کمال ابتهاج و انبساط
خاطر محبت ماثر گردید چنانچه ازین سرکار هم درباب عزت
و قدر افزائی مومی الیه هر چه به مقتضائے یگانگت و یک
جهتی ها لازم و مناسب بود به عمل آمد یقین که لاله مشار الیه
به اطلاع این معنی ها مسرت افزائے خاطر آن مشفق
خواهید شد ترصد که مخلص را پیوسته مترصد دریافت
خیریت هائے مزاج محبت امتزاج تصور داشته گاه
گاهے به ارقام مکاتبات نوددآیات مسرور و مبتهج
می نموده باشند۔

زیاده چه برطرازد۔

Cornwallis.

منشیِ خاص حضور سلطان انگلستان
زبده نوئینان عظیم الشان گورنر
جنرل چارلس ارل کارنوالس بہادر
سپہ سالار افواج بادشاہی
وکمپنی متعلقہ کشور ہند

رقعہ ۱۰۸

بتاریخ ۲۸ اپریل ۱۷۹۳ء

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان پیشوا پنڈت پردھان سوائی راؤ مادھو راؤ نارائن بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ ۱۶ رمضان ۱۲۰۷ھ رسید معرفت مستر مالٹ

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان سلامت

درہنگامیکہ خاطر محبت ماثر مستدعی ومنتظر دریافت نوید فرخندہ جاوید میمنت وشادی وبہجت مبارکباد یہا بود بہ اطلاع گلبانگ حسن انجام جشن طوی آن مشفق مہربان آن قدر اسباب مسرت وذخیرہ شادمانیہا اندوخت کہ شرح آن درین مختصرات نگنجد ایزد برحق وخالق مطلق ظہور این شادی میمنت مبادی بذات مجمع حسنات آن مشفق خصوصاً وبہ جمیع دوستان وخیراندیشان دور ونزدیک عموماً مبارک ومہیا سازد ونتائج وثمرات حسنات ارزانی فرماید مخلص بہ وفور انبساط وفرط نشاط بہ ادائے مبارکبادی پردازد وبرای

قیام و بقائے عمر و دولت آن مشفق مہربان از حضرت منان مسالت می نماید۔

زیادہ چہ برطرازد

Cornwallis.

رقعہ ۱۰۹

بتاریخ ۱۳ مئی ۱۷۹۳ء

راؤ صاحب بسیار مہربان مخلصان سلامت

ہرچند فیما بین سررشتہ دیگانگت و یکسوئی و سلسلۂ محبت و یکتا دلیہا بذریعہ حفظ مراتب صدق مزاجی و راسخ القولی روز بروز مستحکم و منضبط و علو مدارج محبت و اخلاص بہ مقتضائے جلوہ ظہور سرسبزی و شادابی امورات یکدیگر یوماً فیوماً بہ تزاید و تضاعف تاہم بنا بر تقدیم سلوک باصفا و بے حجاب مغایرت و بلحاظ سلسلہ طمانیت و اعتماد کہ مملو بر اطلاع ہر اسرار دغوامض و انکشاف ہر و بکارات اتفاقی

باشند زیاده از سابق این سررشتهٔ خداداد منوط و
مربوط و مستوجب تحسین و آفرین عالم خواهد گردید
چنانچه مخلص این معنی ما را بالیقین ذهن نشین مزاج
خود ساخته و آن مهربان را یگی از دوستان و خیر
خواهان کمپنی انگریز تصور نموده اطلاع وانکشاف
پیش آن مهربان از هر دلکارات و سوانح که در ان
قوم انگریز به نوعی و به وجهی علاقه داشته باشند۔
منجمله مستلزمات محبت واخلاص می نگارد و هر چند
از باعث زین وقوعات در ولایت تحرک وجنبش
سلسلهٔ آسودگی و رفاهیت که از فضل الهی و اقبال
محبان در کل هندوستان و دکهن مملو بر آرام و امنیت
خلایق است چندان ممکن به خاطر منصور نیست تاهم
عدم کوشش گذار این معنی از مهربان خلاف آئین محبت
و اخلاص پنداشته وحسب المراسم یگانگت و یک
جهتی ملحوظ انگاشته بلا تکلف به مدعا می پردازد از
مهربان مخفی نه خواهد بود که ما بین قوم انگریز۔ و
فرانسس از عرصه چند سال حفظ مراتب محبت و اخلاص

که هر آئینه ختم بهتری و شادابی امورات یکدیگر بود
و همیشه سرداران ذیشان هر دو قوم مرعی میداشتند
درین ولا مدت سه چهار سال خواهد بود که کهترین و عوام
سکنائے ملک فرانسس که بسخار فتنه پردازی و خود
سری در سر آنها پیچیده به مقتضائے اغوائے
شرارت پیشگان و سرکشان سررشته نظم و نسق
ریاست برهم زده و قوانین حکمرانی را در ملک خود
منهدم ساخته امرایان و خوانین ذی رتبه و خطاب
را که در هر انتظام ستون سلطنت متصور اند بدر کرده حسب
تعلیم و تلقین شیطانی مرتکب انواع شر و فساد شده
دست تطاول بے ادبی و گستاخی به دامان حال خاندان
بادشاه خود رسانیده به سر پنجه بے تمیزی گرفتار
ساختند آخر بمرتبهٔ علم سرکشی و بدعملی برافراختند که به ضرب
تیغ بے دریغ آن گروه شقاوت پژوه بادشاه مذکور
رخت هستی خود ازین دار فانی به عالم جاودانی کشید
درین صورت سررشته ریاست و حکمرانی در آن ملک
منقطع گردیده و مشیران کار پردازان با فهم و فراست
را که لایق اجرائے امورات با بادشاهان و رئیسان
ممالک اطراف قسمکه شد آمد صدها سال است بوجهه معدوم

مطلق گردانیده چه لتعجب که سلوک غضبناک و ناشروع به طوریکه در ملک خود به عمل آورند نسبت به اقوام دیگر هم پیش نهاد خاطر خودها داشته باشند چنانچه در ینولا از روئے اخبارات ولایت چنین به استماع در آید که این فرقه طاغیه با وصف کمال بے انتظامی و آشوب که در ملک خودها انگیخته اند نائره جدال و قتال با اکثر رؤسائے معظمه و محتشمه ولایت اشتعال نموده اند و هر چند به مقتضائے بے انتظامی و بے بندوبستی چند سال جائداد اخراجات لابدی رو به تنقیص و تخلیل آورده افواج بحر و بر به مد نظر عدم اخراجات و نافرمان برداری قریب الانهدام رسیده تاهم به اقوام انگریز مثل سرداران دیگر به علم نخوت و فساد برافراشته اند اگر چه قوم انگریز همیشه حفظ مراتب محبت و اخلاص با که و مه قسمیکه از مدتهام رعی داشته اند ملحوظ و مطمح نظر می دارند معهذا این قسم سلوک از فرقه مذکور که محض بے سبب و بے واسطه به وقوع آید کی گوارائے خاطر می تواند نمود بنابران تردداث و تدبیرات تلافی این حرکات لازم دانسته جهت سزا رسانی بانیان این فساد هم در ولایت و هم در هند تدبیر به عمل آورده اند و

مخلص ہم ازین کیفیت از اخبارات دریافت
نموده بنادر و مکان متعلقه آنها را در بنگاله به
تصرف خود آورده انشاء الله تعالی تدبیرات
دیگر دارات نوعی به عمل خواهد آورد که ثانی استیصال
این گروه خذلان پژوه را قدرت برهم زنی سررشته
آشتی و امنیت در قرب و جوار هندوستان و دکن
نخواهد بود قصد که این جانب را هرگونه خیر خواه
خود دانسته مدام به ارقام مکاتبات خیریت سمات
مسرور و مشغوف می کرده باشند.

زیاده چه برنگارد.

Cornwallis.

شقه خاص حضور سلطان انگلستان
زبده نوابان عظیم الشان گورنر جنرل
چارلس ارل کارنوالس بهادر سپه سالار
افواج بادشاهی کمپنی متعلقه کشور هند

رقعه ۱۱

بتاریخ ۳۰ جولائی ۱۷۹۳ع

راؤ صاحب بسیار مهربان دوستان راؤ بالاجی پندت
صاحب سلمه الله تعالی.

۲۳ ر ذیقعده سنه ۱۲ ہجریہ رسید

راؤصاحب بسیار مہربان دوستان سلامت

از انجاکہ بہ مقتضائے حب وطن ارادہ روانگی خود سمت ولایت مصمم ساختہ مدت چند ہا گذشت کہ دوستدار درخواست استقرار شخصے جہت انتظام امورات متعلقہ سرکار کمپنی انگریز بہادر درہنگامی کہ دوستدار روانہ سمت ولایت خواہد شد نمودہ بالفعل از مضمون مراسلات ولایت چنان بہ دریافت درآمد کہ استدعائے دوستدار مقرون بہ اجابت گردید سر جان شور صاحب بہادر کہ سابق ازین در اجلاس ریاست بنگالہ مامور شدہ بہ اتفاق دوستدار در تمشیت امورات می پرداختند بخدمت گورنر جنرلی برافراز گشتند اگرچہ صاحب موصوف وارد کلکتہ شدہ اند لیکن نظر بر عدم موافقت ایام روانگی جہازہ دوستدار تا عرصہ چہار پنج ماہ کہ دران ہنگام از فضل الہٰی باد مراد مساعد سفر جہاز خواہد شد توقف ساختہ است تا انقضائے ایام مذکور کہ دوستدار مراتب محبت و اخلاص سرکار راؤ پنڈت پردھان پیشوا صاحب بہادر و آنمہربان کہ نسبت بہ سرکار کمپنی انگریز بہادر متحقق و منضبط است

دلنشین و خاطرنشان سرجان شور صاحب بہادر خواہد
نمود ہر چند صاحب معزالیہ در ہنگام اجلاس ریاست
مفصل از مدارج دوستی واتحادات فیما بین سرکارات
عالیہ واقف وآگاہ شدہ موجب خوشنودی خود
پنداشتہ اند و در تقدیم لوازم خیرخواہی نسبت باین
دوستدار بدرجہ مساوی باعث مزید انبساط وانشراح
خاطر خود می پنداشتند تاہم و ریبولاد دوستدار بمقتضای
وفور محبت و وداد نوک ریز خامہ اتحاد می سازد
کہ بعد روانگی دوستدار سمت ولایت صاحب معزالیہ بر
خدمت ریاست مامور شدہ سررشتہ دوستی وخبرسگالی را
بخدمت راؤ پنڈت پردھان بہادر و نسبت بہ
آن مہربان بدستور بذریعہ ابتہاج وشادمانی خود متصور
نمودہ بہ تقدیم مدارج ارتباط قدیم راسخ دم و ثابت
قدم خواہد ماند چنانچہ رقیمۃ الشوق صاحب معزالیہ متضمن
بر اظہار مراسم دوستی و یک جہتی برائے حصول مسرت
خاطر آن مہربان مطاوی مودت نامہ ابلاغ می دارد
تو لاکہ تا رسیدن موسم روانگی جہازکہ دوستدار بہ
دستور مصروف ومستعد بہ علاقہ ماموره است آنمہربان
کردوستدار را مستدعی خیریت وخوبہائے عافیت

پنداشته اکثر به اطلاع آن مسرور و منبسط می نموده باشند۔ زیاده چه برطرازد ۔

Cornwallis.

مکرم الدوله بهادر
اسد جنگ
پیشوا

۱۸

رقعه ۱۱۱

بتاریخ ۱۳ اگست ۱۷۹۳ع

راؤ صاحب بسیار مهربان دوستان راؤ بالاجی پنڈت سلمه الله تعالیٰ ۔

راؤ صاحب بسیار مهربان دوستان سلامت

مفصل مراتب عزیمت نواب گورنر جنرل بهادر به سمت چناپٹن بنا بر انتظام و التیام امور است متعلقه آنجا از مراسلات نوابصاحب موصوف به اطلاع آن مهربان در آمده باشد چنانچه نوابصاحب موصوف به تاریخ سیزدهم ماه اگست سنه حال در کلکته

روانه گردیده امورات این ریاست را تا وقت عزیمت
سمت ولایت در چیناپٹن به این جانب و دیگر صاحبان
کونسل تفویض فرمودند چون اطلاع این معنی به آن مهربان
لازم دانسته درین صورت بقلم محبت رقم در آورده
نرصد که به مد نظر رابطهٔ اتحاد و یگانگت که فیما بین سرکار
کمپنی انگریز و آن مهربان منوط و مربوط است بارقام
مراسلات خیریت آیات متضمن بر مراتبا نیکه موجب
استحکام بنیان مودت و وداد تواند بود مسرور و
مبتهج میساخته باشند

زیاده چه برنگارد

P. S.

رقعه ۱۱۲

مکرم الدوله بهادر
اسد جنگ
ببیتر

بتاریخ ۱۷ ستمبر ۱۷۹۳ع

بمطالعه ساطعه مهاراجه صاحب مشفق مهربان سمو القدر
بلند مکان مهاراجه دهوراوناراین پنڈت پردهان

سوائی پیشوا صاحب بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ کے

موصول باد

دہم صفر المظفر ۱۲۸۰ھ مقام پونہ معہ مستر مالٹ

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث زمان مصون و محروس بودہ ہموارہ سرسبز و شاداب شگفتہ و خندان باد

سابق ازین تمامی مراتب روانگی خود از کلکتہ و توقف چند روز باعث روبکار بعض امورات در چناپٹن و بعد از آن ارادہ ولایت در ایام روانگی جہاز مفصل بہ آن مہربان نوک ریز خامہ وداد گردید یقین کہ مبرہن رائے محبت پیرا شدہ باشد دریںولا کہ بہ عنایت الٰہی و بہ اقبال محبان از امورات متعلقہ این طرف فراغ دست داد و بتبدیل ہوا برای روانگی جہاز بہ سمت ولایت باد مراد حسب دلخواہ میسر آمد مخلص از مقام چناپٹن بالای جہاز سوار گشتہ روانہ ولایت شد از انجا کہ سرجان شور صاحب بہادر بعد مخلص

به عهده گورنر جنرلی مامور اند رجا که آن مشفق سررشته
مراسلات دوستی و یکجهتی قسمیکه ازین مخلص جاری
می داشتند از صاحب معزالیه نیز مسلوک خواهند داشت
یقین خاطر مخلص است که صاحب معزالیه هم به پاس
دوستی و حفظ مراتب یگانگت و یکجهتی زیاده از
مخلص بدل مصروف خواهند بود ٭

زیاده چه برطراز د ٭

Cornwallis.

رقعه ۱۱۳

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبده نوئینان عظیم الشان گورنر جنرل
چارلس ارل کارنوالس بهادر سپه سالار
افواج پادشاهی و کمپنی متعلقه کشور هند

بتاریخ ۱۳ اکتوبر ۱۷۹۳ء

بمطالعه ساطعه مهاراجه صاحب مهربان سمو القدر
بلند مکان پیشوا سوائی مادهوراؤ نارائن پندت
پردهان سلمه الله تعالی ٭ موصول بتاریخ
بست و پنجم ربیع الاول ۱۲۰۸ھ رسید ٭

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مهاراج
صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صرصر
حوادث زمان مصون و محروس بوده همواره سرسبز
و شاداب و شگفته و خندان باد

درین هنگامیکه خاطر محبت ماثر مستدعی و منتظر
دریافت نوید فرخنده جاوید میمنت و شادی و
بهجت و مبارکباد بهابود از مضمون مراسلات
سرچارلس مالت بهادر به اطلاع گلبانگ حسن انجام
طوی آن مشفق مهربان آنقدر اسباب مسرت
و ذخیرهٔ شادمانی ها اندوخت که شرح آن درین مختصرات
نگنجد ایزد برحق و خالق مطلق ظهور این شادی میمنت
مبادی بذات مجمع حسنات آن مشفق خصوصاً بر جمیع
دوستان دور و نزدیک عموماً مبارک و مهنا سازد
و نتایج ثمرات حسنات ارزانی فرماید مخلص به وفور
انبساط و فرط نشاط به ادای مبارکبادی میپردازد
و برای قیام عمر و دولت آن مشفق مهربان از حضرت
منان مسالت می نماید

زیاده چه بر طراز د

Cornwallis.

رقعہ ۱۱۴

تاریخ ۲۹ر جنوری ۱۷۹۴ء

زبدہ نوآئینان عظیم الشان
سر جان بروئت شور بہادر گورنر
جنرل کمپنی ممالک محروسہ سرکار
انگریز متعلقہ کشور ہند

مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان
مہاراجہ مادھوراؤ نارائن پیشوا سوائی پنڈت پردہان
بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ ـ
۲۶ر ربیع الثانی ۱۲۰۸ھ معرفت مسٹر مالٹ رسید

گلشن دولت واقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث
زمان مصون و محروس بودہ ہموارہ سرسبز و شاداب
و شگفتہ و خندان باد ـ
از انجا کہ روابط یگانگت و یکجہتی فیمابین منوط
و مربوط است و امورات طرفین بمنزلہ واحد متصور
درین صورت بہ خامہ اتحاد می آرد کہ بہ مقتضائے
لوازم انصاف و احقاق حقوق کہ ہر آئینہ پاس است
پیوستہ ملحوظ و مطمح نظر سرکار کمپنی انگریز بہادر است
نواب صاحب والا قدر عالیشان نواب سعادت علیخان

بہادر مبارز جنگ بہ ذریعۂ اعانت سرکار کمپنی بہادر
بر مسند ریاست موروثی خود کہ درباب حقیقت نواب
صاحب موصوف است بہ ریاست مزبور جمیع خاص و
عام اعتراف دارند متمکن شدند - و چون ازین امر
بلا وقوع نوعی ہنگامہ و فساد صورت پذیر نشدہ -
موجب مزید مسرت و ابتہاج خاطر گشت - این
معنی را واسطہ سرور و انبساط خاطر اشفاق ماثر
تصور ساختہ بہ خامہ و داد در آمدہ مترصد کہ مخلص را
پیوستہ مترصد دریافت خیریت ہا انگاشتہ ہموارہ
بہ ارقام مہربانی نامجات مسرت آیات مسرور و
شادمان می نمودہ باشند

زیادہ چہ برطرازد -

J. Shore.

رقعہ ۱۱۵

بتاریخ ۸ ستمبر ۱۷۹۴ء

بہ سامی مطالعہ والا بسیار مہربان قدردان کرمفرمائے
مخلصان سلمہ اللہ تعالی فائز باد -

۱۳ ربیع الاول ۱۲۰۹ھ

۸ ربیع الاول ۱۲۰۹ھ معرفت مسٹر مالٹ
از دست سید نور الدین حسین رسید۔

راؤ صاحب مهربان پنڈت پردهان قدردان کرم
فرمای مخلصان سلمہ اللہ تعالیٰ

بعد اظهار اشتیاق مواصلت کثیر المسرت مشهود
رائے تودد اقتضا نموده می آید درین ایام مخلص
وارد چناپٹن گردیده حسب الارشاد فیض بنیاد
ارباب عظام مختار الانتظام امور سرکار ملک انریبل
کونبنی انگریز بهادر و به ضوابط بادشاه سکندر
جاه گریت برٹن سعادت وطن خلد اللہ ملکہ وسلطنتہ
ایام انتظام ریاست اینجا بحوزه اختیار و اقتدار
خود درآورده فی الفور برائے اطلاع به آن مهربان
نگارش نموده ازین جاکه به فضل الهی فیما بین سرکارات
هم دیگر مراتب یگانگت و موافقت و مدارج موالفت
ومخالصت به آئین بهین منوط و مربوط است شادابی
و سرسبزی چمنستان یکرنگی و یک جهتی و نضارت
پیرائے گلستان یگانگت و یکتادلی به دوست دار

موجب مزید مسرت و باعث کمال فرحت خواهد بود
و آن قدردان بیقین خاطر باشند - در هر امریکه
باعث استحصال این مطالب مرغوب بوده باشد
مخلص به توجه موجهه مجد و مساعی خواهد بود زیاده
ایام جمعیت و شادمانی مدام باد -

رقعه ۱۱۶

تاریخ ۷ ار فروری ۱۷۹۵ء

زبده نوابینان عظیم الشان
سر جان شور بهادر گورنر جنرل
ممالک محروسه سرکار انگریز
متعلقه کشور هند

راو صاحب بسیار مهربان دوستان راو بالاجی
پنڈت صاحب سلمه الله تعالی -

بست هشتم رجب المرجب سنه ۱۲۰۹ هجری بمقام هیگلی
بر کناره سبنا -

معرفت مستر مالت رسید -

راو صاحب بسیار مهربان دوستان سلامت
اینجانب بیاد حالات اوقات ماضیه این که چندے

سابق ازین سرکار مهاراجه صاحب مشفق مهربان
سمو القدر بلند مکان راو پنڈت پردهان صاحب
بهادر و سرکار نواب صاحب آصف جاه بهادر
و سرکار کمپنی انگریز به کمال واحدیت و یکیت در
یک معامله متفق اللفظ والمعنی بود و فوائد عظیمه که
از نزد دوجان فشانی هر سه سرکار در انجام
مهم ٹیپو سلطان حاصل شده بالفعل ازین معنی
که فیما بین سرکار مهاراجه صاحب موصوف و
سرکار نواب صاحب معز باوجود سعی و کوششهای
که به مد نظر تصفیه به عمل آمده صورت ناموافقت
مشاهده می شود بسا تاسف و ملال در خاطر اتحاد
ماثر ره داده دوستدار را رجای واثق
همین بود که از مشاهده فواید موافقت و مرافعت
بنیان دوستی فیما بین هر سه سرکار روز بروز ترقی خواهد پذیرفت
و درین سررشته یگانگت و اتحاد که تا بحال و برقرار بودن وسیله قوی
استدامت هر سه سرکار و امنیت ملک هندوستان است
امری که موجب خلل باشد به وقوع نه خواهد آمد و مدت
مدید است که خلاصه این همه مراتب به مهاراجه صاحب موصوف
از اظهار احتشام الدوله سر چارلس وارمالت بهادر واضح شده است فک

بسیار ... دن

اطمینان هم ازین بدوستدار حاصل است که جهت
حصول تصفیه فیما بین سرکار مهاراجه صاحب و نواب
صاحب معزز و برائے انسداد هر خاش که هر آئینه
منتج نقصان سود و بهبود سرکار مهاراجه صاحب
و نواب صاحب موصوف متصور است در سعی و
کوششها هیچ نوع قصور از دوستدار به عمل مشاهده
و این معنی هر یک دوست و متحد آن هر دو سرکار است
لازم و مفترض بود ما ورائے آن در خاطر دوستی
ماثر این معنی هم جلوه ظهور داشت که بحال و برقرار
بودن یگانگت و اتحاد فیما بین هر سه سرکار که از قدیم
الایام زینت استحکام یافته در سود و بهبود سرکار
کمپنی هم دخلے کلی دارد پس از مشاهده این معنی که
مساعی متکاثرها دوستدار پیش رفت نشد و اینکه
از عدم ابراز مواجب ناموافقت فیما بین سرکار
مهاراجه صاحب و نواب صاحب ممدوح برائے تقدیم
لوازم صلاح مقتضائے عالم دوستی که در باب تعین
طریق تصفیه مؤثر تواند بود قابو دست نه داد تاسف
هائے کمال بخاطر دوستی ماثر راه یافت بالآخر دوستدار
به مقتضائے این مراتب و نظر بر قبائح عظیمه هر خاش

فیمابین آن ہردو سرکار کہ توقع قوی بر عالم ظہور آن
دارد ترقیم مافی الضمیر خود کہ ابراز آن بہ ذریعہ دوستی
و اتحاد مؤتلفہ فیمابین سرکار مہاراجہ صاحب و این
سرکار و سرکار نواب صاحب معزیہ دوستدار مید
بے اختیار و بلا مکث و ثانی بپرداخت باقی مراتب
از تقریر صاحب موصوف و اضحرائے مہر انجلائے
مہاراجہ موصوف و آن مہربان خواہد گردید ترصد
کہ این جانب را خواہان خیر بنہا انگاشتہ بہ ارقام
مکاتبات مسرت آیات مسرور و شادمان میداشتہ
باشند۔ زیادہ چہ برنگارد۔

J. Shore.

رقعہ ۱۱۷
تاریخ ۲۴ جولائی ۱۷۹۵ء

زبدہ نوئینان عظیم الشان سر
جان بروبنت شور بہادر گورنر جنرل
ممالک محروسہ سرکار انگریز متعلقہ
کشور ہند

بمطالعہ ساطعہ مہاراجہ صاحب مشفق مہربان
سمو القدر بلند مکان پیشوا سوائی مادھو راو نارائن

بہادر پنڈت پردہان سلمہ اللہ تعالیٰ۔

موصول باد۔

۷ شہر محرم ۱۲۱۰ھ ہجری رسید۔

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث حوادث زمان مصون و محروس بودہ ہموارہ سرسبز و شاداب شگفتہ و خندان باد۔

مہربانی نامہ نو ددشامہ بہ بانخ رفیقہ الو داد متضمن حالات جنگ و درمیان آمدن صلح و آشتی کہ منتہائے از روئے جز طلبان یکرنگ آن متصور نبود در خوش ترین ہنگام رشتہ وصول ابتہاج شمول نمودہ مسرور و بہ مندرجہ ہا مفصل مطلع ساخت مخلص از ملاحظہ صورت ناموافقت و منازعت فیما بین سرکار آن مشفق و نواب آصفجاہ بہادر بہ مقتضائے کمال یگانگت و یک جہتی ہا کہ ما بین سرکارات موصوف و این ریاست متحقق است تشویش و تردد یکہ بارجہ اتم لاحق حال داشت۔ الحمد للہ از دریافت نوید تجدید موافقت و موافقت فیما بین کہ موجب کمال سرور و شادمانی خاطر

دوستی ماشراست رفع گردید رجاے واثق کہ فواید
حسن اتفاق ویک رنگی منقوش خواطر یکدیگر گشتہ
حالا بعنوانیکہ سررشتہ موافقت ومصالحت بہ تازگی
التیام وانضباط پذیرفتہ است از فضل الٰہی مدام
ومستدام منضبط ومستحکم خواہد بود نظر صدق کہ مخلص را
مترصد دریافت مژدۂ صحت وسلامتی ہا انگاشتہ
پیوستہ بہ ارقام مہربانی نامجات مسرت آیات
مسرور وشادمان پنداشتہ باشند
زیادہ چہ بر طراز د۔

J. Shore.

رقعہ ۱۱۸

بتاریخ ۴ دسمبر ۱۷۹۶ء

اداماللہ تعالیٰ اقبالہ

زینت بخش مسند وزیب افزاے چار بالش حشمت
وکامگاری رفیع الدرجت ذوی القدر عظیم المنزلت

پنڈت پردھان والاشان بلندمکان خلوصیت مستر
دانیل سیٹن بعد اہداے ہدیہ اخلاص ودعا وانتحاف
تحفہ محمدت وثنا مبرہن رائے عالم آرائے بیضا
ضیاء میدارد کہ ورود عنایت نامہ تلطف شمامہ
باعث افتخار گردید واز استماع مضمون مژدہ موزون
یعنے عنایت خلعت اقبال طلعت ورونق افزا
شدن برجایہ بالش پیشوائے از مہاراجہ زبدہ
قدرہ وفور نشاط وکمال انبساط بہمہ خیرخواہان
قرب وبعد محصل گشتہ - حق سبحانہ تعالی آن سرچشمہ
فیض را بہ شادکامی واقبال باعزت وعشرت زیبندہ
مسند ریاست تا ابدالدہر داشتہ کامیاب مقاصد
صوری ومعنوی دارادوحبہ وکرمہ شکر این عطیہ کبری
بجناب ایزد متعال بجا آوردہ او جلشانہ از کرم عمیم
خویش مبارک ومیمون وفرخندہ وہمایون کناد کہ شکر و
ادعہ خیراندیشان دیباچہ میمنت است امید از قادر
مطلق آنکہ مابین سرکار عالی وسرکار اقبال پناہ کمپنی بہادر
ہمیشہ دوستی واخلاص باسرشتہ مربوط واستوار باشد
وازایماء فرمایشات این صوب ذخیرہ اندوز نشاط
می فرمودہ باشند کہ درالتزام آن حصول بہجت مالا

کلام است زیاده ازین دولت و اقبال شامل حال
آن فرخنده فال باد

D.L.Seton

رقعه ۱۱۹

دسمبر ۱۷۹۶ء سنه ع

گلشن دولت و اقبال و چمن حشمت و اجلال
مهاراجه صاحب والا قدر عالیشان سمو المکان به
آبیاری افضال ایزدی دائماً مخضر و سیراب باد
گلدسته بوستان صفوت و صفا یعنی رنگین نامه بهار
افزا که از هر حرف و لفظش رائحه موالفت معنوی و
شمائم و موانست باطنی به مشام جان محبت توامان
فائز می شد درینهنگام میکه بر خاطر ابواب انبساط باز
بود متضمن بر نوید بهجت جاوید اجلاس مسند ریاست
گری و تمکن بر منصب دولت عظمی و اینکه خیره سران
عداوت نشان که مصدر تخلل دران دولت خدا داد

شده بودند به سزائے اعمال رسیدند و آن والا
قدر به فرخی و فیروزی داخل تواح پونه شدند راؤ
صاحب مشفق مهربان راؤ بالاجی جنارد ن از ضلع
کولن رسیده مستفید ملازمت آن والاقدر شدند و
بعد قران السعدین یعنے ملاقات آن والاقدر و ابا
صاحب بهادر آن والاقدر به خلعت پیشوا ئے و
ابا صاحب بهادر و جمیع سرداران به قدر مناصب از
حضور میمنت مهاراجه صاحب بهادر مخلع شدند - چون
اطلاع این نوید به دوستان و خیراندیشان دور و
نزدیک واجب بود بنابران به نیازمند نیز که از قدیم
خیراندیش صمیم است مطلع فرموده ورود مسعود فرموده
دماغ جان را معطر و مشام روح و روان را معنبر
ساخت این نامهٔ اقبال کزان سو آمد دولت
ز نشاط تهنیت گو آمد خدا شاهد حال است که به
اطلاع این گلبانگ بشارت آنقدر ساتگین خاطر
مالامال رحیق شادمانی کرد که اگر شمهٔ ازان نسوید نماید
دفترے باید ایزد تقدس تعالی جل جلاله این جلوس
میمنت مانوس به ذات مصدر حسنات آن والا
قدر بر جمیع هواخواهان آن دولت خداداد عموماً و

بدوستان و دولت خواہان دور و نزدیک خصوصًا
مبارک و مہنا فرماید چون از قدیم فیما بین این دو
دولت خداداد یعنے سرکار آن والا قدر و سرکار کمپنی
انگریز بہادر رابطہ واحدیت و یک رنگی و واسطۂ
یگانگت و یک سوئی منوط و مربوط است چنانچہ نواب
صاحب معلی الالقاب نواب گورنر جنرل سر جان
شور بیرونٹ صاحب بہادر دام اقبالہ بہ وفور
انبساط محبت نامہ بہ مضمون این معنی از کلکتہ
مرسل فرمودہ باشند مراتب انضباط سر رشتہ
اختصاص محبت و موالفت از مضمون آن واضحراے
مہر انجلاے خواہد گردید نظر بر آن نیاز مسند
شرائط مبارک باذی بہ تقدیم رسانیدہ
براے استدامت ذات والا کمالات آن والا قدر
از حضرت کبریا جلشانہٗ بہ صدق دل دست بدعا
است نیاز مند را مستدعی ترقیات و عافیات روز افزون
پنداشتہ ہموارہ ہمین قسم بہ ورود شفقت
نامجات لطف سمات معزز و مشکور می فرمودہ
باشند زیادہ ایام بہجت مدام باد

G. F. Cherry.

رقعہ ۱۴۳

اپریل ۱۷۹۴ء

گلشن دولت و اقبال ریاض چمن و اجلال مہاراجہ صاحب مشفق مہربان مخلصان فیضرسان زمان افضال ایز دمتعال سرسبز و شاداب باد۔

بعد تقدیم مراسم بندگی و نیاز مشہود رائے خورشید ضیائے می گرداند۔ عنایت نامہ تلطف مشحون کہ بہ توجہات کمال شرف صدور یافتہ عز ورود فرمود جمیع مراتب توجہات بے غایات عالی زبانی لالہ انند رام دریافت نمود لالہ مشار الیہ از جناب اقدس اعلیٰ و صاحبان انگریز و جناب عالی وزیر الممالک بہادر صاحب مدظلہ العالی دلجمعی نمودہ شرفیاب خدمت فیض مواہب می گردد نیاز مند چرا منت گرامی را سعادت نمی داند مفصل لالہ مومی الیہ معروض خواہد ساخت امید کہ ہموارہ بہ ورود شفقت نامجات عنایت سمات معزز و مسرور میشدہ باشد ایام دولت و کامرانی مدام باد۔

رقعہ ۲۱

بتاریخ ۱ مئی ۱۷۹۰ء

گلشن دولت و اقبال و چمن حشمت و اجلال مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث زمان مصون و محروس بودہ ہموارہ سرسبز و شاداب شگفتہ و خندان باد۔

مخلص کہ درین روزہا جہت حصول مواصلت صوری نواب صاحب والا قدر عالیشان نواب وزیر الممالک بہادر در لکھنؤ رفتہ بود چندی در عالم مجالست و مصاحبت بکدیگر مسرور الوقت بودہ از آنجا مراجعت ساختہ بتاریخ اول ماہ مئی سنہ حال مطابق سیوم شہر ذیقعدہ مع الخیر و العافیت وارد مقام کلکتہ شدہ بیاد اخلاق و الاشفاق دوستان تر زبان و بنا بر دریافت نوید خیریت ہای محبان منتظر و نگران است رجا کہ مخلص را دوست بے ریا و مصروف دوستیہا انگاشتہ مدام بہ ارقام مہربانی نامجات خیریت سمات مسرور و

شادمان می کرده باشند؁

زیاده چه برطرازد

J. Shore.

رقعه ۱۳۲

بتاریخ ۲۱ مئی ۱۷۹۷ء

گلشن دولت اقبال چمن حشمت اجلال مهاراجه صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث زمان مصون و محروس بوده همواره سرسبز و شاداب و شگفته و خندان باد؁

مخلص بعد ورود از سفر لکهنؤ به مقام کلکته به وصول مهربانی نامه که متضمن بمژده مخلع شدن آن مشفق به خلعت پیشوائی به تاریخ چهارم شهر جمادی الثانی وغیره مراتب لود و اتحاد بود بمرتبه نهایت مسرور و مبتهج گشت از انجا که قبل ازین به مقتضاے یگانگت و یک جهتی ها به ارقام تهنیت

دمبارک باد پرداخته است دربن صورت لوالی
تجدید مبارکباد وابراز تمنائے استدامت مکنت
وحشمت آن مشفق دیگرچه به خامه اتحاد درآرد
تزصدکه مخلص راپیوسته مترصد دریافت مژده خیزبهها
انگاشته همواره همبرین به ارقام مهربانی نامجات
نوددآیات مسرور ومبتهج می نموده باشند۔
زیاده چه برطرازد

J. Shore.

زبده نوآئینان عظیم الشان
گورنر جنرل عمدة الملک
وسرکار کمپنی متعلقه کشورهند

رقعه ۱۲۳
تاریخ ۱۸ جنوری
سنه ۱۸۰۳ع

بمطالعه ساطعه راو صاحب مشفق مهربان سموالقدر
بلندمکان راو امرت راو صاحب سلمه الله تعالیٰ۔
موصول باد

خط گورنر جنرل بہادر بتاریخ بست و پنجم شوال المکرم سنہ ۱۲۱۷ھ رسید۔

مرقومہ ۱۸ ماہ جنوری سنہ ۱۸۰۳ء مطابق ۲۳ شہر رمضان المبارک سنہ ۱۲۱۷ھ

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال راؤ صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث زمان مصون و محروس بوده دائماً سرسبز و شاداب و شگفته و خندان باد۔

مہربانی نامہ تودد افزا متضمن کیفیت ظہور مقابلہ و مجادلہ نسبت بعض مخالفت فیمابین جسونت راؤ ہولکر و سرداران مہاراجہ سندھیہ بہادر و تشریف بردن مہاراجہ صاحب مشفق سری منت پنڈت پردہان بہادر بہ طرف قلعہ مہاڈ و تشریف آوردن آن مشفق در مقام پونہ و اطلاع دادن این معنی بمخلص نظر بر محبت و یک جہتی ہا با دیگر مراتب یگانگی و یکرنگی وصول بہجت شمول آورد مسرور و بہ مندرجہ مفصل مطلع ساخت بہ فضل الہی فیمابین سرکار انگریز بہادر و سرکار سرمینت پنڈت پردہان بہادر و

جمیع سرداران آن سرکار روابط دیگ جہتی و اتحاد
ہموارہ معنوط د مربوط بودہ و ہست بمقتضائے نیکو
خواہی کہ این جانب پیوستہ نسبت بہ جمیع سرداران
سرکار دارد ترصد و ترقب دلی چنان است کہ فیمابین
سرداران موصوف بنیان موافقت و موالفت حسن
استحکام و زیب التیام پذیرد و علی الخصوص نظر بر
کمال محبت و اتحاد یکہ فیمابین والد ماجد آن مشفق
سرمینت رگھوناتھ راؤ بیکنتھ باشی و سرکار انگریز
بہادر و حسن سلوک و ارتباطے کہ درمیان بیکنتھ باشی
و آن مشفق و اہالی این سرکار جاری بود تمنائے
آرزوئے سود و بہبود آن مشفق زیادہ تر در دل
محبت منزل منقوش و مرتسم است برای آسایش
و آرامش ممالک ہند و دکن و رفاہ و فارغ البالی سکنہ
رعایا و عامہ برایائے ممالک مزبور در جمیع اوقات مطمح
نظر و نصب العین میدارد و یقین کہ مکمن و مبطون بودن
ہمین قسم تمنا و خواہش در خاطر خورشید مظاہر نواب صاحب
والا قدر عالیشان نواب میر نظام علیخان بہادر ہم کہ
کلے امور متعلقہ سرکار نواب صاحب معزو سرکار انگریز
بہادر بہ عہدہ حکم والا دارد از نوشتہ جات نواب

صاحب ممدوح به دریافت آن مشفق رسیده باشد
تمامی مراتب مرکوزات خاطر مخلص که نسبت به این
مقدمات است مفصل و مشروح از اظهار شهامت
و عوالی مرتبت ابهت و معالی منزلت کرنیل کلوس
صاحب بهادر که بالتخصیص جهت سوال و جواب جمیع
امور فیما بین سرکار انگریز بهادر اختیار و اقتدار
می دارند هویدای خاطر مهربانی مآثر خواهد گردید
ترصد که مخلص را پیوسته خواهان خیر و خوبی هاے تصور
داشته مدام به ارقام مهربانی نامجات صحت و
یگانگت آیات سرور و شادمان می نموده باشند
زیاده چه برطراز د

Wellesley.

رقعه ۱۲۴

۱۰ جولائی سنه ۱۸۰۳ء

بسامی سطالو راو صاحب مشفق مهربان
پندت پردهان قدردان کرمفرمای مخلصان
باجی راو رگهوناته مکهی پردهان راجه ساهو
چهترپتی هرش ندهان سلمه الله تعالی فایز باد

۲۰ شهر ربیع الاول سنه ۱۲۱۸ هجری

ریت انریبل
اڈورڈ لارڈ کلیف
بهادر گورنر آن
چیناپٹن و غیره متعلقه
...

راؤ صاحب مشفق مہربان پنڈت پردہان قدردان
کرم فرمائے مخلصان سلمہ اللہ تعالیٰ
نافہ مملوئے مشک مہربانی یعنے نمیقہ انیقہ گرامی معرفت
ناگوجی راؤ وکیل موصول شادمانی شمول گردیدہ مشام
اتحاد برایہ روایح محبت و وداد معطر نمود ازانجا کہ اطمینان
کلی حاصل است کہ صلاح و فلاح سرکار آن مشفق و سرکار
قوم انگریز بہادر در ملک ہند نوعے مختلط است کہ گویا
حکم واحدیت دارد لہذا از ملاحظہ اینکہ تصدیق این مقال
بر صفحہ خاطر ضیا گستر سامی نیز مرتسم است موجب مزید
مسرت خاطر و فرحت باطن و ظاہر گشت بہ محاسن مبانی
سکنونات صدر بین الدولتین آن مشفق برہ سنادہ ریاست
بزرگان مجدداً متمکن گردیدند و مراتب امنیت کہ از چندی
زایل شدہ بود در وسعت آباد ملک سامی از سر نو جلوہ
نمائے عرصہ ظہور گشت و ترقب چنان است کہ بعون و صون
الٰہی مداومت مکنونات مودت آیات مرقومہ موجب
حسن استقرار و استحکام امنیت و رفاہت عامہ رعایا
و کافہ برایا در جمیع ممالک ہند کہ ہموارہ این معنی پیش نہاد
ہمت ارباب ریاست انگریز است خواہد بود۔ تقرر
ناگوجی راؤ بنا بر حاضر باشی اینجا خیلی مستحسن نمود و در
رعایت مراتب اعزاز و اکرام کہ نسبت وکیل سامی

واجب ولایق است مسرت برمسرت خواہد افزود
ترقیکہ ہموارہ بہ رشحات سحاب گرامی مفاوضات
توجہہ آیات گلزار ہمیشہ بہار یگانگی و یکتادلی بہ شگفتگی
ہائے گوناگون وانہار بوقلمون ریان وخندان دارند۔
زیادہ ایام شادمانی مدام بہ کام باد۔

رقعہ ۱۲۵

بتاریخ ۳۰ ر اگست سنہ ۱۸۰۳ء

بہ سامی مطالعہ راؤ صاحب مشفق مہربان پنڈت
پردھان قدردان کرمفرمائے مخلصان سلمہ اللہ تعالیٰ فایزباد
دوازدہم جمادی الاول سنہ ۱۲۱۸ھ
۷ ر جمادی الآخر ۱۲۱۸ھ

راؤ صاحب مشفق مہربان قدردان کرمفرما، مخلصان
سلمہ اللہ تعالیٰ

بفضل ایزدی اتفاق ورود بحب با اخلاص بہ بلدہ مدراس
صورت بستہ بہ استحسان واستصواب جناب فلک
رکاب شاہ کیوان بارگاہ بادشاہ جمجاہ انگلستان
ادام اللہ ملکہٗ واقبالہٗ کہ وبرطبق قرارداد۔

ارباب عظام مدار المهام کمپنی انگریز بهادر
لوازم حکومت مدراس به مخلص مفوض گشته زمام
اهتمام آن به قبضهٔ اختیار در آورد - چنانچه این معنی
را مرقوم قلم اخلاص رقم می گرداند نخستین مراتب مسرت
خاطر خلت مظاهر از ملاحظهٔ ضوابط محبت صمیمی و روابط
مودت قدیمی که فیما بین سرکار آن مشفق (شفیق)
و سرکار کمپنی انگریز بهادر حسن توثیق پذیرفته است
مقدم بر جمیع امور دیگر می سازد و هم به طمانیت
آن مشفق می پردازد که در اجرای اقتدار مفوضه
همگی نیت حق طویت مخلص در امریکه گلشن محبت و
وفا را آب و رنگ افزاید و گلبن مودت و صفا را به
تازگی گراید مرعی و مصروف خواهد بود مترقب که همواره
به رشحات سحاب گرامی مفاوضات گلزار همیشه بهار
یگانگی و یکتا دلی را خورم و خندان دارند -
زیاده ایام بهجت و شادمانی مدام به کام باد -

رقعه ۱۲۶
تاریخ ۲۹ دسمبر سنه ۱۸۰۶ع

زبده نوئیان عظیم الشان رفیع المکان اشرف
الامرا سر جارج هنگر بارلو بارنٹ گورنر جنرل
بهادر ناظم ممالک محروسه سرکار کمپنی
انگریزی متعلقه کشور هند سنه ۱۲۲۱ هجری

بمطالعه ساطعه مهاراجه صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان سریمنت پیشوا سوائی مهاراجه باجی راؤ پندت پردهان بهادر

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مهاراجه صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث زمان مصون و محروس بوده همواره سرسبز و شاداب و شگفته و خندان باد

مهربانی نامه نوددافزا متضمن اینکه از قدیم الایام فیمابین سرکار آن مشفق و سرکار کمپنی انگریز بهادر رابطه خلت و ولا منوط و مربوط بوده و حالا از طرفین مدارج یگانگی و اتحاد ترقی و تزاید پذیرفته ازین جهت نظر برین معنی که خبر خیریت مخلص به آن مشفق و نوید صحت مزاج مهربانی امتزاج آن مشفق مخلص علی الدوام می رسیده باشد خصوصیت دستگاه عزیز القدر هری ادهو به صیغه وکالت از سرکار آن مشفق مامور شده اند که درینجا رسیده به اظهار مدارج دوستی پرداخته از حاضر باشی خود مسرت افزائے خاطر دوستی ماثر با دیگر مراتب یگانگی و یک جهتی ما به مصاحبت عزیز القدر مشار الیه وصول بهجت شمول نموده مبتهج و مسرور

به مندرجها مفصل مطلع ساخت و عزیز القدر مشارٌ الیه نیز
از ملاقات خود و اظهار اخبار و مراتب یگانگی آ
آنطرف بمرتبهٔ نهایت مسرور و منبسط نمودند و مشاهده
اطوار و اوضاع برگزیده موی الیه موجب ازدیاد
ابتهاج و انشراح گردید و در خاطر شریف یقین
تصور دانند که بمقتضای موالفت و مواخذتیکه به
فضلهٔ تعالی فیما بین هر دو سرکار بلا مغایرت و مباینت
زیب استحکام دارد عزیز القدر مشارٌ الیه همواره مورد
توجهات این سرکار خواهند بود نظر صدکه مخلص را
پیوسته مترصد و منتظر دریافت نوید صحت و عافیت
تصور داشته مدام به ارقام مهربانی نامجات بهجت
آیات سمات مسرور و شادکام می ساخته باشند۔
زیاده چه بر طرازد

G. H. Barlow.

رقعه ۱۲۷

بتاریخ ۱۳ اپریل سنه ۱۸۴۳ ع

مہاراجہ صاحب عالی دودمان رفیع المنزلت سمو
المکان نوازش فرمائے مخلصان زاد شوکتہ‘ کے

بعد شرح تمنائے ملاقات بہجت آیات کہ خلاصہ
مطالب دلی و بہین مآرب قلبی است مشہود ضمیر عطوفت
تخمیر نمودہ می آید۔ اشفاق نامہ تلطف آمود کہ از
ہر سطرش بوئے محبت و ولا بہ مشام جان میرسید
و ہر حرفش بنشر روائح خلت و صفا دماغ اشتیاق
و تمنا معنبر و معطر می گرداند در عین انتظار رنگ
وصول بدان محبت ریخته مسرور و مشکور مہربانیہا
ساخت و خاطر نیاز ماثر کہ از عدم ادراک مژدہ صحت
و اعتدال مزاج سامی نگرانیہا داشت طمانیت وافر فرا
اندوخت امید کہ خاطر مخلص را پیوستہ مشتاق مکارم اخلاق
خود تصور فرمودہ بہمین منوال تا حصول ملاقات بہجت
سمات بترقیم و ترسیل الطاف نامجات یاد فرما و کرم
نما باشند زیادہ ایام بہجت و شادمانی مدام بکام باد

المرقوم ۱۳ سیزدھم ماہ اپریل ۱۸۴۲ء عیسوی

A. P. Currie.

رقعہ ۱۲۸

سنہ ۱۸۵۵ء

بعد عرض می رساند بندگان عالی متعالی خداوند نعمت بسیار
مہربان سربرسر منت مہاراجہ سالک رام بہادر دام اقبالہ
آدابیکہ در خور بندگیہا تعلق دارد بتقدیم رسانیدہ
معروض خدمت فیضدرجت می گرداند اگرچہ بحسب ظاہر از باعث
کثرت کارہای سرکار از احضار دربار عالی تبار دور و مہجور
مگر در باطن ہر لحظہ و ہر ساعت از اوصاف ذات حمیدہ
صفات رطب اللسان عذب البیان می باشد درین زمانہ
کہ بغیر صدور نوازش نامجات خاطر را یک گونہ
بخاطر راہ یافتہ بود کہ پروانہ حضور فیض گنجور
محررہ ۳۰ شعبان سنہ ہجری بخلاصہ ارشاد این معنی کہ
آنچہ چوبدستی بہ زمان سابق بدست کاسی سوا بحضور این
جانب آمدہ بود کہنہ گردید چوبدستی یعنی چھڑی دیگر بہ نمونہ
وضع سابق دیگر ارسال حضور سازند در ساعت سعید و
زمان حمید شرف صدور یافتہ ہزاران ہزار سرفرازی و
کامرانی بخشیدہ و از صدور نوازشنامہ مادہ عزت و
افتخار این خیرخواہ با اوج آسمان رسیدہ او سبحانہ
تعالی آن ذات عالی را تا آب در گہر و تاب در مہر انور

است سلامت داشته بمراتب علی کامران دارد
که باعث عزت افتخار خود از ان متصور است آنچه که
در ماده ارسال نمودن چهڑی یعنے چوبدستی ارشاد
بود خواهیم که فی الفور بعمل حکم عالی سازم مگر چهڑی به
وضع و نمونه سابق موجود نه بود در کاره بور وغیره سم
تلاش به عمل آمده دستیاب نه شد الحال از ضلع کلکته
طلب کرده ام یقین که به مرور ایام خواهد رسید بر وقت
رسیدن فی الفور ابلاغ خدمت خواهد شد و یک عدد که
بالفعل موجود بود ارسال حضور است به ملاحظه انور
خواهد گذشت این خیرخواه را نیز خیرخواه جاه دولت
تصور فرموده دائما از ایراد کوائف خوشی مزاج
معه کار خدمات لائقه سرفراز و کامیاب می فرموده باشند
که باعث افتخار خود از ان متصور است فقط

زیاده جمعیت باد

عرضی

خیر طلب مسٹر ٹامسن

P. Tomson.

رقعه ١٢٩

پنڈت صاحب مشفق مهربان کرم فرمائے مخلصان سلامت

مفاوضه بهجت معاوضه چهره وصول افروخته مسرور ساخت
آنچه از برخاستن رفتن پاٹکر وغیره همراهیان بهگونت راو
وگرفتن مومی الیه پناه قلعه بساں کرده ومتفق وشریک شدن
هنومنت راو گماشته بهگونت راو با جمعیت خود
از ساجی سند بهه کولهار داد وریختن بر فوج بهوان
راو وگوبند راو وپانڈورنگ راو ورام چندر
گنیش بر موضع [illegible] تاب مقاومت وبدست افتاده
بعنانم از قسم اقبال وغیره بقلم آمده بود موضوح
گشت درین معنی موجب سرور خاطر دوستان شد
هرچه شود از یاوری طالع مادهوراو نراین میشود
باقی خیریت است آنچه به عمل آمدن قرار نامه فیمابین
وکیل انگریز وآن مهربان وروانه کردن وکیل
مسطور خطوط به کلکته وبه گورنر بندر ممبئی ودیگر همه
فسادان در باب رفع شر ونقض صلح واین که بعد

رسیدن اجوبه آن از تاثیر و کرسی نشینی مقدمه اطلاع
داده خواهد شد مرقوم بود موضوح گشت یقین که
معه وصول مجاوبه از حقایق آن مسبیر ور خواهد ساخت
بعضی مراتب از خطوط دیگر هویدا خواهد شد

زیاده ایام جمعیت و شادمانی بکام باد

رقعه ۱۳

بتاریخ ۱۸ ماه نومبر سنه ۱۸۵۸ع

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبده نوابان عظیم الشان گورنر جنرل
چارلس ایرل کننگ نواب بهادر سپه سالار
افواج بادشاهی و کمپنی متعلقه کشور هند

مهاراجه صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان
راؤ مادهو راؤ ناراین پیشوا سوائی پنڈت پردهان بهادر
سلمه الله تعالی

هفتم رجب المرجب سنه ۱۲۰۱ هجری رسید بمقام پونه

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مهاراجه صاحب مشفق

مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث زمان
مصون و محروس بوده سرسبز و شاداب و شگفتہ و
خندان باد ؎
مفاوضہ شفقت طراز مشعر بر کمال لطف و اشفاق
بہ پاسخ رقیمۃ الوداد کہ بعد رسیدن خود از ولایت
بہ مختاری و مدار المہامی مہمات جزو کل این ضلع
سمت ترسیل نمودہ بود و اینکہ روابط محبت و وداد
و مراسم واحدیت و اتحاد فیمابین سرکار فیض آثار
کمپنی انگریز بہادر و آن مشفق از دیر باز متحقق و
ثبت و پاس این مراتب از طرفین ہمیشہ منظور و
ملحوظ می باشد درین صورت اساس وداد و
اتحاد یوماً فیوماً بدرجہ اعتلا و ارتقا خواہد رسید۔
بادیگر مراتب یکتا دلی ہا معہ اجناس مرسلہ بموجب
فرد علیحدہ معرفت لالہ گلاب راے خلف عزیز القدر
لالہ سیوک رام موصول و شادمانی آور د مسرور و نیز
مراتب مرقومہ مطلع و مشکور اخلاص و اختصاص
معنوی آن مشفق ساخت فی الواقع سلسلہ دوستیہای
آن مشفق بہ این ریاست از قدیم مسلسل بہ درجہ

دا حدیث و یکرنگیهاست در روابط اخلاص فیما بین به مرتبهٔ یکتا دلیها متصور مخلص را که پاس مراتب از دل ملحوظ است انشاء اللہ تعالیٰ گلستان محبت ہائے فیما بین بہ آبیاری واحدیت ہا ہموارہ بہ نضارت و طراوت خواہد بود لالہ گلاب رائے بخیریت و عافیت در کلکتہ رسیدہ بہ مخلص ملاقات نمودند و جنس مرسلہ آن مشفق بہ تفصیل ذیل موافق فرد علیحدہ رسانیدند نظر بر یک جہتی ہا قبول گشت و باعث استحکام سلسلہ اتحاد متصور شد دیگر مراتب از گزارش مسٹر مالٹ صاحب گرد دباید در خطوط موسومہ این جانب از مراتبات صلوت و رسوخیت نانا پہر نویس بہادر بہ سرکار آن مشفق قلمی ساختہ اند در یافت آن مہربان خواہد آمد یقین خاطر این جانب کہ بہ مد نظر دوستیہائے فیما بین خود و سرکار فیض آثار کمپنی انگریز بہادر بر نظر بر خدمت ماموره صاحب موصوف بحضور آن مشفق سر رشتہ تعقد و احترام قسمیکہ در ہمہ سبب بحال صاحب معز الیہ بہ ظہور آمدہ است بالفعل ہم مسلوک خواہد بود و ہر جا کہ ہموارہ

به تحریر و ترسیل شفقت نامجات خاطر مشتاق را
همیشه مورد سرور نامحصور می سازند -
زیاده چه برطرازد -

Cornwallis.

بنتای
جنرال ولند

رقعه ۱۳۱

راو صاحب مشفق مهربان مخلصان سلامت

بعد اظهار سلام اشتیاق مکشوف خاطر محبت ذخائر
می دارد درین روزها صلح مایان از ٹیپو صاحب بحساب
فی روپیه شش آنه مقرر یافته اما سبب بعضے امورات
موافقت مرضی ها صورت نمی بندد لهذا قلمی میگردد
که در خاطر مایان عزم مصمم آنست که به اتفاق آن همه
صاحبان یکدل شده آنچه ملک وغیره در تحت تصرف

آید چهارم حصه اینجانب و تتمه ۳/۴ حصه تقسیم آلصاحبان
خواهد گردید. چنانچه سابق نوشته‌های این معنی از
طرف آن سمت نزد مایان و نوشته‌های مایان در
آنجا موجود است حاضر خواهد بود ازین سبب بجهت
بندوبستی بعضی جواب وسوال احمدعلیخان را بگرامی
خدمت ابلاغ یافته اگر مرضی آلصاحبان باشد.
سرانجام این کار نموده به سرعت سریعه اطلاع
دهند که نگران ازاین طرف نیز به عمل آورده شود
باقی حقیقت زبانی مومی الیه بروز خواهد گردید زیاده
چه تصدیع دهد. ایام جمعیت و شادمانی مدام باد!
به این قسم بیک رقعه ملهار راؤ هولکر را ارسال فرموده است

رقعه ۱۳۲

جنرال موسیجایل
۱۱۹۰

به شرف مطالعه صاحب مهربان قدردان عظیم
الشان ملهار راؤ هولکر دام محبته مشرف باد

صاحب مهربان قدردان عظیم الشان سلامت

بعد اظهار مراتب سلام اشتیاق مکشوف خاطر خلت مظاهر میدارد که درین روزها صلح مایان از پتو صاحب بحساب فی روپیه شش آنه به وقوع آمده است لیکن طبیعت مایان به مشارالیه موافقت نمیکند لهذا عزم مصمم آنست که اگر موافقت مایان بار راو صاحب مهربان سوائی مادهوراو صورت بندد به اتفاق یکدیگر ممالک محروسه در تحت و تصرف خودها آورده به خوشی و خورمی باید بود، چون در زمان سابق جواب وسوال این معنی درمیان آمده است قرار یافته بود که آنچه از نه ملک و مال و اموال در تحت و تصرف آید سه حصه راو صاحب و حصه چهارم به این جانب خواهد بود چنانچه نوشته هاے این طرفین موجود اند بنابران احمد علیخان را به گرامی خدمت فرستاده شده است اگر در خاطر آن همه صاحبان آید زود اطلاع دهند که به سرانجام

آن پرداخته شود - زیاده چه نویسد

ایام جمعیت و شادمانی مدام باد

ازین جهت یک رقعه پرشرام بهاؤ صاحب را فرستاده است

رقعه ۱۳۳

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبده نوابان عظیم الشان گورنر جنرل
چارلس ارل کارنوالس بهادر سپه سالار
افواج بادشاهی و کمپنی مستقر کشور هند

تاریخ ۲۳ اگست سنه ۱۸۹۱ع

بمطالعه ساطعه مهاراجه صاحب مشفق بسیار مهربان سمو القدر بلند مکان امیر الامرا مختار الملک وکیل مطلق مدار المهام سلطنت عمدة ارکین خلافت یار وفادار سپه سالار سعادتمند فرزند خاص سرمینت پنڈت پردهان مهاراجه سوائی مادهوراو نراین بهادر - سلمه الله تعالی موصول باد

بست وسویم ذیحجه سنه ۱۲۰۵ هجری برمقام پونه معرفت مستر مالت رسید

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصرِ
حوادثِ زمان مصون و محروس بوده همواره سرسبز و
شاداب شگفته و خندان باد۔

از انجا که از برو ے تمشیت عهود و میثاق فیما بین
سرکار آن مهربان و سرکار نواب صاحب عالیشان
نواب آصفجاه بهادر و سرکار کمپنی انگریز بهادر
حفظ مراتب معهوده و پاس مدارج موعوده اهم مطالب
دلی و مقدم مرام قلبی مخلص بفضله تعالی شده است
و خواهد شد لهذا منجمله جانفشانی و ترددات مملو بر
انجام و انصرام امورات این مهم زو لکار با فتح فیروزی
و نصرت و نام آوری که بر هر یک از سه سرکار مشار
از مستلزمات لازم و مهتم منصوری باید که هرچه در وسط
این سررشته واحدیت خداداد تعلق از سرکار کمپنی
انگریز بهادر گرفته و مفوض به مخلص کشیدند باندرجه
بخوبی حسن انجام باید که اهم مطالب سررشته شراکت
در حجاب شکوک محتجب نوانده ماند بلکه استشهاد خاطر
مخلص مساوات جهت نگهبانی و سرسبزی مهمات

سود و بهبود سرکار آن مهربان و سرکار نواب صاحب
معز الیه و سرکار کمپنی انگریز بهادر مشهور چار دانگ
عالم گردد - چنانچه بمد نظر این معنی ها مخلص بنا بر عدم
وقوع مراتب مشبه در تقدیم مدارج عهود و میثاق
فیمابین که فی الواقع از باعث رجابت استدعای آمدن
ایلچی از طرف ٹیپو سلطان بهادر پیش مخلص بر تو اند
از دلهامی تواند گشت نوعی استدعای این مدعا
از جانب طرف ثانی پسند خاطر نه گردد و بیقین از
مضمون نوشته و خواند فیمابین ٹیپو سلطان بهادر و
مخلص که سابق ازین بنا بر انکشاف آن مهربان بجنس
نقل نموده پیش مسٹر مالٹ صاحب بهادر مرسل گردید
صدق نیت مخلص درین باب منقوش مزاج گشته
باشد معهذا چون از اقبال محبان فوج ظفر موج سرکار
آن مشفق بسر کردگی پنڈت صاحب بسیار مهربان
هری پنڈت تاتیا صاحب بهادر که مزاج مستحکم در تقدیم
امورات معهوده و منضبط در خیر خواهی آن مهربان متحقق
با فوج اینطرف ملحق گردید مخلص به لحاظ عمدیت و
اعتماد سرکار آن مهربان نسبت به مشار الیه که از روی

اختیار سرداری فوج عظیم ہمراہ ظاہر و ہویدا است
استصلاح و صوابدید تاتیا صاحب معزالیہ در ہر مراتب
رو لکار علی مخصوص در باب استدعائے ٹیپو سلطان
جہت روانہ نمودن شخصے ایلچی برائے تصفیہ ہر سہ
سرکار در میزان غور و تامل بہ واقعی می سنجد و ازانجا
کہ تاتیا صاحب معزالیہ استصلاح وقت برائے دریافت
کل کیفیت و مراتب معاوضات و مبادلات ہر چہ
مکنون خاطر ٹیپو سلطان بہادر بنسبت بہ ہر سہ سرکارات
مشارکہ بودہ باشد و از روئے طریق و اطوار حصول
مقام طرف ثانی بچہ قسم صورت تمشیت میانے صلح
نوانند گشت معلوم گردیدہ در باب اجتماع معتمدان
از طرف سرکارات متعلقہ این مہم چہ صلاح و مستحسن
خواہد شد تفرز باید ظاہر ساختہ و نیز عدم استحصال
این مدعا حسب الرواج بدون آمدن ایلچی بیان
نمودہ اند لہذا مخلص بشرط طمانیت و دلجمعی
از طرف ارادہ طرف ثانی برائے انضباط و

استحکام سررشتهٔ دوستی و یگانگت و تنجز لی سوال و
جواب مصالحت با ہر سہ سرکار متحدہ آمدن وکیل
از طرف او قبول و منظور ساخت در ینولا نواب سلطان
بہادر بہ نام ہر سہ سرکار مکاتبات متضمن بر اسند عاے
تصفیہ و تاسیس اساس محبت و وداد نوشته است
مخلص بہ پاسخ رقیمة الوداد موسومہ خود اجابت
آمدن ایلچی از طرف امر قوم ساخت آن مہربان یقین
مطمئن باشند کہ عزم مصمم براے پاس مراتب معہودہ
فیما بین ودا حدیت و یکسوے منقوش مزاج در باب
سود و بہبود ہر سہ سرکارات بدرجہ مساوات
در ہر آن و زمان مد نظر داشتہ مخلص مراتب معہودہ
محولہ ایلچی طرف ثانی شدہ تا ہنگام انکشاف خاطر
عاطر آن مہربان و نواب صاحب معظم الیہ در جواب
دہی آن متوقف خواہد گشت چون فیما بین تاتیا صاحب
بہادر و مخلص دفعاتاً مصلحت و مشورہ این معنی بہ
وقوع آمدہ باقی مراتب از نوشتہ جات تاتیا صاحب

معظم الیہ و زبانی مسٹر مالٹ صاحب بہادر بہ اطلاع
آن مہربان خواہد آمد
زیادہ چہ بر طرازد

Cornwallis.

رقعہ ۱۳۴

سنہ ۱۷۹۶ء

مارکیس بہادر
کرنیل چارلس
۱۷۹۶

انشاء اللہ تعالیٰ - برآن مطالعہ نانا صاحب مشفق مہربان
کرم فرمائے محبان نانا صاحب بالاجی پنڈت سلمہ اللہ تعالیٰ
موصول باد

راؤ صاحب کرمفرما،

خط مسرت نمط چہرہ وصول افروخت آنچہ از
حصول خلعت و سرپیچ و جیغہ مرصع و فیل و قبضہ
شمشیر از حضور سری مہاراجہ نوشتہ بودند

بدریافت این معنی نہایت سرور حاصل شد حق تعالی
بہ آن مہربان مبارک کند و بہ جمیع دوستان دور
ونزدیک ہمایون سازد۔ دوستدار ہمیشہ دست
بدعاست۔

زیادہ ایام بہجت ونشاط مدام باد

رقعہ ۱۳۵

قمر الدولہ سپہدار جنگ
بہادر
مختار الملک سپہ سالار

مہاراجہ صاحب مشفق بسیار
مہربان مخلصان مہاراجہ مادہوراؤ بہادر
سلمہ اللہ تعالی

سویم جمادی الثانی سنہ ۱۰

مہاراجہ صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان سلامت
مہربانی نامہ بہجت افزا مشعر نوید خیریت ہا و استحکام
بنیان خلوص ورود چہرہ وصول افروختہ مسرور ساخت بر

مراتب مرقومه مطلع ساخت از فضل الهی پاس مراتب
دوستی و اتحاد و احراز مراسم یک جهتی و وداد با
سرداران و دوستان به قسمیکه پیش نهاد خاطر دوستی
مظاهر است اشهر و اظهر و این معنی احتیاج بمبالغه
رسمیه ندارد و یقین حاصل که آن مهربان نیز درین
معنی موصوف و معروف اند ازانجا که فیمابین و انتظ
جدائی و مغایرت نیست و کارها و احداست درین
صورت چشم از مهربانیها اندازد که پیوسته بدین وتیره
به ترقیم نمایق بهجت علایق متضمن مژدهٔ خیریت ها
مسرور و منبسط خواهد داشت مهربان من حسب
درخواست آن مهربان دستک عدم مزاحمت راه
به مهر کمپنی ابلاغ می دارد خواهد رسید و بقبینکه
والدهٔ شریفهٔ آن مهربان به خوشی و خورمی و خاطر
جمعی ها رهگزاے منازل مقصود خواهد شد چون
در راستی و درستی سرداران انگریز بهیچ وجه
قصوری نیست و آن مهربان این معنی را خوب
واقف اند آمد و رفت والده شریفهٔ آن مهربان

به احتیاط و خوبی ها در هر مکان تیریّت ذمهٔ دوستدار
است باقی مراتب از گذارش وکیل آن مهربان
واضح خاطر شریف خواهد شد ـ زیاده چه تصدیع
دهد ایام بهجت و مسرت مدام بکام باد

Macleod.

رقعه ۱۳۶

مشفق مهربان سلامت

نام بر سر نامه کمپنی انگریز بهادر قلمی
فرمایند و القاب نظر برین که گورنر بهادر
کلکته نوکر کمپنی انگلیز بهادر اند - آنچه مناسب
باشد قلمی فرمایند ـ

زیاده چه تصدیع دهد

(ہوالمعز)

رقعہ ۱۲۱۷

خداوند آمال و آمالی خدایگانی مدظلہ العالی

بندہ بلا اشتباہ محمد عارف وکیل کوٹھی ولندیز
بہ ادائے تسلیمات و بندگی جبہہ سخت افروختہ
و بہ ادراک کور نشاط و سرافگندگی تارک سعادت
افروختہ ذرہ وار بعرض سامی نامی می رساند کہ
بہ میامن فیوضات گرامی احوال این کثیر الاختلال
مقرون بہ خیریت ہاست و ہمہ اوقات بدعائے
ترقیات عمر و دولت مشغول ازانجا کہ بندہ خوکردہ
عنایات سامی است شب و روز جان و دل بجناب
دولت مآب می باشد در ینولا بر کوٹھی سورت
ولندیز سردار نو آمدہ است عرائض بہ جناب
بندگان عالی متعالی معروض داشتہ حوالہ
سنیت اودگوئند ہینتھ چوتھ نمود آنہا عزم بسمت
جناب والد می دارد اغلب کہ عہدہ سردار کوٹھی

دلبند بذریعه آن والا شان به نظر مبارک
خواهد گذشت در حصول جواب آن البته
توجه سامی مرعی خواهد شد و جواب رقیمه که
سردار مذکور به گرامی خدمت نوشته - نیز
صادر شود و بنده هم در جواب به عطائے
مرحمت نامه در سرافراز شود - زہے عنایت
بنده بنده و بجان و دل فدوی است امیدوار
تفضلات زیاده عرض حد ادب !

نوید آفتاب دولت درخشان باد

رقعه ۱۳۸

بنده آل محمد
از سبب
عارف علی ۱۱۸۱

نظر فیض اثر صاحب والاقدر خداوند اما ل و
امانی ناہنا پهدنویس صاحب مدظله العالی -

بگذرد

مسند دیوان علو رتبت و دسادۀ بارگاه شوکت
وحشمت آن منبع الحسنات منیع الشان سمو المکان
والا قدر قدردان خیر اندیشان همواره زیب افزای
و زینت پیرائے باد ٭

بعد گذارش مراتب عبودیت و آرزومندی
بدریافت دولت خدمت وافی البهجت مرفوع
رائے خورشید ضیائے می گرداند - بفضل او سبحان
مجازی احوالات این جائے در همه حال مقرون
بحمد و شکر است امید که جریان اوقات گرامی نیز
قرین صواب و عشرت و انبساط بوده باشد با
وصف روابط حقوق یک جهتی هائے که فیما بین
کونینی ما مردم و آن مجموعه حسنات که بدرجۀ کمال
متحقق و به میانست دیریست که دو کلمه به عنوان
یاد فرمائے به نام این مخلص بے ریا اصدار نیافته
موانع آن بجز افزونی اشتغال دنیوی چه تصور نموده
آید به رجاء واثق آن است که احال فراموشی را فراموش

ساختہ بہ عنایت تلطف نامجات متوجہ احوال مخلصان یک رنگ خواہند شد - ہر آئینہ بعید از تلطفانہ دلی نخواہد بود زیادہ ازین چہ متصدع اوقات گرامی گردد ؛

ایام دولت وکامرانی مستدام باد ؛

مرتین جون الیون سمانیر ولند ڈرکٹور از طرف کمپنی کوٹھی بندر مبارک سورت وغیرہ

ہوالمعز

رقعہ ۱۳۹

بہ سامی خدمت صاحب مہربان قدردان عالیشان سموالمکان کرم فرمائے وملجائے خیر اندیشان صاحبے کشن راؤ بلال دام دولتہ معزز باد

مسند دولت واقبال ووسادہ جاہ وجلال رفعت وعوالی مرتبت ابہت ومعالی منزلت

صاحب مہربان مشفق قدردان سمو المکان عالی شان
زدرہ افزائے خیر اندیشان مزین و مجلی باد
بعد تمنائے دریافت خدمت سراسر مسرت کہ
اہم مطالب و اقصاے مارب است مکشوف رای
خورشید ضیائے می گرداند کہ مدت مدید منقضی
شدہ کہ از ورود نامہ نامی مسرت افزائے خاطر
نگردیدہ - لہذا بہ جہت استحکام مواد اخلاص و
یک جہتی منحرک سلسلہ یگانگی گشتہ بہ ابلاغ این
رقیمہ نیاز پرداختہ ترصد آنست کہ روابط خصوصیت
و اخلاص قدیم بدستور سابق بلا زوال در افزایش
و ازدیاد مرعی داشتہ ہموارہ از ارسال رسل و
رسایل معہ کار و خدمت لائقہ مسرور و مبتہج
می ساختہ باشند زیادہ ازین چہ اطاعت نماید
الہی ایام عیش و نشاط و ترقیات حشمت و اقبال
و تمکنت و اجلال روز بروز در افزایش و ازدیاد
باد برب العباد ﴾

رقعه ۱۴۱

سلامت

راؤ صاحب مهربان کرمفرمای مخلصان

رقیمه الوداد متضمن شکست خوردن انگریزان
بندر بمبئی در کمال مذلت و خذلان و داخل شدن
رگهناته راو در لشکر آنطرف و معاودت کرده فتنه
الجماعه بندر مذکور و اراده مدار المهامان بنا بر تنبیه حیدر نایک
متصور بوده نوید در هر دو سرکار در تنبیه نایک مذکور و استصلاح پذیر ندا برین مهم چهره

وصول افروخته خاطر را مسرور ساخت ظهور این فتح عظمی
که محض بیاوری طالع راو پندت پردهان مادهو راو نراین
است بر آن مهربان و جمیع هواخواهان مبارک و مهنا باد
فی الواقع در تنبیه نایک مسطور فواید سرکار دولتمدار والا
و هم در سرکار راو پندت پردهان متیقن خاطر است اگرچه
دو سال بنا بر تنبیه نایک مذکور اتفاق عزیمت آنطرف افتاده
ها از هم فساد خانگی صورت انتظام و انتساق نگرفت لحال
که بفضل رفع فساد خانگی صورت بسته مقتضای تدابیر صائبه
چنین است که به جمعیت سنگین و سامان حرب و ضرب درست

پرداخته عزیمت آنطرف به عمل آید و یک چهاونی دو چهاونی در همه طرف نموده مهم نایک مذکور به انجام باید رسانید و آن مهربان و مدار المهامان مهم نایک مذکور را چه طور قرار داده اند و جهه تدبیر مقرر کرده بر آن اطلاع باید داد دوستدار در باب مهم حیدر نایک و نهضت رایات عالیات بحضور پرنور معروض داشته آن مهربان داده اند الحال بفضله رفع فساد خانگی صورت بست از مدار المهامان گفته مهم حیدر نایک را چنان قرار دهند که لغزش راه نیابد و بعونه این مهم حسن انجام پذیرد و مدار المهامان عنوان انتظام این مهم را چه طور قرار داده اند بران مطلع باید ساخت زیاده بهجت و شادمانی باد - باقی کیفیت مفصل از نوشته اباجی پنڈت مبرهن خواهد شد

رقعه ۱۴۱

سابق ازین تمامی کیفیت مانده بود و چگونگی مختلف القرار گورنر و کونسل بندر بمبئی زبانی خصوصیت دستگاه سیوکرام وکیل حواله رفته بود دیفینک رسیده به ادای آن پرداخته باشد دکرنیل ایٹن آنچه بچشم اخلاص بین

ملاحظہ نمودہ و بہ خرد دقیقہ یاب صواب گزین دریافتہ
بود بسمع آن مہربان رسانیدہ باشد و نیز علی التواتر محبت نامہ
کلو لہان عبارت روانہ آنصوب ساختہ اما تا تاریخ دہم شہر رمضان
المبارک درجواب یکے ازان خوش دل نہ کردند ازین معنی
خاطر اختصاص ماثر منتظر ہمقرین نگران خدا نخواہد کہ از کسے
غرض گویان انصاف وشمن در لباس دوستی آمدہ سخنان
نادرشت بگوش آن مہربان رسانیدہ منہل اخلاص و وداد
را بہ خاشاک بیگانگی انباشتہ سازد بنا بران دوستدار بہ
تازگی بہ نحریر کیفیت می پردازد کہ گورنر و کونسل بندر ممبئی
نامور بقرین کہ بر خلاف آئین راستی و درستی است بمیان آوردہ
رہرو بد معاملگی و بدسلوکی میشوند لہذا امر قوم خامہ یگانگت و
اخوت طراز میگردد کہ آن مہربان بہ گورنر و کونسل بندر ممبئی تاکید
و تشدد روانہ آنصوب نمایند کہ موافق قرار درستی امورات
نمودہ است از حرکات بغور باردار بد و سالک مسالک راست
معاملگی بر اشعار خود سازد و دیگر گفتہ و نوشتہ مفتریان و
مدعیان نافہم حوالہ عاملان پیش آنمہربان می آرد اعتبار و قابل اعتماد
نگردد و بخاطر راہ نباید نماید و از ین سرکار در قرارنامہ تجاوز شدہ
نبت زیادہ و ملک نہ لک روپیہ موجب نقد از سرکار بگیرند دادا
صاحب ہمین آئین بگیرند آئین نوشتہ خواہد شد باقی کیفیت
بہ تفصیل در خط لالہ سیوک رام نگارش خواہد نمود تمام شد